

Te IS MEGÉRTHETED A BIBLIÁT!

***Így Kezdődött Minden:
I. Mózes 1-11***

BOB UTLEY A HERMENEUTIKA PROFESSZORA
(BIBLIAI ÉRTELMEZÉS)

TANULMÁNYOZÁST ELŐSEGÍTŐ KOMMENTÁR SOROZAT
ÓSZÖVETSÉG, 1A KÖTET

BIBLE LESSONS INTERNATIONAL, MARSHALL, TEXAS
2011

TARTALOM

A kommentár által használt technikai források rövid magyarázata...

Azon héber nyelvtani formák rövid definíciói, amik hatással vannak a szövegmagyarázatra...

Az ebben a kommentárban használt rövidítések...

A szerző személyes előszava: hogyan segíthet neked ez a kommentár?...

Útmutató a helyes bibliaolvasáshoz: az igazolható igazság személyes keresése...

A kommentár:

Mózes első könyvének nyitó megállapításai...

Bevezetés Mózes első könyvébe...

I. Mózes 1:1-2:3...

I. Mózes 2:4-25...

I. Mózes 3:1-24...

I. Mózes 4:1-26...

I. Mózes 5...

I. Mózes 6:1-22...

I. Mózes 7...

I. Mózes 8:1-22...

I. Mózes 9:1-29...

I. Mózes 10:1-32...

I. Mózes 11:1-32...

Az Ószövetség, mint történelem...

Ószövetségi történelmi elbeszélések...

Az ószövetségi történetírás összehasonlítása kortárs Közel-keleti kultúrákkal...

Ószövetségi időrendi táblázat...

Függelék: Hitvallás...

A KÜLÖNLEGES TÉMÁK TARTALOMJEGYZÉKE

A föld kora és kialakulása, I. Mózes 1, nyitó megállapítás...

Nap (*Yom*), I. Mózes. 1:5...

Természeti kincsek, szövegösszefüggési betekintés az I. Mózes 1:24-2:3-ba...

Imádat/dicsőítés, I. Mózes 2:3...

Az Istenség nevei, I. Mózes 2:4...

A bűnbeesés újszövetségi teológiájának kialakulása, I. Mózes bevezetés...

A kígyó, I. Mózes 3:1...

A személyes gonosz, I. Mózes 3:1...

Isten leírására használt antropomorf nyelvezet, I. Mózes 3:8...

Miért öltöztette fel Isten Ádámot és Évát állati bőrből készült ruhákba, I. Mózes 3:21...

'*Olam* (Örökké), I. Mózes 3:22...

Kérub, I. Mózes 3:24...

“Ismerni/tudni, I. Mózes 4:1...

“istenfiak” az I. Mózes 6-ban, I. Mózes 6:2...

A magas/hatalmas harcosokra vagy embercsoportokra használt kifejezések, I. Mózes 6:4...

Igaznak lenni, I. Mózes 6:9...

Szövetség, I. Mózes 6:18...

A bor és egyéb erős szeszes italok, I. Mózes 9:21...

Rasszizmus, I. Mózes 9:25...

AZ ÓSZÖVETSÉGI “TE IS MEGÉRTHETED A BIBLIÁT” KOMMENTÁRSOROZATBAN HASZNÁLT TECHNIKAI FORRÁSOK RÖVID MAGYARÁZATA

1. Lexikai

Számos kiváló lexikon található a régi héber nyelvvel kapcsolatban.

- A. *Hebrew and English Lexicon of the Old Testament*, Francis Brown, S. R. Driver, és Charles A. Briggs. A Német lexikonra alapszik, amit William Gesenius írt. A BDB rövidítésként ismerik.
- B. *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*, Ludwig Koehler és Walter Baumgartner, M. E. J. Richardson fordítása. A KB rövidítésként ismerik.
- C. *A Concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*, William L. Holladay írta, és a fent említett Német lexikonra alapszik.
- D. Egy új öt kötetes szó-tanulmány, címe: *The New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, Willem A. Van Gemeren szerkesztésében. A következő rövidítésként ismerik: NIDOTTE.

Ahol jelentős szövegi változat található, ott több Angol fordítású Bibliából (NASB, NKJV, NRSV, TEV, NJB) is idézem azt a bizonyos részt, mind a 'szó szerinti' mind a 'dinamikusan megfelelő' fordításokból (vö. Gordon Fee és Douglas Stuart, *How to Read the Bible for All Its Worth*, 28-44-es oldalak).

2. Nyelvtani

A nyelvtani beazonosítást általánosságban John Joseph Owens *Analytical Key to the Old Testament* négy kötetére alapozzuk. Mindezt összehasonlítottuk Benjamin Davidson *Analytical Hebrew and Chaldee Lexicon of the Old Testament* című könyvével.

Egy másik nagyon hasznos forrás a nyelvtani és szintaktikai sajátságokkal kapcsolatban, amiket az ÓSZ-i kötetekben felhasználtunk a 'Te is megértheted a Bibliát' sorozatunkban a United Bible Societies 'The Helps for Translator Series' kötetei. Címe: 'A Handbook on'

3. Szövegi

A mássalhangzói héber szöveg ihletettségeinek elkötelezett híve vagyok (nem pedig a Maszoréta magánhangzói pontozásoknak és megjegyzéseknek). Mint minden kézzel másolt régi szövegben, vannak kérdéses szakaszok. Ezek általában a következők miatt fordulhatnak elő:

- A. *hapax legomenon* (olyan szavak, amelyek csak egyszer fordultak elő a héber ÓSZ-ben)
- B. idiomatikus kifejezések (szavak és kifejezések, amiknek szó szerinti jelentései nem alkalmazhatóak)
- C. történelmi bizonytalanságok (a régi világról való hiányos ismeretünk miatt)
- D. a poly-semita szemantikus terület a héber korlátozott szókincsben
- E. azok a problémák, amik azzal kapcsolatosak, hogy későbbi írástudók kézzel másoltak régi héber szövegeket
- F. héber írástudók, akik Egyiptomban kaptak iskoláztatást, úgy érezték, hogy szabadságuk van arra, hogy az általuk másolt szöveget korszerűsítsék, modernizálják, hogy saját koruk számára teljessé és érthetővé tegyék (NIDOTTE, 52-54-es oldalak)

Számos más forrása is van a héber szavaknak és szövegeknek a Maszoréta szövegi hagyományokon kívül.

- i. A szamaritánus pentateuchus
- ii. A Holt-tengeri tekercsek
- iii. A Nash papirusz (Tízparancsolat)
- iv. A Severus tekercs (pentateuchus)
- v. Néhány későbbi pénzérme, levelek, cserepek (olyan cserépedény darabok, amik nem lettek kiégetve, és írásra használták)

De legnagyobbbrészt nincsenek olyan ÓSZ-i kézirati családok, mint a görög ÚSZ-i kéziratoknál. Egy nagyon jó és rövid írás a Maszoréta Szöveg (Kr. u. 900) szövegi megbízhatóságáról: Bruce K. Waltke: 'The Reliability of the Old Testament Text a NIDOTTE 1. kötetében, 51-67-es oldalak.

Az a héber szöveg, amit a *Biblia Hebraica Stuttgartensia*-ban (BHS) használtak, amit a German Bible Society adott ki 1997-ben, amit a Leningrad Codex-re (Kr. u. 1009) alapoztak. Néha a régi változatokat (Greek Septuagint, Aramaic Targum, Syriac Peshitta, és a Latin Vulgata) is megnézzük, ha a héber szöveg kétértelmű, vagy nyilvánvalóan összezavaró.

AZON HÉBER SZÓBELI FORMÁK RÖVID DEFINÍCIÓI, AMIK HATÁSSAL VANNAK A SZÖVEGMAGYARÁZATRA

I. A héber nyelv történelmi kialakulásának rövid összefoglalója.

A héber része a délnyugat ázsiai nyelv sémita nyelvcsaládjának. Ez a név (amit modern tudósok adtak neki) Nőé fiának, Sémnek a nevéből származik (vö. I. Mózes 5:32; 6:10). Sém leszármazottait az I. Mózes 10:21-31 sorolja fel: arabok, héberek, szíriaiak, arámiak és asszírok. A valóságban néhány sémita nyelvet Hám vonalából származó népek használtak (vö. I. Mózes 10:6-14), kánaáni, föníciai és etiópiái.

A héber ezeknek a sémita nyelveknek a délnyugati csoportjához tartozik. A modern tudósok rendelkeznek az ebből a nyelvcsoporthoz való mintákkal is:

A. Emóriak (Mári táblák vagy szövegek a Kr. E. 18. századból akkád nyelven)

B. Kánaániták (Ras Shamra táblák a 14. századból ugarit nyelven)

C. Kánaániták (Amarna levelek a 14. századból kánaáni akkád nyelven)

D. Föníciai (a héber a föníciai ábécét használja)

E. Moábita (Mesha kő, Kr. e. 840)

F. Arámi (hivatalos Perzsa birodalmi nyelv, a következő helyeken fordul elő: I. Mózes 31:47 [két szó]; Jer. 10:11; Dán. 2:4-6; 7:28; Ezsd. 4:8-6:18; 7:12-26; az első századi Palesztinában a zsidók is beszélték ezt a nyelvet)

A héber nyelvet az Ézs. 19:18-ban 'kánaáni nyelvnek' hívja (az angolban 'kánaáni ajaknak'). Hébernek először a Bölcsességek (Ben Szira könyve) bevezetőjében nevezték, kb. Kr. e. 180-ban (és még néhány korai helyen is így lett megemlítve, vö. *Anchor Bible Dictionary*, 4. kötet, 205. oldal). Legközelebbi rokonságban a moábita és az ugarit nyelvekkel állt. A következők példák a Biblián kívüli régi héber nyelv előfordulásaira:

1. a Gézeri parasztnaptár, Kr. e. 925-ből (egy iskolásfiú írása)
2. a Siloám feliratok, Kr. e. 705-ből (az alagút falán)
3. Samáriai cserépdarab, Kr. e. 770-ből (adófeljegyzések egy törött cserépdarabon)
4. Lákisi levelek, Kr. e. 587-ből (harci beszélgetések feljegyzései)
5. Makkabeus érmék és pecsétek
6. néhány Holt-tengeri tekercs szöveg
7. számos felirat (vö. 'languages [Hebrew]', ABD 4:203)

Erre is, mint minden sémita nyelvre, jellemzőek a három mássalhangzóból álló szavak (három-mássalhangzós szótövek). Ez egy ragozott nyelv. A három fő mássalhangzó hordozza a szó alapvető jelentését, míg a beszűrt, képzős vagy ragozott forma, vagy a hozzátoldások mutatják meg a szintaktikai funkcióját (a későbbi magánhangzók, vö. Sue Green, *Linguistic Analysis of Biblical Hebrew*, 46-49-es oldalak).

A héber szókincs bemutatja a próza és a költészet közötti különbséget. A szavak jelentése a népi etimológiával van összefüggésben (s nem a nyelvészeti eredettel). A szójátékok, és a szavak hangzásán alapuló szójátékok nagyon gyakoriak voltak (*paronomasia*).

II. Az állítmány aspektusai

A. IGÉK

A normál megszokott szórend az IGE, NÉVMÁS, ALANY (változókkal/módhatározókkal), TÁRGY (változókkal/módhatározókkal). Az általános ragozatlan IGE a *Qal*, BEFEJEZETT, HÍMNEMŰ,

EGYESSZÁMÚ forma. A héber és arám lexikonok is így vannak elrendezve. Az IGÉKET azért ragozzák, hogy a következőket mutassák meg:

1. a számát – egyesszámú, többesszámú, kettős
2. a nemét – hímnemű és nőnemű (nincs semleges nem)
3. a módját – kijelentő, kötőmódú, felszólító módú (a cselekvés kapcsolata a valósággal)
4. idejét (aspektusát)
 - a. BEFEJEZETT, ami a befejezést jelöli olyan értelemben, hogy elkezdődött, folyamatos volt és be is fejeződött a cselekmény. Általában múltbeli cselekményre használták ezt a formát, olyan dologra, ami megtörtént. J. Wash Watts, *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament* című könyvben azt mondja, hogy:

„Az egyesszámú egész befejezett móddal való leírása teljesen bizonyosnak tekinthető. Egy befejezetlen mód olyan képet festene, ami lehetséges vagy vágyott vagy elvárt, de a befejezett mód ténylegesként, valódiként és bizonyosként látja ugyanezt (36. oldal)”. S. R. Driver, *A Treatise on the Use of the Tenses in Hebrew* című könyvben így írja le:

„A befejezett módot arra is lehet használni, hogy a beteljesülés cselekményét jelöljék vele, ami bár a jövőben fog bekövetkezni, de olyan megváltoztathatatlan akarati elhatározáson alapszik, hogy úgy lehet róla beszélni, mintha valóban megtörtént volna: mint például egy döntés, ígéret vagy rendelet, főleg ha Isteni természetűek, folyamatosan befejezett igeidőben lettek kijelentve (17. oldal, pl. a próféta befejezett mód)”. Robert B. Chisholm, Jr. *From Exegesis to Exposition* című könyvben így definiálja ezt az igei formát:

„úgy tekint egy eseményre kívülről, mint egy egészre. Mint ilyen, egy egyszerű tényt fejez ki, legyen az cselekmény vagy egy állapot (beleértve a létezés állapotát vagy a lelkiállapotot). Amikor cselekedetekre használják, akkor gyakran úgy tekintik a cselekményt, hogy az elbeszélő vagy a narrátor retorikai szempontjából már befejezett (legyen az a valóságban is befejezve, vagy akár legyen befejezetlen, nem a valóság a lényeg). A befejezett mód vonatkozhat a múltban, a jelenben vagy a jövőben megtörtént cselekményre/állapotra. Ahogyan azt fentebb is megjegyeztük, az időkeretet, ami azt befolyásolja, hogy hogyan fordítják le a befejezett módot egy igeidők-irányította nyelvre, mint például az angol, az eredeti szöveggörnyezetből kell megállapítani” (86. oldal).
 - b. BEFEJEZETLEN, ami egy folyamatban lévő cselekményre utal (befejezetlen, ismétlődő, folyamatos vagy esetleges/feltételes), gyakran egy cél felé irányulva. Ezt a formát általában Jelen idejű vagy Jövőidejű cselekményre használták. J. Wash Watts, *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament* című könyvben azt mondja, hogy:

„Minden BEFEJEZETLEN mód befejezetlen vagy nem teljes állapotot jelöl. Vagy ismétlődnek, vagy fejlődnek vagy esetlegesek. Más szavakkal vagy részlegesen kifejlődtek, vagy részlegesen megerősítettek. Minden esetben valamilyen értelemben részlegesen, azaz befejezetlenek” (55. oldal). Robert B. Chisholm, Jr. *From Exegesis to Exposition* című könyvben ezt mondja:

„Nagyon nehéz a befejezetlen mód lényegét egyetlen fogalommal redukálni, mert minden aspektusát és módját felöleli. Néha a befejezetlen módot kijelentő módban használják, ami tárgyilagos kijelentést tesz. Máskor pedig egy cselekedetet sokkal inkább egy szubjektív módon néz, hipotetikusán, esetlegesen, lehetőségként stb.” (89. oldal).
 - c. A hozzátoldott *waw*, ami az IGÉT a korábbi IGE/IGÉK cselekményéhez kötik.
 - d. FELSZÓLÍTÓ, ami az elbeszélő akaratán és a hallgatóság potenciális cselekedetén alapszik.
 - e. A régi héber nyelvben csak a tágabb szöveggörnyezet tudta meghatározni a szerző által megjelölt időkeretet.

B. A hét legfőbb ragozott alak, és azon alapvető formái. Valójában ezek a formák egymással összekapcsolódva működnek a szöveggörnyezetben, és nem szabad egymástól elválasztani őket.

1. *Qal (Kal)*, az összes forma leggyakoribb és legalapvetőbb formája. Egy egyszerű cselekedetet vagy állapotot jelöl. Semmilyen okozásra vagy specifikációra nem utal.
2. *Niphal*, a második leggyakoribb forma. Általában PASSZÍV, de ez a forma kölcsönható és visszaható formaként is funkcionál. Semmilyen okozásra vagy specifikációra nem utal.
3. *Piel*, ez a forma aktív és egy cselekmény létállapottá való állandósulásának előidézését fejezi ki. A *Qal* szótó alapvető kijelentése egy létállapottá fejlődött vagy arra lett kiterjesztve.
4. *Pual*, ez a *Piel* PASSZÍV alakmása. Gyakran MELLÉKNÉVI IGENÉVVVEL fejezték ki.
5. *Hithpael*, ami a kölcsönható vagy visszaható szótó. A *Piel* szótóhoz ismétlődő vagy tartós cselekményt fejez ki. A ritka PASSZÍV formát *Hothpael*-nek nevezik.
6. *Hiphil*, a műveltető szótó aktív formája a *Piel*-l ellentétben. Lehet egy elnéző/megengedő aspektusa is, de általában a cselekmény előidézésére utal. Ernst Jenni, egy német héber nyelvész azt gondolta, hogy a *Piel* azt jelölte, hogy valami létre jött, míg a *Hiphil* azt mutatta meg, hogy hogyan történt.
7. *Hophal*, a *Hiphil* PASSZÍV formájú alakmása. Ez a két legutolsó szótó a legkevésbé használt a szótóvek közül.

Ezen információk többsége a következő könyvből származik: *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax*, amit Bruce K. Walke és M. O'Connor írt, 343-452-es oldalak.

Az alanyi és okozói listát lásd alul. A héber IGE rendszer megértésének egy kulcsa lehet, ha úgy tekintjük, mint az IGEALAKOK kapcsolatának mintáját. Néhány szótó ellentétben áll más szótóvekekkel (pl. a *Qal – Niphal; Piel – Hiphil*).

A következő lista megpróbálja vizualizálni az IGE szótóveket alapvető funkcióját, mint okozót.

IGEALAK vagy Alany	Nincs Másodlagos Alanyi cselekvés	Egy Másodlagos Alanyi cselekvés	Egy Passzív Másodlagos Alanyi cselekvés
AKTÍV	<i>Qal</i>	<i>Hiphil</i>	<i>Piel</i>
KÖZÉPIGEI PASSZÍV	<i>Niphal</i>	<i>Hophal</i>	<i>Pual</i>
VISSZAHATÓ/ KÖLCSÖNHATÓ	<i>Niphal</i>	<i>Hiphil</i>	<i>Hithpael</i>

Ezt a listát az IGEI rendszerek az új akkád kutatásból származó nagyszerű érvelésből vettem (vö. *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax*, amit Bruce K. Walke és M. O'Connor írt, 354-359-es oldalak).

R. H. Kenett, *A Short Account of the Hebrew Tenses* című könyvében egy nagyon is szükségszerű figyelmeztetést adott.

„Általában véve azt tapasztaltam tanárként, hogy a diákoknak az okozza a legnagyobb nehézséget a héber igékkel kapcsolatban, hogy megragadják azt a jelentést, amit azok a héberül gondolkodó embereknek akartak továbbítani; tehát hajlamosak arra, hogy minden héber igeidőhöz egy bizonyos számú latin vagy angol megfelelő formát illesszenek, ami által az a bizonyos igeidő a legáltalánosabban lefordíthatóvá válik. Ennek eredménye az, hogy nem tudják megérteni vagy felismerni jelentésének sok finom árnyalatát, ami olyan élettélivé és élénkké teszi az Oszövetség nyelvezetét.

A héber igék használatának nehézsége egyedül csak abban a nézőpontban rejlik, ami annyira nagyon különbözik a miénktől, amiből ők egy cselekvést szemléltetnek; az idő,

ami számunkra az elsődleges fontosságú, mint maga a szó is mutatja: 'igeidő', számukra másodlagos. Ezért tehát nagyon lényeges, hogy az értelmező/bibliát tanulmányozó ember világosan megragadja nem is annyira a latin vagy az angol formákat, amiket arra használtak, hogy minden héber igeidőt lefordítsanak velük, hanem sokkal inkább minden egyes cselekedet azon aspektusát, ahogyan azt a héberül gondolkodó elme számára fejezték ki.

Az 'igeidő' nevet a héber igékre alkalmazva félrevezető lehet. Az úgynevezett héber 'igeidők' nem az *idő* tényezőt fejezik ki, hanem egyszerűen csak a cselekvés *állapotát/helyzetét*. Tehát ha nem okozna oly nagy összezavarodást, ha az ige 'állapot' kifejezést használnánk mind a főnevekre és az igékre is, az 'állapot' sokkal jobb megjelölés volna, mint az 'idők'. Mindig észben kell tartani, hogy lehetetlenség egy héber igét angolra lefordítani anélkül, hogy egy bizonyos mértékű korlátozást (az időben) ne alkalmaznánk, ami a héberből teljes mértékben hiányzik. A régi héberek soha nem, úgy gondoltak egy cselekedetre, mint múltbeli, jelen idejű vagy jövőbeli, hanem egyszerűen úgy, hogy *befejezett*, azaz teljes, vagy *befejezetlen*, azaz folyamatban vagy kialakulóban van. Amikor azt mondjuk, hogy egy bizonyos héber igeidő megfelel a Befejezett, Régmúlt vagy a Jövőidőnek az angolban, akkor nem úgy értjük, hogy a héberek úgy gondoltak ezekre, mint Befejezett, Régmúlt vagy a Jövőidejű, hanem csupán arra gondoltunk, hogy így kell azt az angolra lefordítani. Egyik igei alakkal sem próbálták a héberek a cselekvés idejét kifejezni.”

Egy másik nagyon jó figyelmeztetés, Sue Groom, *Linguistic Analysis of Biblical Hebrew*, a következőkre figyelmeztet minket:

„Semmilyen módon sem tudhatjuk meg, hogy az, hogy a modern kori tudósok hogyan rekonstruálták a szemantikai területeket és az értelmezési összefüggéseket egy régi holt nyelvben, az csupán egy visszatükröződése saját benyomásaiknak, vagy saját anyanyelvüknek, vagy pedig azok a területek ténylegesen léteztek a klasszikus héber nyelvben” (128. oldal)

C. IGE MÓDOK

1. Megtörtént, épp most történik (KIJELENTÉS), általában BEFEJEZETT igeidőt vagy MELLÉKNÉVI IGENEVEKET használnak (minden MELLÉKNÉVI IGENÉV KIJELENTŐ módú).
2. Meg fog történni, megtörténhet (KÖTŐMÓD)
 - a. egy megjelölt BEFEJEZETTLEN igeidőt használ
 - (1) BUZDÍTÓ MÓD (hozzáadott h), első személyű BEFEJEZETTLEN forma, ami általában óhajt, kérést vagy ön-bátorítást fejezett ki (azaz olyan cselekedetek, amiket az elbeszélő szeretett volna, hogy megtörténjenek)
 - (2) PARANCSOLÓ / KÖTŐMÓD mód (belső változás), harmadik személyű BEFEJEZETTLEN (a tagadó mondatokban lehet második személyű is), ami általában egy kérést, egy engedélyt, egy figyelmeztetést vagy tanácsot fejez ki
 - b. a *lu* vagy a *lule* szavakkal BEFEJEZETT időt használ
Ezek a szerkezetek hasonlítanak a MÁSODIK TÍPUSÚ FELTÉTELES mondatokhoz, amik a koiné görögben vannak. Egy hamis állítás (protasis, a feltételes mondat első része), hamis konklúziót eredményez (apodosis, a feltételes mondat következményét tartalmazó rész).
 - c. BEFEJEZETTLEN időt használ és a *lu* szót
A szövegkörnyezet és a *lu*, mint egy jövőbeli orientáltság, jellemzi ezt a KÖTŐMÓDÚ használatot. Néhány példa J. Wash Watts-tól, *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament* című könyvből: I. Mózes 13:16; V. Mózes 1:12; I. Kir. 13:8; Zsolt. 24:3; Ézs. 1:18 (76-77. oldal).

D. *Waw* – fordított igeidő. Ez az egyedülállóan héber (kánaánita) szintaktikai vonás az évek során nagy zavart okozott. Számos módon használták, ami gyakran a műfajra alapult. Az összezavarodottság oka az, hogy a korai tudósok, akik ezzel foglalkoztak európaiak voltak, és a saját anyanyelvük fényében próbálták meg értelmezni. Amikor ez nehéznek bizonyult, akkor a problémát annak tulajdonították, hogy a héber egy 'feltételezett' régi, elavult nyelv volt. Az európai nyelvek IGEIDŐ alapúak. Némely változatot vagy nyelvtani utalást az határoz meg, hogy a *WAW* betűt hozzátoldták a BEFEJEZETT vagy BEFEJEZETLEN IGETŐHÖZ. Ez megváltoztatta azt, ahogyan a cselekedetre tekintettek.

1. A történelmi elbeszélésben az IGEK egy láncba vannak kapcsolva egy átlag séma szerint
2. A *waw* előtag megmutatta az előző IGEKKEL való bizonyos kapcsolatát.
3. Mindig a tágabb szöveggörnyezet a kulcsa az IGE lánc megértésének. A sémita IGEKET nem lehet elszigetelten analizálni.

J. Wash. Watts, *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament* című könyvben megjegyzi a héber megkülönböztető jegyét azzal kapcsolatban, ahogyan a *waw* betűt használja a BEFEJEZETT és a BEFEJEZETLEN módok előtt (52-53-as oldal). Mint annak az alapvető elgondolását, hogy a BEFEJEZETT múltidejű, úgy a *waw* gyakran a jövőbe vetíti az idő aspektusát. Ez a BEFEJEZETLEN-re is igaz, aminek az alapvető elgondolása jelenidejű vagy jövőidejű; a *waw* hozzáadása a múltba helyezi vissza. Ez a szokatlan időcsere az, ami megmagyarázza a *waw* hozzátoldását, s nem pedig az igeidőben alapvető jelentésének megváltoztatása. A *waw* BEFEJEZETTEK jól működnek a próféciákkal, még a *waw* BEFEJEZETLENEK az elbeszélésekkel (54. és 68. oldal).

Watts így folytatja a definícióját:

„A *waw* kötőmód és a *waw* egymást követő módok közötti alapvető megkülönböztetési módra a következő értelmezéseket lehet használni:

1. A *waw* kötőmód mindig párhuzamra utal.
2. A *waw* egymást követő mód mindig egy sorozatra utal. Ez a *waw* egyetlen olyan formája, amit az egymást követő befejezetlen módokkal használtak. Az ezzel összekapcsolt befejezetlenek közötti kapcsolat lehet egy időszakos sorozat, egy logikus következmény, egy logikus okozat vagy egy logikus kontraszt. Minden esetben van egy egyfajta sorozat” (103. oldal).

E. FŐNÉVI IGENÉV – két fajta FŐNÉVEI IGENÉV van

3. ABSOLUTUS (semmi nem kapcsolódhat hozzá), amik „erőteljes, független, meglepő kifejezések, a drámai hatás elérésére ... mint alany, gyakran nem tartalmaz írott igét, természetesen a létigét értik, de a szó drámaian önmagában áll”; J. Wash. Watts, *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament* (92. oldal).

4. CONSTRUCTUS (ragokat és előképzőket is kaphat), amik „nyelvtanilag az előképzők, birtokos névmások és a szerkezeti kapcsolat által kapcsolódnak a mondathoz” (91. oldal).

J. Weingreen, *A Practical Grammar for Classical Hebrew* című könyvben a szerkesztés állapotát így írja le:

„Amikor két (vagy több) szó ilyen közeli egységben van, hogy együtt egy összetett elképzelést alkotnak, az alárendelt szóról (vagy szavakról) azt mondják, hogy szerkesztett állapotban vannak (44. oldal).

F. KÉRDŐ SZAVAK

1. Mindig a mondat elején vannak.
2. Felszólító jelentésű
 - a. *ha* – nem vár el választ
 - b. *halo'* – a szerző 'igen' választ vár

TAGADÁS

1. Mindig a tagadni kívánt szó előtt van.

2. A leggyakoribb tagadó szó a *lo'*.
3. Az *'al* kifejezésnek egy esetleges mellékjelentése van, és a BUZDÍTÓ MÓDDAL és a PARANCSOLÓ MÓDDAL használták.
4. Azt a kifejezést, hogy *lebhilit* azt jelenti, hogy 'azért, hogy ne', FŐNÉVI IGENÉVVEL használgák.
5. Az *'en* kifejezést MELLÉKNÉVI IGENEVEKKEL használgák.

A. FELTÉTELES MONDATOK

1. Négy fajta feltételes mondat létezik, amik alapvetően párhuzamosak a koiné göröggel.
 - a. valamiről azt feltételezik, hogy éppen zajlik, vagy azt gondolják róla, hogy beteljesült (ELSŐ TÍPUSÚ a görögben)
 - b. valami, ami a tényekkel ellentétes, aminek a beteljesülése lehetetlen (MÁSODIK TÍPUSÚ)
 - c. valami, ami lehetséges, vagy akár valószínű (HARMADIK TÍPUSÚ)
 - d. valami, ami nem annyira lehetséges, így aztán a beteljesülése is kétséges (NEGYEDIK TÍPUSÚ)
2. NYELVTANI JELZŐK
 - a. az igaznak feltételezett, vagy valódi feltétel mindig BEFEJEZETT KIJELENTÉST vagy MELLÉKNÉVI IGENEVET használ, és a feltételes mondat első részét (protasis) a következők vezetik be
 - (1) *'im*
 - (2) *ki* (vagy *'asher*)
 - (3) *hin* vagy *hinneh*
 - b. a tényekkel ellentétes módok mindig az IGE BEFEJEZETT aspektusát használják, vagy egy MELLÉKNÉVI IGENEVET a *lu* vagy *lule* bevezető SZÓCSKÁVAL
 - c. a lehetségesebb feltételes mód mindig BEFEJEZETLEN IGÉT vagy MELLÉKNÉVI IGENEVET használ a protasisban (a feltételes mondat első része), általában az *'im* vagy a *ki* szavakat használja bevezető SZÓCSKAKÉNT
 - d. a kevésbé lehetséges feltételes mód BEFEJEZETLEN KÖTŐMÓDOT használ a protasisban (a feltételes mondat első része), és mindig az *'im* szót használja bevezető SZÓCSKAKÉNT

AZ EBBEN A KOMMENTÁRBAN HASZNÁLT RÖVIDÍTÉSEK

- AB Anchor Bible Commentaries, ed. William Foxwell Albright and David Noel Freedman
(Horgony Biblia Kommentárok, szerkesztette: William Foxwell Albright és David Noel Freedman)
- ABD Anchor Bible Dictionary (6 vols.), ed. David Noel Freedman
(Horgony Biblia Szótár [6 kötet], szerkesztette: David Noel Freedman)
- AKOT Analytical Key to the Old Testament by John Joseph Owens
(Elemző Kulcs az Ószövetséghez, John Joseph Owens)
- ANET Ancient Near Eastern Texts, James B. Pritchard
(Régi Közel-Keleti Szövegek, James B. Pritchard)
- BDB A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament by F. Brown, S. R. Driver and C. A. Briggs
(Héber és Angol Nyelvű Lexikon az Ószövetségről, F. Brown, S. R. Driver and C. A. Briggs)
- BHS Biblia Hebraica Stuttgartensia, GBS, 1997
- IDB The Interpreter's Dictionary of the Bible (4 vols.), ed. George A. Buttrick
(Az Értelmező Bibliai Szótára [4 kötet], szerkesztette: George A. Buttrick)
- ISBE International Standard Bible Encyclopedia (5 vols.), ed. James Orr
(Nemzetközi Sztenderd Bibliai Enciklopédia [5 kötet], szerkesztette: James Orr)
- JB Jerusalem Bible
(Jeruzsálem Biblia)
- JPSOA The Holy Scriptures According to the Masoretic Text: A New Translation (The Jewish Publication Society of America)
(A Szent Írások A Maszoréta Szövegek Alapján: Az Új Fordítás (Amerikai Zsidó Kiadó Társaság))
- KB The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament by Ludwig Koehler and Walter Baumgartner
(Az Ószövetség Héber és Arám Nyelvű Lexikona, Ludwig Koehler and Walter Baumgartner)
- LAM The Holy Bible From Ancient Eastern Manuscripts (the Peshitta) by George M. Lamsa
(A Szent Biblia Az Ósi Keleti Kéziratok Alapján [a Peshitta változat], George M. Lamsa)
- LXX Septuagint (Greek-English) by Zondervan, 1970
(Szeptuaginta [Görög-Angol], Zondervan kiadó, 1970)

- MOF A New Translation of the Bible by James Moffatt
(A Biblia Új Fordítása, James Moffatt)
- MT Masoretic Hebrew Text
(Maszoréta Héber Szöveg)
- NAB New American Bible Text
(Új Amerikai Biblia Szöveg)
- NASB New American Standard Bible
(Új Amerikai Sztenderd Biblia)
- NEB New English Bible
(Új Angol Nyelvű Biblia)
- NET NET Bible: New English Translation, Second Beta Edition
(ÚAF Biblia: Új Angol nyelvű Fordítás, Second Beta Szerkesztőség)
- NIDOTTE New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis (5 vols.), ed.
Willem A. VanGemeren
(Az Ószövetségi Teológia és Egzegézis Új Nemzetközi Szótára [5 kötet], szerkesztette:
Willem A. VanGemeren)
- NRSV New Revised Standard Bible
(Új Javított Sztenderd Biblia)
- NIV New International Version
(Új Nemzetközi Változat)
- NJB New Jerusalem Bible
(Új Jeruzsálem Biblia)
- OTPG Old Testament Parsing Guide by Todd S. Beall, William A. Banks and Colin Smith
(Ószövetségi Elemzői Útmutató, Todd S. Beall, William A. Banks és Colin Smith)
- REB Revised English Bible
(Javított Angol nyelvű Biblia)
- RSV Revised Standard Version
(Javított Sztenderd Változat)
- SEPT The Septuagint (Greek-English) by Zondervan, 1970
(A Szeptuaginta [Görög-Angol], Zondervan kiadó, 1970)
- TEV Today's English Version from United Bible Societies
(Mai Angol Változat, Egyesült Bibliái Szövetség)
- YLT Young's Literal Translation of the Holy Bible by Robert Young
(A Szent Biblia Young Szó Szerinti Fordításában, Robert Young)

ZPBE Zondervan Pictorial Bible Encyclopedia (5 vols.), ed. Merrill C. Tenney
(Zondervan Képes Bibliai Enciklopédia [5 kötet], szerkesztette, Merrill C. Tenney

A SZERZŐ SZEMÉLYES ELŐSZAVA: HOGYAN SEGÍTHET NEKED EZ A KOMMENTÁR?

A bibliai értelmezés egy ésszerű és egyben szellemi folyamat, ami arra törekszik, hogy megértsen egy ősi, ihletett író oly módon, hogy az Istentől származó üzenet a mai időkben is érthető és alkalmazható legyen.

A szellemi folyamat döntő, de nagyon nehéz meghatározni. Magában foglalja az Istennek való alárendeltséget és az Isten felé való nyitottságot. Szükséges, hogy ott legyen az éhség (1) Iránta, (2) ismerni akarására, és (3) az Ő szolgálatára. Ez a folyamat magában foglalja az imádságot, a megvallást és az életmód változtatásra való hajlandóságot. A Szentlélek jelenléte döntő fontosságú a megértési folyamatban, de az, hogy őszinte, istenfélő keresztények miért értelmezik különböző módokon a Bibliát, ez maga rejtély.

Az ésszerű folyamatot könnyebb megmagyarázni. A szöveghez következetesnek kell maradnunk és pontosnak kell lennünk, és nem szabad, hogy a személyes vagy felekezeti előítéleteink befolyásoljanak. Történelmileg mindannyian feltételekhez vagyunk kötve. Egyikünk sem tud objektív, semleges értelmező lenni. Ez a kommentár egy óvatos, ésszerű folyamatot biztosít, ami három értelmező alapelvet is tartalmaz, amelyek úgy vannak megalkotva, hogy segítsenek nekünk felülkerekedni az előítéleteinken.

Első Alapelv

Az első alapelv az, hogy vegyük figyelembe azt a történelmi kort, amiben a könyv íródott, és azt a bizonyos történelmi alkalmat, ami miatt megíródott. Az eredeti írónak volt egy célja és egy üzenete, amit szeretett volna továbbítani. A szöveg nem jelenthet számunkra olyasvalamit, amit nem jelentett az eredeti, ősi, ihletett szerzőnek. Az ő szándéka – nem pedig a mi történelmi, érzelmi, kulturális, személyes vagy felekezeti szükségünk – a lényeg. Az alkalmazás szerves része az értelmezésnek, de a helyes értelmezésnek minden esetben meg kell előznie az alkalmazást. Folyamatosan ismételnünk kell, hogy minden bibliai szövegnek egy, csak egyetlen egy jelentése van. Ez a jelentés az, amit az eredeti bibliai író a Szentlélek vezetése alatt szeretett volna elmondani a saját korában. Ennek az egyetlen egy jelentésnek lehet többféle alkalmazási lehetősége a különböző kultúrákban és helyzetekben. Ezeket az alkalmazásokat össze kell kötni az eredeti író központi igazságával. Éppen ezért ez a tanulmányozást elősegítő kommentár úgy lett megalkotva, hogy a Biblia minden könyvéhez nyújtson egy-egy bevezetést.

Második Alapelv

A második alapelv az, hogy azonosítsuk az irodalmi egységeket. Minden bibliai könyv egy egységesített dokumentum. Azoknak, akik értelmezik, nincs joguk ahhoz, hogy elkülönítsék az igazság egy aspektusát a többitől. Éppen ezért arra kell törekednünk, hogy az adott bibliai könyv egészének célját megértsük, mielőtt az egyes irodalmi egységeket értelmeznénk. A különálló részek – fejezetek, bekezdések vagy versek – nem jelenthetnek olyasvalamit, amit az egész egység maga nem jelent. Az értelmezésnek mindig az egészet néző deduktív (levezető) megközelítéstől a részek induktív (következtető) megközelítéséig kell irányulnia. Éppen ezért ez a tanulmányozást elősegítő kommentár úgy lett megalkotva, hogy segítsen a tanulmányozónak az irodalmi egységek szerkezetét bekezdésenként analizálni. A bekezdések, ugyanúgy, mint a fejezetek és a különböző felosztások, nem ihletettek, de segítenek abban, hogy a különböző gondolati egységeket megkülönböztethessük.

Bekezdések szintjén értelmezni, – nem mondatonként, nem mellékmondatokként, kifejezésenként vagy szavanként – ez a kulcs ahhoz, hogy követhessük az eredeti bibliai író által továbbadandó jelentést. A bekezdések egy egységesített témán alapszanak, amiket gyakran nevezünk témának vagy a témát összefoglaló mondatnak. Minden szó, kifejezés, mellékmondat és mondat, ami a bekezdésben található, valahogyan ehhez az egységesített témához kapcsolódik. Korlátozzák, kiteljesítik, magyarázzák és/vagy megkérdőjelezik. A valódi

kulcs a helyes értelmezéshez az, hogy követni kell az eredeti szerző gondolatát bekezdésről bekezdésre a különböző irodalmi egységeken át, amelyek a bibliai könyv egészét alkotják. Ez a tanulmányozást elősegítő kommentár úgy lett megalkotva, hogy segítsen a tanulmányozónak ezt tenni különböző modern angol nyelvű bibliafordítások összehasonlításával. Ezek a fordítások azért lettek kiválasztva, mert különböző fordítási nézeteket alkalmaznak:

1. A United Bible Society (Egyesült Biblia Társaság) görög szövege a negyedik átdolgozott kiadás (UBS⁴). Ennek a szövegét modern szövegértelmező tudósok osztották bekezdésekre.
2. A New King James Version (Új King James Fordítás), (NKJV) egy szóról szóra való fordítása a görög kéziratoknak, amiket Textus Receptus-nak hívnak. Ennek a fordításnak a bekezdési beosztásai hosszabbak, mint a többi fordításnak. Ezek a hosszabb bekezdések segítenek a tanulmányozónak meglátni az egységesített témákat.
3. A New Revised Standard Version (az Új Átdolgozott Standard Fordítás), (NRSV) egy módosított szóról szóra való fordítás. Ez átmenetet alkot a következő két modern változat között. Ennek a bekezdés felosztása igen jó segítség a különböző témák meghatározásában.
4. A Today's English Version (a Mai Angol Fordítás), (TEV) egy dinamikus egyenértékű fordítás, amit a United Bible Society adott ki. Arra törekszik, hogy a Bibliát oly módon fordítsa le, hogy a modern kori, angolul beszélő olvasó vagy előadó megérthesse az eredeti görög szöveg jelentését. Gyakran, legfőképp az evangéliumokban, a bekezdéseket aszerint osztja fel, hogy ki a beszélő, nem pedig témák szerint, ugyanúgy, mint az NIV fordítás. Az értelmező számára ez nem igazán hasznos. Érdekes megfigyelni, hogy mind az UBS⁴, mind a TEV fordítások lényege ugyanaz, a felosztásuk viszont különbözik.
5. A Jerusalem Bible (a Jeruzsálem Biblia), (JB) egy dinamikus egyenértékű fordítás, ami a Francia Katolikus fordításon alapszik. Nagyon hasznos abban, hogy a bekezdéseket egy európai nézőpontból hasonlítja össze.
6. A bekeretezett szöveg az 1995-ös kiadású Updated New American Standard Bible (Frissített Új Amerika Standard Biblia), (NASB) – ból való, ami egy szóról szóra való fordítás. A versről versre való megjegyzések ezt a felosztást követik.

Harmadik Alapelv

A harmadik alapelv az, hogy a Bibliát különböző fordításokban olvassuk, hogy a jelentésnek a lehető legkiterjedtebb választékát is megismerhessük (jelentésstanilag), amit csak a bibliai szavak és kifejezések tartalmazhatnak. Gyakran egy görög kifejezés vagy szó többféle módon is értelmezhető. Ezek a különböző fordítások kihozzák ezeket a különböző lehetőségeket, és segítenek beazonosítani és megmagyarázni a görög kéziratok változatait. Ezek nincsenek a tanokra kihatással, de segítenek, hogy megpróbáljunk visszatérni az eredeti szöveghez, amit egy régi időkből élő, ihletett író leírt.

Ez a kommentár egy gyors módot kínál a tanulmányozónak, hogy leellenőrizze az értelmezéseit. Ez nem eldöntő, meghatározó célú, hanem inkább informáló és gondolatébresztő. Gyakran a többi, más lehetséges értelmezés segít minket abban, hogy ne legyünk annyira elfogultak, dogmatikusak és felekezeti-függők. Az értelmezőknek szélesebb körű értelmezési lehetőségekkel kellene rendelkezniük, hogy felismerhessék, mennyire félreérthetőek tudnak lenni az ősi szövegek. Sokkoló, hogy mennyire kicsi az egyetértés a keresztények között, akik pedig a Bibliát tartják az igazságuk forrásának.

Ezek az alapelvek segítettek nekem felülkerekedni a legtöbb történelmi előfeltételezésem azáltal, hogy meg kellett szenvednem az ősi szövegekkel. Az a reményem, hogy ez számotokra is áldás lesz.

Bob Utley
Kelet Texasi Baptista Egyetem
1996 Június 27

ÚTMUTATÓ A HELYES BIBLIAOLVASÁSHOZ: AZ IGAZOLHATÓ IGAZSÁG SZEMÉLYES KERESÉSE

Ismerhetjük az igazságot? Hol található? Igazolhatjuk-e logikus úton? Van-e egy alapvető, végső hatalom? Vannak-e olyan tökéletességek, amik irányíthatják az életünket, világunkat? Van-e értelme az életnek? Miért vagyunk itt? Hova tartunk? Ezek olyan kérdések – kérdések, amiken minden épeszű ember eltűnődik – amelyek az idők kezdete óta kísértik az emberiség intellektusát (Prédikátor 1:13-18; 3:9-11; Károli: 1:13-2,1; 3:9-11). Emlékszem, még amikor én magam is egy olyan központot kerestem az életemben, ami teljessé teszi azt. Fiatalon lettem Krisztusban hívő, s ezt elsősorban a családomban lévő fontos személyek bizonyoságtétele alapozta meg. S ahogy felnőttem, a saját magammal és a világgal kapcsolatos kérdéseim is egyre csak gyarapodtak. Egyszerű kulturális és vallásos klisék nem adtak értelmet azoknak a gyakorlatoknak, amikről olvastam, vagy amikkel én magam is találkoztam. Ez az időszak az összezavarodottság, a keresés, a vágyakozás, és nagyon sokszor a reménytelenség érzésének időszaka volt azzal az érzéketlen, kemény világgal szemben, amiben éltem.

Nagyon sokan hirdették, hogy vannak válaszaik ezekre az alapvető kérdésekre, de kutatások és elmélkedések után azt láttam, hogy a válaszaik (1) személyes filozófiákon, (2) ősi mítoszokon, (3) személyes megtapasztalásokon vagy (4) pszichológiai kivetítéseken alapultak. Szükségem volt egy bizonyos mértékű igazolhatóságra, néhány bizonyítékra, racionalitásra, amire a világnézetemet, az életemet egybefogó központot, és az életem okát alapozhattam.

Mindezeket a Biblia tanulmányozásában találtam meg. Bizonyítékokat kezdtem keresni a hitelességére, amiket meg is találtam (1) a Biblia történelmi megbízhatóságában, amit az archeológia is megerősített, (2) az Ószövetség próféciáinak pontosságában, (3) a Biblia üzenetének egységében, ami nem változott megírásának ezerhatszáz éve alatt, és (4) azoknak az embereknek a személyes bizonyoságtételében, akiknek az életük tartósan megváltozott azáltal, hogy kapcsolatba kerültek a Bibliával. A kereszténységnek, mint a hit és a meggyőződés egyesített rendszerének megvan az a képessége, hogy az emberiség összetett kérdéseivel foglalkozzon. Nem csupán racionális keretet adott, de a tapasztalati biblikus hit érzelmileg örömet és stabilitást is hozott az életembe.

Úgy gondoltam, hogy megtaláltam az életemet egybefogó központot – Krisztust, úgy, ahogyan az Igén keresztül meg lehet érteni. Mindez mámorító megtapasztalás volt, egy érzelmi megkönnyebbülés. Ennek ellenére még mindig emlékszem arra a sokkra és a fájdalomra, amikor elkezdett derengeni, hogy mennyi különböző magyarázatát képviselték ennek a könyvnek, néha még egy és ugyanazon gyülekezeten vagy hasonló gondolkodású emberek csoportján belül is. A Biblia ihletettségének és hitelességének megerősítése nem a befejezés volt, hanem pont hogy a kezdet. Hogyan ellenőrizhetem vagy utasíthatom el a sokféle és egymásnak ellentmondó magyarázatait azoknak a bonyolult igazságszövegeknek, amiket pont azok hirdetnek, akik vallják a Biblia tekintélyét és megbízhatóságát?

Ez a feladat vált életem céljává és hitem zárandoklatává. Tudtam, hogy a Krisztusban való hitem (1) békeséget és örömet hozott. Az értelmem áhítozott valami teljességre a kultúráim viszonylagosságának közepette (poszt-modernitás); (2) az egymásnak ellentmondó vallási rendszerek dogmatizmusa (világvallások); és a (3) felekezeti arrogancia közepette. Az ősi irodalom értelmezésének érvényes megközelítése utáni kutatásom folyamán meglepő módon felfedeztem a saját történelmi, kulturális, felekezeti és tapasztalati előítéleteimet. Gyakran csak azért olvastam a Bibliát, hogy egyszerűen csak megerősítsem a saját nézeteimet. Tanok forrásaként használtam, hogy megtámadhassak másokat, miközben újra meggyőződtem a saját bizonytalanságomban és elégtelenségemben. Mennyire fájdalmas felismerés volt ez a számomra!

Bár soha sem lehetek teljesen objektív, jobb bibliaolvasó válhat belőlem. Korlátozhatom az előítéleteimet azáltal, hogy azonosítom őket, és elismerem azok jelenlétét. Nem vagyok még szabad tőlük, de szembesültem a saját gyengeségeimmel. Néha maga a magyarázó a jó bibliaolvasás legrosszabb ellensége!

Hadd soroljak fel néhány előfeltételezést, amiket én magam is belevonok a bibliatanulmányozásomba, hogy te, mint olvasó, is megvizsgálhasd őket velem együtt:

I. Előfeltételezések

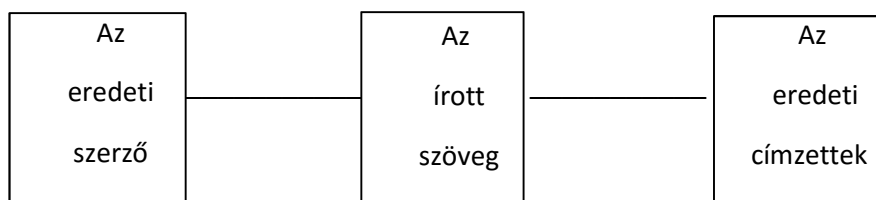
- A. Hiszem, hogy a Biblia az egyedüli ihletett, önmagáról szóló kijelentése az egy igaz Istennek. Éppen ezért szükséges, hogy az értelmezése annak fényében történjen, hogy mi volt az eredeti isteni szerző (a Szentlélek) szándéka, amikor egy emberi írón keresztül, egy bizonyos történelmi felállásban leírta.
- B. Hiszem, hogy a Biblia az egyszerű emberek számára íródott – mindenki számára! Isten rendelkezésünkre bocsátotta magát, hogy világosan szólhasson hozzánk egy bizonyos történelmi és kulturális környezetben keresztül. Isten nem rejti el az igazságot – azt szeretné, ha megértenénk azt! Éppen ezért a keletkezésének idejében kell értelmeznünk, nem a miénkben. A Biblia nem mondhat valami olyat számunkra, amit soha nem mondott azok számára, akik először olvasták vagy hallották. Érthető a hétköznapi ember számára is és normális emberi kommunikációs formákat és technikákat alkalmaz.
- C. Hiszem, hogy a Bibliának egy egyesített üzenete és célja van. Nem mond ellent önmagának, bár valóban tartalmaz nehezen érthető és paradox részeket. Így a Biblia legjobb értelmezője maga a Biblia.
- D. Hiszem, hogy minden résznek (kivéve a próféciákat) egyetlen egy jelentése van, ami az eredeti ihletett szerző szándékán alapszik. Bár soha nem lehetünk teljesen biztosak abban, hogy mi volt az eredeti szerző szándéka, nagyon sok olyan dolog van, ami abba a bizonyos irányba mutat:
 - 1. a műfaj (irodalmi típus) megválasztása az üzenet kifejezéséhez
 - 2. a történelmi háttér és/vagy az a bizonyos alkalom, ami az írást kiváltotta
 - 3. a teljes könyv irodalmi szövegkörnyezete ugyanúgy, mint minden egyes irodalmi egységé
 - 4. a szövegi megszerkesztettsége (vázlata) az irodalmi egységeknek, oly módon, ahogy azok az üzenet teljességéhez viszonyulnak
 - 5. a jellegzetes nyelvtani elemek alkalmazása az üzenet közvetítésére
 - 6. az üzenet bemutatására kiválasztott szavak
 - 7. párhuzamos üzenetek

Ezen területek tanulmányozása válik a bizonyos részek tanulmányozásának tárgyává. Mielőtt elmagyaráznám, hogy mi az én módszerem a jó bibliaolvasásra, hadd vázoljam azokat a nem megfelelő módszereket, amiket ma alkalmaznak, és amelyek nagyon sok széthúzást okoztak az értelmezésben, tehát ezeket el kellene kerülnünk:

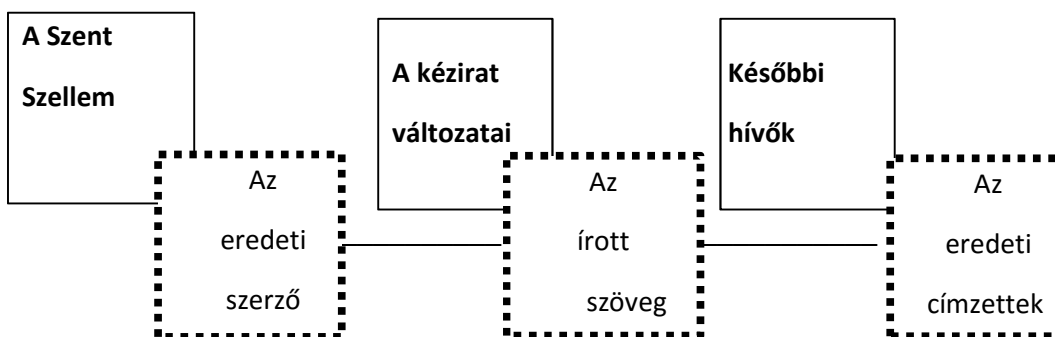
II. Helytelen módszerek

- A. A bibliai könyvek irodalmi szövegkörnyezetének semmibevétele és minden mondat, mellékmondat, vagy még az egyes szavaknak is az oly módon való használata, mintha azok különálló igazságok állításai lennének, s amik nem kapcsolódnak a szerző szándékához vagy a nagyobb szövegösszefüggés jelentéséhez. Ezt gyakran „szövegkiragadásnak” nevezik.
- B. A könyvek történelmi háttérének semmibevétele azáltal, hogy egy olyan feltételezett történelmi háttérrel helyettesítik, amire alig vagy egyáltalán nem találni utalást magában a szövegben.
- C. A könyvek történelmi háttérének semmibevétele és oly módon való olvasása, mintha az egy kisvárosi napilap lenne, amit elsősorban modern kori különálló keresztények számára írtak.
- D. A könyvek történelmi háttérének semmibevétele azáltal, hogy a szöveget egy filozofikus/teologikus üzenetté allegorizálják, ami egyáltalán nem kapcsolódik az eredeti szerző és az elsődleges hallgatóság szándékához.
- E. Az eredeti szöveg semmibevétele azáltal, hogy behelyettesíti valaki más, saját teológiai rendszerét, dédelgetett tanát vagy az éppen aktuális ügyét, ami nem kapcsolódik az eredeti szerző céljához és kijelentett üzenetéhez. Ez a jelenség gyakran követi a Bibliából való kezdő felolvasást, mint annak az eszközét, hogy megalapozza az előadó tekintélyét. Erre a leggyakrabban úgy utalnak, mint az „olvasó válasza” („amit-a-szöveg-személyesen-nekem-jelent” értelmezés).

Legalább három összetevőt lehet megtalálni minden ember által írott kommunikációban:

A múltban különböző olvasási technikák koncentráltak ennek a három összetevőnek az egyikére. De hogy valóban beigazoljuk a Biblia egyedülálló ihletettségét, egy módosított diagram jobban helytálló:

A valóságban mind a három összetevőt bele kell foglalni az értelmezési folyamatba. Az ellenőrizhetőség céljából az értelmezésem az első két összetevőre koncentrálok: az eredeti szerzőre és a szövegre. Lehet, hogy azokra a félreértelmezésekre reagálok, amiket láttam (1) a szöveg jelképesítése vagy elszellemiesítése és (2) az „olvasó válasza” értelmezés (amit-a-szöveg-személyesen-nekem-jelent) során. A helytelen használat az értelmezés bármelyik fázisában előfordulhat. Mindig ellenőriznünk kell a motivációnkat, előítéleteinket, technikáinkat és alkalmazásainkat. De hogyan ellenőrizzük őket, ha nincsenek korlátok az értelmezéshez, nincsenek limitek, nincsenek kitételek? Ez az, ahol a szerzői szándék és a szövegi szerkezet biztosít nekem néhány kitételek a lehetséges, érvényes értelmezések körének korlátozására.

Ezeknek a helytelen olvasási technikáknak a fényében, melyek azok a lehetséges megközelítései a helyes bibliaolvasásnak és értelmezésnek, amelyek egy bizonyos fokú ellenőrizhetőséget és következetességet biztosítanak?

III. Lehetséges megközelítések a helyes bibliaolvasáshoz

Ezen a ponton nem azokat az egyedi technikákat tárgyalom, hogy hogyan kell a sajátos műfajokat értelmezni, hanem általános hermeneutikai alapelveket, amik mindenféle bibliai szövegre érvényesek. A műfaj specifikus megközelítéssel kapcsolatban egy nagyon jó könyv a *How To Read The Bible For All Its Worth* (Hogyan olvasd a Bibliát, annak teljes értékéért), amit Gordon Fee és Douglas Stuart írt és a Zondervan kiadó adott ki.

Az én módszerem elsősorban arra koncentrálok, hogy az olvasó megengedi a Szentléleknek, hogy megvilágosítsa/megmagyarázza neki a Bibliát négy, személyes olvasási cikluson keresztül. Ez a Szellemet, a szöveget és az olvasót elsődlegessé teszi, nem pedig másodlagossá. Továbbá megvédi az olvasót attól, hogy a kommentátorok helytelenül/túlságosan befolyásolják. Már hallottam, amint az mondták, hogy „A Biblia jól megvilágítja a kommentárokat.” Ez nem egy lebecsmérelő megjegyzés akar lenni a tanulmányozó segédeszközökről, inkább esdeklés, hogy a megfelelő időben használják azokat.

Magából a szövegből kell tudni alátámasztani az értelmezésünket. Öt terület van, amelyek valamennyi megerősítést adhatnak:

1. az eredeti szerző
 - a. történelmi háttére
 - b. irodalmi szövegkörnyezete
2. az eredeti szerző választása
 - a. a nyelvtani szerkezetekre vonatkozóan (szintaktika)
 - b. a kortárs munkák felhasználására vonatkozóan
 - c. a műfajra vonatkozóan
3. a saját értelmezésünk a helyénvaló
 - a. tárgyhoz tartozó párhuzamos részekre vonatkozóan

Szükséges, hogy az értelmezésünk mögött álló érveket és logikát biztosítani tudjuk. A Biblia az egyetlen forrásunk, amiből hitet és gyakorlatot szerezhetünk. Elég szomorú, hogy a keresztények olyan gyakran nem értenek egyet abban, hogy mit is tanít vagy, hogy mit erősít meg. Önmegsemmisítő azt vallani, hogy a Biblia ihletett, aztán a hívők meg nem képesek megegyezni azon, hogy mit is tanít és mi az, amit elvár!

A négy olvasási ciklus úgy lett megtervezve, hogy a következő értelmezési betekintéseket szolgáltassa:

A. Az első olvasási ciklus

1. Egyszerre olvasd el az egész könyvet! Egy másik fordításban olvasd el újra, remélhetőleg egy más fordítási megközelítésből
 - a. szó szerinti (NKJV, NASB, NRSV)
 - b. dinamikusan megegyező (TEV, JB)
 - c. magyarázó (Living Bible, Amplified Bible)
2. Keresd meg az egész írás központi célját! Azonosítsd a témáját!
3. Válaszd külön (amennyiben lehetséges) azt az irodalmi egységet, a fejezetet, a bekezdést vagy akár azt a mondatot, ami tisztán kifejezi ezt a központi célt vagy témát!
4. Azonosítsd a túlnyomórészt uralkodó irodalmi műfajt
 - a. Ószövetség
 - (1) Héber elbeszélés
 - (2) Héber költészet (bölcesség irodalom, zsoltárok)
 - (3) Héber prófécia (próza, versek)
 - (4) Törvénykódexek
 - b. Újszövetség
 - (1) Elbeszélések (Evangéliumok, Apostolok Cselekedetei.)
 - (2) Példabeszédek (Evangéliumok)
 - (3) Levelek/apostoli levelek
 - (4) Apokaliptikus irodalom

B. A második olvasási ciklus

1. Olvasd el újra az egész könyvet, és próbáld meg főbb témákat keresni!
2. Vázold a főbb témákat és tömören, egy egyszerű mondatban foglald össze a tartalmát!
3. Ellenőrizd a megállapításodat a könyv céljáról, és egészítsd ki a vázlatot tanulmányozást segítő eszközök használatával!

C. A harmadik olvasási ciklus

1. Olvasd el újra az egész könyvet, és próbáld meg azonosítani a történelmi háttérrel és azt a bizonyos alkalmat, ami miatt az a könyv íródott, mindezt magából a Bibliából!
2. Sorold fel azokat a történelmi eseményeket, amik a bibliai könyvben meg vannak említve.
 - a. a szerző
 - b. a dátum
 - c. a címzettek

- d. az írás kifejezett oka
 - e. a kulturális háttér aspektusai, amik az írás céljához kapcsolódnak
 - f. történelmi személyekre és eseményekre való utalások
3. Terjeszd ki a vázlatodat bekezdési szintre, arra a bibliai könyvrészletre vonatkozólag, amit éppen értelmezni szeretnél! Mindig azonosítsd és vázold az irodalmi egységet. Ez lehet, hogy több fejezetet vagy bekezdést is magában foglal. Ez képessé tesz arra, hogy követni tudd az eredeti szerző logikáját és szövegszerkesztését.
 4. Ellenőrizd a történelmi háttérrel, tanulmányozást segítő eszközökkel.
- D. A negyedik olvasási ciklus
1. Olvasd el újra az adott irodalmi egységet több különböző fordításban is
 - a. szó szerinti (NKJV, NASB, NRSV)
 - b. dinamikusan megegyező (TEV, JB)
 - c. magyarázó (Living Bible, Amplified Bible)
 2. Keress irodalmi vagy nyelvtani szerkezeteket
 - a. ismételt kifejezések, Efézus 1:6, 12, 13
 - b. ismételt nyelvtani szerkezetek, Róma 8:31
 - c. összehasonlító fogalmak
 3. Sorold fel a következő elemeket
 - a. jelentőségteljes tényezők
 - b. szokatlan tényezők
 - c. fontos nyelvtani szerkezetek
 - d. különösen nehéz szavak, mellékmondatok és mondatok
 4. Keress lényeges/a tárgyhoz tartozó párhuzamos részeket
 - a. keresd meg a legérthetőbb részt, ami a témáról szól, használj
 - (1) „szisztematikus teológia” könyveket
 - (2) olyan Bibliát, amiben kereszthivatkozások vannak
 - (3) konkordanciákat
 - b. Keress paradox párokat a témádon belül. Nagyon sok bibliai igazság nyelvjárási párokban van bemutatva; nagyon sok felekezeti konfliktus a bibliai feszültségek felének szövegbizonyításából fakad. A Biblia egésze ihletett, és az üzenetének a teljességét kell kikutatnunk ahhoz, hogy az értelmezésünknek Igei egyensúlyt tudjunk biztosítani.
 - c. Keress párhuzamokat ugyanazon a könyvön belül, ugyanazon szerzőtől vagy ugyanazon műfajon belül; a Biblia a legjobb magyarázója saját magának, mert egyetlen egy szerzője van, a Lélek.
 5. Használj tanulmányozást segítő eszközöket, hogy leellenőrizhesd a történelmi háttérrel és az írást kiváltó okot
 - a. tanulmányozó Bibliát
 - b. bibliai enciklopédiákat, kézikönyveket és szótárakat
 - c. bibliai bevezetőket
 - d. Biblia kommentárokat (a tanulmányozásod ezen pontján engeddd meg a hívő társadalomnak, múltbelieknek és kortársaknak, hogy segítsenek és javítsanak ki a személyes tanulmányozásodban.)

IV. A bibliai értelmezés alkalmazása

Ezen a ponton fordulunk az alkalmazáshoz. Már szakítottál időt arra, hogy megérthesd a szöveget az eredeti háttérben; most a saját életedre és kultúrádra kell azt alkalmazni. A bibliai tekintélyt én úgy definiálom, hogy „annak a megértése, hogy az eredeti bibliai szerző mit mondott az ő idejében élőknek, majd ennek az igazságnak az alkalmazása a mi időnkre.”

Mielőtt alkalmaznánk, mindig értelmeznünk kell az eredeti szerző szándékát annak idejében és logikájában. Nem alkalmazhatunk egy bibliai üzenetet a saját napjainkra, amíg nem tudjuk, hogy mi volt a jelentése a saját idejében! Egy bibliai üzenet nem jelenthet valami olyat, amit soha nem is jelentett!

Az alkalmazásnak mindig az eredeti szerző szándékának értelmezését kell követnie, időben és logikában egyaránt. Nem alkalmazhatunk egy Bibliai ígérést a napjainkra, amíg nem tudjuk, hogy mit is jelentett az a saját idejében! Egy Bibliai ígérés sem jelenthet olyasvalamit, amit soha nem is akart jelenteni!

A bekezdések szintjéig tartó vázlatod (harmadik olvasási ciklus) lesz az útmutató. Az alkalmazásnak a bekezdések szintjén kell megtörténnie, nem a szavak szintjén. A szavaknak csak a szöveggörnyezetben van jelentésük; a mellékmondatoknak csak a szöveggörnyezetben van jelentésük; a mondatoknak is csak a szöveggörnyezetben van jelentésük. Az egyetlen ihletett személy, aki részt vesz az értelmezési folyamatban az az eredeti szerző. Mi csak őt követjük azáltal, hogy a Szentlélek megvilágosít minket. De a megvilágosítás nem ihletettség. Ahhoz, hogy azt mondhassuk, hogy „Ezt mondja az Úr”, ragaszkodnunk kell az eredeti szerző szándékához. Az alkalmazásnak különösen a teljes írás általános szándékához, az adott irodalmi egységhez és a gondolat bekezdési szinten való kifejlődéséhez kell kapcsolódnia.

Ne engedd, hogy az éppen aktuális dolgaid értelmezzék a Bibliát; hagyd a Bibliát beszélni! Ehhez majd lehet, hogy arra lesz szükségünk, hogy magából a szövegből vegyünk alapelveket. Ez akkor helytálló, ha a szöveg támogatja az alapelvet. Sajnálatos módon nagyon sokszor az alapelveink csak a „mi” alapelveink – nem pedig a szöveg nyújtotta alapelvek.

A Biblia alkalmazásánál fontos, hogy emlékezzünk arra, hogy egy bizonyos bibliai szöveggel kapcsolatban csak egyetlen egy jelentés lehet helyénvaló (kivéve a próféciákat). Ez a jelentés kapcsolódik az eredeti szerző szándékához, mivel a saját idejének egy-egy krízisére vagy szükségére válaszolt. Sok lehetséges alkalmazás eredhet ebből az egy jelentésből. Az alkalmazás a címzettek szükségsein fog alapulni, de kapcsolódnia kell az eredeti szerző céljához.

V. Az értelmezés szellemi aspektusa

Eddig azt a logikai és szövegi folyamatot tárgyaltuk, ami részt vesz az értelmezésben és az alkalmazásban. Most pedig hadd szóljak röviden az értelmezés szellemi aspektusáról. A következő lista számomra nagyon hasznosnak bizonyult:

- I. Imádkozz a Lélek segítségéért (vö. I. Kor. 1:26 – 2:16).
- II. Imádkozz személyes megbocsátásért és megtisztulásért az ismert bűnökből (vö. I. János 1:9).
- III. Imádkozz nagyobb vágyért Isten megismerésére (vö. Zsolt. 19:7-14; 42:1; 119:1; [Károli: 19:8-15; 42:2; 119:1]).
- IV. Bármilyen új betekintést találsz, alkalmazd azt azonnal a saját életedre.
- V. Maradj alázatos és tanítható.

Nagyon nehéz megtartani az egyensúlyt a logikai folyamat és a Szentlélek szellemi vezetése között. A következő idézetek segítettek ezt a kettőt egyensúlyban tartanom:

A. James W. Sire: *Scripture Twisting* (Az Írások elferdítése) című könyvének 17–18. oldala:

„A megvilágosodás Isten népe tagjainak elméjére száll rá – s nem csak a szellemi elite vonatkozik. Nincs semmilyen guru osztály a bibliai kereszténységben, sem illuminátusok, sem olyan emberek, akik kizárólagosan rendelkeznek azzal, hogy a helyes értelmezés csakis tőlük származik. És bár igaz, hogy a Szentlélek ad különleges ajándékokat a bölcsességre, tudásra és szellemi megítélésre, de nem rendeli el, hogy ezek az ajándékokkal ellátott keresztények legyenek az Ő Igéjének egyedüli tekintéllyel rendelkező értelmezői. Ez az egyéneken múlik, hogy tanuljon, megítéljen és megkülönböztessen dolgokat a Bibliával kapcsolatban, ami maga tekintéllyel bír még azok felett is, akiknek Isten különleges képességeket adott. Összegzésképpen, az a feltételezés, amit az egész könyvön keresztül felépítettem, az az, hogy a Biblia az Isten igaz kijelentése az egész emberiség számára, ez az egyetlen végső tekintélyünk

mindenre vonatkozólag, amiről csak beszél, és hogy ez nem egy hatalmas nagy misztikum, hanem megfelelő módon megértheti azt a hétköznapi ember is minden kultúrában.”

- B. Kierkegaarddal kapcsolatban: Bernard Ramm, *Protestant Biblical Interpretation* (Protestáns bibliai értelmezés) című könyvének 75. oldala:

Kierkegaard szerint a nyelvtani, lexikális és történelmi tanulmányozása a Bibliának szükséges, de nem előbbre való a Biblia valódi/igazi olvasásánál. „Ahhoz, hogy valaki úgy tudja olvasni a Bibliát, hogy az az *Isten Igéje*, azt úgy kell tennie, hogy a szíve a torkában dobog, lábujjhegyen toporog, buzgón várakozva, Istennel beszélgetve. A Bibliát figyelmetlenül, nemtörődöm módon, iskolai olvasmányként vagy szakszerűen olvasva nem lehet Isten Igéjeként olvasni. Ha valaki úgy olvassa, mintha szerelmeslevelet olvasna, akkor ez a személy úgy olvassa, hogy az az Isten Igéje.”

- C. H.H. Rowley *The Relevance of the Bible* (A Biblia fontossága) című könyvének 19. oldala:

„A Biblia csupán intellektuális módon való megértése, mindegy milyen mélységű és teljes is az, nem foglalhatja magában annak teljes kincsét. Nem veti meg az efféle megértést, merthogy ez szükséges eleme a teljes megértésnek. De ha azt akarjuk, hogy a megértésünk teljes legyen, akkor ennek a könyv szellemi kincseinek szellemi módon való megértéséhez kell elvezetnie. És ehhez a szellemi megértéshez több kell, mint a pusztán intellektuális éberség. A szellemi dolgokat szellemi módon kell megítélni, és ha a Biblia tanulmányozója túl akar lépni a tudományos tanulmányozás szintjéről a gazdagabb örökség szintjére, amit a könyvek leghatalmasabbika kínál, akkor szüksége van egy szellemileg befogadóképes hozzáállásra és arra a vágyakozásra, hogy megtalálja Istent és közelebb kerülhessen Hozzá.”

VI. Ezen kommentár metodikája

A *Tanulmányozást Elősegítő Kommentár* úgy lett megalkotva, hogy a következő módokon segítsen neked az értelmezési folyamatban:

1. Minden egyes könyvet egy tömör történelmi vázlat vezet be. Miután befejezted a „harmadik olvasási ciklust”, nézd meg ezt az információt!
2. Minden fejezet elején találsz egy szövegösszefüggési betekintést. Ez majd segít abban, hogy megláthasd, hogyan épül fel az irodalmi egység szerkezete.
3. Minden fejezet elején vagy a nagyobb irodalmi egységek elején megtalálhatod a bekezdések felosztását és azok leíró feliratát, különböző modern fordításokból:
 - A. Az Új Amerikai Standard Biblia 1995-ös kiadása (New American Standard Bible, 1995 update) (NASB)
 - B. A King James Új Fordítása (New King James Version) (NKJV)
 - C. Az Új Átdolgozott Standard Fordítás (New Revised Standard Version) (NRSV)
 - D. A Mai Angol Fordítás (Today's English Version) (TEV)
 - E. Az Új Jeruzsálem Biblia (New Jerusalem Bible) (NJB)

A bekezdések felosztásai nem ihletettek. Azokat a szövegösszefüggés alapján kell megállapítani. Az által, hogy számos más fordítási nézetből származó és más teológiai szempontokon alapuló modern fordításokat is összehasonlítunk, analizálhatjuk az eredeti szerző gondolatának feltételezett szerkezetét. Minden egyes bekezdésnek egy nagyobb igazság tartalma van. Ezt úgy hívjuk, hogy a „témát tartalmazó mondat” vagy a „szöveg központi alapötlete”. Ez az egyesítő gondolat a kulcs a helyes történelmi, nyelvtani értelmezéshez. Soha sem szabad egy bekezdésnél kevesebb szövegrészt értelmezni, arról prédikálni vagy abból tanítani! S azt is tartsuk észben, hogy minden egyes bekezdés kapcsolatban áll az őt körülvevő bekezdésekkel. Éppen ezért olyan fontos az egész könyv bekezdéseken alapuló vázlata. Tudnunk kell követni a téma logikus lefolyását úgy, ahogyan azt az eredeti, ihletett szerző leírta.

4. Bob jegyzetei egy igeversről-igeversre való megközelítést követnek az értelmezésben. Ez arra kényszerít minket, hogy kövessük az eredeti szerző gondolatmenetét. A jegyzetek különböző területekről adnak információt:
 - A. irodalmi szövegek környezet

- B. történelmi, kulturális betekintések
 - C. nyelvtani információk
 - D. szótanulmányok
 - E. a témához tartozó párhuzamos igerészek
5. Ezen kommentár bizonyos pontjain a New American Standard Version kiemelt szövegét kiegészítik más modern fordítások szövegei:
- A. A New King James Version (NKJV), ami a „Textus Receptus” szövegi kéziratait követi.
 - B. A New Revised Standard Version (NRSV), ami egy szó szerinti átdolgozása az Egyházak Nemzeti Tanácsa által jóváhagyott Revised Standard Version-nak.
 - C. A Today's English Version (TEV), ami egy dinamikus megfelelője az American Bible Society-nek.
 - D. A The New Jerusalem Bible (NJB), ami egy angol nyelvű fordítás a Francia Katolikus dinamikus fordításra alapozva.
6. Azok számára, akik nem tudnak görögül, különböző angol fordítások összevetése nagy segítség lehet a szövegben előforduló problémák azonosításában:
- A. kézirat változatok
 - B. alternatív szójelentések
 - C. nyelvtanilag bonyolult szövegek és szerkezetek
 - D. bizonytalan eredetű szövegek
- Bár az angol fordítások nem oldhatják meg ezt a problémát, de kijelölhetik azokat a részeket, amik több, mélyebb és alaposabb tanulmányozást igényelnek.
7. Minden fejezet végén a tárgyhoz tartozó megvitatandó kérdések találhatóak, amik azon fejezet főbb értelmezési témáit célozzák meg.

AZ I. MÓZES 1-11 TANULMÁNYOZÁSÁNAK NYITÓ MEGÁLLAPÍTÁSAI

A. Milyen kapcsolatban áll az I. Mózes 1-11 a modernkori nyugati tudománnyal?

1. teljes mértékben antagononisztikus (ellentétes)
2. teljes egyetértésben van vele
3. vannak hasonlóságok köztük

A tudomány egy kutatási módszer. Ez egy modernkori jelenség, de az új ismeretek fényében mindig változik. Istent, mint teremtőt és Istent, mint megmentőt a „két könyv” tartja egyben; a természet (természetes kijelentés, Zsoltárok 19:1-6) és az Írások (különleges kijelentés, Zsoltárok 19:7-11). Isten írta mind a kettőt! Nem mondanak ellent egymásnak!

B. Milyen kapcsolatban áll az I. Mózes 1-11 a modernkori történelemmel?

1. A keleti és a nyugati irodalmi műfajok eltérőek. Nem úgy különböznek egymástól, mint az igaz a hamistól, vagy a helyes a helytelenről, de eltérnek egymástól. Az I. Mózes 1-11 a történelem előtti történelem. Teológiailag kulcsfontosságú, de bizonyos értelemben mégis fátyol fedi (ez egy tömör irodalmi motívum). Az irodalmi műfaj és a történelmi dráma leple borul rá, ugyanolyan módon, mint a történelem végére (pl. a Jelenések könyve is ilyen).
2. A kereszténység, ugyanúgy, mint a Júdaizmus, egy történelmi alapokkal rendelkező vallás. Saját történelmi eseményein áll vagy bukik. Azonban vannak olyan események (pl. I. Mózes 1-11), amiket nem vagyunk képesek megérteni, így olyan módon mondja el azokat, hogy mi emberek is megérthessük azokat (alkalmazkodás). Ezzel egyáltalán nem cáfolja a megbízhatóságát, sőt, sokkal inkább kihangsúlyozza teológiai céljait. A Biblia úgy döntött, hogy nem a teremtésre összpontosít, hanem az újra-teremtésre (megváltás).
3. Az I. Mózes egy bizonyos „történelmi” vonatkozási rendszeren belül helyezkedik el. Vannak olyan nyilvánvaló elemek, amiket összefüggésbe lehet hozni a világi történelemmel a 12. fejezettől kezdve (pl. a Nuzu vagy a Mári táblácskák). Azonban az 1-3-as fejezeteket nem lehet történelmileg és műfajilag igazolni, beazonosítani.

C. Milyen kapcsolatban áll az I. Mózes 1-11 az irodalommal?

1. Párhuzam húzódik az 1-2 és 3. fejezetek, valamint a mezopotámiai forrásokból származó 6-9-es fejezetek között. Gyakran a szóhasználat, bizonyos részletek és a történet is hasonló. Azonban a Biblia monoteizmusa (egyistenhite) és az emberiség méltósága egyedülálló.
2. Legalább két veszélyt rejt az, ha a Bibliát irodalmi műként közelítjük meg.
 - a. Irodalmi műként mitologikus, abszolút nincs történelmi jellege.
 - b. Irodalmi műként túlságosan is prózai, nem tartalmaz jelképes, átvitt értelmű nyelvezetet, keleti műfajokat, nincs benne semmi drámai, nem tartalmaz példabeszédszerű eseményeket.Isten egy bizonyos korszakban egy bizonyos kultúrában fedte fel magát, emberi nyelvezetet használva (pl. metaforákat, analógiákat és tagadásokat). Mindez hiteles és megbízható, de koránt sem teljes.
3. A teremtés az igazság progresszív megjelenítése. Az I. Mózes 1-2 alapvetően szükséges, de a Zsoltárok könyve és az Újszövetség ugyanúgy nélkülözhetetlen a helyes szemlélet kialakításához. Mind a három forrás hozzájárul a teremtés módszerének és céljának teológiai megértéséhez.

D. Hogyan értelmezzük az I. Mózes 1-11-et?

1. Azt, hogy hogyan kezdődött minden, és hogy hogyan ér majd véget, lepel fedi (I. Mózes 1-11 és a Jelenések könyve, most még csak egy homályos ablakon keresztül látjuk ezeket).
2. Minden igazság a rendelkezésünkre áll ahhoz, hogy reagáljunk, válaszoljunk Isten hívására, és hogy megérthessük a Bibliát. Viszont nem rendelkezünk olyan tényekkel, amik mindent kérdést

kielégítenek, amelyek szó-szerintiek és teljesek. Teológiailag szelektív és megmagyarázott események állnak a rendelkezésünkre.

3. Az I. Mózes 1-11-et a következőkön keresztül kell szemlélnünk:

- a. irodalmi műfaj
- b. teológiai kihangsúlyozások
- c. történelmi események
- d. modern nyugati tudományos/kulturális előfeltételezések

4. Az elbukott, bűnös emberek mind megállnak a Biblia előtt (azaz Isten kijelentése előtt) és megítéltetnek általa. Meghaladja szellemi képességeinket, mégis fel kell, hogy fogjuk ahhoz, hogy megfelelő módon reagálhassunk rá. A hívők különbözőképpen értelmezik (néhányan elég szegényesen), de mindannyian felelősséggel tartoznak azokért az igazságokért, amiket megértettek. Felfedi Istent; felfedi az emberi lázadást; felfedi az isteni megváltást. Az örökkévalóságunk ezekkel az igazságokkal van összefüggésben, nem pedig azzal, hogy hogyan és mikor történt a teremtés, vagy az I. Mózes 1-11 eseményeivel. A leglényegesebb a teremtés Szerzője és célja.

Isten, kegyelmezz nekünk (és valójában ezt már meg is tette)!

BEVEZETÉS MÓZES ELSŐ KÖNYVÉBE (TEREMTÉS KÖNYVE)

I. A KÖNYV CÍME

- A. A héber nyelvben (pl. a Maszoréta szövegekben) a könyv első szava a *bereshith*, „kezdetben” vagy „a kezdet által”.
- B. A görög bibliában (pl. a Szeptuaginta fordításban) *Genezis*-ként szerepel, ami azt jelenti, hogy „kezdet” vagy „eredet”, ami az I. Mózes 2:4a-ban szerepel. Ez lehet a szerző kulcsfontosságú kifejezése, ami „körvonalat ad” vagy megformálja a könyv gerincét (kolofon), ezzel szöve egybe a különböző teológiai életrajzokat, mint ahogy tették azt a babilóniai ékírást használó írók is. Ez a körvonalat megformáló kifejezés inkább összegzésként funkcionál, s nem bevezetésként.

II. KANONIZÁCIÓ

- A. Ez a „Tóra”, azaz a héber kánon, első részének első könyve. A Tóra jelentése: „tanítások”, vagy „a Törvény”.
- B. A Szeptuaginta ezen részét Pentateuchusként ismerik (azaz az öt tekeres).
- C. Angolul is és magyarul is „Mózes öt könyvének” nevezik.
- D. Az I. Mózesről az V. Mózesig egy folyamatos feljegyzést alkot, amit Mózes írt (vagy szerkesztett), ami a teremtésről és Mózes életéről szól.

III. MŰFAJ – Az I. Mózes elsősorban teológiai és történelmi elbeszélés, de más különböző irodalmi műfajokat is tartalmaz.

- A. Történelmi dráma – pl. 1:1-2:3
- B. Költészet – pl. 2:23; 4:2; 8:22
- C. Prófécia – pl. 3:15; 49:1ff (költői formában is)

IV. A SZERZŐ SZEMÉLYE

- A. Maga a Biblia nem nevezi meg a szerzőt. Az I. Mózesben nincsenek olyan részek, mint az Ezsdrásban és a Nehémiásban, amikor maga a szerző egyes szám első személyben beszél, sem olyan részek, mint az Apcselben, ahol többesszám első személyben beszélnek.
- B. Zsidó hagyomány
 - 1. Régi zsidó írók azt mondják, hogy Mózes írta őket:
 - a. Ben Szíra, Prédikátor 24:23, kb. Kr. e. 185-ben íródott
 - b. *Baba Bathra* 14b, a Talmud egy része
 - c. Alexandriai Philón, Egyiptom, zsidó filozófus, Kr.e. 20-tól Kr.u. 42-ig
 - d. Josephus Flavius, zsidó történész, kb. Kr.u. 37-100-ig élt
 - 2. Ez egy Mózesnek szóló kijelentés volt
 - a. azt mondják, hogy a következő szakaszokat írta Mózes:
 - (1) II. Mózes 17:14
 - (2) II. Mózes 24:4,7

- (3) II. Mózes 34:27,28
- (4) IV. Mózes 33:2
- (5) V. Mózes 31:9, 22,24-26
- b. azt mondják, hogy Isten szólt Mózesen keresztül a következő helyeken:
 - (1) V. Mózes 5.4-5,22
 - (2) V. Mózes 6:1
 - (3) V. Mózes 10:1
- c. Azt mondják, hogy Mózes szölte a Tóra szavait az emberekhez:
 - (1) V. Mózes 1:1,3
 - (2) V. Mózes 5:1
 - (3) V. Mózes 27:1
 - (4) V. Mózes 29:2
 - (5) V. Mózes 31:1,30
 - (6) V. Mózes 32:44
 - (7) V. Mózes 33:1
- 3. ÓSZ-i szerzők Mózesnek tulajdonítják a következő részeket:
 - a. Józsué 8:31
 - b. II. Királyok 14:6
 - c. Ezsdrás 6:18
 - d. Nehémiás 8:1; 13:1-2
 - e. II. Krónikák 25:4; 34:12; 35:12
 - f. Dániel 9:11
 - g. Malakiás 4:4
- C. Keresztény hagyomány
 - 1. Jézus a Tórából való idézeteket Mózesnek tulajdonítja
 - a. Máté 8:4, 19:8
 - b. Márk 1:44; 7:10; 10:5; 12:26
 - c. Lukács 5:14; 16:31; 20:37; 24:27,44
 - d. János 5:46-47; 7:19,23
 - 2. Más ÚSZ-i szerzők is Mózesnek tulajdonítják a Tórából való idézeteket:
 - a. Lukács 2:22
 - b. Apcsel. 3:22; 13:39; 15:1,15-21; 26:22; 28:23
 - c. Róma 10:5,19
 - d. I. Korinthus 9:9
 - e. II. Korinthus 3:15
 - f. Zsidók 10:28
 - g. Jelenések 15:3
 - 3. A legtöbb korai egyházatya elfogadta a Mózesi szerzőséget. Irénusz, Alexandriai Kelemen, Origenész és Tertullianus, mindegyiknek voltak kérdései azzal kapcsolatban, hogy Mózesnek tulajdonképpen mennyi köze volt az I. Mózes jelenlegi kánoni formájához.
- D. Modern tudomány
 - 1. Voltak nyilvánvaló szerkesztői hozzáadások a Tórában (látszólag azért, hogy a régi szövegeket sokkal érthetőbbé tegyék a modernkori olvasók számára):
 - a. I. Mózes 12:6; 13:7; 14:14; 21:34; 32:32; 36:31; 47:11
 - b. II. Mózes 11:3; 16:36
 - c. IV. Mózes 12:3; 13:22; 15:22-23; 21:14-15; 32:33
 - d. V. Mózes 3:14; 34:6
 - e. A régi írástudók nagyon képzetek és tanultak voltak. Technikájuk országonként más és más volt:
 - (1) Mezopotámiában nagyon vigyáztak arra, hogy semmin se változtassanak, és ellenőrizték

munkájukat, hogy helyes/pontos-e. Itt egy régi sumér írástudói lábjegyzet („a munka az elejétől a végéig teljes, le lett másolva, át lett dolgozva, össze lett hasonlítva és jelről jelre ellenőriztük” kb. Kr. e. 1400-ból)

- (2) Egyiptomban szabadon átdolgozták a régi szövegeket, hogy modernizálják saját koruk olvasói számára. A Qumráni írástudók is ezt a megközelítést követték.
2. A 19. század tudósai azt feltételezték, hogy a Tóra egy összetett dokumentum, ami sok-sok forrásból áll, és egy hosszú időszak alatt állt össze (Graft-Wellhausen). Ezt a következőkre alapozták:
 - a. az Istenre használt különböző nevek
 - b. nyilvánvaló szövegismétlődések
 - c. a feljegyzések formái
 - d. a feljegyzések teológiája
3. Feltételezett források és dátumok
 - a. J forrás (YHWH használata), Kr. e. 950
 - b. E forrás (Elohim használata), Kr. e. 850
 - c. JE együttesen, Kr. e. 750
 - d. D forrás ('A Törvény Könyve', 22:8, Jósiás reformjai idején találták meg a templomban, ami feltételezhetően az V. Mózes volt, amit egy ismeretlen pap írt Jósiás idejében, hogy támogassa reformjait), Kr. e. 621
 - e. P forrás (az összes papi anyag, leginkább a rituálék és más szertartások), Kr. e. 400
 - f. Nyilvánvaló, hogy vannak szerkesztői hozzátoldások a Tórában. A zsidók bizonygatják, hogy ezeket a következők tették hozzá:
 - (1) az a főpap, aki a keletkezés idején volt a főpap
 - (2) Jeremiás próféta
 - (3) Ezsdrás, az írástudó – IV. Ezsdrás azt mondta, hogy ő írta, mert az eredetiek Jeruzsálem elesésekor Kr. e. 586-ban elpusztultak
 - g. Mindazonáltal a J. E. D. P. teória sokkal többet mond a modern irodalmi teóriáinkról és kategóriáinkról, mint amennyi bizonyítékot ad a Tórából (R. K. Harrison, *Introduction to the Old Testament*, 495-541 oldalak és *Tyndale Commentary Series*, 'III. Mózes', 15-25 oldalak).
 - h. A héber irodalom jellemzői
 - (1) Az olyan szövegismétlődések, mint az I. Mózes 1 és 2 elég gyakoriak a héber nyelvben. Általában adott egy általános leírás, amit később egy pontos feljegyzés követ. Lehetséges, hogy ez egy módja volt annak, hogy kihangsúlyozzák az igazságokat, vagy, hogy segítsék a szájhagyományok megőrzését.
 - (2) A régi rabbik azt mondták, hogy Isten két leggyakoribb nevének teológiai jelentősége van:
 - (a) YHWH – az istenség szövetséges neve, amivel kapcsolatba lép Izraellel, mint Megmentőjük és Megváltójuk (vö. Zsoltárok 103)
 - (b) Elohim – az istenség mint Teremtője, Gondviselője és Fenntartója minden életnek, ami a földön létezik (vö. Zsoltárok 104)
 - (3) Gyakori volt a nem bibliai Közel-keleti irodalomban, hogy a stílusok és a szókincszek különböző változatai megjelenjenek egy egységes irodalmi műben (Harrison, 522-526 oldal).

E. Az ősi, közel-keleti irodalomból származó bizonyíték arra utal, hogy Mózes ékírásos írott dokumentumokat használt, vagy mezopotámiai stílusú szájhagyományokat, hogy megírja az I. Mózes. Ez semmilyen módon nem akarja az ihletettség mértékét csökkenteni, hanem az I. Mózes irodalmi jellegére próbál magyarázatot adni. Az I. Mózes 37-től kezdve láthatunk egy megjelölt egyiptomi befolyást a stílusban, formában és szókincsben, ami úgy tűnik, hogy arra utal, hogy Mózes vagy irodalmi feljegyzéseket vagy szájhagyományokat használt fel azokból az időkből,

mikor Izrael még Egyiptomban volt. Mózes hivatalos taníttatása/képzése teljes mértékben egyiptomi volt! A Pentateuchus pontos irodalmi keletkezését nem ismerjük. Hiszem, hogy Mózes volt a Pentateuchus nagy-többségének szerkesztője és szerzője, bár lehetséges, hogy használt írástudókat és/vagy írott és szájhagyományokat. Az ŐSZ ezen első pár könyvének történelmisége és megbízhatósága teljes mértékben bizonyos.

- F. Van egy olyan feltörekvő feltételezés, hogy több írástudó (Izrael különböző részein élve) a Pentateuchus különböző részein egy időben dolgozott Sámuel irányítása alatt (vö. I. Sámuel 10:25). Ezt a feltételezést először E. Robertson vetette fel az *The Old Testament Problem* című könyvében.

V. IDŐSZAK

- A. Az I. Mózes a világegyetem megteremtésétől Ábrahám családjának életéig tartó időszakot fedi le. Ezen időszak világi irodalmából megállapítható Ábrahám életének ideje. Ez az időpont körülbelül Kr.e. 2000-re esik. Mindezt a következők alapján gondoljuk:
1. az apa a család papjaként funkcionált (mint Jób)
 2. nomád életet éltek, a csordát és a nyáját követték
 3. a sémita népek vándorlása határozta meg ezt az időszakot
- B. Az I. Mózes 1-11 korai eseményei valóban megtörtént történelmi események (valószínűleg történelmi dráma), de a jelenleg rendelkezésünkre álló ismeretek alapján az idejüket nem lehet behatárolni.
1. Személy szerint eljutottam arra a pontra, hogy elfogadjam, hogy a föld több milliárd éves (azaz a világegyetem 14.6 milliárd éves a föld pedig 4.6 milliárd éves, vö. Hugh Ross: *The Genesis Question and Creation and Time*).
 2. Ugyanakkor hiszek Ádám és Éva különleges megteremtésében is, ami egy sokkal későbbi időszakban történt. Számomra úgy tűnik, hogy az I. Mózes valamiféle „történelmi” szerkezetben tárul elénk, de a történelmi aspektusa kissé homályos az elején (lásd I. Mózes 1-3). Ádám és Éva gyermekei kezdik benépesíteni Mezopotámiát (lásd 4. fejezet). Ha szeretnénk megtartani ezt a szerkezetet, akkor Ádám egy modernkori ember volt (*Homo sapien*), s nem pedig egy sokkal primitívebb *Homo erectus*. Ha ez valóban így igaz, akkor kell, hogy legyen egy fajta evolúciós fejlődése az emberszabásúaknak (vö. *Tyndale O T Commentaries*, Kidner: „Genesis”, és Fazale Rana és Hugh Ross: *Who Was Adam?*), ugyanakkor egy sokkal későbbi időpontban kellett, hogy legyen egy Isten általi különleges teremtés is. Nem nyugodtam teljes mértékben bele ebbe a helyzetbe, de ez a legjobb, amit a Biblia és a tudomány jelenlegi értelmezésével feltételezni tudok.
- C. Amikor az I. Mózes tanulmányozzuk nem szabad elfelejtenünk, hogy a történelmi eseményeket Mózes jegyezte fel, aki kivezette Isten népét Egyiptomból vagy (1) Kr.e. 1445-ben az I. Királyok 6:1-re alapozva; vagy (2) Kr.e. 1290-ben, ami a modernkori régészet bizonyítékaira alapszik. Tehát akár az ismeretlen forrásokból származó szájhagyomány útján, akár közvetlen isteni kijelentés útján Mózes feljegyzi, hogy „Így kezdődött minden”, és arra összpontosít, hogy „ki” tette mindezt és „miért”, nem pedig arra, hogy „hogyan” és „mikor”!
- D. Ezt a kommentárt (I. Mózes 1-11) eredetileg 2001-ben írtam. Nagyon szenvedtem az I. Mózes 1 és a saját nyugati kultúráim közti kapcsolattal. Egy új könyv, John H. Walton, *The Lost World of Genesis One*, IVP (2009) nagyon sokat segített abban, hogy meglássam, mennyire a saját egzisztenciális körülményeim befolyása alatt vagyok. Hiszem, hogy a helyes igemagyarázat az eredeti szerző szándékának megértésével kezdődik, de nyilvánvalóvá vált számomra az is, hogy a hermeneutikai elméleteim sokkal jobbak voltak, mint a gyakorlatom. Walton könyve egy szemléletváltást képvisel azzal kapcsolatban, hogy mit gondolunk az I. Mózes 1-ről és arról, hogy az hogyan viszonyul a

világegyetem működésének eredetéhez, s nem pedig annak anyagi eredetéhez. Valóban felnyitja az ember szemét. Meggyőzött azzal kapcsolatban, hogy máshogy tekintsek erre a elengedhetetlenül szükséges szövegrészre, ami kikerüli a hit és a tudomány, az őskorú föld és a fiatal föld, valamint az evolúció és a fajok teremtése közti vitákat. Felhívom a figyelmed erre a könyvre.

VI. A TÖRTÉNELMI HÁTTÉR IGAZOLÁSÁRA HASZNÁLT FORRÁSOK

A. További Bibliai könyvek

1. Teremtés – Zsoltárok 8; 19; 33; 50; 104; 148 valamint az újszövetségből (vö. János 1:3; I Korinthus 8:6; Kolossé 1:16; Zsidók 1:2)
2. Ábrahám kora - Jób

B. Régészeti források

1. Az I. Mózes 1-11 kulturális háttérének legkorábbi irodalmi párhuzamát az Ebla ékírásos táblákból ismerhetjük meg, ami Kr.e. 2500-ból származik, és akkád nyelven íródott.
2. Teremtés
 - a. A legközelebbi mezopotámiai feljegyzés, ami a teremtéssel foglalkozik az *Enuma Elish*, ami az (1) NIV Study Bible szerint Kr.e. 1900-1700-ból származik, vagy (2) John H. Walton *Ancient Israelite Literature in Its Cultural Context* című könyvének 21. oldala, ami körülbelül a Kr. előtti 1000 körüli időkről szól. Asszurbanipál könyvtárában, Ninivében találták meg, s további másolatokat is találtak még különböző területeken. Hét ékírásos tábla létezik, amik Márdukt teremtését írják le akkád nyelven.
 - (1) *Apsu*-nak (az édesvíz istenének – hímnemű) és *Tiamat*-nak (a sós víz istenének – nőnemű) rakoncátlan, hangoskodó gyermekeik voltak. Ez a két isten mepróbálta lecsendesíteni a fiatalabb isteneket.
 - (2) *Ea* és *Damkina* gyermekeinek egyike, *Marduk* (Babilon, a felemelkedő város főistene) legyőzi *Tiamat*-ot. A földet és az eget a testéből formálta meg.
 - (3) *Ea* az emberiséget egy másik legyőzött istenből, *Kingu*-ból alkotta meg, aki *Apsu* halála után *Tiamat* férfi házastársa volt. Az emberiség *Kingu* véréből származik.
 - (4) *Marduk* a babilóniai panteon főistene lett.
 - b. „A teremtés pecsétje” egy ékírásos tábla, ami egy meztelen férfit és nőt ábrázol egy gyümölcsfa mellett, aminek a törzsén egy kígyó tekereg, és a nő vállára mászik át olyan pozícióban, mintha beszélne hozzá. A Wheaton Egyetem konzervatív régészeti professzora, Alfred J. Hoerth azt mondja, hogy a pecsétet ma már úgy értelmezik, hogy az a prostitúcióra utal. Ez egy nagyon jó példa arra, hogy a letűnt korok művészeti alkotásait az idők során különböző emberek mennyire másképp értelmezik. Ezt a bizonyos bizonyítékot újra kell értelmezni.
3. Teremtés és özönvíz - *The Atrahasis Epic* – *Az Atrahaszisz eposz* feljegyzi, hogy az alacsonyabb rendű istenek fellázadtak a túlzott munkateher miatt, és amiatt, hogy volt hét teremtett emberi pár, akiket azért teremtettek meg (agyagból, vérből és nyálból), hogy az alacsonyabb rendű istenek feladatait lássák el. Az embereket a (1) túlnépesedés és a (2) hangzavar miatt pusztították el. Az emberek számát a pestis, két éhínség és végül egy özönvíz csökkentete, amit *Enlil* tervelt ki. *Atrahaszisz* egy hatalmas hajót épített, amire állatokat vitt fel, hogy megmentse őket az árvízről. Ezeket a főbb eseményeket ugyanebben a sorrendben láthatjuk az I. Mózes 1-8-ban is. Ez az ékírásos alkotás ugyanabból a korból származik, mint az *Enuma Elish* és a *Gilgamesh Eposz*, körülbelül a Kr.e. 1900-1700-as évekből. Mindegyik akkád nyelven íródott.
4. Noé özönvize
 - a. A sumér Nippuri tábla, amit az *Eridui teremtésnek* hívnak, és Kr.e. 1600-ból származik, *Ziuszudrá*-ról és az eljövendő özönvízről szól.

- (1) *Enka*, a víz istene figyelmezteti *Ziuszudrát* az eljövendő özönvízre.
 - (2) *Ziuszudra*, aki királypap volt, hisz ebben a jövendülésben, és egy hatalmas négyzet alakú hajót épít, és mindenféle vetőmagvakkal rakja meg.
 - (3) Az özönvíz hét napig tartot.
 - (4) *Ziuszudra* kinyitotta a hajó ablakát, és számos madarat eresztett szabadon, hogy megláthassa, feltűnt-e már a szárazföld.
 - (5) Ő is mutatott be áldozatot, amikor elhagyta a hajót, egy ökröt és bárányokat áldozott fel.
- b. Van egy összetett babilóniai özönvízről szóló feljegyzés, ami négy sumér táblából áll. Ezt a *Gilgames eposzként* ismerjük, és körülbelül a Kr. előtti 2500-2400-ból származik. Bár az összetett írásforma akkád ékírás, mégis sokkal régebbi korból származik, (kb. Kr.e. 1900-1700-ból). Megemlíti egy személyt, aki túlélte az özönvizet, *Utnapistimet*, aki *Uruk* királya volt, elmeséli hogyan élte túl a hatalmas özönvizet, és hogy hogyan kapott örök életet.
- (1) *Ea*, a vizek istene figyelmezteti *Utnapistimet* (ami a *Ziuszudra* babilóniai formája) az eljövendő özönvízre, és azt mondja neki, hogy építsen egy hajót.
 - (2) *Utnapistim* és a családja, valamint az általuk kiválasztott gyógynövények túléltek az özönvizet.
 - (3) Az özönvíz hét napig tartott.
 - (4) A hajó az észak perzsi Nisir hegyen állapodott meg.
 - (5) Három különböző madarat küldött ki, hogy megnézze, feltűnt-e már a szárazföld.
5. A mezopotámiai irodalom, ami feljegyezi az ősi özönvizet, ugyanabból a forrásból merít. A nevek gyakran eltérnek, de a cselekmény azonos. Egy jó példa erre az, hogy *Ziuszudra*, *Atrahaszisz* és *Utnapistim* mind ugyanazt a királyt képviseli.
 6. Az I. Mózes korai eseményeivel való párhuzamok az emberiség korai szétszóródásával (I. Mózes 1-11), az Istenről alkotott ismeretük és megtapasztalásaik fényében mind megmagyarázhatóak. Ezeket a valós történelmi, legmélyebben gyökerező emlékeket feldolgozták és mitologizálták, létrehozva a jelenleg is ismert özönvízről szóló feljegyzéseket, amik az egész világon megegyezők. Ugyanez elmondható nem csak a teremtésről (I. Mózes 1,2) és az özönvízről (I. Mózes 6-9), hanem az emberek és az angyalok közti házasságról is (I. Mózes 6).
 7. A pátriárkák napja (közép bronzkor)
 - a. Mári táblák – ékírásos törvények (ammonita kultúrából származó) és akkád nyelvű, kb. Kr.e. 1700-ból.
 - b. Núzi táblák – néhány család ékírásos feljegyzései (hóreusok vagy hurriták), amik akkád nyelven íródtak, és kb. Kr.e. 1500-1300-ból származnak, egy településről, kb. 160 km-re Ninivétől. Családi és üzleti eljárásrendeket jegyeznek fel. További konkrét példákért lásd John H. Walton's *Ancient Israelite Literature in its Cultural Context* című könyvét, 52-58. oldal.
 - c. Alalah táblák – ékírásos szövegek, amik kb. Kr.e. 2000-ból, észak Szíriából származnak
 - d. Néhány olyan név, amik az I. Mózesben fordulnak elő a Mári táblákban helységnévként szerepelnek: Szerúg, Peleg, Táré, és Náhór. Más bibliai nevek is gyakoriak volt: Árrahám, Izsák, Jákób, Lábán és József. Ez megmutatja azt, hogy a bibliai nevek beleillenek ebbe az időbeli és földrajzi elhelyezkedésbe.
 8. „Az összehasonlító történetírásra vonatkozó tanulmányok bebizonyították, hogy a hettitákkal együtt a régi zsidók voltak a legpontosabb, legobjektívebb és legfelelősségteljesebb feljegyzői a közel-keleti történelemnek.” R. K Harrison, *Biblical Criticism*, p 5.
 9. A régészet nagyon hasznosnak bizonyult a Biblia történelmiségének megalapozásában. Azonban nem árt óvatosnak lenni. A régészet sem lehet teljes mértékben megbízható a következők miatt:
 - a. a korai ásatásokon használt gyatra technikák

- b. a talált művészeti tárgyakat számos módon és szubjektívan értelmezték
 - c. nincs egyetértés a Közel-Keleti történelmi kronológiával kapcsolatban (bár már dolgoznak egyen a fa évgyűrűire és kerámiákra alapozva)
- C. Egyiptomi teremtés feljegyzéseket találhatunk John H. Walton's, *Ancient Israelite Literature in Its Cultural Context* (Grand Rapids, MI: Zondervan, 1990) című könyvében is, lásd 23-24, 32-34 oldalakon.
- 1. Az egyiptomi irodalomban a teremtés egy szervezetlen, kaotikus ősi vízzel kezdődött. A teremtést a vizes káoszról kiemelkedő szerkezetnek (hegynek) látták.
 - 2. A memphiszi egyiptomi irodalomban a teremtés Ptah kimondott szava által történt.
 - 3. Minden egyes főbb egyiptomi városnak megvolt a maga hagyománya, ami a saját pártfogó isteneiket hangsúlyozta ki.
- D. John H. Walton új könyve, a *The Lost World of Genesis One*, IVP, 2009, bemutatja az ősi közel-keleti hitvilágot az istennel, a kozmosszal és az új fényvel kapcsolatban. Kijelenti (és egyet értek vele), hogy nem is arról van szó, hogy ki másolt kit, hanem sokkal inkább az egész közel-kelet általános kulturális egyetértéséről a „természeti” és a „természetfeletti” egységével áll kapcsolatban. Minden kultúra osztotta ezt az általános nézetet. Izrael egyedülállóan monoteista volt, de osztotta a kulturális nézőpontokat is.

VII. IRODALMI EGYSÉGEK (SZÖVEGKÖRNYEZET)

- A. A vázlat, ami azon alapszik, hogy hogyan használta Mózes a „nemzetsége” (*toledoth*) kifejezést:
- 1. a menny és a föld eredete, 1:1-2:3
 - 2. az emberiség eredete, 2:4-4:26
 - 3. Ádám nemzetsége, 5:1-6:8
 - 4. Noé nemzetsége, 6:9-9:17
 - 5. Noé fiainak nemzetsége, 10:1-11:9
 - 6. Sém nemzetsége, 11:10-26
 - 7. Táré (Ábrahám) nemzetsége, 11:27-25:11
 - 8. Ismail nemzetsége, 25:12-18
 - 9. Izsák nemzetsége, 25:19-35:29
 - 10. Ézsau nemzetsége, 36:1-8
 - 11. Ézsau fiainak nemzetsége, 36:9-43
 - 12. Jákób nemzetsége, 37:1-50:26 (az 1-11.-ig mezopotámiai irodalmi háttérrel rendelkezik, de a 12. inkább az egyiptomit részesíti előnyben)
- B. Teológiai vázlat:
- 1. az emberiség érdekében való teremtés, és az emberiség megteremtése, 1-2
 - 2. az emberiség és a teremtés elbukása/bűne, 3
 - 3. a bűnbeesés következményei, 4-11
 - a. a gonosz hatása Káinra és a családjára
 - b. a gonosz hatása Sétre és családjára
 - c. a gonosz mindenkire kihat
 - d. a nagy özönvíz
 - e. a gonosz még mindig jelen van Noé családjában
 - f. az emberiség továbbra is lázad: Babel tornya
 - g. Isten szétszórja az emberiséget
 - 4. Egyetlen ember az egész emberiségért (3:15), 12-50 (Róma 5:12-21)
 - a. Ábrahám (12:1-3), 11:27-23:20

- b. Izsák, 24:1-26:35
- c. Jákób, 27:1-36:4
 - (1) Júda (a Messiás vérvonala)
 - (2) József (a kétszeres földbirtok öröklése), 37:1-50:26

VIII. FŐBB IGAZSÁGOK

A. Hogyan is kezdődött minden?

1. Istennel kezdődött (I. Mózes 1-2). A Biblia világnézete nem politeista, hanem monoteista. Nem arra fókuszál, hogy hogyan történt a teremtés, hanem hogy ki által. Elég rövid, viszont hatalmas erővel bír a bemutatása. A Biblia teológiája saját korában teljesen egyedülálló volt, azonban néhány szó, a tevékenységek mintája és néhány téma más mezopotámiai irodalomban is felfedezhető.
2. Isten közösségben szeretett volna lenni. A teremtés csak Isten az emberrel való közösségének színtere. Ez egy „megérintett bolygó” (vö. C. S. Lewis).
3. Lehetetlen megérteni a Bibliai további részeit az I. Mózes 1, 2-4 és a 11-12 nélkül.
4. Az embereknek hit által kell reagálniuk mindarra, amit megértenek Isten akaratából (I. Mózes 15:6 és Róma 4).

B. Miért olyan gonosz és igazságtalan ez a világ? Minden „nagyon jó” volt (1:31), de Ádám és Éva vétkeztek (vö. I. Mózes 3; Róma 3:9-18,23; 5:17-21). A borzalmas következmények nyilvánvalóak:

1. Káin megöli Ábelt (4. fejezet)
2. Lámek bosszúja (4:23-24)
3. törvénytelen testi kapcsolatok (6:1-4)
4. az emberek gonoszsága (6:5,11-12; 8:21)
5. Noé részegsége (9)
6. Babel tornya (11)
7. Ur politeizmusa (11)

C. Hogyan fogja Isten mindezt helyrehozni?

1. A Messiás eljön az egész emberiségért (3:15)
2. Isten elhív egy valakit, hogy mindenkit elhívjon (I. Mózes 12:1-3 és II. Mózes 19:5-6, vö. Róma 5:12-21)
3. Isten hajlandó együttműködni a bukott emberiséggel (Ádám, Éva, Noé, Ábrahám, a zsidó nép és a pogányok), és kegyelme által a következőket biztosítja számukra:
 4. a. ígéretet
 - b. szövetségeket (feltétel nélküliek és feltételhez kötöttek)
 - c. áldozatok
 - d. imádat

ELSŐ OLVASÁSI CIKLUS (az „Útmutató a helyes bibliaolvasáshoz”-ból)

Ez egy tanulmányozást elősegítő kommentár, ami azt jelenti, hogy te magad vagy a felelős a saját bibliaértelmezésedért. Mindannyian abban a fényben kell járnunk, ami megadatott. Te, a Biblia és a Szentlélek vagytok az elsődlegesek az értelmezésben. Ne mondj le erről egy kommentátor miatt sem.

Egyszerre olvasd el az egész bibliai könyvet. Saját szavaiddal fogalmazd meg az egész könyv központi témáját.

1. A teljes könyv témája
2. Irodalmi stílus (műfaj)

MÁSODIK OLVASÁSI CIKLUS (az „Útmutató a helyes bibliaolvasáshoz”-ból)

Ez egy tanulmányozást elősegítő kommentár, ami azt jelenti, hogy te magad vagy a felelős a saját Bibliaértelmezésedért. Mindannyian abban a fényben kell járnunk, ami megadatott. Te, a Biblia és a Szentlélek vagytok az elsődlegesek az értelmezésben. Ne mondj le erről egy kommentátor miatt sem.

Egyszerre olvasd el az egész bibliai könyvet másodszor is. Vázold a fő témákat és nevezd is meg azokat egyetlen mondattal.

1. Az első irodalmi egység témája
2. A második irodalmi egység témája
3. A harmadik irodalmi egység témája
4. A negyedik irodalmi egység témája
5. stb.

I. MÓZES 1:1-2:3

MODERN FORDÍTÁSOK BEKEZDÉSI FELOSZTÁSAI*

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
A teremtés (1:1-2:3)	A teremtés történelme (1:2-2:7)	A teremtés története (1:1-2:4a)	A teremtés története (1:1-2:4a)	A világ teremtése
1:1-5	1:1-5	1:1-5	1:1-5	1:1-2 1:3-5
1:6-8	1:6-8	1:6-8	1:6-8	1:6-8
1:9-13	1:9-13	1:9-13	1:9-13	1:9-10 1:11-13
1:14-19	1:14-19	1:14-19	1:14-19	1:14-19
1:20-23	1:20-23	1:20-23	1:20-23	1:20-23
1:24-25	1:24-25	1:24-25	1:24-25	1:24-25
1:26-31	1:26-28 (27)	1:26-31	1:26-2:4a	1:26-27 1:28-31
A Férfi és a Nő megteremtése	1:29-31			
2:1-3	2:1-3	2:1-3		2:1-3
	2:4-7	2:4a		2:4a

HARMADIK OLVASÁSI CIKLUS (az „Útmutató a helyes bibliaolvasáshoz”-ból) KÖVETVE AZ EREDETI SZERZŐ SZÁNDÉKÁT A BEKEZDÉSEK SZINTJÉN

Ez egy tanulmányozást elősegítő kommentár, ami azt jelenti, hogy te magad vagy a felelős a saját bibliaértelmezésedért. Mindannyian abban a fényben kell járnunk, ami megadatott. Te, a Biblia és a Szentlélek vagytok az elsődlegesek az értelmezésben. Ne mondj le erről egy kommentátor miatt sem.

Egyszerre olvasd el az adott fejezetet. Azonosítsd a témákat. Hasonlítsd össze a te témafelosztásaidat az öt különböző fordítással. A bekezdések nem ihletettek, de mindenképp kulcsfontosságúak az eredeti szerző szándékának követéséhez, ami az értelmezés szíve. Minden bekezdésnek egy és csak egy témája van.

1. Első bekezdés

* Bár nem ihletettek, de a bekezdések mindenképp kulcsfontosságúak az eredeti szerző szándékainak azonosításához és követéséhez, ami az értelmezés szíve. Minden modern fordítás rendelkezik felosztott és összegzett bekezdésekkel. Minden bekezdésnek van egy központi témája, igazsága vagy gondolatmenete. Minden változat magában foglalja ezt a témát, a saját stílusa szerint. Miközben olvasod a különféle fordításokat, találd meg azt a fordítást, amelyik legjobban segít téged abban, hogy megértsd a témát és a verseket.

Minden fejezetben először is a Bibliát olvassuk el és próbáljuk meg a témáit (bekezdéseit) azonosítani, aztán hasonlítsuk össze az értelmezésünket a modern változatokkal. Csak akkor érthetjük meg igazán a Bibliát, ha értjük az eredeti szerző szándékát és követjük az ő logikáját és annak bemutatását. Csak az eredeti szerző volt ihletett – az olvasónak nincs joga megváltoztatni vagy módosítani az üzenetet. A Biblia olvasóinak felelőssége az, hogy alkalmazzák az ihletett igazságot mindennapjaikra és az életükre.

Vegyük figyelembe, hogy minden megfogalmazás és rövidítés teljes mértékben meg van magyarázva az első, második és harmadik függelékben.

2. Második bekezdés
3. Harmadik bekezdés
4. Stb.

NYITÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK

- A. Az I. Mózes 1-11 tanulmányozása nem könnyű, mert
1. mindannyian saját kultúránk és felekezeti neveltetésünk befolyása alatt állunk
 2. a mai világban számos dolog befolyásolja a „kezdetekről” alkotott elképzelésünket akár észrevesszük, akár nem
 - a. a modern kori régészet (mezopotámiai párhuzamok)
 - b. a modernkori tudomány (új keletű teóriák)
 - c. az értelmezések történelme
 - (1) Judaizmus
 - (2) korai egyház
 3. a Bibliának ezt a nyitó irodalmi egységét történelemként mutatják be, de számos dolog van, ami meglepetést okoz annak, aki értelmezni kívánja
 - a. a mezopotámiai párhuzamok
 - b. a keleti irodalmi technikák (a látszólag két teremtés történet)
 - c. szokatlan események
 - (1) az asszony „oldalbordából” való megformálása
 - (2) egy beszélő kígyó
 - (3) egy hajó, amin egy éven keresztül tartózkodott egy pár az összes állatfajtából
 - (4) az angyalok és az emberek keveredése
 - (5) az emberek hosszú életkora
 - d. a számos szójáték a főbb szereplők nevével kapcsolatban (vö. K. 3)
 4. A keresztényeknek nem szabad elfejeltetniük, hogy az Újszövetség hogyan értelmezi az I. Mózes 1. és 2. fejezetét Krisztus fényében. A teremtésben Ő az Atya közvetítője (vö. János 1:3,10; I. Korinthus 8:6; Zsidók 1:2), mind a látható, mind a láthatatlan világban (vö. Kolossé 1:16). Ez az új kijelentés megmutatja, hogy óvatosan kell bánnunk az I. Mózes 1-3 szószerintiségével. A Szentháromság részt vett a teremtésben.
 1. Az Atya Isten az I. Mózes 1:1-ben
 2. A Szentlélek Isten az I. Mózes 1:2
 3. A Fiú Isten az Újszövetségben a progresszív kijelentésben
 Ez megmagyarázhatja az I. Mózes 1:26-ban, az 5:1-ben és 9:6-ban szereplő TÖBBES SZÁMÚ névmásokat.
- B. Az I. Mózes 1-11 nem egy tudományos dokumentum, de bizonyos módokon a modern tudomány párhuzamban áll azzal, ahogy az I. Mózes bemutatja az eseményeket (a teremtés sorrendje és a geológiai rétegek). Nem tudományellenes, hanem tudományt megelőző. Az igazságot
1. a föld szemszögéből mutatja be (a bolygón lévő emberi megfigyelőként)
 2. tapasztalati szemszögéből mutatja be (azaz az öt érzékszerv szemszögéből; milyennek tűnnek a dolgok az emberi megfigyelő számára)
- Az igazság kinyilatkoztatójaként szolgált sok kultúrában hosszú évekig. Egy modernkori tudományos kultúra számára jelenti ki az igazságot anélkül, hogy pontosan megmagyarázná az eseményeket.

- C. Bámulatosan tömör, csodálatosan megfogalmazott, és művészi módon megszerkesztett.
1. dolgok szétválnak
 2. dolgok kifejlődnek
 3. káoszból létező fizikai bolygóvá lesz
- D. Megértésének kulcsa a következőkben rejlik:
1. műfaja
 2. saját korával való kapcsolata (ld. John H. Walton, *The Lost World of Genesis One*)
 3. szerkezete
 4. egyistenhite
 5. teológiai célja
- Értelmezésében egyensúlyban kell tartani
1. a versek szövegmagyarázatát
 2. az Írások egészének rendszeres értelmezését
 3. a műfajok sajátosságait
- Felfedi a fizikai dolgok eredetét („minden, amit alkotott, igen jó” vö. 1:31) és ezek romlását (vö. 3. fejezet). Nagyon sok értelemben a Krisztus esemény egy egyfajta új teremtés, és Jézus az új Ádám (vö. Róma 5:12-21). Az új kor végső soron az Édenkert, és az Istennel és az állatokkal való bensőséges kapcsolat helyreállítása (hasonlítsd össze az I. Mózes 1-2-t a Jelenések 21-22-vel).
- E. Ennek a fejezetnek a nagy igazsága az, hogy nem az számít, hogy hogyan és mikor történtek ezek az események, hanem az a lényeg, hogy miért?
- F. Az I. Mózes valódi, de nem mindent kimerítő ismeretet tükröz vissza. Ókori (mezopotámiai) gondolatmenetben tárul elénk, ami teljes mértékben tévedhetetlen teológiai igazság. Saját korával áll összefüggésben, viszont teljesen egyedülálló. A leírhatatlanról, kifejezhetetlenről beszél, mégis helyesen szól. Lényegében ez egy világnézet (ki és miért), nem pedig egy világkép (hogyan és mikor).
- G. Az I. Mózes 1-3 nélkül a Biblia felfoghatatlan. Figyeld meg, hogy a történet milyen gyorsan vált (1) a bűnbeesésről a megváltásra, és (2) az emberiségről Izraelre. A teremtés lényeges, de futólagos része azon beszámolóknak, ami arról szól, hogy Isten Izraelt választja az egész világra kiterjedő megváltás céljából (vö. I. Mózes 3:15; 12:3; 22:18; II. Mózes 19:5-6 és János 3:16; Apcsel 3:25; Galata 3:8; I. Timóteus 2:4; II. Péter 3:9).
- H. Az arra a kérdésre adott válaszd, hogy „Mi a célja az ihletettségnek és a kijelentésnek?” befolyásolni fogja azt, hogy hogyan nézel az I. Mózesre. Ha azt gondolod, hogy a célja az, hogy a teremtésről tényeket közöljön, akkor egy bizonyos módon fogsz rá tekinteni (azaz előfeltételezett igazságok). Ha úgy tekintesz rá, mint ami általános igazságokat közvetít Istentől, az emberiségről és a bűnről, akkor valószínűleg teológiailag (azaz paradigmátikus módon) fogod kezelni. Azonban ha az alapvető célját az Isten és az emberiség közötti kapcsolat megteremtésének tekinted, valószínűleg megint egy másik féle módon tekintesz rá (azaz létezésen alapuló nézet)
- I. Az I. Mózes ezen része valóban teológiai. Ahogyan a csapások a II. Mózesben megmutatták YHWH hatalmát a természet és Egyiptom istenei felett, az I. Mózes 1-2 lehet, hogy YHWH a mezopotámiai asztrális istenek feletti hatalmát mutatja meg. A fő témája Isten. Isten egyedül tette mindezt saját céljai megvalósításának érdekében.
- J. Csak ámulok saját tudatlanságomon! Saját történelmi, kulturális és felekezeti feltételezéseim egyszerűen elborzasztanak! Micsoda hatalmas Istent szolgálunk! Milyen csodálatos az az Isten, aki

kinyújtotta kezét felénk (akkor, amikor még lázadtunk ellene)! A Biblia a szeretet és a hatalom, a kegyelem és az igazságszolgáltatás egyensúlya! Minél többet tudunk, annál jobban tudjuk, hogy milyen keveset tudunk!

K. Íme néhány nagyon hasznos könyv megközelítése:

1. Az I. Mózes 1-2-t a modernkori tudományhoz hasonlóan értelmezi
 - a. Bernard Ramm a *The Christian View of Science and Scripture* című könyve (tudományosan és teológiailag is jó)
 - b. Hugh Ross a *Creation and Time* és a *The Genesis Question* című könyvei (tudományosan jó, de teológiailag gyenge)
 - c. Harry Peo és Jimmy Davis a *Science and Faith: An Evangelical Dialog* című könyve (nagyon hasznos)
 - d. Darrel R. Falk a *Coming to Peace with Science: Bridging the Worlds Between Faith and Biology* című könyve (a teista evolúció evangéliumi megközelítése)
 - e. Francis S. Collins a *The Language of God* című könyve
 - f. Fazale Rana és Hugh Ross a *Who Was Adam?* című könyve
2. Az I. Mózes 1-2-t az ősi közel-keleti párhuzamokhoz hasonlóan értelmezi
 - a. R. K. Harrison az *Introduction to the Old Testament* és az *Old Testament Times* című könyvei
 - b. John H. Walton az *Ancient Israelite Literature in Its Cultural Context* című könyve
 - c. K. A. Kitchen az *Ancient Orient and Old Testament* című könyve
 - d. Edwin M. Yamauchi a *The Stones and the Scriptures* című könyve
3. Az I. Mózes 1-2-t LaSor, Hubbard és Bush az *Old Testament Survey* című könyvének teológiájához hasonlóan értelmezi
 - a. „Az alkalmazott nevekben is megtalálhatóak az irodalmi eszközök. Számos esetben meglepő az, hogy milyen összhang van egy személy neve és a funkciója vagy szerepe között. Ádám azt jelenti „emberiség” Éva pedig azt, hogy „aki életet ad”. Amikor egy szerző a történetének főszereplőit Emberiségnek és Életnek nevezi, akkor minden bizonnyal nyilvánvaló, hogy mennyire szerette volna átadni a szószerintiséget! Hasonló módon a Káin név az jelenti, hogy „(fém) kovács”; Énóknak az „odaszánáshoz, megszenteléshez” van köze (4:17; 5:18); Jubál kürttel és trombitával áll kapcsolatban (4:21). Míg Káin arra lett kárhoyztatva, hogy *nāḏ*, „vándor” legyen, Nód földjét választja lakhelyeként, ami egy olyan név, ami egyértelműen ugyanabból a héber szótöböl szarmazik, így azt jelenti, hogy a vándorlás földje! Ebből arra lehet következtetni, hogy a szerző művészként, mesemondóként ír, aki nagyon ügyesen használja az irodalmi eszközöket. Aki értelmezni szeretné a leírtakat igyekeznie kell, hogy az alkalmazott irodalmi eszközökből meg tudja fejteni azt, hogy mit is szeretett volna mondani”. 72. oldal
 - b. Az I. Mózes 1-11 teológiai összefüggései:
„Az I. Mózes 1-11 összefüggései. Az irodalmi módszer és forma felismerése, az 1-11-es fejezetek irodalmi háttérének megfigyelése nem jelent kihívást a valóság, a bemutatott tények „eseménytelensége” számára. Ezt a feljegyzést nem úgy kell venni, mint egy mítoszt, ugyanakkor nem is „történelem” annak modern értelmében, azaz nem szemtanúk objektív beszámolója. Sokkal inkább események teológiai igazságait közvetíti, amit nagyban szimbolikus, irodalmi képek stílusában mutat be. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy az I. Mózes 1-11 történelmileg valótlanságokat állít. Csak akkor lehetne ezt a következtetést levonni, ha az lenne a célja, hogy objektív leírásokat tartalmazzon. A világos bizonyítékok, amiket eddig láttunk megmutatják, hogy nem ez volt a szándéka. Másrészről viszont az a látásmód, amit az igazságok tanítottak ezekben a fejezetekben, nem rendelkezik helytelen tárgyilagossággal. Alapvető igazságokat erősít meg: mindent Isten teremtett; az első férfi és nő megteremtésében különleges isteni beavatkozás játszott

szerepet; az emberi faj egysége; a teremtett világ eredeti jósága, beleértve az emberiséget is; a bűn az első emberpár engedetlensége által lépett be a világba; a bűnbeesés után a romlottság és a bűn uralkodik. Ezek az igazságok tények, a bizonyosságuk pedig ezen tények valóságára utal. Más szavakkal, a bibliai szerző olyan irodalmi hagyományokat használ arra, hogy leírja az egyedülálló ősi eseményeket, amik nem rendelkeznek az idő által behatárolt, az emberek által behatárolt és a megtapasztalások által behatárolt történelmi analógiával, hogy azokat csak szimbolikával lehet körvonalazni. Ugyanez a probléma vetődik fel a végidőkkel kapcsolatban is: a bibliai szerző a Jelenések könyvében ezoterikus képalkotást és apokaliptikus irodalmi leleményességet alkalmaz”. 74. oldal

- c. Ha igaz az, hogy az I. Mózes 1-10-ben csak egyetlen nyelvet beszéltek (vö. Samuel Noah Kramer a *The Babel of Tongues: A Sumerian Version (A nyelvek bábele, sumér kiadás)* című könyve a *Journal of the American Oriental Society* kiadásában, 88:108-11), akkor világosan ki kell jelenteni, hogy az nem a héber volt. Következésképpen az összes héber szójáték Mózes korából való, vagy a patriarchális szájhagyományokból származik. Ez megerősíti az I. Mózes 1-11 irodalmi természetét.
4. Szeretnék itt egy személyes megjegyzéssel élni. Szeretem és értékelem azokat, akik szeretik és értékelik a Bibliát. Nagyon hálás vagyok azokért, akik az üzenetét az Egyetlen igaz Isten ihletett, hatalommal bíró üzenetének tekintik. Mindannyiunk, akik tanulmányozzuk az Írásokat, arra törekszünk, hogy Istent az elménkkel imádjuk és dicsőítsük (vö. Máté 22:37). Az a tény, hogy mi, mint hívő egyének mind másképp közelítjük meg a Bibliát nem a hitetlenség vagy a lázadás kifejeződése, hanem az őszinte odaszántság kimutatása és annak a megkísérlése, hogy Isten igazságát életünk részévé tegyük. Minél többet tanulmányozom az I. Mózes 1-11-et, és ha már itt tartunk, akkor a Jelenések könyvének nagy részét is, arra kell rájőnnöm, hogy mindez igaz, de irodalmilag tekintve nem szószerinti. A Biblia értelmezésének kulcsa nem az, hogy egy saját filozófiai vagy hermeneutikai formát alkalmazok a szöveggel kapcsolatban, hanem engedem, hogy az eredeti ihletett szerzők szándéka teljes mértékben kifejeződhessenek. Ha veszünk egy irodalmi szöveget, és azt bizonygatjuk, hogy szó szerint kell érteni, mikor maga a szöveg is utal saját szimbolikus és képletes természetére, azzal saját előfeltételezésünket erőltetjük rá egy isteni üzenetre. A műfaj (az irodalmi jelleg) kulcsfontosságú elem abban, hogy teológiailag megértsük azt, hogy „hogyan is kezdődött minden” és hogy „hogyan fog mindez véget érni”. Nagyra értékelem azoknak az őszinteségét és odaszántságát, akik bármilyen okból is, de általában személyiségjegyük vagy tanítatásukból kifolyólag a Bibliát modernkori, szó szerinti, nyugati kategóriákba sorolva értelmezik, amikor az valójában egy ősi keleti könyv. Mindezt azért mondom, hogy kifejezzem azt, hogy hálás vagyok Istennek azokért az emberekért, akik olyan előfeltételekkel közelítik meg az I. Mózes 1-11-et, amiket én személy szerint nem osztok; mert tudom, hogy segíteni fognak a hasonló személyiséggel és nézőponttal rendelkezőknek, bátorítani fogják őket és elérik őket, hogy ők is szeressék Isten könyvét, bízzanak benne, és alkalmazzák azt saját életükre! Azonban nem értek egyet azzal, hogy az I. Mózes 1-11-et vagy a Jelenések könyvét szó szerint kellene venni, legyen az a *Creation Research Society* (azaz a fiatal föld elmélet) vagy Hugh Ross *Reasons to Believe* (azaz az öreg föld elmélete). Számomra a Bibliának ez a része azt hangsúlyozza ki a teremtéssel kapcsolatban, hogy „ki” és „miért”, nem pedig azt, hogy „hogyan” és „mikor”. Elfogadom a modernkori tudomány őszinteségét azzal kapcsolatban, hogy a teremtés fizikai oldalát tanulmányozza. Elutasítom a „naturalizmust” (azaz, hogy minden élet a természetes folyamatok véletlen fejlődése során alakult ki), viszont a fejlődést a világunk és az univerzum megalapozott és bizonyítható aspektusként látom. Úgy gondolom, hogy Isten irányította és használta a folyamatokat. De a természetes folyamatok nem magyarázzák meg az élet változatosságát és összetettségét sem a jelenben, sem a múltban. Ahhoz, hogy megértssem a jelen valóságát, szükségem van a modernkori tudomány elméleti modelljeire ugyanúgy, mint az I. Mózes 1-11 teológiai modelljeire is. Az I. Mózes 1-11 teológiailag elengedhetetlen ahhoz,

hogy a Biblia további részeit megérthessük, ami viszont egy ősi, irodalmi, tömör művészi, keleti alkotás, nem pedig egy szószerinti, modernkori nyugati mű.

A Biblia egyes részei valóban történelmi elbeszélések. Megvan a helye az Írások szerinti értelmezésének: ott volt Ábrahám elhívása, az Egyiptomból való kivonulás, a szüztől való születés, a Golgota, a feltámadás; be fog következni a második eljövétel és az örökkévaló királyság is. A kérdés magáé a műfajé, nem pedig azt feszegeti, hogy valóságos-e, a lényeg a szerző szándéka, nem pedig az egyéni értelmezésben fellelhető preferenciák. Legyen minden ember hazug – Isten pedig igaz (vö. Róma 3:4)!!!

KÜLÖNLEGES TÉMA: A FÖLD KORA ÉS KELETKEZÉSE

- I. A tudománynak ez a területe részrehajló azok miatt a feltételezések miatt, amiket mindenképp meg kell hoznunk annak érdekében, hogy egyáltalán megpróbáljunk erről a témáról racionálisan gondolkodni. A feltételezéseknek több különböző vélemény kiértékelésének középpontjában kell lenniük; olyan véleményeké, amit a kozmológusok, geológusok, és az ehhez kapcsolódó tudományágak képviselnek összevetve a teológiai értelmezésekkel és magyarázatokkal.
- II. A tudomány részéről ezek a nyilvánvaló előfeltételezések a következők:
 - A. azoknak a változásoknak a mértéke, amiket a földön a jelen korban feljegyezhattünk és megmérhettünk (azaz a fizikai, kémiai és biológiai változások) a földdel kapcsolatban, a múltban állandónak kellett lennie (azaz uniformitarianizmus („a jelen a kulcs a múlthoz”))
 - B. radiometrikus kormeghatározás (abszolút kormeghatározásnak is nevezik), ami a földi és kozmikus események kronológikus kormeghatározásának a kulcsa, számos további feltételezésen alapszik:
 1. a kövek eredeti elhelyezkedése (azaz az instabil elemi részek szülő és a lány elemeinek kapcsolata)
 2. ezen elemek pontos felezési ideje
 3. a hőmérséklet befolyásolja az egy-egy mintában fellelhető szülő és lány összetevők százalékos mennyiségét (azaz a kialakulás ideje és/vagy a vulkanikus magma kamrák)
 4. A radioaktív elemek teremtésének eredeti forrása és ideje nem meghatározható. Jelen-kori teóriák azt állítják, hogy a nehezebb elemek a második és harmadik generációs csillagok termonukleáris reakciója által keletkeztek, és a szupernóvák terítették szét azokat.
 - C. a geológia hat feltételezett szekvenciális alapelve (relatív kormeghatározásnak is nevezik) hatással van a paleontológiára:
 1. a szuperpozíció törvénye – az üledékes kőzetek egy háborítatlan szekvenciájában a felsőbb beágyazódott réteg a fiatalabb, az alsóbb réteg pedig idősebb
 2. az eredeti vízszinteség alapelve – az alapvető kőzetrétegek szinte egy teljes mértékben vízszintes síkságon rakódtak le
 3. a törésvonalak kapcsolata – amikor a kőzeteket megtöri vagy eltolja egy vetődés, az elmozdított kőzeteknek idősebbnek kell lenniük, mint a vetődésnek
 4. a zárványok alapelve – a kőzethalmok egymással szomszédosak, így az egyikben általában mindig találhatunk az alatta lévőből a felsőbe beágyazódott részeket, ami az 1. feltételezést erősíti meg
 5. a kölcsönös összefüggés alapelve – a hasonló összetételű, de különböző területekről származó kőzeteket össze kell illeszteni, amikor ez nem tehető meg, akkor hasonló fossziliákat használnak ahhoz, hogy meghatározzák, hogy a keletkezésük kora is hasonló-e egymáshoz
 6. a fossziliák egymást követésének alapelve – a fossziliális organizmusok egy meghatározott és meghatározható sorrendben követik egymást:
 - a. elterjedt fossziliák
 - b. egy rövid kiterjedésű geológiai időszakra korlátozódott fossziliák

- III. Néhány, tudósoktól származó megjegyzés
- A. A legtöbb tudós felismeri, hogy a valódi tudomány egy kutatási forma, ami arra törekszik, hogy az összes ismert tényt és anomáliát egyetlen hitelesíthető teóriaként kapcsolja össze. Vannak azonban olyan dolgok, amik természetükből fakadóan nem hitelesíthetőek.
- B. Íme néhány, tudósoktól származó megjegyzés a tudományos feltételezésekről
1. „A tant (azaz az uniformitarianizmust) nem szabadna túlságosan is szószerintinek venni. Azzal, hogy azt mondjuk, hogy a múltbeli geológiai folyamatok ugyanolyanok voltak, mint amilyenek a mai időkben, nem azt sugalljuk, hogy mindig is ugyanolyan relatív fontossággal bírtak, és hogy pontosan ugyanolyan sebességgel működtek” (Tarbuck és Lutgens, Earth Science című könyve, 6. kiadás, 262. oldal).
 2. „Fontos felismerni, hogy egy pontos radiometrikus kort csak abban az esetben tudunk meghatározni, ha az ásvány egy zárt rendszerben marad keletkezésének folyamán; azaz lehetetlen meghatározni a helyes korát, hacsak nem nőtt vagy csökkent a szülő és lány izotópok száma” (Earth Science, 6. kiadás, 276. oldal).
 3. „Igyekszünk hangsúlyozni, hogy ez az uniformitás egy feltételezés, amit a természetről alkotunk, inkább egy tanítás, mint egy logikusan bebizonyított törvény” (Dott és Balten, Evolution of the Earth, 4. kiadás, 44. oldal).
 4. „Helytelenül ismertek azok a bomlási állandók, amik a radioaktív bomlási sebességet jellemzik, valamint azok is, amik az izotópos adatok és a megfelelő radioizotópos kor közötti kapcsolatot irányítják. Következésképpen a legprecízebb kormeghatározási módszerek közül néhánynak (pl. a $40\text{Ar}/39\text{Ar}$ – argon izotópos kormeghatározás) a pontossága csak nagyságrendekben mérhető, vagy az is lehet, hogy még rosszabb a precizitásuk (Renne, Ludwig és Karner: “Progress and challenges in geochronology” című írása a Science Progress (2000), 83 (1), 107) kiadásában.
 5. „Azok, akik nem tanultak tudományokat, lehet, hogy fel sem fogják, hogy az összes radioaktív kormeghatározási módszer csak abban az esetben megbízható, ha olyan mintákat vizsgálnak, amelyek korban közel állnak a kérdéses elem felezési idejéhez (Hugh Ross, Reasons to Believe hírlevél).
- IV. A feltételezések nem egyedülállóan csak a tudományos körökre jellemzőek, hanem nyilvánvalóan léteznek a vallásos berkeken belül is.
- A. Az emberek hajlanak arra, hogy az alapelveket vagy a modelleket egyesítsék, hogy összefüggésbe hozzák a tapasztalati felfogásukat, és hogy érzelmi stabilitást biztosítsanak. A tudományban ez az egyesítő alapelv vált az „evolúcióvá”.
1. Theodosius Dobzhansky, „Changing man”, Science című könyvének 155., 409-415. oldalán: „Az evolúció egy folyamat, ami életet hozott létre az élettelenégből, ami előhozta az embert az állatokból, és ami elképzelhető, hogy a jövőben is figyelemre méltó dolgokat fog végrehajtani.”
 2. Brian J. Alters és Sandra M. Alters, Defining Evolution című könyvének 104. oldalán: „az evolúció az alapvető környezete minden biológiai tudománynak... az evolúció a mindent megmagyarázó szerkezet, az egyesítő teória. Nélkülözhetetlen a biológia tanulmányozásában, pontosan ugyanúgy, mint ahogy az atomi teória is nélkülözhetetlen a kémia tanulmányozásában”.
- B. Nagyon sok konzervatív keresztény számára az I. Mózes 1-3 szószerinti értelmezése vált az egyesítő teóriává (azaz szövegmagyarázat). Igaz ez a fiatal föld mindent szó-szerint értelmezőire (Creation Research Society szerint a föld mindössze kb. 10.000 éves) és az idős föld, szintén mindent szó-szerint értelmezőire is (Reasons to Believe társaság a modernkori geológia fényében határozza meg a föld korát, s eszerint az 4.6 milliárd éves). Az, hogy az egyén hogyan értelmezi az írásokat azzá a lencsévé válik, amin keresztül minden mást

megvizsgál és kiértékel. Nem hibáztathatjuk a szubjektív feltételezéseket, mivel bizonyos mértékben minden emberi ismeret előfeltételezéseken alapszik. Azonban az előfeltételezések kiértékelése alapvető fontosságú az „igazság” kijelentésének kiértékeléséhez.

- C. A fundamentalista kereszténység a „tudományos” érvelés köntösében próbálja feltüntetni magát, miközben a központi lényeg a hermeneutikai módszertan. Ezzel nem arra akarok utalni, hogy a „modernkori evolucionista tudomány” nem tartalmaz előfeltételezéseket, vagy, hogy a végkövetkeztetéseit nem egy elsődleges világnézet formálta. Mind a kettőre nézve óvatosnak és analitikusnak kell lennünk. Úgy tűnik, mind a két oldal rendelkezik bizonyítékokkal. Fel kell, hogy tegyem a kérdést magamnak, melyik nézethez vonzódom leginkább természettől fogva, érzelmileg vagy tanítatásomból kifolyólag (azaz melyik feltételezés teljesíti ki önmagát)?

V. Személyes következtetés

- A. Mivel teológus vagyok, nem pedig tudós, elengedhetetlen volt, hogy a modernkori uniformitarianista tudományból elolvassak és magamévá tegyek annyit, amennyit csak lehetséges. Személyesen engem nem izgat az „evolúció” vagy a „naturalizmus” (ezt a definíciót Carl Sagan tette népszerűvé, azaz „a világegyetem minden, ami valaha létezett, ami létezik, vagy ami létezni fog”).

Tudom jól, hogy ez elfogultság a részemről, de az én egyesítő teóriám a szupernaturalizmus és a különleges kreacionizmus, de nem tagadom az evolúciót, sem nem érzem magam fenyegetve általa. Az alapvető nézőpontom az, hogy létezik egy személyes Isten, Aki a folyamatokat egy bizonyos céllal elindította és irányítja! Számomra az „intelligens tervezés” elfogadható, ésszerű teóriává válik (vö. M. J. Behe, Darwin's Black Box és William A. Demski, ed. Mere Creation: Science, Faith and Intelligent Design). Az evolúció „véletlenszerűsége” és a naturalizmus „okozónélkülése” az, ami személyesen fájdalmat okoz, és ami zavar. A folyamat az élet nyilvánvaló része. Biztosnak kell lennem abban, hogy semmit sem teszek a magamévá azok közül a nézőpontok közül, amik kényelmesek lennének anélkül, hogy ne értékeltém volna ki azokat. Megpróbáltam beazonosítani a feltételezéseimet:

1. Az I. Mózes 1-3-mal (és ha már itt tartunk, akkor a Jelenések könyvének nagy részével) nem az volt az eredeti ihletett szerzőnek a szándéka, hogy szó szerint értelmezzük azt. Az, hogy „hogyan kezdődött minden”, és hogy „hogyan fog végzödni”, irodalmi műfajba lett burkolva (és a bukott emberiség előtt így is kell maradnia).
2. Az evolúció bizonyos szinteken nyilvánvaló („horizontális evolúció”, „mikro-evolúció”, fajkon belüli evolúció), de nem ez volt az egyetlen egyesítő faktor azzal az étellel kapcsolatosan, ami ezen a bolygón létezik, vagy akár a világegyetem kifejlődésével kapcsolatosan. Egyfajta titokkal állunk itt szemben! Számomra az a kényelmes, ha a Biblia (azaz a különleges kijelentés) mondja meg nekem azt, hogy „ki” és „miért”, és maga a természet (azaz a természetes kijelentés), vagyis a modernkori tudományos kutatás mondja meg a fejlődő modellek és teóriák fényében azt, hogy „hogyan” és „mikor”.
3. Még a „teista evolúció” alapvető valósága sem érhetné el, hogy elutasítsam a hitbeli hipotéziseimet. Lásd a következő könyveket: Darrel R. Falk, Coming to Peace with Science: Bridging the World's Between Faith and Biology, és Francis S. Collins, The Language of God. Megvannak a magam hitbeli hipotézisei (mint ahogy neked is)! A világnézetem a bibliai kereszténység. A világról alkotott elképzelésem egy növekvő és változó felfogás.

- B. A teológiámban nem fontos a föld „valódi” kora, kivéve:

1. A látszólagos „Big Bang” elmélet, az anyag univerzális szerveződésével kapcsolatban,

ami a világegyetem kezdetét bizonygatja, látszólag limitálja az evolúciós fejlődés korlátlan idejének lehetőségeit (azaz naturalizmus).

2. A fossziliákban található kezdeti és végidőpontok utalhatnak a „szakaszos egyensúlyra”, ami bizonyítja, hogy az evolúciós véletlen kiugrásokban történt (valószínűleg Isten folyamatos teremtő munkája miatt), s nem szükségszerűen csak az idők során a fokozatos változás által.
3. Mindaddig, amíg nem értek meg többet a személyes Bibliatanulmányozásom, valamint a régészet és modernkori tudományok tanulmányozása által, addig az idős föld és az emberiség nem túl régi megteremtésének előfeltételezett modelljét választom világnézetként. Ezeknek a sorrendje megmutatja az előítéleteimet (de mindannyiunknak vannak előítéletei)!
4. A tudomány sem nem az ellenségem, sem a megmentőm! Annyira izgalmas ebben a korban élni, ami a növekvő ismeret kora! Nagyon megnyugtató hermeneutikailag jól informált hívőnek lenni! A hit és az érvek, a Biblia és Tudomány szavahihető integrálása fantasztikus lehetőség!

VI. Jelenlegi feltételezések a föld korával kapcsolatban

- A. A holdkövek és meteoritok radiometrikus kormeghatározása következetesen megmaradt a 4,6 milliárd évnél. Ugyanazokat az anyagokat tartalmazzák, mint a naprendszer bolygói, így arra következtetnek, hogy a napunk és a hozzá kapcsolódó bolygók, üstökösök és aszteroidák ugyanebben az időszakban alakultak ki. A legrégebbi föld köveket 3,8 milliárd évesre besülték a radiometrikus kormeghatározások.
- B. Az első emberpár (Homo sapiens) természetfeletti megteremtésének kormeghatározása már egy sokkal nehezebb téma, de a tízezres évekre tehető, valószínűleg 40.000 évre. Lásd Fazale Rana és Hugh Ross, Who was Adam? című könyvét.

Az idő csak számunkra okoz problémát, mivel mi egy kronologikus időkeretben lettünk megalkotva. Istenre nincs hatással a múltó idő. Hiszem, hogy a föld és a környezete az időben azzal a céllal lett megteremtve, hogy „helyet” biztosítson Isten számára, hogy közösségben lehessen a teremtés csúcsával, akit Ő Maga alkotott meg Saját képmására. Ezen hitnek az egyetlen a forrása az ihletett Biblia. Ehhez ragaszkodom, és hagyom, hogy a modernkori tudomány növelje az értelmemet az Isten teremtő cselekvésének fizikai aspektusával kapcsolatban!

SZÓ ÉS KIFEJEZÉSTANULMÁNY

SZÖVEG:1:1-5

1Kezdetben teremtette Isten az eget és a földet. **2**A föld még kietlen és pusztá volt, a mélység fölött sötétség volt, de Isten Lelke lebegett a vizek fölött. **3**Akkor ezt mondta Isten: **Legyen világosság! És lett világosság.** **4**Látta Isten, hogy a világosság jó, elválasztotta tehát Isten a világosságot a sötétstől. **5**És elnevezte Isten a világosságot nappalnak, a sötétstet pedig éjszakának nevezte el. **Így lett este, és lett reggel: első nap.**

1:1 „Kezdetben” A könyv héber címe: *Bereshith* (BDB 912). A *Genezis* (Kezdet) kifejezést a Septuaginta fordításából vettük át. Ez a történelem kezdete, nem pedig Isten cselekvésének, aktivitásának kezdete (vö. Máté 25:34; János 17:5,25; Efézus 1:4; Titusz 1:2; II. Timóteus 1:9; I. Péter 1:19-20; Jelenések 13:8). R. K. Harrison azt mondja, hogy inkább úgy kellene fordítani, hogy „a kezdet által” (*Introduction to the Old Testament*, 542. oldal 3. lábjegyzet). John H. Walton a *The Lost World of Genesis* című könyvében azt mondja, hogy ez egy időszakot vezet be (45. oldal).

■ **„Isten”** Az *Elohim* (BDB 43) a TÖBBESSZÁMÚ formája annak az El kifejezésnek (BDB 42), amit a Közel-Keleten Isten nevére használtak. Amikor Izrael Istenére utáltak, akkor az ige általában (6 előfordulás kivételével) mindig EGYESSZÁMBAN volt. A rabbik azt mondják, hogy ez arra utal, hogy Isten a teremtője, gondviselője és fenntartója a földön található mindennemű életnek (vö. Zsoltárok 19:1-6; 104). Figyeld meg, hogy az első fejezetben hány alkalommal fordul elő ez a szó.

Hiszem, hogy ez az igevers egy független tagmondat: Ibn Ezra azt mondja, hogy ez egy alárendelt tagmondat, aminek a hangsúlya a 2. versen van, míg Rashi szerint a 2. vers egy zárójeles megjegyzés, a hangsúly pedig a 3. versre esik. A modern diszpenzácionista kommentátorok azt mondják, hogy az 1. vers egy alárendelt tagmondat, teszik ezt azért, hogy alátámasszák azon nézetüket, hogy a bűnbeesés korábban történt („hézag elmélet”). Figyeld meg, hogy Isten eredetét nem magyarázza meg. Nyomatékosan megerősíti, hogy Isten alkotta meg az anyagot, és nem a már létező anyagot formálta meg (görög kozmológia). Az *Enuma Elish*-ben, (babilóniai teremtés történet) mint ahogyan a görög gondolkodásmódban is, a Lélek (ami jó) és az anyag (ami gonosz) azonos módon örökkévaló. A Biblia nem tárgyalja meg vagy nem fedi fel Isten eredetét, származását. Mindig is létezett (Zsoltárok 90:2). Ez bizony egy titok. Az emberiség egyszerűen képtelen felfogni Isten teljességét!

A tagmondatok megvitatása teológiailag alapvető, lényeges. Az Amerikai Zsidó Kiadók Társasága időhatározós tagmondatként fordította le az I. Mózes 1:1-et: „Amikor Isten hozzálátott a menny és a föld megteremtéséhez, a föld formátlan és üres volt...” Ez a fordítás azt a következtetést vonhatja le, hogy Isten és az anyag öröktől fogva együtt léteztek, mint a görög kozmológiában (vö. „Creation and Cosmology” – az *Encyclopedia Judaica*, 5. kiadásának 1059. oldalán). A sumér teremtéstörténet, az *Enuma Elish*, így kezdődik: „amikor a kezdetben...” Lásd Különleges Téma: Az Istenség nevei a 2:4-ben.

■ **„teremtette”** A *Bara* szó (vö. 1:1,21,27; 2:3,4) az a héber IGE (BDB 135, KB 153, *Qal* BEFEJEZETT), amit kizárólag Isten teremtő cselekvésére használnak. Alapvető jelentése az, hogy valamit kívágyva megformálni. Minden Isten akaratóból jött létre, kivéve Önmagát. A Zsoltárok 33:6,9; Zsidók 11:3 és a II. Péter 3:5 úgy mutatja be a teremtést (kozmológia), hogy az Isten kimondott szava által (*fiat*) a semmiből (*ex nihilo*) jött létre, bár a vízről nem állítja, hogy azt is megteremtette (vö. I. Mózes 1:2). A görög (gnosztikus) és a mezopotámiai filozófiák a „lélek” és az „anyag” közötti örökkévaló dualizmust hangsúlyozzák ki. Bármire is utal a *bara*, az Isten cselekvését és célját hangsúlyozza ki!

A Biblia azt állítja, hogy a teremtésnek van egy kezdőpontja. A huszonegyedik századi tudomány ezt úgy jellemezné, hogy ez a „big bang elmélet”. A naturalizmus most már nem állíthatja az időben való korlátlan visszafejlődést. Azonban lehetséges, hogy az I. Mózes a működőképes föld kezdetére utal, s nem pedig az anyag fizikai kezdetére (John H. Walton, *The Lost World of Genesis One*).

■ **„az eget”** Az „ég” vagy „mennye” kifejezést (BDB 1029) számos értelemben lehet használni:

1. utalhat a föld atmoszférájára, mint a 8. és a 20. versben;
2. utalhat az egész kozmoszra (azaz az anyagi létezésre); vagy
3. utalhat az összes látható dolog (anyagi) és a láthatatlanok (angyalok, a menny, mint Isten trónja)

megteremtésére. Ha a harmadik pont igaz, akkor ennek a párhuzama a Kolossé 1: 16 lenne. Ha nem, akkor az I. Mózes 1 pusztán ennek a bolygónak a megteremtésre összpontosít. A Biblia egy geocentrikus nézőpontot erősít meg (azaz a teremtést úgy mutatja be, ahogyan azt egy földi szemtanú látta volna). Néhányan azt állítanak, hogy az I. Mózes 1 a világegyetem (azaz a nap, hold, csillagok és galaxisok) megteremtéséről szól, míg az I. Mózes 2-3 erre a bolygóra és az emberiség megteremtésére összpontosít. Ez akár még lehetséges is lenne, mivel a 2-4-es fejezetek egy irodalmi egységet alkotnak. A teremtés mind a kettőben (azaz az I. Mózes 1-ben és a 2-4-ben is) geocentrikus (azaz a földre összpontosít).

■ **„a földet”** Ez a kifejezés (BDB 75) utalhat egy bizonyos földterületre, országra vagy az egész bolygóra. Az I. Mózes 1 beismerten geocentrikus (vö. 15. vers). Ez a fejezet a teológiai céljába illik bele, nem a

tudományba. Ne feledd, hogy a Biblia egy leíró nyelvezetben íródott a teológiai céljai miatt. Nem tudományellenes, hanem tudomány előtti.

1:2 „A föld ... volt” Ezt az IGÉ-t (BDB 224, KB 243, *Qal* BEFEJEZETT) csak nagyon ritkán lehet úgy fordítani, hogy „valamilyenné vált). Nyelvtanilag és szövegösszefüggésileg a „volt” kifejezés a jobb megoldás. Ne hagyd, hogy a (pl. diszpenzácionális premillanista) teológiai előfeltételezéseid a két bűnbeesésről (a hézag elmélet) hatással legyenek az igeszakasz szövegelemzésére.

■	
NASB	„formátlan és néptelen”
NKJV	„alaktalan és néptelen”
NRSV, NJB	„formátlan üresség”
TEV	„formátlan és elhagyatott”
NIV	„formátlan és üres”
REB	„hatalmas pusztaság”
SEPT	„láthatatlan és berendezetlen”
JPSOA	„megformálatlan és néptelen”

Ezt a két kifejezést a következőkben találhatjuk meg: BDB 1062, KB 1688-1690 és BDB 96, KB 111. Ez csak a vízre utalna? A föld folyamatosan változtatja formáját (pl. a tektonikus lemezek mozgása; az egybefüggő eredeti kontinens, amit Pangeának hívtak, számos több kontinensre oszlott). Így a kérdés ismételten csak a föld kora. Ezek a szavak a Jeremiás 4:23-ban egy helyen fordulnak elő. Szerepelnek a sumér és a babilóniai teremtéstörténetekben is, de ott inkább mitológiai értelemben. A teremtésnek ez az állapota megmutatja, hogy Isten egy progresszív folyamatot használt a föld benépesítéséhez (vö. Ézsaiás 45:18). Ez a két szó nem az anyag kezdetét írja le, hanem egy kifejletlen, még nem működő nyugvó rendszert (John H. Walton, *The Lost World of Genesis One*, 49. oldal). Még nem áll készen az emberiség számára!

■ **„sötétség”** Ez a kifejezés (BDB 365) nem a gonoszt képviseli, hanem az eredeti káoszt. Isten az 5. versben nevezi meg a sötétséget, s ugyanígy tesz a világossággal is. Ez a két kifejezés, bár gyakran használják a Bibliában a szellemi valóságra is, itt az eredeti fizikai állapotokra utalnak.

■ **„a mélység”** Az eredeti héber kifejezés a *tehom* (BDB 1062 #3, KB 1690-91). Van egy hasonló, de ettől eltérő sémita szótó, ami a sumér és a babilóniai teremtésmítoszokban megszemélyesítve *Tiamat*-ként szerepel, és a káosz szörnye, az istenek anyja, Apsu felesége volt. Megpróbálta megölni a nálánál alacsonyabb rendű isteneket, akik mind belőle jöttek elő. Végül Marduk megölte. A babilóniai Genézisben, amit *Enuma Elish*-nek hívnak, az ő testéből alkotta meg Marduk a mennyet és a földet. A zsidók hitték, hogy a teremtés kiinduló eleme a víz volt (vö. Zsoltárok 24:1-2; 104:6; II. Péter 3:5). Sehol nem utalnak úgy a vízre, hogy az meg lett teremtve. Azonban a héber kifejezés hímnemű, nem pedig nőnemű, s etimológiailag nem áll kapcsolatban Tiamat-tal.

Vannak olyan igerészek az ószövetségben, amelyek úgy írják le YHWH-t, mint aki konfliktusban állt a megszemélyesített vizes káosszal (vö. Zsoltárok 74:13-14; 89:9-10; 104:6-7; Ézsaiás 51:9-10). Azonban ezek a megjelenítések minden esetben poétikus, metaforikus igerészekben fordulnak elő. A víz alapvető aspektusa a teremtésnek (vö. 1:2b, 6-7).

■	
NASB, NKJV,	
TEV, NIV	„Isten Szelleme”
NRSV, JPSOA	„Istentől jövő fuvallat/szél”
NJB	„egy isteni fuvallat/szél”
REB	„Isten lelke”

SEPT „Isten egy lehelete”

A héber kifejezés a *ruach* (BDB 924), a görög megfelelője pedig a *pneuma* (vö. János 3:5,8). Mind a kettő jelentheti, hogy „lélek”, „lehelet” vagy „szél” (vö. János 3:5,8). A Szentlelket gyakran hozzák összefüggésbe a teremtéssel (vö. I. Mózes 1:2; Jób 26:13; Zsoltárok 104:29-30; 147:14-18). Az ószövetség nem definiálja teljesen világosan az Isten és a Szentlélek közti kapcsolatot. A Jób 28:26-28-ban; a Zsoltárok 104:24-ben, a Példabeszédek 3:19-ben és 8:22-23-ban Isten a bölcsességét (nőnemű főnév) használta, hogy megteremtse mindent. Az újszövetség azt mondja Jézusról, hogy Ő volt Isten közvetítője a teremtésben (vö. János 1:1-3; I. Korinthus 8:6; Kolossé 1:15-17; Zsidók 1:2-3). Ugyanúgy, mint ahogy a megváltásban, a teremtésben is részt vett az Istenség három személye. Maga az I. Mózes 1 nem emel ki semmilyen másodlagos okot.

■	
NASB, TEV	„mozgott”
NKJV, NIV	„lebegett”
NRSV	„pásztázott”
NJB	„pásztázik”

Ez a kifejezés (BDB 934, KB 1219, *Piel* MELLÉKNÉVI IGENÉV) a „mindent beborító” vagy „aktív lebegés” másodlagos jelentéséből fejlődött ki (vö. JB). Ez a szó az anyamadarra utal (vö. II. Mózes 19:4; V. Mózes 32:11; Ézsaiás 31:5; 40:31; Hóseás 3; 11:4). Nem áll összefüggésben a föníciai kozmológiával, ami azt állítja, hogy a föld egy tojásból jött létre, hanem ez egy olyan nőnemű metafora, amit az Isten aktív szülői gondoskodására, valamint a teremtés fejlődésének korai stádiumára használtak!

1:3 „Akkor ezt mondta Isten” Ez a kimondott szó általi teremtés teológiai fogalma, ami a latin *fiat* szót használta (vö. 9,14,20,24,29; Zsoltárok 33:6; 148:5; II. Korinthus 4:6; Zsidók 11:3). Ezt gyakran úgy írják le, hogy „és íme a semmiből előállt a felhasznált anyag” Isten parancsára, s ehhez a latin *ex nihilo* kifejezést használja (vö. II. Makkabeusok 7:28). Azonban az is lehetséges, hogy az I. Mózes 1 nem az anyag eredeti teremtéséről szól, hanem a már létező anyag rendszerbe szervezéséről (vö. John H. Walton, *The Lost World of Genesis One* 54. oldalától).

A kimondott szó erejét a következőkben is láthatjuk:

1. Patriarchális áldás
2. Isten önmegvalósító megváltói szava, Ézsaiás 55:6-13, leginkább a 11. vers
3. Jézus, mint az Ige a János 1:1-ben, és
4. Jézus visszatérése, szájában a kétélű karddal (vö. II. Thesszalonika 2:8; Zsidók 4:12; Jelenések 1:6; 2:12,16; 19:15,21). Ez az Isten akaratának megvalósulása, a gondolata és szava általi teremtés idiomatikus megfogalmazása. Amit Isten akar, az megtörténik!

■ **„Legyen”** Ezek PARANCSOLÓ MÓDban vannak (vö. a következő versekkel: 3. és 6. [kétszer is], 9. [jelentésében és nem formájában kétszer is előfordul], 11., 14., és 20. [jelentésében és nem formájában kétszer is előfordul], 22., 24., és 26. [jelentésében és nem formájában kétszer is előfordul]).

1:4 „Látta Isten, hogy a világosság jó,” (a 4,10,12,18,21,25,31-es versek) Az egész teremtés jó volt (vö. 1:31). A gonosz nem volt része Isten eredeti teremtésének. Az a jó elferdítése volt. A „jó” itt valószínűleg azt jelenti, hogy „céljának megfelelő” (vö. Ézsaiás 41:7), vagy „lényegében hiba nélküli” (BDB 373).

■ **„elválasztotta tehát Isten”** Ez az IGE (BDB 95, KB 110, *Hiphil* BEFEJEZETLEN) jellemzi, hogy Isten hogyan fejlesztette teremtését. Elválaszt (KJV) és új dolgokat hoz létre (vö. a következő versekkel: 4,6,7,14,18).

■ **„a világosságot”** Ne feledd, hogy a nap még nem létezik. Figyelj oda, hogy ne legyél dogmatikus az idősíkkal kapcsolatban (azaz a földnek 24 óra kell, míg tengelye körül körbe fordul, de ez nem volt állandó a föld történelme során).

A világosság (BDB 21) az élet, a tisztaság és az igazság bibliai szimbóluma (vö. Jób 33:30; Zsoltárok 56:13; 112:4; Ézsaiás 58:8,10; 59:9; 60:1-3; János 1:5-9; II. Korinthus 4:6). A jelenések 22:5-ben nap nélkül volt világosság. Továbbá figyelj meg, hogy a sötétséget Isten teremtette meg (vö. Ézsaiás 45:7) és nevezte el (vö. 5. vers) ami megmutatja irányítását (vö. Zsoltárok 74:16; 104:20-23; 139:12).

John H. Walton, *The Lost World of Genesis One* című könyve (55. oldalától), a 4. és 5. versen alapszik, megerősítve, hogy ez a rész azt jelenti, hogy „a világosság időszak”, s nem a nap eredetére utal.

1:5 „És elnevezte Isten” (8-as és 10-es versek) Az, hogy Ő adott nevet nekik megmutatja Isten tulajdonjogát és irányítását.

■ **„Így lett este, és lett reggel”** Ez a sorrend utalhat arra, hogy a sötétség már a fény megteremtése előtt létezett. A rabbik ezt úgy értelmezték, hogy a nap az idő mértékegysége, ami az estével kezdődik. Sötétség volt, majd világosság lett. Ezt még Jézus idejében is láthatjuk, amikor az új nap alkonyatkor, az este kezdetekor kezdődött.

■ **„nap”** A héber kifejezés, *yom* (BDB 398) utalhat egy időszakra (vö. 2:4; 5:2; Ruth 1:1; Zsoltárok 50:15; 90:4; Prédikátor 7:14; Ézsaiás 4:2; 11:2; Zakariás 4:10), de általában egy 24 órából álló napra utal (azaz II. Mózes 20:9-10).

KÜLÖNLEGES TÉMA: NAP (YOM)

A *yom* (nap) jelentésével kapcsolatos teóriákat Dr. John Harris (A Keresztény Tanulmányok Iskolájának dékánja és a Kelet Texasi Baptista Egyetem Ószövetségi Tudományok Professzora) OT Survey I Notebook című írásából vettem át:

1. A szó szerinti huszonnégy órás periódus elmélete

Ez az egyszerű megközelítés (vö. II. Mózes 20:9-11). Az ebből a megközelítésből felmerülő kérdések:

- Hogyan lehetett világosság az első napon, amikor a nap a 4. napig nem is létezett?
- Hogyan lehet az, hogy az összes állat (főleg azok, amik eredetileg a föld más részein őshonosak) kevesebb, mint egy nap leforgása alatt kapott nevet? (vö. I. Mózes 2:19-20)

2. A nap-korszak elmélet

Ez a teória megpróbálja összhangba hozni a tudományt (leginkább a geológiát) és az írásokat. Ez a teória azt állítja, hogy a „napok” igazából „geológiai korszak” hosszúságúak voltak. Hosszúságuk nem volt egyenlő, és a különböző rétegeket az uniformista geológiában közelíti meg. A tudósok hajlanak az egyetértésre az I. Mózes 1 általános kialakulásával kapcsolatban: a pára és a vizes anyag jelenléte előzte meg a szárazföld és a tenger szétválasztását még az élet megjelenése előtt. A növényi élet az állatok előtt jelent meg, az emberiség pedig a legutolsó és legösszetettebb életformát képviselte. Az ebből a megközelítésből felmerülő kérdések:

- A növények hogyan maradhattak életben „korszakokon keresztül” a nap nélkül?
- A növények beporzása hogyan történt meg, ha a rovarok és a madarak csak „korszakok” múlva lettek megteremtve?

3. Az alternatív korszak-nap elmélet

A napok valójában valódi huszonnégy órás periódusokból állnak, de minden napot egy-egy korszak választ el egymástól, ami alatt az adott napon megteremtett dolog kifejlődhetett. Az ebből a megközelítésből felmerülő kérdések:

- Ugyanazok a problémák merülnek fel, mint a nap-korszak teóriánál

- b. A szöveg bármilyen módon is utal arra, hogy a „nap” kifejezést a huszonnégy órából álló időszakra és egy korszakra is lehet alkalmazni?
4. A progresszív teremtés-katasztrófa elmélet
Ez a teória a következő: Az I. Mózes 1:1 és 1:2 között egy meg nem határozott hosszúságú időszak volt, ami alatt lejátszódtak a geológiai korszakok. Ez alatt az időszak alatt a pre-hisztórikus teremtmények lettek megteremtve abban a sorrendben, amire a fosszíliákból következtethetünk. Körülbelül 200.000 évvel korábban egy természetfeletti katasztrófa történt, és elpusztította a földön akkor létező élet nagy részét, és nagyon sok állat kihalását okozta. Majd ezután következtek az I. Mózes 1 napjai. Ezek a napok egy újrateemtésre utalnak, s nem az eredeti teremtésre.
5. Az Édenkert elmélet
Eszerint a teremtésről szóló feljegyzés kizárólag az Édenkert megteremtésére és fizikai aspektusaira utal.
6. A szakadék elmélet
Az I. Mózes 1:1 alapján Isten egy tökéletes világot alkotott. Az I. Mózes 1:2 alapján Luciferre (a Sátánra) lett bízva a világ, aki fellázadt. Ezután Isten megítélte Lucifert és a világot azzal, hogy végleg elpusztítja. A föld ezután évmilliókig magára lett hagyva, mialatt a geológiai korszakok is lejátszódtak. Az I. Mózes 1:3-2:3 alapján időszámításunk előtt 4004-ben történt meg a szó szerint huszonnégy órából álló hat nap az újra-teremtés során. Ussher püspök (Kr.u. 1654) az I. Mózes 5 és 11 nemzetségtáblázatait használta arra, hogy kiszámítsa és meghatározza az emberiség megteremtésének korát, amit i.sz.e. 4004-re tett. A nemzetségtáblázatok azonban nem képviselnek teljes kronológiai sémákat.
7. A „Szent Hét” elmélet
Az I. Mózes írója a napok és a hét fogalmát használta irodalmi eszközként, hogy közvetítse az isteni üzenetet Isten a teremtésben való részvételével kapcsolatban. Egy ilyen szerkezet bemutatja Isten teremtő munkájának szépségét és szimmetriáját.
8. A kozmikus templom felszentelése
Ez egy friss elmélet, amit John H. Walton alkotott meg a *The Lost World of Genesis One*, IVP. 2009 című könyvében, ami a hat napot „funkcionális lételméletként” látja, nem pedig materiális lételméletként. Eszerint Isten az ember javának érdekében elrendelte vagy megalkotta a működő világegyetemet. Ez beleillik a többi ősi kozmológiai elképzelésbe. Például az első három nap képviseli azt, ahogyan Isten létrehozza az „évszakokat (azaz az időt), az „időjárást (a termények miatt) és az ételt. Az ismétlődő kifejezés: „és látta Isten, hogy ez jó” a funkcionalitásra utal.
A hetedik nap írja le azt, ahogyan Isten saját jogán belép a teljes mértékben működő és benépesített „kozmosz templomába”, mint annak irányítója és vezetője. Az I. Mózes 1-nek semmi köze nincs az anyag fizikai megteremtéséhez, hanem az anyag Isten és az ember közötti kapcsolat számára működőképes környezetté szervezéséről szól.
A „napok” kifejezés vált azzá az irodalmi eszközzé, ami által az ősi Közel-Kelet általános megegyezését kommunikálják:
- a. Nincs megkülönböztetés a „természetes” és a „természetfeletti” között
 - b. Az istenség részt vesz az élet minden aspektusában. Izrael egyedisége nem az általános világnézetéből fakadt, hanem a következőkből:
 - i. Monoteizmus
 - ii. A teremtés az emberiség javára volt, nem az istenek javára
 - iii. Izrael történetében nincs konfliktus az istenek között, sem az istenek és az emberiség között. Teremtéstörténetét nem más népektől vette át, hanem megosztották másokkal saját, általános világnézetüket.

SZÖVEG: 1:6-8

6Azután ezt mondta Isten: Legyen boltozat a vizek között, hogy elválassza egymástól a

vizeket! 7Mégalkotta tehát Isten a boltozatot, és elválasztotta a boltozat alatt levő vizeket a boltozat felett levő vizektől. És úgy történt. 8Azután elnevezte Isten a boltozatot égnek. Így lett este, és lett reggel: második nap.

1:6 Ebben a versben két *Qal* PARANCSOLÓ mód szerepel („Legyen...”) A létigéből származik (BDB 224, KB 243). Ugyanezt a szerkezetet láthatjuk a 14. és a 22. versekben is.

■
NASB, NET

JPSOA	„boltozat”
NKJV	„égbolt”
NRSV, TEV	„kupola”
NJB	„boltív”

Ez a kifejezés (BDB 956, KB 1290) jelentheti azt, hogy „kiszégez/kikalapál”, vagy „kiterít”, mint az Ézsaiás 42:5-ben. Ez a föld atmoszférájára utal (vö. 1:20), amit metaforikus módon ír le, mint ami egy légnemű boltív, vagy egy kifordított tál, ami a föld felszíne felett helyezkedik el (vö. Ézsaiás 40:22).

■ „vizek” Az édesvíz és a sósvíz fontos elemei a biblián kívüli teremtés történeteknek, de a Bibliában Isten ellenőrzése alatt tartja azokat. Az I. Mózes 1 nem tesz különbséget a sósvíz és az édesvíz között. Az atmoszférában található víz el lett választva a föld felszínén található víztől. Az I. Mózes 1 vizsgálata azt mutatja, hogy Isten számos dolgot szétválasztott a lakatlan föld megmunkálása során (a világosságot a sötétségtől, a fenti vizeket a lenti vizektől, a lenti vizeket a szárazföldtől, a nap idejét a hold idejétől).

1:7 „elválassza egymástól a vizeket” Isten uralma alatt van a vizes káosz (BDB 95, KB 110, *Hiphil* MELLÉKNÉVI IGENÉV). Határt szab nekik (vö. Jób 38:8-11; Zsoltárok 33:6-7; Ézsaiás 40:12).

■ „És úgy történt” Bármilyen, amit Isten akart az létrejött és létrejön (vö. 1:9,11,15,24,30-as versek).

SZÖVEG: 1:9-13

9Azután ezt mondta Isten: Gyűljenek össze az ég alatt levő vizek egy helyre, hogy láthatóvá válják a szárazföld! És úgy történt. **10**Azután elnevezte Isten a szárazföldet földnek, az összegyűlt vizeket pedig tengernek nevezte el. És látta Isten, hogy ez jó. **11**Azután ezt mondta Isten: Növesszen a föld növényeket: füveket, amelyek magvakat hoznak, és különféle gyümölcsfákat, amelyek gyümölcsöt teremnek, és majd abban magvak lesz a földön. És úgy történt. **12**Hajtott tehát a föld növényeket: különféle füveket, amelyek magvakat hoznak, és különféle gyümölcstermő fákat, amelyeknek magvak van. És látta Isten, hogy ez jó. **13**Így lett este, és lett reggel: harmadik nap.

1:9-10 Mind a két első IGE (BDB 876, KB 1082 and BDB 906, KB 1157) *Niphal* FELSZÓLÍTÓ MÓDÚ, de PARANCSOLÓ MÓDban használva. Vajon ez arra utalna, hogy egyetlen kontinens volt (azaz Pangea)? A föld folyamatosan változtatja formáját (azaz a tektonikus lemezek mozgása). A kérdés ismét csak a föld kora. Azt is figyeld meg, hogy Isten az irányítása alatt tart minden természeti jelenséget. Nincsenek természet-istenek!

1:9 „hogy láthatóvá válják a szárazföld” Ez hasonlít az egyiptomi kozmológia eredendő szent hegyéhez. Egy másik példa arra, hogy az ősi Közel-Keleten közös világnézetben osztoztak az volt, hogy az emberek agyagból formáltattak. Ez közös a mezopotámiai, egyiptomi és az izraeli teremtés történetekre.

1:11-12 Ennek a szakasznak nem az volt a célja, hogy az összes növényi életforma eredetének technikai leírását megadja. Úgy tűnik, hogy három növényfajta utal: a füvekre, a gabonákra és a gyümölcsökre. Az

állatok fogják az első kettőt fogyasztani, az emberek pedig a másodikat és a harmadikat. Isten lépésről lépésre előkészíti a színteret vagy a környezetet arra, amiben kapcsolatra léphet teremtésének csúcsával, az emberiséggel, és fenntarthatja azt.

Számos modernkori tudományos elmélet született arról, hogy a növényi élet milyen sorrendben fejlődött ki. Néhány tudós ugyanezt a sorrendet erősítette meg, de óvatosnak kell lennünk, mert a tudományos elméletek változnak. Vannak keresztények, akik nem hisznek a Bibliának, mert a tudomány és a régészet egy eredeti anyag létét bizonygatják. Mi hiszünk a Bibliában amiatt a békesség miatt, amit Krisztusban találtunk meg, és amiatt, hogy a Biblia a saját ihletettségét bizonyítja.

1:11 „Növesszen a föld” Ez egy *Hiphel* PARANCSOLÓ MÓDÚ formája a „sarjadzani” igének (BDB 205, KB 233).

■ **„a maga neme szerint”** A teremtés rendszerezett (vö. 12,21,24,25-ös versek; 6:20; 7:14), így a már megteremtett növények, állatok és emberek szaporodhattak és alkalmazkodhattak környezetükhöz és egymáshoz. Isten az alkalmazkodásra teremtette meg az életet. Ezen a szinten minden biztonnal megtörtént a különböző körülményekhez való alkalmazkodás vagy evolúció az idők során (mikro evolúció vagy horizontális evolúció).

A teológiában egyre inkább teret nyer az az irányzat, ami elfogadja a teremtés progresszív elképzelését, ami azt mondja ki, hogy Isten az emberiséget (1) szakaszokban teremtette, vagy (2) hogy Ádám és Éva egy későbbi szakaszban lett megteremtve, már teljesen kifejlődve (vö. Bernard Ramm és Hugh Ross írásaival).

Ezzel ellentétben a Közel-Keleten a termékenységet egy iker-istenségként imádták; ez azt mutatja, hogy az élet forrása Isten volt, nem pedig a szexuális élet, stb. Ez a teremtés történet sok szempontból lekicsinyli a közel-keleti istenek jelentőségét (víz, világosság/sötétség, mennyei lények, természeti erők, termékenység istenek), pontosan ugyanúgy, mint ahogyan a II. Mózesben látható csapások becsmérték az egyiptomi isteneket. A teremtés egyedüli kezdeményezője az egyetlen igaz Isten!

SZÖVEG: 1:14-19

14Azután ezt mondta Isten: **Legyenek világító testek az égbolton, hogy elválasszák a nappalt az éjszakától, és jelezzék az ünnepeket, a napokat és az esztendőket, 15és legyenek világító testeként az égbolton, hogy világítsanak a földre! És úgy történt. 16**Megalkotta Isten a két nagy világító testet – a nagyobbik világító testet, hogy uralkodjék nappal, és a kisebbik világító testet, hogy uralkodjék éjszaka – és a csillagokat. **17**Az égboltra helyezte őket Isten, hogy világítsanak a földre, **18és uralkodjanak a nappalon és az éjszakán, és válasszák el a világosságot a sötétségtől. És látta Isten, hogy ez jó. 19**Így lett este, és lett reggel: negyedik nap.

1:14 „és jelezzék az ünnepeket, a napokat és az esztendőket” A fénylő égitestek feladata az volt, hogy jelezzék az ünnepnapokat (vö. 18:14; III. Mózes 23; V. Mózes 31:10) a pihenés, a munka és az istentisztelet ciklusait (vö. Zsoltárok 104:19-23). A nap megteremtésének célja az volt, hogy a naptár felosztásait jelezze, valamint a napokat időszakokra tagolja, hogy segítse az embereket feladataik betöltésében (a fizikai és a szellemi feladatokat egyaránt)

1:16 „a két nagy világító testet... és a csillagokat” Isten teremtette meg az égitesteket (vö. Ézsaiás 40:26). Ezek nem istenségek, amiket imádni kellene (mint pl. a mezopotámiai asztrális imádata, vö. V. Mózes 4:19, Ezékiel 8:16), hanem fizikai szolgálók (vö. Zsoltárok 19:1-6). Ez egy teológiai kijelentés!

1:17-18 A héber szöveg párhuzamos szerkezete a 14. versen kívül további három célra utal.

SZÖVEG: 1:20-23

20Azután ezt mondta Isten: **Pezsdüljenek a vizek élőlények nyüzsgésétől, és repdessenek madarak a föld**

felett, az égbolt alatt! 21És megteremtette Isten a nagy víziállatokat, a vizekben nyüzsgő különféle úszó élőlényeket és a különféle madarakat. És látta Isten, hogy ez jó. 22Azután megáldotta őket Isten: Szaporodjatok, sokasodjatok, és töltsétek be a tenger vizét; a madarak is sokasodjanak a földön! 23Így lett este, és lett reggel: ötödik nap.

1:20-23 A gerinctelen állatok a kambrium korban jelennek meg hirtelen és nagyon sokféle formában. A fokozatos kifejlődésre semmilyen fizikai bizonyíték nem utal.

Mind a „pezsdljön” (BDB 1056, KB 1655) és „repdesen” ige (BDB 733, KB 800), amik a 20. versben fordulnak elő, olyan FELSZÓLÍTÓ MÓDú ige, amit PARANCSOLÓ MÓDban használnak.

1:20 „élőlények” Ugyanezt a kifejezést, *nephesh* (BDB 659) használja az emberekre is (vö. 2:7) és az állatokra is (vöf. 2:19; III. Mózes 11:46; 24:18). Az életerőt képviseli (vö. Ezékiel 18:4), ami ezzel a bolygóhoz kapcsolódik, és ettől a bolygótól függ.

■ **„madarak”** Ez szó szerint azt jelenti, hogy „repülő dolgok” (BDB 733), mivel az V. Mózes 14:19-20-ban utalhat a rovarokra is.

1:21 „megteremtette” Ez a *bara* kifejezés (BDB 135, KB 153, *Qal* BEFEJEZETLEN), ugyanaz, mint az I. Mózes 1:1-ben. Isteni teremtő munkát jelöl. „Az ember és az állatok” az 1:24-25-ös versekben lettek „megteremtve”, ami arra utal, hogy a már eleve létező anyagból készültek (azaz a porból). Azonban a *bara* kifejezést az 1:27-ben az „emberre” is használja (három alkalommal is).

Ezt a különleges kifejezést (1) a világegyetemre (vagy a földre) használják az 1:1-ben; (2) az 1:21-ben a tengeri teremtményekre; (3) az 1:27-ben pedig az emberiségre.

■
NASB, NRSV,
TEV, NJB „a nagy víziállatokat”
NKJV, NIV „a nagy vízi teremtményeket”
LXX, KJV „a nagy bálnákat”
JB „a nagy tengeri-kigyókat”

Lehetséges, hogy ez a *leviatán*-ra utal (BDB 1072, vö. Zsoltárok 104:26; 148:7; Jób 41:1). Vannak olyan esetek is, hogy ezt a kifejezést Izrael ellenségeire asszociálva használják: (1) Egyiptomra, Ézsaiás 51:9; Ezékiel 29:3; 32:2 (néha „Ráháb”-ként utal rá, vö. Zsoltárok 89:10; Ézsaiás 51:9) és (2) Babilonra, Jeremiás 51:34. Gyakran kozmikus/szellemi ellenségekre utal, Jób. 7:12; Zsoltárok 74:13; Ézsaiás 27:1. A kánaáni teremtés történetben egy olyan istenségnek írja le ezt a lényt, aki Baál ellen harcol, de a Bibliában ez a lény az egy és igaz Isten jó teremtményeként szerepel.

■ **„és a különféle madarakat”** Ebbe a leírásba minden olyan állat beletartozik, amelyik repül, madarak és rovarok egyaránt (vö. V. Mózes 14:19-20).

1:22 Ugyanúgy, mint ahogyan a növények a szaporodásra lettek megteremtve, hasonlóképpen az állatok is. Isten azt szeretné, ha a bolygója tele lenne élettel (egymás után következő *Qal* FELSZÓLÍTÁSOK [és egy PARANCSOLÓ MÓD], vö. 1:28; 9:1,7). Ez volt az egyik dolog, amiben az emberek lázadtak (azaz nem akartak elválni egymástól, hogy benépesítsék a bolygót) a Bábeli Torony idejében (vö. I. Mózes 10-11).

MEGVITATANDÓ KÉRDÉSEK

Ez egy tanulmányozást elősegítő kommentár, ami azt jelenti, hogy te magad vagy a felelős a saját Biblia értelmezésedért. Mindannyian abban a fényben kell járnunk, ami megadatott. Te, a Biblia és a Szentlélek játszótok az elsődleges szerepet az értelmezésben. Ne mondj le erről egy kommentátor miatt sem.

Ezek a megvitatandó kérdések azért vannak, hogy segítsenek átgondolni a könyv ezen részének főbb témáit. Szándékuk gondolat-ébresztő, nem pedig definiáló.

1. Milyen kapcsolat van a tudomány és a Biblia között?
2. A teremtéssel kapcsolatban a valódi kérdés az, hogy ki és miért, nem pedig az, hogy hogyan és mikor. Ha ez valóban így van, akkor hogyan értelmezzük az I. Mózes első két fejezetét?
3. Hogyan teremtette Isten a fizikai világot? Ha ez egy költészeti mű, akkor lehet-e a *fiat, ex nihilo* fogalmakat erőltetni?
4. Mi a legfőbb hajtóereje az I. Mózes 1-nek?
5. Miben hasonlít/tér el a Biblia a többi teremtés történettől?

NÉHÁNY HASZNOS FORRÁSANYAG

- A. Phillip Johnson, *Objections Sustained – Ellenvetések igazolása* című könyve
- B. Phillip Johnson, *Darwin on Trial – Darwin perbe fogva* című könyve
- C. Hugh Ross, *Creation and Time – Teremtés és idő* című könyve
- D. Hugh Ross, *The Creator and the Cosmos – A teremtő és a kozmosz* című könyve
- E. Hugh Ross, *The Genesis Question – A genezis kérdés* című könyve
- F. Bernard Ramm, *The Christian View of Science and Scripture – A tudomány és az Írások keresztény szemszögből* című könyve
- G. Malcolm A. Jeeves, *The Scientific Enterprise and Christian Faith – A tudományos vállalkozás és a keresztény hit* című könyve
- H. Darrel R. Falk, *Coming to Peace with Science – Kiegyezés a tudománnyal* című könyve
- I. Francis S. Collins, *The Language of God – Isten nyelve* című könyve
- J. Fazale Rana és Hugh Ross, *Who was Adam? – Ki volt Ádám?*
- K. John H. Walton, *The Lost World of Genesis One – Az I. Mózes 1 elveszett világa* című könyve, IVP kiadó (2009)

SZÖVEGÖSSZEFÜGGÉSI BETEKINTÉSEK AZ I. MÓZES 1:24-2:3-ba

BEVEZETÉS

- A. Az utóbbi két évszázad során az ószövetséggel foglalkozó tudósok kijelentették, hogy az I. Mózes különböző szerzőktől származó két teremtéstörténetet jegyez fel, amik Istenre különböző neveket alkalmaznak. Azonban
1. lehet, hogy ez egy általános feljegyzésre használt keleti irodalmi formula, amit egy sokkal specifikusabb feljegyzés követ
 2. lehet, hogy az I. Mózes 1:1-2:3 ennek a bolygónak a megteremtéséről szóló összegző feljegyzés, az I. Mózes 2:4-25 pedig az első emberi pár megteremtésének feljegyzése
 3. lehet, hogy Isten jellemének a különböző aspektusait tükrözi vissza (azaz rabbinikus feljegyzés)
 - a. *Elohim* – minden élet teremtője, gondviselője és fenntartója
 - b. *YHWH* – Izrael megmentője, megváltója és szövetséges Istene
- B. Úgy tűnik, hogy különbséget tesznek aközött, amikor Isten a semmiből teremt meg valamit, és amikor a már megteremtett dolgok hoznak új életet. Példák: Isten teremtett a 21. versben, de a 20. versben a vízből jöttek elő; a 25. versben Isten teremtett, de a 24. versben a föld hozta elő. Augustinus észrevette ezt a különbségtételt, és a teremtéssel kapcsolatban két cselekedetet vett alapul: (1) az anyag és a szellemi lényeg megteremtése, és (2) ezek rendszerbe szervezése és változatossá tétele.
- C. Ez az igeszakasz világosan azt tanítja, hogy az emberek olyanok, mint az állatok legfelsőbb rendű tagjai: (1) mind a kettőre a *nephesh* kifejezést használja, 1:24 és 2:7; (2) mind a kettőt a hatodik napon teremtette meg, 1:31; (3) mind a kettőt a földből teremtette meg, 2:19; (4) mind a kettő a növényeket fogyasztja táplálékként, 1:29-30; (5) mind a kettő nemz. Azonban az emberek olyanok, mint Isten: (1) különleges teremtmények, 1:26; 2:7; (2) Isten képére és hasonlatosságra lettek megteremtve, 1:26; és (3) uralkodnak, 1:26,28.
- D. Az I. Mózes 1:26-os versét, „Alkossunk...” (vö. 1:26; 3:22; 11:7; Ézsaiás 6:8) nagyon sokszor megvitatták már. Számos elmélet született:
1. Ez a királyi többes szám használata (de sem korábbi példa nincs erre a Bibliában, sem a rabbinikus irodalomban)
 2. Isten itt magáról és az angyalok mennyei seregeiről beszél, I. Királyok 22:19
 3. Isten több személye felé mutat, ezzel a Szentháromságot vetíti előre, 3:22; 11:7; Ézsaiás 6:8; 61:14. Azt is megfigyelték, hogy (a) az Elohim kifejezés TÖBBESSZÁMÚ, és (b) a következő igeversekben isteni személyekre használják: Zsoltárok 2:2; 110:1,4; Zakariás 3:8-11.
- E. A „képére és hasonlatosságára” kifejezésekkel kapcsolatos elméletek:
1. Iréneusz és Tertullianus:
 - a. Képére – az emberiség fizikai aspektusait jelenti
 - b. Hasonlatosságára – az emberiség szellemi aspektusait jelenti
 2. Alexandria Kelemen, Origenész, Alexandria Szent Atanáz, Poitiers-i Szent Hilár, Ambróziusz, Hippói Szent Ágoston és Damaszkuszi Szent János:
 - a. Képére – az ember nem fizikai jellemvonásai
 - b. Hasonlatosságára – az embernek azon aspektusai, amit fejleszteni lehet, például a szentsége és az erkölcsisége, ha pedig már nem lehet fejleszteni, akkor már elvesztek.
 3. A Skolasztikus tudósok (Aquinói Szent Tamás)
 - a. Képére – az emberiség racionális képességei és szabadsága (természetes)
 - b. Hasonlatosságára – az ember eredendő igazsága és azok a természetfeletti ajándékok, amik a bűnbeeséssel elvesztek.
 4. A reformerek
 - a. Gyakorlatilag mindegyikük tagadta a kifejezések közötti bárminemű különbségtételt (I. Mózes 5:1; 9:6).

- b. Luther és Kálvin ezt az elképzelést különböző kifejezésekkel fejezték ki, de gyakorlatilag ugyanazt az igazságot fogalmazták meg.
5. Én úgy gondolom, hogy a következőkre utalnak ezek a kifejezések: (1) a személyiségünkre; (2) öntudatunkra; (3) nyelvi képességeinkre; (4) akaratunkra, és/vagy (5) erkölcsiségünkre.

F. Különleges Téma: Természeti kincsek

KÜLÖNLEGES TÉMA: TERMÉSZETI KINCSEK

I. Bevezetés

- A. Az egész teremtés Isten az emberiséggel való szerelmi történetének a háttere vagy a színtere.
- B. Osztozott a bűnbeesésben (vö. I. Mózes 3:17; 6:1 és folyt.; Róma 8:18-20). Továbbá osztozni fog az eszkatologikus megváltásban is (vö. Ézsaiás 11:6-9; Róma 8:20-22; Jelenések 21-22).
- C. A bűnös, bukott emberiség önző nemtörődömségével megerőszkolta a természeti környezetet. A következőkben egy idézet áll Edward Carpenter-től, a *The Canon of Westminster* című írásból.
- „... az ember könyörtelen ostroma, globális értelemben az őt körülvevő világegyetemen – ami szintén Isten teremtése – egy olyan támadás, ami érinti a levegőt, melyet beszennyez; a természetes vízkészletet, melyet bemocskol; a termőföldet, melyet megmérgez; az erdőket, amit kivág, mit sem törődve ennek a felelőtlen pusztításnak a hosszú távú hatásaival. Mindezeket a támadásokat apránként és összefüggéstelenül viszi véghez. Csekély figyelmet fordítva a természeti egyensúly felé és következőképpen kevés a felelősségérzet is azzal kapcsolatban, hogy az egyik generáció mivel tartozik a másikkal.”
- D. Nemcsak bolygónk szennyezésének és a kiaknázásának következményeit aratjuk már most is, de utódaink ennél még súlyosabb, vissza nem fordítható következményeket fognak aratni.

II. Bibliai adatok

- A. Ószövetség
1. I. Mózes 1-3
 - a. A természet egy különleges hely, amit Isten teremtett azzal a céllal, hogy ott az emberiséggel közösségben legyen (vö. I. Mózes 1:1-25).
 - b. A természet jó (vö. I. Mózes 1:4,10,12,18,21,25), igen, nagyon jó (vö. I. Mózes 1:31). Az a célja, hogy Istenről tegyen bizonyosságot (vö. Zsoltárok 19:1-16 [Károli 19:1-15]).
 - c. Az emberiség a teremtés koronája (vö. I. Mózes 1:26-27).
 - d. Az emberiség arra rendeltetett, hogy Isten sáfaraként uralkodjon (héberül „taposson”) (vö. I. Mózes 1:28-30; Zsoltárok 8:3-8 [Károli 8:4-9]; Zsidók 2:6-8). Isten a Teremtője/Fenntartója/Megváltója/Ura a teremtésnek, és az is marad (vö. II. Mózes 19:5; Jób 37-41; Zsoltárok 24:1-2; 95:3-5; 102:25 [Károli 102:26]; 115:15; 121: 2; 124:8; 134: 3; 146:6, Ézsaiás 37:16).
 - e. Az emberiség sáfarkodását a teremtéssel kapcsolatosan az I. Mózes 2:15-ben láthatjuk: „hogyan művelje és őrizze” (vö. III. Mózes 25:23; I. Krónikák 29:14 [Károli 29:15]).
 2. Isten szereti a természetet, különösen az állatokat.
 - a. A mózesi törvény az állatokkal való helyes bánásmódra tanít,
 - b. YHWH játszik a leviatánnal (vö. Zsoltárok 104:26)
 - c. Isten törődik az állatokkal (vö. Jónás 4:11)
 - d. A természet eszkatologikus jelenléte (vö. Ézsaiás 11:6-9; Jel. 21-22)
 3. A természet bizonyos mértékig Istent dicsőíti.

- a. Zsoltárok 19:1-6
 - b. Zsoltárok 29:1-9
 - c. Jób 37-41
4. A természet Isten egyik eszköze arra, hogy megmutassa szeretetét és szövetségéhez való hűségét.
- a. V. Mózes 27-28; I. Királyok 17
 - b. A próféták könyvein keresztül
- B. Újszövetség
1. Isten teremtőként látható. Csak egy Teremtő van, a három egy Isten (Elohim, I. Mózes 1:1; a Lélek, I. Mózes 1:2, és Jézus, az ÚSZ-ben). Minden más teremtmény.
 - a. ApCsel 17:24
 - b. Zsidókhöz írt levél 11:3
 - c. Jelenések 4:11
 2. Isten Jézus által teremtett
 - a. János 1:3,10
 - b. I. Korinthus 8:6
 - c. Kolossé 1:16
 - d. Zsidókhöz írt levél 1:2
 3. Jézus indirekt módon beszél tanításában arról, hogy Isten hogyan visel gondot a természetről
 - a. Máté 6:26,28-30, az ég madarai és a mezők liliomai
 - b. Máté 10:29, verebek
 4. Pál megerősíti, hogy az emberek felelősek azért az ismeretükért, amit a teremtésből szereztek Istenről (t.i. a természeti kijelentés, Róma 1:19-20; Jelenések 21-22).
- III. Következtetés
- A. Ehhez a természeti rendhez vagyunk kötve!
 - B. A bűnös emberiség helytelenül használta fel Isten ajándékát, a természetet, pontosan ugyanúgy, mint Isten összes többi jó ajándékát.
 - C. Ez a természeti rend csak időleges. Mindez el fog múlni (II. Péter 3:7). Isten a világunkat egy történelmi kapcsolat felé viszi. A bűn meg fogja futni pályáját, de Isten meghatározta annak korlátait. A teremtés meg lesz váltva (vö. Róma 8:18-25).

SZÓ ÉS KIFEJEZÉSTANULMÁNY

SZÖVEG: 1:24-25

24Azután ezt mondta Isten: **Hozzon elő a föld különféle élőlényeket: különféle jószágokat, csúszómászókat és vadállatokat! És úgy történt. 25**Megalkotta Isten a különféle vadállatokat, a különféle jószágokat és a különféle csúszómászókat. **És látta Isten, hogy ez jó.**

1:24 „Azután ezt mondta Isten:” Az *Elohim* (BDB 43) kifejezés az az Istenre használt többesszámú név, ami dominálja az 1 fejezetet. A név etimológiája nem bizonyos. A rabbik azt mondják, hogy Istent a földbolygón található mindennemű élet teremtőjeként, gondviselőjeként és fenntartójaként mutatja be. Úgy tűnik, hogy a TÖBBESSZÁM használata teológiailag jelentőséggel bír, amikor a következő igeversekhez kapcsolódik: 1:26; 3:22; 11:7, valamint az „egy” szó többesszámú alakja is jelentőségteljes, amit a monoteizmus (Shema) nagy imájában találhatunk, V. Mózes 6:4-6. Amikor Izrael Istenére használják, az IGE szinte mindig EGYESSZÁMÚ. Az *elohim* kifejezés az ószövetségben utalhat az (1) angyalokra (vö. Zsoltárok 8:5); (2) emberi bírákra (vö. II. Mózes 21:6; 22:8,9; Zsoltárok 82:1); vagy (3) más istenekre (vö. II. Mózes 18:11; 20:3; I. Sámuel 4:8). Lásd: Különleges Téma: Az Istenség nevei a 2:4-ben.

■ **„Hozzon elő a föld”** Ez a kifejezés (BDB 422, KB 425) egy *Hiphil* PARANCSOLÓ módú kifejezés. Különbséget tettek az I. Mózes 1-ben aközött, hogy Isten a semmiből teremtett a kimondott szavával, és aközött, amit alkotott, reprodukált (azaz adaptált). Hasonlítsd össze a 20. és a 21. verseket, valamint a 24. és a 25. verseket.

■ **„különféle élőlényeket”** A 24-25-ös versek a kis- és nagytestű szárazföldi, házi és vadállatokat írja le. Figyeld meg, hogy az a kifejezés, hogy „élőlények” (BDB 659 és 311) a *nephesh* kifejezésre alapszanak, amit az I. Mózes 2:7 az emberekre alkalmaz. Nyilvánvaló, hogy az emberiség egyediségét nem találjuk meg a *nephesh* kifejezésben, amit a görög nyelvben gyakran fordítanak úgy, hogy „lélek”.

■ **„csúszómászókat”** Ez szó szerint a „csúszkáló” vagy „sikló” kifejezésre utal (BDB 943). Ugyanezt a szót használja a 21. versben, amit úgy fordítottak, hogy „nyüzsgő”. Úgy tűnik, minden olyan állatra utal ezzel, ami nem lábakon jár, vagy olyan rövid lábai vannak, hogy szinte észrevehetetlenek.

■ **„És úgy történt”** Isten vágyai valósággá váltak! Lásd az 1:7 jegyzetét.

1:25 „És látta Isten, hogy ez jó.” Isten teremtése jó volt (BDB 373) és az 1:31-es versben azt mondja róla, hogy „nagyon jó”. Lehetséges, hogy ez egy héber idióma volt, ami azt jelentette, hogy megfelelő volt a kiszabott célra. Teológiailag utalhat arra is, hogy Isten eredeti teremtésében nem volt jelen a bűn. A bűn a lázadás következménye, nem a teremtésé.

SZÖVEG: 1:26-31

26Akkor ezt mondta Isten: **Alkossunk embert a képmásunkra, hozzánk hasonlónak: uralkodjék a tenger halain, az ég madarain, a jószágokon, az összes vadállaton és az összes csúszómászón, ami a földön csúszik-mászik.** **27**Megteremtette Isten az embert a maga képmására, Isten képmására teremtette, férfivá és nővé teremtette őket. **28**Azután megáldotta őket Isten, és ezt mondta nekik Isten: **Szaporodjatok, sokasodjatok, töltsétek be a földet, és hajtsátok uralmatok alá! Uralkodjatok a tenger halain, az ég madarain és a szárazföldön mozgó minden élőlényen!** **29**Majd ezt mondta Isten: **Nektek adok minden maghozó növényt az egész föld színén, és minden fát, amelynek maghozó gyümölcse van: legyen mindez a ti eledeltek!** **30**Minden földi állatnak, az ég minden madarának és minden földi csúszómászónak pedig, amelyben élet van, eledelül adok minden zöld növényt. **És úgy történt.** **31**És látta Isten, hogy minden, amit alkotott, igen jó. **Így lett este, és lett reggel: hatodik nap.**

1:26 „Alkossunk” A kifejezés (BDB 793, KB 889) alakja *Qal* BEFEJEZETLEN, de BUZDÍTÓ MÓDban használja. Nagyon sokat vitáztak a TÖBBESSZÁMÚ „alkossunk” kifejezésen. Alexandriai Philón és Eben Ezra rabbi is azt mondja, hogy ez a „királyi többesszám” használata, de ez a nyelvtani forma majd csak sokkal később jelenik meg a zsidó irodalmi történelemben (a NET Bibliafordítás azt mondja, hogy IGÉKKEL soha nem használták ezt a módot, 5. oldal); Rashi szerint ez a mennyei udvartartásra utal (vö. I. Királyok 22:19-23; Jób 1:6-12; 2:1-6; Ézsaiás 6:8), ez azonban nem utalhat arra, hogy az angyalok részt vettek volna a teremtésben, sem arra, hogy ők is isteni képmással rendelkeznének. Mások véleménye szerint ez a Háromegegy Isten fogalmának kezdetleges képe.

Érdekes az a tény, hogy a mezopotámiai teremtéstörténetekben az istenek (amiket általában külön városokkal azonosítottak) mindig civódtak egymással, de ebben a feljegyzésben nem csak a monoteizmus látszik egyértelműen, hanem abban a kevés TÖBBESSZÁMOT jelző esetből is a teljes harmónia látszódik, nem pedig az önféjű, szeszélyes versengés.

■ **„embert”** Ez a kifejezés a héber „Ádám” szó (BDB 9), ami nyilvánvalóan egy szójáték a héber *adamah* kifejezéssel, ami földet jelent (vö. 9. vers). Ez a kifejezés utalhat „vörösségre” is. Sok tudós úgy véli, hogy ez arra utal, hogy az emberiség a Tigris/Eufrátesz folyó völgyének vörös földjéből vagy agyagából lett megalkotva (vö. 2:7). Az I. Mózesnek csak ebben a pár nyitó fejezetében használja az „Ádám” kifejezést valódi névként. A Septuaginta az *anthropos* kifejezést használja ennek a szónak a fordításaként, ami egy olyan általános kifejezés, amivel a férfira és/vagy a nőre utalnak (vö. 5:2; 6:1,5-7; 9:56). Az a sokkal általánosabb héber kifejezés, amit a férfira vagy a férjre használnak az az *ish* szó (BDB 35, vö. 2:23 etimológiája ismeretlen), az *ishah* (BDB 61) pedig az a szó, amit a nőre vagy a feleségre használnak.

Ezen a ponton számomra nagy nehézséget okoz összekapcsolni az első emberpár teremtéséről szóló Bibliai feljegyzésekről szerzett teológiai ismereteimet azzal a számos fosszilis maradvánnyal, amik a két lábra állt *Homo erectus* számos típusát képviselik. Ezek közül az ősi temetkezési helyek közül néhányban fellelhetők olyan temetkezési tárgyak is, amik egyértelműek arra utalnak, hogy hittek a halál utáni életben. Engem nem érint kellemetlenül a fajokon belüli evolúció. Amennyiben ez valóban igaz, akkor Ádám és Éva primitív emberek voltak, és az I. Mózes 1-11 történelmi időkeretét drasztikus módon ki kell bővítenünk.

Isten valószínűleg egy sokkal későbbi időszakban teremtette meg Ádámot és Évát (azaz progresszív kreacionalizmus), „modernkori” (*Homo sapiens*) emberként. Amennyiben valóban így történt, akkor a mezopotámiai civilizációval való kapcsolatuk miatt a teremtésüknek a kultúra keletkezésének idejére kell, hogy essen. Ki kell, hogy hangsúlyozzam, hogy mindez ebben a pillanatban csak spekuláció. Olyan sok minden van még, amit a modernkori emberek nem tudnak az ősi időkről. Ismét ki kell, hogy hangsúlyozzam, hogy teológiailag a „ki” és a „miért” az, ami döntő fontosságú, nem pedig az, hogy „hogyan” és „mikor”!

■ **„a képmásunkra, hozzánk hasonlóvá”** Az a kifejezés, hogy „képmás” megtalálható még a következő versekben is: 5:1,3; 9:6. Az ószövetségben gyakran használják a bálványokra való utalásként (KB 1028 II). Alapvető etimológiája az, hogy „egy bizonyos formára alakít”. A történelem során nagyon sok vita folyt már a képmás szó (BDB 853, KB 1028 #5) és a hasonlatosság kifejezés (BDB 198) értelmezésével kapcsolatban, hogy beazonosíthatóak a kifejezések pontos jelentését. Az újszövetségben található olyan, az emberiség leírására használt görög kifejezéseket, amiket összehasonlíthatunk ezekkel (vö. I. Korinthus 11:7; Kolossé 3:10; Efézus 4:24; Jakab 3:9). Saját véleményem szerint ezek egymás szinonimái, és az emberiség azon képességét írja le, hogy egyedülálló módon képesek az Istennel való kapcsolatra. Jézus testet öltése megmutatja azt a lehetőséget, hogy Ádámban az emberiség mivé lehetett volna, és lesz is egy nap majd Jézus Krisztus által. Lásd Fazale Rana és Hugh Ross *Who was Adam?* című könyvének 79. oldala.

■ **„uralkodjék”** Ez a kifejezés szó szerint azt jelenti, hogy „eltiporni” (BDB 853, KB 1190, *Qal* BEFEJEZETLEN, amit PARANCSOLÓ MÓDBan használ). Ez egy olyan erőteljes kifejezés, ami az emberiség természet feletti uralmát fejezi ki (vö. Zsoltárok 8:5-8). Ugyanezt az elgondolást láthatjuk a 28. versben is. A 26. versben található „uralkodjék” és a 28. versben található „töltsétek be” ugyanazzal az alapvető etimológiával rendelkezik, mint azok a kifejezések, amik azt jelentik, hogy „eltiporni” vagy „eltaposni”. Bár ezek az IGÉK elég keménynek tűnnek, mégis visszatükrözik Isten uralkodásának képét. Az emberiség az Istennel való kapcsolata miatt uralkodik a teremtett föld felett. Az Ő képviselőiként az Ő jelleme szerint kellene, hogy uralkodjanak a föld felett. Teológiailag nem a hatalom az, ami kérdéses, hanem a hatalom gyakorlásának a módja (önzően, vagy mások javára történik-e)!

Figyeld meg, hogy TÖBBESSZÁMBAN szerepel, ami a férfi és a nő kölcsönös uralkodására utal (vö. 5:2). Továbbá figyeld meg a 28. versben található TÖBBESSZÁMÚ FELSZÓLÍTÁST is. A nő alárendeltsége csak a 3. fejezetben megtörtént bűneset után jelent meg. A valódi kérdés az, hogy „ez az alárendeltség megmarad-e Krisztus új korszakának bevezetése után is”?

1:27 „Megteremtette Isten” A *bara* kifejezés (BDB 127) háromrétű használatát láthatjuk ebben a versben (*Qal* BEFEJEZETLEN, amit két *Qal* BEFEJEZETT MÓD követ), ami összegző kijelentésként funkcionál, valamint kihangsúlyozza azt, hogy Isten az emberiséget férfivá és nővé teremtette. Az NRSV és az NJB angol

bibliafordításban költészetként jelölték meg, az NIV angol bibliafordításban pedig lábjegyzetben ismerik el. A *bara* kifejezést csak az ószövetségben, ott is kizárólag Isten teremtő munkájára használták.

■ **„a maga képmására”** Nagyon érdekes, hogy a 26. versben lévő TÖBBESSZÁMÚ forma most EGYESSZÁMBAN fordul elő. Ez foglalja magában azt a misztériumot, hogy Isten többes személy, mégis egységben van. Isten képe (BDB 853) azonos a férfival és a nővel!

■ **„férfivá és nővé teremtette őket”** Szexuális aspektusunk ennek a bolygónak a szükségével és környezetével áll kapcsolatban. Isten folytatja a szétválasztást (lásd 1:4 vers jegyzete). Figyeld meg a kölcsönösséget ebben a versben, a 2:18-ban és az 5:2-ben is. Isteni képmásunk teszi lehetővé, hogy egyedülálló módon kapcsolatra léphessünk Istennel.

1:28 „Azután megáldotta őket Isten, és ezt mondta nekik Isten: Szaporodjatok, sokasodjatok” A nemzés (vö. V. Mózes 7:13) Isten áldásának (BDB 138, KB 159, *Piel* BEFEJEZETLEN) része volt. Ez az áldás vonatkozott az állatokra (vö. 22. vers) és az emberre is (vö. 28. vers; 9:1,7). A mezopotámiai teremtéstörténetben az emberek túlszaporodása okozta zaj volt az, ami miatt az istenek elpusztították az emberiséget. Az I. Mózes feljegyzései a népesség növekedésére biztat. Meglepő, hogy a lázadás egyik első cselekedete az volt (vö. I. Mózes 10-11), hogy emberiség ellenállt az egymástól való elszakadásnak, hogy szétszéledve betöltse a földet.

■ **„hajtsátok uralmatok alá”** A héber szövegben két parancsolat is van, amik párhuzamosak azzal, hogy „szaporodjatok és sokasodjatok” (három *Qal* FELSZÓLÍTÁS sorozata). Tehát az emberi szexualitás és irányítás is Isten akarata volt.

Mind a „vessétek/hajtsátok” (BDB 461, KB 460) és „uraljátok” (BDB 921, KB 1190) héber kifejezésnek lehet negatív mellékértelme is (azaz a kegyetlen leigázás). A konkrét szövegekörnyezet kell, hogy meghatározza, hogy a szó jelentése jóindulatú vagy agresszív.

1:29 A növényi világot három különböző csoportra osztja. A tápláléklánc a növényi fotoszintézissel kezdődik. Az állatok földi léte a növényi élet csodájától függ. Ebben a versben az emberiség ételül a magokat és a gyümölcsöket adta Isten (vö. 2:16; 6:21), míg a harmadik csoportot, a füveket, az állatoknak adta. Csak az özönvíz után lett megengedve az emberiségnek, hogy húst egyen (vö. I. Mózes 9:3). Lehetséges, hogy ez azzal a ténnyel van összefüggésben, hogy abban évben lehetetlen volt aratni. Teológiailag helytelen egyetemes étkezési szabályokra következtetni az I. Mózes 1-ből.

Az is lehetséges, hogy ez a leírás csak az Édenkerttel kapcsolatos. A halál és a húsevők a legkorábbi fossziliákig nyúlnak vissza, amik a kambrium kori réteggel állnak összefüggésben. A kambrium kor 500.000 ezer évvel korábban volt, amikor is az élet a fosszilizált feljegyzések szerint nagyon burjánzó volt.

1:30 „eledelül adok minden zöld növény” Ennek a kijelentésnek az igazi ereje az, hogy minden élet (azaz a tápláléklánc) a fotoszintézis folyamatán alapszik.

1:31 „igen jó volt” Ez egy hihetetlenül fontos következtetés a teremtéssel kapcsolatban, mert a későbbi görög gnosztikus gondolkodás szerint az anyag gonosz a lélek pedig jó. Ebben a görög rendszerben (és néhány mezopotámiai szövegben is) mind az anyag mind a lélek együtt létezve örökkévaló, s ezzel magyarázták a földön jelenlévő problémákat. Ezzel szemben a héber feljegyzések merőben eltérnek. Csak Isten az, aki örökkévaló, az anyag pedig egy teremtmény, ami az Ő céljait szolgálja. Isten eredeti teremtésében nem volt jelen a gonoszság, csak a „szabadság”!

■ **„Így lett este, és lett reggel: hatodik nap”** Fontos megfigyelni, hogy ugyanúgy, mint a harmadik napon, a hatodik napon is két teremtő cselekedet látható, tehát a hat nap leforgása alatt nyolc teremtő cselekedet történt.

A rabbik az új napot a hajnalhasadástól számítják, amit erre a kifejezésre alapoznak: „így lett este és lett reggel”.

SZÖVEG: 2:1-3

Így készült el az ég és a föld és azok minden serege. 2A hetedik napra elkészült Isten a maga alkotó munkájával, és megpihent a hetedik napon egész alkotó munkája után. 3Azután megáldotta Isten a hetedik napot, és megszentelte azt, mert azon pihent meg Isten egész teremtő és alkotó munkája után.

2:1 „az ég” Ebben a versben ez a kifejezés (BDB 1029) a föld felett lévő atmoszférára utal. Vannak olyan szövegrészek, ahol szövegkörnyezet miatt az atmoszférán túli csillagos égboltra utal.

■ **„Így készült el... és a föld és azok minden serege”** Isten fizikai teremtése megérett (BDB 477, KB 476, *Pual* BEFEJEZETLEN az 1. versben és *Piel* BEFEJEZETLEN a 2. versben) arra, hogy az emberiség benépesítse azt. A teremtés minden szintjének megvan a maga hozzáillő „lakója” (azaz „serege” BDB 838). Ez nem kifejezetten az angyalok megteremtésére utal (hacsak az 1:1 nem foglalja őket is magába). Ez a szövegrész a fizikai teremtéssel foglalkozik.

Az a héber kifejezés, hogy „seregek”, bizonyos szövegkörnyezetben utalhat a (1) mezopotámiai bálványimádásra, ami az égi fények (azaz a nap, a hold, a bolygók, az üstökösök és csillagegyüttállások / konstellációk) imádatához kötődik (V. Mózes 4:19); vagy utalhat (2) YHWH angyalseregére is (vö. Józsué 5:14). Azonban ebben a versben a teremtett élet összes fajtájára utal.

2:2 „A hetedik napra elkészült Isten a maga alkotó munkájával” Ez egy nagyon megszemélyesítő, antropomorf kifejezés, de egyáltalán nem azt jelenti, hogy Isten elfáradt volna, vagy, hogy véglegesen visszavonult volna a teremtésével és az emberiséggel való cselekvő közreműködéstől. Ez az emberiség számára elrendelt alapvető példa, mivel az emberiségnek szüksége van a rendszeres pihenésre és istenimádatra.

■ **„megpihent”** Ennek a kifejezésnek ugyanaz a gyökere a héberben mint a „Sabbat” kifejezésnek (BDB 991, KB 1407, *Qal* BEFEJEZETLEN, vö. II. Mózes 20:11; 31:12-17). Az V. Mózes 5:15 a Sabbat egy másik, szociológiai okát írja le, nem pedig a teológiai okait, mint a II. Mózes 20:8-11.

Ezt a kifejezést számos, különböző módon használják, leginkább az újszövetségi, Zsidókhoz írt levélben a 3:7-4:11-ig tartó szakaszban, és annak magyarázatoként használt Zsoltárok 95:7-11-ben. A Zsidókhoz írt levélben ez a „nyugalom” kifejezés a Sabbat napi megpihenésre, az ígéret földjére és az Istennel való közösségre (menny) is vonatkozik. Isten példát mutat az Ő különleges teremtménye, az emberiség számára. Az Isten és az emberiség közötti rendszeres kapcsolat, közösség, a teremtés ki nem mondott, de annak szövegkörnyezetében mindig is benne rejlő központi célja volt!

■ **„a hetedik napon”** Az első hat nap estével kezdődik és reggelrel zárul (vö. 1:31), de a hetedik nap reggele sehol nem lett megemlítve. Így a rabbik és az újszövetségi Zsidókhoz írt levél szerzője is azt a következtetést vonja le ezt a verset használva, hogy Isten nyugalma még mindig elérhető (vö. Zsoltárok 95:7-11).

2:3 „Azután megáldotta Isten a hetedik napot, és megszentelte azt” Az a kifejezés, hogy „megszentelte” azt jelenti, hogy „szentté tette” (BDB 872, KB 1073, *Piel* BEFEJEZETLEN). Ezt a kifejezést abban az értelemben használja a szerző, hogy valamit elkülöníteni arra, hogy Isten különlegesen használja. Isten már nagyon korán létrehozott egy különleges, rendszeres napot arra, hogy Ő és az emberiség azon a napon közösségben legyen egymással. Ez nem azt jelenti, hogy a többi nap ne tartozna Istenhez, hanem azt, hogy van egy nap, amit egyedülállóan elkülönít arra, hogy közösségben legyünk Vele, imádjuk és díjcsérjük Őt, és feltöltődünk a Tőle kapott erőt adó pihenés által.

A hét napból álló hét eredete ködbe veszett a történelem és a misztérium homályában. Azt látjuk, hogy a hónap hogyan kapcsolódik a hold ciklusaihoz, és hogy az év hogyan kötődik az évszakok változásához, de a hétnek nincs semmilyen egyértelmű eredete. Azonban érdekes, hogy minden általunk ismert kultúra mintha már tudott volna a hétnapos hétről attól a ponttól kezdve, hogy írott történelmük megszületett.

KÜLÖNLEGES TÉMA: IMÁDAT/DICSŐÍTÉS/ISTENTISZTELET

I. Bevezetés

A. Néhány fontos kérdés:

1. Mi az imádat/dicsőítés/Istentisztelet?
2. Mikor és hogyan kezdődött?
3. Miből áll?
4. Ki vesz részt benne?
5. Hol és mikor gyakorolják?

B. Ezek a kérdések fogják alkotni a téma tanulmányozásának vázát. Nem szabad megfélemleni arról, hogy ezekre a kérdésekre nem létezik végérvényes válasz, azonban szellemi következtetések és történelmi fejlemények levonhatóak belőle.

II. Mi az imádat/dicsőítés/Istentisztelet?

A. Az angol szó a szász eredetű, „weorthscipe” kifejezésből ered, ami egy olyan személyt jelöl, aki méltó a dicsőítésre és a tiszteletre.

B. A legfontosabb ószövetségi kifejezések a következők:

1. *‘Abodah*, ami abból a héber szótövből származik, ami azt jelenti, hogy „szolgálni” vagy „dolgozni” (BDB 715). Általában úgy fordítják, hogy az „Istennek tett szolgálat”.
2. *Hishtawahah*, ami abból a héber szótövből származik, ami azt jelenti, hogy „meghajolni” vagy „arcra borulni” (BDB 1005, vö. II. Mózes 4:31).

C. A legfontosabb újszövetségi kifejezések hasonlóak a héber kifejezésekre.

1. Az *‘abodah* kifejezés megfelelője a *latreia*, ami egy napszámos vagy egy rabszolga státuszát írja le.
2. A *hishtawahah* megfelelője pedig a *proskuneo*, ami azt jelenti, hogy „arcra borulni”, „imádni” vagy „dicsőíteni”.

D. Figyeld meg, hogy az imádat két területet befolyásol:

1. a tisztelethez való hozzáállásunkat
 2. az életstíluszerű cselekedeteinket
- Ennek a kettőnek kéz a kézben kell egymással együtt járniuk, különben hatalmas problémákat fognak szülni (vö. V. Mózes 11:13).

III. Mikor és hogyan kezdődött?

A. Az ószövetség nem jelenti ki egyértelműen az imádat/dicsőítés/Istentisztelet eredetét, de az I. Mózesben számos helyen utalást tesz rá.

1. Isten az I. Mózes 2:1-3-ban elrendelte a sabbatot, s ez a gyakorlat később a legfőbb istentiszteleti nappá vált. Az I. Mózes kijelenti, hogy Isten példát állított az emberiség heti rendszeres pihenésével és az istentisztelettel kapcsolatban saját cselekedetei és hozzáállása által.
2. Azzal, hogy Isten az I. Mózes 3:21-ben leölte az állatokat, hogy a bűnbeesett párnak ruhákat készítsen belőle azért, hogy el tudják viselni a bűnbeesés miatt megváltozott környezetüket, úgy tűnik, hogy előkészítette a terepet arra, hogy az állatokat az emberiség szükségéinek betöltésére használják, ami később az áldozati rendszeré fejlődött.
3. Úgy tűnik, hogy az I. Mózes 4:3-at követő részekben látható áldozat, amit Káin és Ábel mutat be, egy rendszeres cselekedet volt, nem pedig egy egyszeri eset. Ez a történet nem a növényi áldozat becsmélésére, vagy az állatáldozati rendszer előírására szolgál, hanem egyszerűen egy

- nagyon is élénk példája annak, hogy mennyire fontos az Isten felé való megfelelő hozzáállás. Megmutatja, hogy Isten valahogyan kimutatta elfogadását és elutasítását.
4. Az I. Mózes 4:25-ös versektől kezdve láthatjuk Sét istenfélő, Messiási vérvonalát. Megemlíti Isten szövetségi nevét, a YHWH-t a 26. versben, ahol nyilvánvalóan istentiszteleti helyzetben tűntek fel (ezt az ígérést össze kell egyeztetni a II. Mózes 6:3-al).
 5. Noé különbséget tesz a tiszta és a tisztátalan állatok között az I. Mózes 7:2-ben. Ez teremti meg az alapot az I. Mózes 8:20-21-ben látható áldozatainak. Mindez arra utal, hogy az áldozatok már a korai időszakban is jól megalapozott rendszerrel rendelkeztek.
 6. Ábrahám jól ismerte az áldozati rendszert, ami az I. Mózes 12:7,8; 13:18; 22:9-es versekből elég egyértelmű. Ez formálja Isten jelenlétére és ígéreteire adott válaszreakcióját. S az is nyilvánvaló, hogy a leszármazottai is követték példáját.
 7. A Jób könyve egy patriarchális környezetben játszódik (kb. Kr. e. 2000-ben). Ő is ismerte az áldozati rendszert, mint ahogy azt a Jób 1:5-ből is láthatjuk.
 8. Úgy tűnik, hogy a bibliai példák tisztázzák azt a tényt, hogy az áldozati rendszer az emberiség Isten iránt érzett csodálatából és tiszteletéből fejlődött ki, Isten pedig kinyilatkoztatta azokat az eljárásmodokat, hogy hogyan fejezzék ezt ki.
 - a. A tízparancsolat és a szentség rendszere
 - b. A Szent Sátor kultusza

IV. Miből áll?

- A. Az elég egyértelmű, hogy az áldozatok bemutatásánál az emberiség hozzáállása kulcsfontosságú (vö. I. Mózes 4:3-tól). Ez a személyes elem mindig is a kinyilatkoztatott biblikus hit oszlopa volt (vö. V. Mózes 6:4-9; 11:13; 30:6; Jeremiás 31:31-34; Ezékiel 36:26-27; Róma 2:28-29; Galata 6:15).
- B. Azonban az emberiség tiszteletteljes hozzáállását elég korán kötelező rituálékká tették.
 1. megtisztulási szertartások (a büntudattal kapcsolatos)
 2. a szolgálat szertartásai (ünnepek, áldozatok, ajándékok, stb.)
 3. a személyes istentisztelet szertartásai (nyilvános és személyes imák, dicséret)
- C. Amikor az imádat/dicsőítés/istentisztelet tartalmát próbáljuk meghatározni, fontos megfigyelnünk az erre vonatkozó kijelentések három forrását (vö. Jeremiás 18:18).
 1. Mózes és a testület (papok)
 2. A Bölcsességi Irodalom bölcsei
 3. A próféták

Ezek mind hozzájárultak ahhoz, hogy megérthessük az imádatot/dicsőítést/istentiszteletet. Mindegyik az imádat/dicsőítés/istentisztelet következetes és alapvető aspektusára összpontosít.

 1. a forma (II. Mózes-től a IV. Mózesig)
 2. az életstílus (Zsoltárok 40:1-től; Mikeás 6:6-8)
 3. a motiváció (I. Sámuel 15:22; Jeremiás 7:22-26; Hóseás 6:6)
- D. Jézus is az imádat/dicsőítés/Istentisztelet ószövetségi mintáját követi. Soha sem gúnyolta ki az ószövetséget (vö. Máté 5:17-től), de elvetette a Szájhagyományokat, mármint abban a formában, ahogy azok az első századtól kezdve kifejlődtek.
- E. A korai egyház is a judaizmust követte egy darabig (azaz egészen a rabbinikus ébredésig és a Kr. u. 90 reformjaiig), majd elkezdte kialakítani saját egyediségét, de általánosságban véve megtartották a zsinagógai mintát. Jézus személyének, életének, tanításainak, keresztfeszítésének és feltámadásának központisége vette át az ószövetségi kultusz helyét. A prédikálás, a keresztség és az eukarisztia váltak központi cselekedetökké. A sabbatot felváltotta az Úr Napja.

V. Ki vesz részt benne?

- A. Az ősi Közel-Kelet patriarkális kultúrája teremtette meg a terepet az ember vezetői szerepe számára

az élet minden területén, beleértve a vallást is.

- B. A pátriárkák töltötték be a papi szerepet a családjukban mind az áldozatok bemutatásánál mind a vallási oktatásban (Jób 1:5).
- C. Izrael számára a papok végezték a nyilvános, közösségi istentiszteleti közegekben a vallásos feladatokat, még az apa megtartotta helyét a privát istentiszteleti közegekben a családon belül. A babiloni fogsággal (Kr. e. 586-ban) a zsinagóga és a rabbik szerepe központi helyet vett át az oktatásban és az imádati/istentiszteleti rendszerben. Kr. u. 70-ben, a Templom elpusztítása után a rabbinikus judaizmus vált dominánssá, ami a farizeusoktól kezdve fejlődött ki.
- D. A gyülekezeti keretek között megmaradt a patriarkális forma, de az asszonyok ajándékaira és egyenlőségére nagyobb hangsúlyt fektettek (vö. I. Korinthus 11:5; Galata 3:28; Apcsel 21:9; Róma 16:1; II. Timóteus 3:11). Ezt az egyenlőséget az I. Mózes 1:26-27; 2:18-an is látjuk. Ezt az egyenlőséget tette tönkre az I. Mózes 3 lázadása, de Krisztus helyreállította ezt.

A gyerekeket a szülők által mindig is bevonták az imádat/dicsőítés/Istentisztelet közegeibe, azonban a Biblia ennek ellenére egy felnőttekre orientálódott könyv.

VI. Hol és mikor gyakorolják?

- A. Az I. Mózesben az emberiség azokat a helyeket tisztelte, ahol Istennel találkoztak. Ezek a helyszínek váltak oltárokká. Miután átkeltek a Jordánon, számos istentiszteleti hely alakult ki (Gilgal, Bétel, Sikem), de Jeruzsálemet választották ki Isten különleges lakhelyévé, ami a Szövetség Ládájával állt kapcsolatban (vö. V. Mózes).
- B. Mindig is a mezőgazdaság évszakai határozták meg az emberiség Isten gondviselése iránti hálaadását. A többi különleges szükségletük pedig, mint például a megbocsátás, különleges kultikus napokká fejlődött (pl. II. 16, A megbékélés napja). A judaizmusban kialakultak a rendszeres ünnepek – Páska, Pünkösöd és a Sátoros ünnep (vö. III. Mózes 23). Továbbá az egyén számára különleges alkalmakat is biztosított (vö. Ezékiel 18).
- C. A zsinagóga fejlődése a szombat napi istentisztelet számára egy meghatározott szerkezetet biztosított. Az egyház ezt a napot az Úr Napjává változtatta (a hét első napját), látszólag azért, mert Jézus a feltámadása után rendszeresen vasárnap estéknént jelent meg számukra.
- D. A korai egyház először naponta összegyűlt (Apcsel 2:46), de látszólag ezt hamar átvette a hétköznapi személyes imádat, a közösségi istentisztelet számára pedig megmaradt a vasárnap.

VII. Következtetés

- A. Az Istenimádatot nem az emberek találták ki vagy vezették be. Az imádat/dicsőítés/Istentisztelet egy érezhető szükség.
- B. Az imádat/dicsőítés/Istentisztelet egy válasz Isten személyére és arra, amit Krisztusban értünk tett.
- C. Az imádat/dicsőítés/Istentisztelet magában foglalja a teljes személyt. Ez egyszerre egy forma és egy hozzáállás is. Egyszerre nyilvános és személyes. Egyszerre betervezett és rögtönzött.
- D. Az igazi imádat/dicsőítés/Istentisztelet a személyes kapcsolat következménye.
- E. Az imádat/dicsőítéssel/Istentisztelettel kapcsolatban talán a leghasznosabb újszövetségi teológiai ígérés az János 4:19-26.

„munkája” Ez szó szerint azt jelenti, hogy „kivitelezése”. Isten teremtő munkája folytatódik (BDB 793 I, KB 889, *Qal* BEFEJEZETLEN SZERKEZET). Isten megteremtette a szerves teremtményeket, hogy fejlődjenek. Az az ismétlődő kifejezés, hogy „Szaporodjatok, sokasodjatok, töltsétek be a földet” visszatükrözi Isten elgondolását és tervét. Isten megteremtette az élőlényeket (az emberiséget is beleértve), amik saját fajuk szerint szaporodnak. Maga ez a tett is változatosságot okoz.

I.MÓZES 2:4-25

MODERN FORDÍTÁSOK BEKEZDÉSI FELOSZTÁSAI*

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
A férfi és a nő megteremtése 2:4-9	(1:1-2:7)	A férfi és a nő megteremtése 2:4b-9	Az Édenkert 2:4b-6	A paradicsom, és a szabad akarat próbatétele 2:4b-7
	Az élet Isten kertjében 2:8-9		2:7 2:8-9	2:8-9
2:10-14	2:10-14	2:10-14	2:10-14	2:10-14
2:15-17	2:15-17	2:15-17	2:15-17	2:15-17
2:18-25	2:18-25	2:18-25	2:18-20 2:21-24	2:18-23 (23)
(23)	(23)	(23)	(23) 2:25	2:24 2:25

HARMADIK OLVASÁSI CIKLUS (az „Útmutató a helyes bibliaolvasáshoz”-ból) KÖVETVE AZ EREDETI SZERZŐ SZÁNDÉKÁT A BEKEZDÉSEK SZINTJÉN

Ez egy tanulmányozást elősegítő kommentár, ami azt jelenti, hogy te magad vagy a felelős a saját Bibliaértelmezésedért. Mindannyian abban a fényben kell járnunk, ami megadatott. Te, a Biblia és a Szentlélek vagytok az elsődlegesek az értelmezésben. Ne mondj le erről egy kommentátor miatt sem.

Egyszerre olvasd el az adott fejezetet. Azonosítsd a témákat. Hasonlítsd össze a te témafelosztásaidat az öt különböző fordítással. A bekezdések nem ihletettek, de mindenképp kulcsfontosságúak az eredeti szerző szándékainak azonosításához, ami az értelmezés szíve. Minden bekezdésnek egy és csak egy témája van.

1. Első bekezdés
2. Második bekezdés
3. Harmadik bekezdés
4. Stb.

HÁTTÉR

- A. Én személy szerint elutasítom a J (YHWH), E (ELOHIM), D (Deutoronium – V. Mózes), P (Papok) elméleti forráskritikát, ami azt állítja, hogy a Pentateuchus ószövetségi könyveinek számos eltérő szerzője van (vö. Introduction to Genesis, Modern Scholarship, D). Ha több információt szeretnél szerezni ebben a témában olvasd Josh McDowell, *More Evidence that Demands a Verdict* című könyvét, vagy H. C. Leupold *Exposition of Genesis* című kötetét.
- B. Az I. Mózes 2:4-25 kifejezetten az I. Mózes 1:1-2:3 teológiai kiterjesztése. Ez egy gyakori héber irodalmi technika. Teológiailag a második fejezet teremti meg a harmadik fejezet számára a háttérét.
- C. Az I. Mózes 1:31 Isten szándékának megnevezésével koronázza meg világunk kezdetét: „jóság”; a 2:1-3-nak az első fejezethez kellene tartoznia, mivel az 1:1-2:3 egy irodalmi egységet alkot.
- D. Teológiailag a 2:4:25 sokkal inkább kapcsolódik a harmadik fejezethez, mint az elsőhöz. Megteremti a színteret Éva megkísértéséhez és a bűnbeeséshez, és annak az egész bolygóra kiterjedő pusztító következményeihez (vö. Róma 5:12-21; 8:18-23).

SZÓ ÉS KIFEJEZÉSTANULMÁNY

SZÖVEG: 2:4-9

4Ez az ég és a föld teremtésének története. **5**még semmiféle mezei fű nem volt a földön, és semmiféle mezei növény nem hajtott ki, mert az Úristen még nem bocsátott esőt a földre. Ember sem volt, aki a földet megművelje. **6**Akkor forrás fakadt a földből, és mindenütt megöntözte a termőföld felszínét. **7**Azután megformálta az Úristen az embert a föld porából, és az élet leheletét lehelte az orrába. Így lett az ember élőlény. **8**Ültetett az Úristen egy kertet Édenben, keleten, és ott helyezte el az embert, akit formált. **9**Sarjasztott az Úristen a földből mindenféle fát, szemre kívánatosat és eledelre jót; az élet fáját is a kert közepén, meg a jó és a rossz tudásának fáját.

2:4 „története” Szó szerint ez azt jelenti, hogy „ezek a generációi azoknak” (BDB 41 plusz 410). Ezt a kifejezést használja a szerző arra, hogy az I. Mózeset irodalmi egységekre bontsa (vö. 5:1; 6:9; 10:1; 11:10,27; 25:12,19; 36:1,8; 37:2, azaz így adja meg a szerző könyvének vázlatát). Némely tudós úgy véli, hogy ezzel egy új szakaszt vezet be (pl. Derek Kidner), míg mások úgy gondolják, hogy ezzel itt egy szakaszt zár le (pl. R. K. Harrison és P. J. Wiseman). Úgy tűnik, hogy ez a kifejezés mindkettőt megteszi. Lehetséges, hogy az 1:1-2:3 a kozmosz megteremtésével foglalkozik, míg a 2:4-15 az emberiség megteremtésére összpontosít, ami szöveggösszefüggésileg a 3. és 4. fejezethez kapcsolódik.

■ **„napon”** (a magyar fordításból hiányzik a vers második része – „azon a napon, amikor az ÚR Isten megteremtette”) A héber *yom* kifejezést (BDB 398) általában egy 24 órás időszakra használják. Azonban előfordul olyan eset is, hogy metaforaként egy hosszabb időszakra alkalmazzák (vö. 2:4; 5:2; Ruth 1:1; Ézsaiás. 2:11,12,17; 4:2; Zsoltárok 90:4). Lehetséges, hogy az angolban a 4. vers első része egy fejezet cím, még a 4. vers második részében kezdődik a téma megtárgyalása. Lásd Különleges Téma az 1:5-ben.

■ **„az ÚR Isten”** (ez is az előző pontban tárgyalt, a magyar fordításból hiányzó részben szerepel.) Ez a név itt szó szerint YHWH Elohim, ami Isten két leggyakoribb nevét vonja össze. Ez az első alkalom, hogy ez a két név együtt fordul elő. Nagyon sok modernkori tudós azt feltételezte, hogy az I. Mózes 1-nek és 2-nek két külön szerzője volt, pontosan amiatt, ahogyan ezeket az isteni neveket használják. Azonban a rabbik azt állítják, hogy ezek a nevek az istenség jellemzőire utalnak (1) Elohim, mint a bolygón lévő összes élet teremtője, gondviselője és fenntartója (vö. Zsoltárok 19:1-6) és (2) YHWH, mint az az istenség, aki az üdvözítő,

a megváltó, és aki szövetséget köt (vö. Zsoltárok 19:7-14). Teológiailag az örökké élő, egyedüli, élő Istenre utal. A zsidók elkezdtek félni attól, hogy kimondják ezt a szent nevet, nehogy azzal megszegjék azt a parancsolatot, hogy „Istennek a nevét hiába szádra ne vedd”. Így a héber *Adon* (férj, tulajdonos, mester, úr) kifejezéssel helyettesítették azt akárhányszor csak hangosan olvasták fel az írásokat. Ezért fordítják a magyarban is ÚR-nak a héber YHWH nevet.

KÜLÖNLEGES TÉMA: AZ ISTENSÉG NEVEI

A. *El*

1. Az eredeti jelentése az általános ősi kifejezésnek, amit az istenségre használtak bizonytalan, bár nagyon sok tudós úgy hiszi, hogy az Akkád "erősnek lenni" vagy "hatalmasnak lenni" szógyökérből származik (vö. I. Mózes 17:1; IV. Mózes 23:19; V. Mózes 7:21; Zsolt 50:1).
2. A kánaáni panteonban a legmagasabb isten *El* volt (Ras Shamra szövegek)
3. A Bibliában az *El* általában nincs más kifejezésekkel szóösszetételben. Ezek a változatok Isten jellemzésének egy egy módjává váltak.
 - a. *El-Elyon* (a Felséges Isten), I. Mózes 14:18-22; V. Mózes 32:8; Ézsaiás 14:14
 - b. *El-Roi* ("Isten, aki lát" vagy Isten, aki kijelenti magát"), I. Mózes 16:13
 - c. *El-Shaddai* ("Mindenható Isten" vagy "A Minden Könyörületes Istene" vagy "a hegy Istene"), I. Mózes 17:1; 35:11; 43:14; 49:25; II. Mózes 6:3
 - d. *El-Olam* (az Örökkévaló Isten), I. Mózes 21:33. Ez a kifejezés teológiailag Isten Dávidnak adott ígéretéhez kapcsolódik, II. Sámuel 7:13,16
 - e. *El-Berit* ("A Szövetség Istene"), Bírák 9:46
4. *El* egyenlő a következőkkel:
 - a. YHWH, Zsoltárok 85:8; Ézsaiás 42:5
 - b. *Elohim*, I. Mózes. 46:3; Jób 5:8; "én vagyok az Isten (*El*), atyádnak Istene (*Elohim*)
 - c. *Shaddai*, I. Mózes 49:25
 - d. "féltékenység", II. Mózes 34:14; V. Mózes 4:24; 5:9; 6:15
 - e. "irgalom", V. Mózes 4:31; Nehémiás 9:31; "hűség" V. Mózes 7:9; 32:4
 - f. "nagy és félelmetes", V. Mózes 7:21; 10:17; Nehémiás 1:5; 9:32; Dániel. 9:4
 - g. "mindentudás", I. Sámuel 2:3
 - h. "az én erős menedékem", II. Sámuel 22:33
 - i. "bosszút áll értem", II. Sámuel 22:48
 - j. "a szent", Ézsaiás 5:16
 - k. "erő", Ézsaiás 10:21
 - l. "az én szabadítóm", Ézsaiás 12:2
 - m. "nagy és hatalmas", Jeremiás 32:18
 - n. "megtorlás", Jeremiás 51:56
5. Az összes legfőbb ÓSZ-i név kombinációja megtalálható a Józsué 22:22-ben (*El, Elohim, YHWH*, mind ismétlődik)

B. *Elyon*

1. Az alapvető jelentése: "magasságos", "felmagasztalt" vagy "felemelt" (vö. I. Mózes 40:17; I. Királyok 9:8; II. Királyok 18:17; Nehémiás 3:25; Jeremiás 20:2; 36:10; Zsoltárok 18:13)
2. Párhuzamos értelemben használják Isten többi más nevével/címével
 - a. *Elohim* – Zsoltárok 47:1-2; 73:11; 107:11
 - b. *YHWH* – I. Mózes 14:22;
 - c. *El-Shaddai* – Zsoltárok 91:1,9
 - d. *El* – IV. Mózes 24:16
 - e. *Elah* – gyakran használják a Dániel 2-6-ban és az Ezsdrás 4-7-ben, ahol az illiar szóval

kapcsolódik össze (az arám nyelvben használták a "magasságos Istenre" a Dániel 3:26-ban, 4:2-ben; 5:18,21-ben)

3. Gyakran használták nem Izraeliták is.
 - a. Melkisédek, I. Mózes 14:18-22
 - b. Bálám, IV. Mózes 24:16
 - c. Mózes, mikor a nemzetekről beszélt, V. Mózes 32:8
 - d. Lukács evangéliuma az ÚSZ-ben, a pogányoknak írja, és használja a görög megfelelőjét *Hupsistos* (vö. 1:32,35,76; 6:35; 8:28; Apcsel 7:48; 16:17)

C. *Elohim* (többesszámú), *Eloah* (egyesszámú), amit elsősorban a költészetben használtak

1. Ezt a kifejezést az ÓSZ-en kívül nem használták.
2. Ez a szó jelölheti Izrael Istenét, vagy a többi nép istenét is (vö. II. Mózes 12:12; 20:3). Ábrahám családja többistenhitű volt (vö. Józsué 24:2).
3. Utalhat izraeli bírákra is (vö. II. Mózes 21:6; Zsoltárok 82:6).
4. Az *elohim* kifejezést használták más szellemi lényekre is (angyalokra, démonokra), mint az V. Mózes 32:8-ban (LXX); Zsoltárok 8:5; Jób 1:6; 38:7. Utalhat emberi bírákra (vö. II. Mózes 21:6; Zsoltárok 82:6)
5. A Bibliában ez az első titulus/név az istenségre (vö. I. Mózes 1:1). Az I. Mózes 2:4-ig kizárólagosan használja, ahol is YHWH-val kombinálja. Lényegében (teológiailag) Istenre úgy utal, mint a földi élet teremtőjére, fenntartójára, és gondviselőjére (vö. Zsoltárok 104).

Az El szinonimája (vö. V. Mózes 32:15-19). Lehet továbbá párhuzamos YHWH-val, mint a Zsoltárok 14-ben (*elohim*) pontosan olyan, mint a Zsoltárok 53-ban (YHWH), kivéve az isteni nevekben való változást.
6. Bár a többesszám általában a többi istenre használatos, ez a kifejezés gyakran Izrael Istenét jelöli, de általában egyesszámú igét használnak utána, hogy jelöljék az egyistenhit használatát.
7. Ezt a kifejezést nem izraeliek is használták az istenség nevének megnevezésére.
 - a. Melkisédek, I. Mózes 14:18-22
 - b. Bálám, IV. Mózes 24:2
 - c. Mózes, amikor a nemzetekről beszél, V. Mózes 32:8
8. Elég furcsa, hogy a legközönségesebb név a monoteista Izrael Istenére többesszámú! Bár nincs teljes bizonyosság efelől, itt van néhány teória.
 - a. A héber nyelvben sok a többesszám, amit gyakran a hangsúly miatt használtak. Közelel rokonságban áll ehhez a későbbi héber nyelvtani forma, amit a "fenség többesszámának" neveztek, ahol is a többesszámot arra használták, hogy egy fogalmat felnagyítsanak.
 - b. Ez utalhat az angyali tanácsra, amivel Isten a mennyben találkozik, és ítéletet tart közöttük (vö. I. Királyok 22:19-23; Jób 1:6; Zsoltárok 82:1; 89:5,7).
 - c. Az is lehetséges, hogy ez az ÚSZ-i kijelentést tükrözi vissza az egy Istenről három személyben. Az I. Mózes 1:1-ben Isten megteremt; I. Mózes 1:2-ben a Lélek költi, és az ÚSZ-ből tudjuk, hogy Jézus az Atya Isten megbízottjaként munkálkodik a teremtésben (vö. János 1:3,10; Róma 11:36; I. Korinthus 8:6; Kolossé 1:15; Zsidók 1:2; 2:10).

D. YHWH

1. Ez az a név, ami az istenséget a szövetséghezó Istenként tükrözi vissza; Isten a megmentő és a megváltó! Az emberek megszegik a szövetségeket, de Isten lojális az Ő szavához, ígéretéhez, szövetségéhez (vö. Zsoltárok 103).

Ezt a nevet először az *Elohim*mal együtt említi az I. Mózes 2:4. Nem két teremtés történet van az I. Mózes 1-2-ben, hanem két hangsúlyozás: (1) Isten, mint a világ teremtője (a fizikai) és (2) Isten, mint az emberiség különleges teremtője. Az I. Mózes 2:4-ben kezdődik el az emberiség kiváltságos helyzetének és céljának kijelentése, ugyanúgy, mint ahogy a bűn problémája is és

annak a lázadásnak a problémája is, ami ehhez a kiváltságos helyzethez kapcsolódik.

2. Az I. Mózes 4:26 azt mondja, hogy "az emberek elkezdtek segítségül hívni az Úr nevét" (YHWH). Mindazonáltal a II. Mózes 6:3 azt sugallja, hogy korai szövetséges népek (a Patriarchák és a családjaik) csakis *El-Shaddaiként* ismerték Istent. A YHWH név csak egyetlen alkalommal van megmagyarázva a II. Mózes 3:13-16-ban, leginkább a 14. versben. Bár Mózes írásai értelmez szójátékokon alapulva szavakat, nem pedig azok etimológiájuk alapján (vö. I. Mózes 17:5; 27:36; 29:13-35). Számos feltevés létezett ennek a névnek a jelentésével kapcsolatban (az IDB-ből idézve, 2. kiadás, 409-11- oldalak).

- a. arab szótöből származik, "forró szerelmet mutatni"
- b. arab szótöből származik, "fújni" (YHWH mint vihar Isten)
- c. ugartic (kánaáni) szótöből származik, "beszélni"
- d. föníciai feljegyzést követve, MŰVELTETŐ MELLÉKNÉVI IGENÉV jelentéssel "az, aki fenntart" vagy "az, aki megalapoz"
- e. a héber *Qal* formából "az, aki" vagy "az, aki jelenlévő" (a jövőbeli értelemben, "az, aki lesz")
- f. a héber *Hiphil* formából, "az, aki a létezését okozza"
- g. a héber "élni" szótöből, (pl. I. Mózes 3:20), jelentése "az örökké élő, az egyetlen élő"
- h. a II. Mózes 3:13-16 szövegéből egy szójáték a BEFEJEZETLEN formát BEFEJEZETT értelemben használva, "továbbra is az leszek, ami eddig voltam" vagy "továbbra is az leszek, ami mindig is voltam" (vö. J Wash Watts, *A Survey of Syntax in the Old Testament* című könyve, 67. oldal).

A teljes név, YHWH, gyakran rövidítésekben vagy lehetséges, hogy az eredeti formában jut kifejezésre

- (1) *Yah* (pl. Hallelu -yah)
- (2) *Yahu* (nevek, pl. Ézsaiás)
- (3) *Yo* (nevek, pl. Jóel)

3. A későbbi Júdaizmusban ez a szövetségi név annyira szentté vált (a tetragrammaton), hogy a zsidók féltek kiejteni, nehogy megszegjék a parancsolatot II. Mózes 20:7; V. Mózes 5:11; 6:13. Így aztán behelyettesítették a héber kifejezést: "tulajdonos", "mester", "férj", "úr" – *adon* vagy *adonai*, én uram. Amikor elértek a YHWH szóhoz miközben az ÓSZ-i szövegeket olvasták, helyette az úr kifejezést mondták ki. Ezért van az, hogy a YHWH szót ÚR-nak írják az angol és a magyar fordításokban is.

4. Mint ahogy az El-lel is, a YHWH-val is gyakran használnak együtt más kifejezéseket, hogy bizonyos jellemvonásait kihangsúlyozzák Izrael Szövetséges Istenének. Nagyon sok lehetséges kombináció létezik, itt van közülük néhány:

- a. YHWH – Yireh (YHWH [az ÚR] gondoskodik), I. Mózes 22:14
- b. YHWH – Rophekha (YHWH [az ÚR] a te gyógyítód), II. Mózes 15:26
- c. YHWH – Nissi (YHWH [az ÚR] az én hadijelvényem), II. Mózes 17:15
- d. YHWH – Meqaddishkem (YHWH [az ÚR] a megszentelődök), II. Mózes 31:13
- e. YHWH – Shalom (YHWH [az ÚR] a békesség), Bírák 6:24
- f. YHWH – Sabaoth (YHWH, a Seregek Ura), I. Sámuel 1:3,11; 4:4; 15:2; gyakran a prófétáknál fordul elő
- g. YHWH – Ro'I (YHWH [az ÚR] az én pásztorom), Zsoltárok 23:1
- h. YHWH – Sidqenu (YHWH [az ÚR] a mi igazságunk), Jeremiás 23:6
- i. YHWH – Shammah (YHWH, ott van az ÚR), Ezékiel 48:35

■ „és és a föld” Az angolban a „föld és az ég” sorrendben szerepel, s ehhez képest az első versben szereplő felsorolás lett itt felcserélve. Ennek oka ismeretlen.

2:5 „mezei fű” Ez a vadon élő növényekre utal (vö. I. Mózes 21:15; Jób 30:4,7).

- **„mezei növény”** Ez a kifejezés pedig a megművelt, háziasított növényekre utal.

2:6 „forrás” (Az angol fordításban itt a pára szó szerepel) Ez a szó (BDB 15, KB 11) egy akkád kifejezés az (1) özönvízre, vagy (2) a fölfelszín alatti vizekre. Ez valószínűleg azt jelenti, hogy a növények természetes öntözése árvizek által történt („fakadt a fölből” BDB 748, KB 828, *Qal* BEFEJEZETLEN). Az angol bibliafordításban megjelenő „pára” kifejezéssel párhuzamos az arab „köd” kifejezés, s ebből ered a pára szó használata a fordításokban. Mi inkább azt mondanánk, hogy erős harmat.

Újból csak azt kell, hogy mondjam, hogy ez a leírás csak az Édenkerti körülményeket tükrözi. Úgy tűnik, hogy a geológia alátámasztja annak a következményeit, hogy a víz az ősidőktől jelen volt a földfelszínen még jóval Ádám és Éva különleges megteremtése előtt.

2:7 „megformálta” Szó szerint ez azt jelenti, hogy „agyagot gyúrni” (BDB 427, KB 428, *Qal* BEFEJEZETLEN, vö. Jeremiás 18:6). Ez a harmadik kifejezés, amit Istennek azon teremtő munkájára használ, amikor az embert megteremtette („alkossunk” 1:26 (BDB 793, KB 889); „megteremtette” 1:27 (BDB 135, KB 153) és „megformálta” 2:7). Az újszövetség kijelenti, hogy Jézus volt Isten közvetítője a teremtésben (vö. János 1:3; I. Korinthus 8:6; Kolossé 1:16; Zsidók 1:2).

- **„az Űristen az embert a föld porából”** Az ember héber kifejezés volt, az Ádám pedig (BDB 9), vagy (1) egy szójátékot jelentett a „vörös” kifejezéssel (vö. II. Mózes 25:5; 28:17; IV. Mózes 19:2; Ézsaiás 63:2; Zakariás 1:8) vagy azt jelenti, hogy (2) „a föld pora” (*adamah*, vö. 6. vers), ami valószínűleg a „vörös agyagrögökre” utalt. Ez jól tükrözi az emberiség szerénységét és törekenységét. Dialektusbeli feszültséget láthatunk itt az emberiség felmagasztalt helyzete (Isten képmására és hasonlatosságára lett teremtve) és az alázatos, törekeny állapota között! A 19. versben az állatok is hasonló módon formáltattak. Az is lehetséges, hogy egyszerűen csak arra utal, hogy az ember eredendően a porból származik (vö. I. Mózes 3:19; Zsoltárok 103; Prédikátor 12:7). Mindez arra mutat rá, hogy az emberiség az agyag, Isten a fazekas (vö. Ézsaiás 29:16; 45:9; 64:8; Jeremiás 18:6; Róma 9:20-23).

- **„az élet leheletét lehelte az orrába”** A „lehelte” IGE (BDB 655, KB 708) *Qal* BEFEJEZETLEN. A „lehelet” FŐNÉV (BDB 675) megmutatja, hogy Isten az emberiség megteremtésénél különös gonddal járt el. Azonban az emberek ennek ellenére ugyanúgy működnek fizikailag, mint a bolygó összes állata (azaz lélegzenek, esznek, ürítenek és szaporodnak). Az emberek egyedülálló módon tudnak kapcsolatba lépni Istennel, mégis oly szövevényesen ehhez a bolygóhoz kötődünk. Természetünk kettős aspektussal rendelkezik (szellemi és fizikai).

- **„Így lett az ember élőlény”** Az ember *nephesh* lett (BDB 659, KB 711-713), de a jószágok is azok (vö. 1:24; 2:19). Az emberiségben rejlő egyediség az, hogy Isten személyesen formálta és leheletét adta neki. Az embereknek nincs lelkük, ők maguk a lélek! Bennünk egyesül a fizikai és a szellemi lét. Mindig is testi ábrázatunk lesz, kivéve a halál és a feltámadás között lévő köztes állapotot (vö. I. Thesszalonika 4:13-15).

Ádám primitív vagy modernkori ember volt? Milyen kapcsolat áll közte és az őskor többi emberszabásúja között? A kőkorszaki ember jelen volt a Karmel hegy környékén 200.000 ezer évvel ezelőtt. Ádámot mikor teremtette meg Isten? Vajon ő jelentette a fejlődés végét, vagy ő volt az első egyede a különleges teremtésnek?

2:8 „kert” Ezt a kifejezést (BDB 171) olyan értelemben használja, ami egy zárt parkot jelöl. A Septuaginta egy perzsa szóval fordítja le: „paradicsom”.

- **„Édenben”** Héberül az *Éden* azt jelenti, hogy „öröm” vagy „a boldogság földje” (BDB 727 III, KB 792 II). Figyeld meg, hogy nem a keretet hívja „Édennek”, hanem Édenben található. Ez nyilvánvalóan egy földrajzi hely, egy helységnév. Az ehhez kapcsolódó sumér kifejezés jelenthet „termékeny síkságot” is. A 8. és

10-14-es versekben nagyon részletesen írja le, aminek az volt a célja, hogy megadja a pontos elhelyezkedését, de a földrajzi helye mégis ismeretlen marad. A legtöbb kommentáríró úgy gondolja, hogy (1) a modernkori Tigris és Eufrátesz folyó összefolyásánál van, vagy (2) ezeknek a folyóknak felvízcsatornájánál.

Azonban nem minden folyó neve felel meg a mai modernkori földrajznak. Az, hogy mennyire változtatta meg a földet az özönvíz, nem tudjuk. A mezopotámiai és a bibliai feljegyzések közötti hasonlóságok miatt az lenne logikus, ha a kertet valahol Mezopotámiába helyeznénk, de ez csak pusztá spekuláció. Lásd Fazale Rana és Hugh Ross *Who was Adam?* című könyvének 46. oldalát.

2:9 „az élet fáját... a jó és a rossz tudásának fáját” Ez az utolsó tagmondat lehetséges, hogy egy zárójeles megjegyzés (vö. NET Bible, 7. oldal). Az I. Mózes 3:3 arra utal, hogy csak egy fa volt, míg a 3:22 pedig arra, hogy két fa volt. Az ősi közel-keleti irodalomban nincs semmi, amivel a jó és rossz tudásának fája párhuzamban lenne. Ez a fa nem volt mágikus, de úgy tűnik, hogy valami olyasmit kínált, amivel az emberek függetlenné válhatnak teremtő Istenüktől, vagy legalábbis azt az ígéretet kapták, hogy attól olyan tudást és betekintést kaphatnak dolgokba, ami megegyezik, vagy versenyre kelhet Isten tudásával. A bűn lényege. Az is lehetséges, hogy azt az ígéretet tartogatta Éva számára, hogy így uralkodhat Ádám felett, ami megszegte volna a teremtett kölcsönösséget, egyenlőséget.

SZÖVEG: 2:10-14

10Édenből pedig fakadt egy folyó, hogy a kertet öntözze; onnan aztán szétágazott, és négy ágra szakadt. 11Egyiknek Píson a neve. Ez megkerüli Havilá egész földjét, ahol arany van. 12Ennek a földnek az aranya jó. Van ott illatos gyanta és ónixkő. 13A második folyónak Gihón a neve. Ez megkerüli Etiópia egész földjét. 14A harmadik folyónak Tigris a neve. Ez Assúr keleti részén folyik. A negyedik folyó pedig az Eufrátesz.

2:10 „folyó” Ezek egy folyó külön „ágai” voltak (BDB 625).

2:11 „Píson” Szó szerint azt jelenti, hogy „árad, ömlik” (BDB 810). Lehetséges, hogy ez egy ősi mederre vagy kanálisra utalt dél Mezopotámiában, amit úgy hívtak, hogy „Pisanu.”

■ **„megkerüli”** Ez szó szerint azt jelenti, hogy „keresztültekereg rajta” (BDB 685, KB 738, *Qal* AKTÍV MELLÉKNÉVI IGENÉV).

■ **„Havilá”** Ez szó szerint azt jelenti, hogy „homokos föld” (BDB 296). Ez nem az Egyiptomban található helységekre utal, hanem inkább Kúshoz kötődik a 10:7-ben. Ezt a kifejezést a 10:29-ben használja újra, egy Arábiában található homokos földterületre.

2:12 „arany” Ez valószínűleg egy aromás fagyantára utal (BDB 95). Ennek és az ezt követő szónak ismeretlen az eredete. Néhányan úgy gondolják, hogy „gyöngynek” kellene fordítani (vö. Helen Spurrell és James Moffatt fordítása).

■ **„ónixkő”** Minden olyan ősi szó, ami az ékszerekre utal, elég bizonytalan eredettel rendelkezik (BDB 995). Egy a kő egyike volt annak a tizenkét kőnek, amik a Főpap mellvértjén, az Efódon voltak (vö. II. Mózes 28:9, 20). Az Ezékiel 28:13 Éden drágaköveit metaforikus módon használja.

2:13 „Gihón” Szó szerint ez szó azt jelenti, hogy „buborék” (BDB 161). Lehetséges, hogy ez egy ősi mederre vagy kanálisra utalt dél Mezopotámiában, amit úgy hívtak, hogy „Guhana”.

■ **„Etiópia (Kús)”** Ezt a kifejezést az ószövetségben háromféle módon használták: (1) itt és a 10:6-ban és az azt követő versekben a kúsiakra utal, akik a Tigris völgyétől keletre éltek; (2) a Habakuk 3:8; a II. Krónikák

14:9-től; 16:8 és 21:16 észak Arábiára utal; és (3) általában Etiópiára vagy Núbiára utal, amik észak Afrikában találhatóak (BDB 468).

2:14 „Tigris” Ez szó szerint „Hiddekel” (BDB 293).

■
NASB, NKJV,
NRSV, TEV „Asszíria”
NJB „Ashur”
JPSOA, NIV „Asshur”

Ez a kifejezés (BDB 78) utalhat (1) az emberekre (pl. IV. Mózes 24:22,24; Hóseás 12:2; 14:4) vagy (2) a földterületre (vö. I. Mózes 2:14; 10:11; Hóseás 5:13; 7:11; 8:9; 9:3; 10:6). Ebbe a szöveggörnyezetbe a 2. variáció illik bele a legjobban.

■ **„Eufrátesz”** Ez szó szerint „perath.” Gyakran nevezik úgy is, hogy „a nagy folyam” (vö. I. Mózes 15:18; I. Királyok 4:21,24).

SZÖVEG: 2:15-17

15Fogta tehát az Úristen az embert, és elhelyezte az Éden kertjében, hogy művelje és őrizze azt. 16Ezt parancsolta az Úristen az embernek: A kert minden fájáról szabadon ehetsz, 17de a jó és a rossz tudásának fájáról nem ehetsz, mert azon a napon, amelyen eszel róla, halállal lakolsz.

2:15 „művelje és őrizze azt” Az emberiség bűnbeesése előtt a munka feladat volt a számára, nem pedig a bűn következménye. Az a kifejezés, hogy „művelje” azt jelenti, hogy „szolgálni” (BDB 712, KB 773, *Qal BEFEJEZETLEN CONSTRUCTUS*). Ez része az emberi uralom felelőségének. Sáfárkodnunk kell a bolygó forrásaival, nem pedig kizsákmányolnunk azt.

A sumér és a babilóniai mitológiákban az embert mindig is azért teremtették, hogy az isteneket szolgálja; a Bibliában viszont Ádám és Éva Isten képmására lett formálva, azzal a céllal, hogy uralkodjon a teremtésen. Ez volt az egyetlen munka, ami elő lett írva számukra, s ennek semmi köze nem volt Isten szükségleteihez!

2:16 „A kert minden fájáról szabadon ehetsz” Ez egy *Qal FŐNÉVI IGENÉV ABSOLUTUS* egy *Qal BEFEJEZETLEN MÓDDAL ÖSSZEVONVA*, ami ugyanabból a szótöből származik (BDB 37, KB 40), s amit a hangsúlyozás miatt használtak. Isten parancsolata nem jelentett terhet. Isten letesztelte (vö. I. Mózes 22:1; II. Mózes 15:22-25; 16:4; 20:20; V. Mózes 8:2,16; 13:3; Bírák 2:22; II. Krónikák 32:31) legfőbb teremtésének lojalitását és engedelmességét.

2:17 „a jó és a rossz tudásának fájáról” Ez nem egy mágikus fa volt. Gyümölcse nem tartalmazott semmilyen titkos fizikai hozzávalót, ami serkentette volna az emberi agyat. Ez pusztán az engedelmesség és a bizalom tesztje volt.

Figyeld meg, hogy a fa erősegekkel és gyengeségekkel kecsgetett. Számomra lenyűgöző mindaz, amit az emberiség ennek a bolygónak a fizikai forrásaiból hozott létre. Az emberiség egy lenyűgöző teremtmény, amiben ott rejlik a jó és a gonosz lehetősége. Az ismeret, a tudás felelőséggel jár.

■ **„rossz (gonosz)”** Ez a héber *ra* kifejezés, ami azt jelenti, hogy „szétválasztani” vagy „lerombolni” (BDB 948). Egyesíti, vegyíti magát a cselekedetet és annak következményeit (vö. Robert B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament* című könyvének 80. oldala).

■ **„azon a napon”** Annak fényében, hogy Éva és Ádám életben maradtak miután ettek a gyümölcsből, a „nap” szó használata egy időszakra vonatkozik, nem pedig egy 24 órából álló napra (BDB 398).

■	
NASB	„bizony meghalsz”
NKJV	„bizony meg kell halnod”
NRSV	„meg kell halnod”
TEV	„meghalsz ugyanazon a napon”
NJB	„halálra ítéltetsz”

Ez egy FŐNÉVI IGENÉVI ABSOLUTUS és egy ROKON ÉRTELMŰ TÁRGYASET, „halálnak halálával” (BDB 559, KB 562), ami a hangsúlyozás héber nyelvtani eszköze. Ugyanolyan, mint a 16. vers. Ezt a szerkezetet számos módon lehet fordítani (vö. *Twenty-Six Translations of the Old Testament*). A halál itt nyilvánvalóan a szellemi halálra utal (vö. Efézus 2:1), aminek a fizikai halál lesz a következménye (vö. I. Mózes 5). A Biblia a halál három állapotáról beszél: (1) szellemi halál (vö. 2:17; 3:1-7; Ézsaiás 59:2; Róma 5:12-21; 7:10-11; Efézus 2:1,5; Kolossé 2:13a; Jakab 1:15); (2) fizikai halál (vö. I. Mózes 5); és (3) örök halál, amit „a második halálként” is nevez (vö. Jelenések 2:11; 20:6,14; 21:8). Valójában itt mind a háromra utal.

SZÖVEG: 2:18-25

18Azután ezt mondta az Úristen: **Nem jó az embernek egyedül lenni, alkotok hozzáillő segítőtársat.**
19Formált tehát az Úristen a földből mindenféle mezei állatot, mindenféle égi madarat, és odavitte az emberhez, hogy lássa, minek nevezi; mert minden élőlénynek az a neve, aminek az ember elnevezi.
20Így adott az ember nevet minden jószágának, az égi madaraknak és minden vadállatnak, de az emberhez illő segítőtársat nem talált. **21**Mély álmot bocsátott azért az Úristen az emberre, és az elaludt. Akkor kivette az egyik oldalbordáját, és húst tett a helyére. **22**Az emberből kivett oldalbordát az Úristen asszonnyá formálta, és odavezette az emberhez. **23**Akkor ezt mondta az ember: **Ez most már csontomból való csont, testemből való test. Asszonyember legyen a neve: mert férfiemberből vétetett.** **24**Ezért hagyja el a férfi apját és anyját, ragaszkodik feleségéhez, és ezért lesznek egy testté. **25**Még mindketten meztelenek voltak: az ember és a felesége is, de nem szégyellték magukat.

2:18 „Nem jó az embernek egyedül lenni” Ez az egyetlen olyan eset, hogy az ószövetségnek ezen nyitó fejezeteiben azt a kifejezést használja, hogy „nem jó”. Isten úgy alkotott meg minket, hogy még a Vele való kapcsolaton túl is szükségünk van valakire! Az asszony társasága nélkül a férfi nem tudná betölteni azon szerepét, hogy uralkodjon a teremtés felett, s azt a parancsolatot sem tudná betölteni, hogy sokasodjon és töltsse be a földet.

■	
NASB	„hozáálló segítő”
NKJV	„hozá hasonló segítő”
NRSV	„egy segítő, ki társa lesz”
TEV	„megfelelő társat, hogy segítsen neki”
NJB	„segítőt”

Ez azt jelenti, hogy „olyan személy, aki kiegészít, vagy teljessé tesz” (BDB 740 I, KB 811 I). A NET Bible úgy fordítja, hogy has „nélkülözhetetlen társaság” (8. oldal). Ezt a kifejezést gyakran használják arra is, hogy Isten segítségét fejezzék ki vele (vö. II. Mózes 18:4; V. Mózes 33:4, 7, 29; Zsoltárok 33:20; 115:9-11; 121:2; 124:8; 146:5). Figyeld meg a férfi és a nő közti kölcsönösséget, ami az 1:26-27-ben látható, és a TÖBBES SZÁMÚ FELSZÓLÍTÓ MÓDOT az 1:28-ban. Az egymásnak való alárendeltség a bűnbeesésig nem volt jelen (vö. 3:16). Az asszony megteremtésének ez a különleges feljegyzése nagyon egyedülálló az ősi közel-keleti irodalomban.

A *Hard Sayings of the Bible* című könyv 92-94. oldalán találhatunk egy érdekes szótanulmányt, amiben Walter Kaiser a következő fordítást teszi közzé: „egy olyan hatalom (vagy erő) ami megfelelő a férfi számára (vagy ami egyenlő a férfival).

2:19 „Formált tehát az Úristen... mindenféle mezei állatot” Néhányan egészen addig mennek ennek a versnek az értelmezésében, hogy azt állítják, hogy Isten az állatokat Ádám után teremtette, amit ők úgy hívnak, hogy a második teremtés történet (vö. I. Mózes 2:4-25). Ezt az IGÉT (BDB 427, KB 428, *Qal BEFEJEZETLEN*) úgy is lehet fordítani, hogy „megformálta” (vö. NIV). A héber nyelvben az IGEidőket a szövegkörnyezet határozza meg.

Dr. Rich Johnson, a Kelet Texasi Baptista Egyetem vallásprofesszora ennek a kommentárnak a kapcsán a következőket mondta egy rövid áttekintésben:

„A BEFEJEZETLEN mód jelentése a waw conversive igével, amilyen ez is, az az egyszerű múlt idő. A héber nyelv így építi fel az események sorozatát. Az ilyen típusú igék sorozata az eseményeket abban a sorrendben írja le, ahogy azok megtörténtek. Itt arra utalsz, hogy az értelmező előfeltétele hogyan befolyásolja magát a fordítást. Itt az NIV bibliafordítás fordítóinak előfeltételezése volt az, ami miatt félrefordították ezt a verset és a 2:8-at is; „ültetett egy kertet az ÚR Isten...” Az NIV bibliafordítás fordítói azt feltételezték, hogy ennek a fejezetnek össze kell illenie az elsővel, és figyelmen kívül hagyták azokat a normális szabályokat, amik a héber elbeszélések olvasására vonatkoznak azért, hogy az megfeleljen az elképzeléseiknek. Az égető kérdés az, hogy honnan vették ezt az előfeltételezést? Ezt az igét a következő angol bibliafordítások kivétel nélkül egyszerű múlt időben fordítja: KJV, ASV, ERV, RSV, NRSV, NASB, ESV, NEB, REB, the NET fordítás, Young szó szerinti fordítása, a Zsidó Kiadók Társaságának fordítása, a TANAKH, a New American Bible, és az Új Jeruzsálem Biblia is. Az NIV bibliafordítás lóg csak ki a sorból.”

■ **„hogy lássa, minek nevezi”** A „nevezi” ige (BDB 894, KB 1128) a 19-20-as versekben háromszor fordul elő. A hébernek számára a nevek nagyon fontosak voltak. Ez mutatja meg az emberiség hatalmát és uralmát az állatok felett.

Mire is utal pontosan ez a vers? (1) A világon lévő összes állatra? (2) Az állatfajta eredeti származására? Vagy esetleg (3) Mezopotámia állataira?

2:21 Ez a vers megerősíti a férfi és a nő, Ádám és Éva közti különleges, egyedülálló kapcsolatot (vö. 23. vers). Lehetséges, hogy ez egy héber idióma, amit a közelségre és az intimitásra használnak. A héber „borda” kifejezést máshol „oldanak” fordítják (BDB 854, KB 1030 I).

Érdekes, hogy R. K. Harrison az *Introduction to the Old Testament* című könyvében az 555-556-os oldalakon azt állítja, hogy a héber „borda” kifejezés itt azt jelenti, hogy a „személyiség egy aspektusa”, ami analógiát alkot azzal, hogy Ádám Isten képmására és hasonlatosságára lett megteremtve, ami szintén magában foglalja a személyiség aspektusait.

Továbbá az is érdekes, hogy a „borda” szintén szerepel a nő megteremtésének sumér feljegyzéseiben: az *enki*-ből *nin-ti* lett (vö. D. J. Wiseman, *Illustrations from Biblical Archaeology*). Ebben a szövegkörnyezetben a sumér szó, amit a bordára használtak (azaz *ti*), azt is jelenti, hogy „élővé tenni”. Éva lesz minden élő ember anyja (vö. 3:20).

Nem szabad elfelejteni, hogy Mózes ezeket a fejezeteket egy sokkal későbbi időpontban írta meg (szerkesztette vagy állította össze). Ezek héber szójátékok, de nem a héber volt az eredetileg használt nyelv.

2:22 „és odavezette az emberhez” A rabbik azt mondják, hogy Isten vőfélyként, vagy a vőlegény tanújaként szolgált.

2:23 „Asszonyember... férfiember” Ez a vers költészet. Szó szerint itt *Ishah* (BDB 35). . *ish* (BDB 35) szerepel, ami nyilvánvalóan egy hangzason alapuló szójáték (legfőképpen az, hogy „a neve pedig asszonyember” - *Ishah*). Évát is Ádám nevezte el (vagy legalábbis Évát magához hasonlóként írja le). A szó etimológiája ismeretlen. Az *adam* általában az emberiségre utal, az *ish* pedig egy bizonyos személyre.

2:24 „hagyja el a férfi apját és anyját” Ez az IGE (BDB 736, KB 806) egy *Qal* BEFEJEZETLEN, amit valószínűleg PARANCSOLÓ MÓDban használtak. A család fontossága miatt ezt a megjegyzést ebbe a korábbi feljegyzésbe kell elhelyezni. Mózes a saját korán elmélkedik, és azon, hogy a családi egység milyen fontos a tágabb családi együttélés helyzetében. A házasság elsőbbséget élvez a házastárs családjával szemben!

■	
NASB, NKJV	„egyesült”
NRSV	„ragaszkodik”
TEV	„eggyé lett”
NJB	„összekötött”
REB	„összeköt”

Ez egy héber idióma, amit a lojalitás, sőt az intimitás kifejezésére használtak (BDB 179, KB 209, *Qal* BEFEJEZETT, vö. Ruth 1:14; Máté 19:5-6; Efézus 5:31).

■ „egy test” Ez a házaspárok teljes egységét és a kapcsolatuk elsőbrendűségét mutatja meg. Az EGYESSZÁM – „egy test” arról szól, hogy két személy egyesül.

2:25 „mindketten meztelenek voltak... de nem szégyellték magukat” Ennek a versnek már a 3. fejezethez kellene tartoznia. Ez a kifejezés arra utal, hogy Ádámnak semmit sem kellett rejtegetnie sem saját maga előtt, sem házastársa, sem Isten előtt (BDB 101, KB 161, *Hithpolel* BEFEJEZETLEN). Éppen ezért ez egy idióma, amit az ártatlanságra használtak. A dolgok viszont hamarosan meg fognak változni!

Az a tény, hogy a férfi és a nő meztelenek voltak (BDB 736, MELLÉKNÉV) arra utal, hogy egy nagyon szabályozott környezetben éltek. Ez később majd egészen addig a nézetig megy el, hogy az Édenkert egy védett, később pedig egy olyan különleges teremtés volt, ami teljesen más volt, mint ennek a bolygónak a többi része (azaz progresszív kreacionizmus).

MEGVITATANDÓ KÉRDÉSEK

Ez egy tanulmányozást elősegítő kommentár, ami azt jelenti, hogy te magad vagy a felelős a saját Biblia értelmezésedért. Mindannyian abban a fényben kell járnunk, ami megadatott. Te, a Biblia és a Szentlélek játszatok az elsődleges szerepet az értelmezésben. Ne mondj le erről egy kommentátor miatt sem.

Ezek a megvitatandó kérdések azért vannak, hogy segítsenek átgondolni a könyv ezen részének főbb témáit. Szándékuk gondolat-ébresztő, nem pedig definiáló.

1. Van-e bármilyen különbség az I. Mózes 1-ben aközött, amikor Isten teremt, és aközött, amikor azok, amiket Ő teremtett meg később létrehoznak valamit? Ha van, az mire utalhat?
2. Milyen értelemben hasonlít az ember az állatokhoz? Milyen értelemben hasonlít az ember Istenhez?
3. Az asszony Isten képmására lett megteremtve, vagy Ádáméra?
4. Mire utalhat az, hogy az embernek le kell igaznia a teremtett rendet és uralkodnia kell a teremtésen?
5. Az a kifejezés, hogy „szaporodjatok és sokasodjatok” milyen kapcsolatban áll a népességgrobbanással?
6. Isten akarata-e az, hogy az ember vegetáriánus legyen?
7. Az I. Mózes 2:2,3 fényében helytelen dolog-e az, hogy az ember vasárnap tartsa az istentiszteleteit a szombati nap helyett?
8. Miért van az, hogy az első és a második fejezet olyan hasonló egymáshoz, mégis eltér egymástól?
9. Miért fordítják az Ádám nevet tulajdonnévként és köznévként is?
10. Miért részletezi olyan pontosan Éden földrajzi elhelyezkedését?
11. Nevezd meg a halál három bibliai formáját.

12. Mit mond rólunk, szexuális lényekről a 18. vers?

13. Az a kifejezés, hogy „segítő(társ)”, utal-e valamilyen módon a kölcsönösségre?

I.MÓZES 3:1-24

MODERN FORDÍTÁSOK BEKEZDÉSI FELOSZTÁSAI*

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Az ember bukása	Az ember megkísértése és bukása	A kísértés története	Az emberi engedetlenség	A bűnbeesés
3:1-7	3:1-8	3:1-7	3:1 3:2-3 3:4-5 3:6-7	3:1-7
3:8-19	3:9-19	3:8-19	3:8-9 3:10 3:11 3:12 3:13a 3:13b	3:8-13
(14-16)	(14-16)	(14-16)	Isten kijelenti ítéletét	
(17b-19)	(17b-19)	(17b-19)	3:14-15 3:16 3:17-19	3:14-16 (14-16)
3:20-21	3:20-24	3:20-21	3:20-21	3:17-19 (17-19) 3:20-24
3:22-24		3:22-24	Ádám és Éva kitiltása a kertből 3:22-24	

HARMADIK OLVASÁSI CIKLUS (az „Útmutató a helyes bibliaolvasáshoz”-ból) KÖVETVE AZ EREDETI SZERZŐ SZÁNDÉKÁT A BEKEZDÉSEK SZINTJÉN

Ez egy tanulmányozást elősegítő kommentár, ami azt jelenti, hogy te magad vagy a felelős a saját Bibliaértelmezésedért. Mindannyian abban a fényben kell járnunk, ami megadatott. Te, a Biblia és a Szentlélek

vagytok az elsődlegesek az értelmezésben. Ne mondj le erről egy kommentátor miatt sem.

Egyszerre olvasd el az adott fejezetet. Azonosítsd a témákat. Hasonlítsd össze a te témafelosztásaidat az öt különböző fordítással. A bekezdések nem ihletettek, de mindenképp kulcsfontosságúak az eredeti szerző szándékainak azonosításához, ami az értelmezés szíve. Minden bekezdésnek egy és csak egy témája van.

1. Első bekezdés
2. Második bekezdés
3. Harmadik bekezdés
4. Stb.

BEVEZETÉS

- A. Az I. Mózes 3. fejezete döntő fontosságú azzal kapcsolatban, hogy megértsük a világunkban lévő gonosz és a szenvedés problémáját. Meglepő, hogy a rabbik többsége nem aknázza ki mindazt a lehetőséget, ami ebben a szövegrészben rejlik akkor, amikor a gonoszról, a bűnről és az emberiség lázadásáról beszélnek.
- B. Az emberiség tudatos lázadása egy szerető, gondoskodó, gondviselő, kapcsolatot teremtő Isten ellen nem csak a vallásos életükre volt kihatással, hanem saját személyükre, családi életükre és egész világukra is.

Figyeld meg azt a magas árat, amit Istennek Magának is meg kellett fizetnie azért, hogy az emberiség gyakorolhassa szabadságát. Az emberi lázadás radikális (de nem maradandó) módon volt hatással arra az öröme, amit Isten lelt a teremtésben és arra a célra is hatást gyakorolt, ami miatt létrehozta teremtését. Ha megnézzük Isten jóságát és szerető gondviselését, akkor az emberiség (és valószínűleg az angyalok) lázadását radikális tiszteletlenségnek és önközpontúságnak tekinthetjük. Isten töretlen szeretete és a megváltás ígérete (vö. 3:15) szintén egyre radikálisabbá válik kegyelmes jellemében!
- C. Bár ennek a fejezetnek vannak közös vonásai más ősi közel-keleti szövegekkel, ám ennek a szövegnek az előadásmódja monoteista és nem dualista.

A BŰN EREDETE ÉS CÉLJA

- A. Bibliai anyagok
 1. Az én teológiai feltételezésem az, hogy a Sátán megteremtésének célja az volt, hogy (1) az Isten létezésével tisztában lévő teremtményeknek egy olyan lehetőséget ajánljon fel, ami függetlenséghez vezet, majd vádakhoz, Jób 1-2; Zakariás 3; vagy (2) az I. Mózes 3 feltételezi, hogy korábban Isten teremtményei között az angyalok fellázadtak, vagy legalábbis történt egy olyan esemény, ami angyali közbenjárás eredményeként megrágalmazta Istent az emberek előtt.
 2. Az emberiségre hatással van a kísértés.
 3. A Biblia nem igazán tárgyalja meg a „gonosz” eredetét vagy célját.
 - a. Néhány későbbi zsidó írás azt állította, hogy a bűn az I. Mózes 3-tól kezdődően létezik (először a Sátánban volt jelen, majd később az emberiségben is)
 - b. Más zsidó, bibliai írások azt mondják, hogy a bűn az I. Mózes 6-ban kezdődött (az „istenfiakban”)

- c. A Jézus utáni időben a hamistanítók vegyítették a judaizmust a görög filozófiával, és azt állították, hogy a gonosz a fizikai anyag lényegi része (azaz a görög gnosztikus gondolkodás, vö. Kolossé, Efézus, I. Timóteus, II. Timóteus és Titusz)
4. Feltételezik, hogy a gonosznak meg van a maga célja, különben nem is létezne. Mégis láthatjuk, ahogy nyilvánvalóan megerősödik a gonosz és a Sátán az ószövetségtől az újszövetség felé haladva (vö. A. B. Davidson, a *The Theology of the OT* című könyvének 300-306 oldalán). Az ószövetségben a Sátán nem Isten ellensége volt (kivéve talán ebben a fejezetben), hanem minden helyzetben az emberiség ellensége volt. A rabbik azt mondják, hogy a gonosz irigy volt Isten az emberiség iránti szeretetére és gondviselésére.
5. Ádám bűne az egész teremtésre hatással volt (ez a héber elgondolás kölcsönös egyenlősége, vö. I. Mózes 3:14-24; Róma 5:12-21; 8:18-23).
- B. Teológiai-történeti fejlődés (L. Berkhof, *Systematic Theology* című könyvéből kölcsönözve).
1. A rabbik tagadják az eredendő bűnt és inkább a két szándék elképzelését támogatják (a jó szemben áll a gonosszal). Az ószövetség nem tárgyalja hosszasan az I. Mózes 3-at (s a rabbik sem teszik).
2. Iréneusz (Kr. u. 130-202) volt az első egyházatyja, aki megtárgyalja Ádám bűnét és annak következményeit. Később a nyugati egyházban (pl. Szent Ágoston) ez vált domináns nézetté, azaz hogy Ádám bűnén keresztül esett bűnbe az egész emberiség. Nyilvánvalóan arra használták, hogy szembeszálljanak a gnoszticizmussal, ami azt állította, hogy a probléma valójában az, hogy az anyagban magában jelen van a gonosz.
3. Origenész (Kr. u. 182-251) megtartotta azt az elgondolást, hogy minden egyes ember tudatosan követett el bűnt egy korábbi életében (Platóni gondolkodás).
4. A harmadik és negyedik századi görög egyházatyák (a keleti egyház) a háttérbe szorították Ádám felelősségét a világunkban jelenlévő gonosz problémájával kapcsolatban. Később ez a gondolkodás fejlődött a pelagianizmussá (ami egy angol szerzetesről kapta a nevét), ami tagadta, hogy a kettő között bármilyen kapcsolat is állna.
5. A latin egyházatyák (pl. a nyugati egyház) Szent Ágoston tanait követve kihangsúlyozták Ádám helyét a gonosz, és a világunkban lévő szenvedés problematikájában.
6. A protestáns reformáció alatt a főbb reformerek Szent Ágostont követték, míg Arminius egy fél-pelagianista nézetet alakított ki a dogmatikus kálvinizmusra való válaszként.
7. A filozófusok és a teológusok számos elméletet alkottak meg a bűn eredetével kapcsolatban:
- Kant – valamilyen ismeretlen, megmagyarázhatatlan valami történt az érzékeket meghaladó szférában
 - Leibnitz – az anyagi kozmosz eredendő korlátozottsága miatt
 - Schleiermacher – az ember érzéki természete miatt
 - Ritschl – az emberi tudatlanság miatt
 - Barth – a predestináció misztériumával van kapcsolatban
 - Whitehead – a bűn benne rejlően jelen van ebben a világrendszerben. Működésének lényege, hogy Istent és embert egyaránt fejlődésre ösztönözze.
8. A Biblia legfőbb ereje az, hogy megváltja az emberiséget a bűntől és a gonosztól egy személyes, szerető Isten által Krisztuson keresztül. A bűn eredetét a Biblia nem tárgyalja meg.

KÜLÖNLEGES TÉMA:

A BŰNBEESÉS ÚJSZÖVETSÉGI TEOLÓGIÁJÁNAK KIALAKULÁSA

1. A bűnbeesés az egész emberiségre kihatással volt, mint ahogy azt Pál a Róma 5:12-21-ben található értekezésében világosan kifejti.

A Róma 5:12-21 arról szól, hogy Jézus a második Ádám (vö. I. Korinthus 15:21-22, 45-49; Filippi 2:6-8). Kihangsúlyozza mind az egyéni bűn és a közösség vétkeiségének teológiai

fogalmát. Az, ahogyan Pál kifejtette az emberiség (és a teremtés) Ádámában való bűnbeesését elég egyedülálló volt és eltért a rabbiktól, miközben a közösségről alkotott képe nagyon is egybevágott a rabbinikus tanítással. Ez jól mutatja, hogy Pál ihletettsége alatt mennyire jól tudja használni vagy kiegészíteni azokat az igazságokat, amiket Jeruzsálemben, Gamáliel iskolájában töltött tanulmányai során megtanítottak neki (vö. Apcsel 22:3).

Az eredendő bűn tanát Szent Ágoston és Kálvin alakította ki az I. Mózes 3 alapján. Azt tanítja, hogy az emberek bűnösen születnek. A Zsoltárok 51:5-öt, az 58:3-at, valamint a Jób 15:14-et és a 25:4-et gyakran használnák az ószövetségből arra, hogy alátámasszák ezt a tant. Van egy alternatív teológiai vélemény, miszerint az emberek erkölcsileg és szellemileg is felelősek saját döntéseikért, a sors fogalmát pedig először a rabbik alakították ki, majd az egyház is – Pelagius és Aminius. A következő igékben találhatunk némi bizonyítékot elképzelésükre: V. Mózes 1:39; Ézsaiás 7:15; Jónás 4:11; János 9:41; 15:22,24; Apcsel 17:30; és Róma 4:15. Ennek a teológiai álláspontnak az lehet az ereje, hogy a gyerekek ártatlanok, amíg el nem jutnak az erkölcsi felelősségvállalás korára (a rabbik szerint ez a fiúk esetében 13 éves korban történt meg, míg a lányok esetében 12 évesen).

Van egy közbenső helyzet, amikor egyszerre jelen van a veleszületett gonosz hajlam és az erkölcsi felelősségvállalás is! A gonosz nem csak közösségileg van jelen, hanem a gonosz az egyénben és a bűnben is folyamatosan fejlődik (az Istentől távolt megélt élet). Nem az emberiség gonoszága a fő kérdés (vö. I. Mózes 6:5,11-12,13; Róma 3:9-18,23), hanem az, hogy mikortól válik bűnössé az ember, a születésétől fogva vagy később az élete során?

2. „Egy új menny és új föld” vált az újszövetség eszkatalogikus témájává.

„Egy új menny és egy új föld.” Az „új” kifejezésére használt görög szó, a *kainos*, minőséget hangsúlyoz ki, nem pedig kronológiai kort (vö. Jelenések 2:17; 3:12; 5:9; 14:3; 21:1,2,5). Ez egy ószövetségi téma volt; az újjáteremtett föld (vö. Ézsaiás 11:6-9; 65:17; 66:22; Róma 8:18-25; II. Péter 3:10,12). Minden hívő állampolgára ennek az új Királyságnak (vö. Filippi 3:20; Efézus 2:19; Zsidók 12:23) és osztozik ebben az új teremtésben (vö. II. Korinthus 5:17; Galata 6:15; Efézus 4:24). Ezzel párhuzamos teológiai fogalom talán az „Isten városa, amit nem emberkéz alkotott”, Zsidók 11:10,16; 12:22; 13:14.

Az új teremtés olyan lesz, mint az első teremtés. A menny lesz a helyreállított Édenkert. Isten, az emberiség, az állatok és az egész teremtett természet újra közösségben lesz egymással és örvendezni fog! A Biblia azzal kezdődik, hogy Isten, az emberiség és az állatok tökéletes kapcsolatban voltak egymással a kertben (vö. I. Mózes 1-2). A Biblia azzal ér véget, hogy Isten és az emberiség együtt van a kerthez hasonló környezetben (vö. Jelenések 21-22) valamint prófétai utalást is látunk arra vonatkozóan, hogy az állatok is jelen vannak (vö. Ézsaiás 11:6-8; 65:25). A hívők nem lépnek be a mennybe; az Új Jeruzsálem száll le a mennyből (vö. Jelenések 21:2) az újrateremtett és megtisztított földre. Isten és az emberiség újra együtt van (vö. I. Mózes 3:15; Ézsaiás 7:14; 8:8,10; Jelenések 21:3).

SZÓ ÉS KIFEJEZÉSTANULMÁNY

SZÖVEG: 3:1-7

1A kígyó pedig ravaszabb volt minden vadállatnál, amelyet az Úristen alkotott. Ezt kérdezte az asszonytól: Csakugyan azt mondta Isten, hogy a kert egyetlen fájáról sem ehettek? **2**Az asszony így felelt a kígyónak: A kert fáinak gyümölcséből ehetünk, csak annak a fának a gyümölcséről, amely a kert közepén áll, mondta Isten: Ne egyetek abból, ne is érintsetek, hogy meg ne haljatok! **4**A kígyó erre így felelt az asszonynak: Dehogyan haltok meg! **5**Hanem jól tudja Isten, hogy azon a napon, amelyen esztek belőle, megnyílik a szemetek, és olyanok lesztek, mint az Isten: tudni fogjátok, mi a jó és mi a rossz. **6**Az asszony úgy látta, hogy jó volna enni arról a fáról, hogy csábítja a szemet, és kíváncsi is az a fa, mert okossá tesz: szakított hát a gyümölcséből, és evett. Adott a vele levő férjének is, és ő is evett. **7**Ekkor

megnyílt mindkettőjük szeme, és észrevették, hogy meztelenek. Ezért fügefaleveleket fűztek össze, és ágyékkötőket készítettek maguknak.

3:1 „Pedig” (Angolul úgy szerepel, hogy „nos”). Ez nem egy időhatározó szó, hanem egyszerűen egy irodalmi technika, amivel a teremtés drámájában új színteret vezet be. Nem tudjuk, hogy ezelőtt a feljegyzés előtt Ádám és Isten mennyi ideig voltak együtt, sem azt, hogy Ádám, Éva és Isten mennyi ideig voltak együtt.

■ **„a kígyó”** Lásd a következő különleges témát. A Gilgames eposzban is egy kígyó volt az ellenség (vö. 11:287-289), aki ellopja azt a növényt, ami örök életet adna.

KÜLÖNLEGES TÉMA: A KÍGYÓ

A. A „kígyó” kifejezés a *Nachash* (BDB 638). Számos lehetséges etimológiája létezik:

1. *Kal Stem* – „sziszegni”
2. *Piel Stem* – „suttogni” mint a varázslás vagy jóslás közben
3. A 4:22 alapján – „csillogni”, valószínűleg a „bronz” vagy „réz” kifejezéshez kapcsolódik
4. Az arab szótóból származik – „csúszik” vagy „kúszik”

B. A határozott névelőt használja, ami azt mutatja, hogy egy bizonyos kígyóról van szó vagy egy megszemélyesített lényről.

C. A kígyó szószerintiségét a következők támasztják alá:

1. A felsorolásban úgy szerepel, mint ami egy volt a mező vadjai közül, amiket Isten teremtett.
2. A 3:14-ben valódi, létező állatként kapott büntetést
3. Az újszövetségben konkrétan utalnak rá: II. Korinthus 11:3 és I. Timótheus 2:13-14.

D. A kígyót konkrétan a Sátánnal azonosították a következőkben:

1. Az inter-testamentális „Bölcsességek” könyve, 2:23-24. „Mivel Isten az embert halhatatlannak teremtette;...azonban az Ördög irigysége miatt belépett a világba a halál.”
2. Iréneusz (kb. Kr.u. 130-202)
3. Jelenések 12:9; 20:2
4. Magából az ószövetségből hiányzik ez az azonosítás, mivel az egyáltalán nem tárgyalja meg az I. Mózes 3-at. Egyetlen másik ószövetségi könyv sem említi meg, s nem is értelmezi.

E. Miért nem nevezi meg konkrétan a Sátánt? – a szöveg az emberiség felelősségét hangsúlyozza ki, nem pedig a természetfeletti kísértést. A Róma 1-3-ban, ahol bemutatja az ember bűnös mivoltát és a 4-8-ban, ahol megmutatja annak hatásait, egyáltalán nem említi meg a Sátánt.

■ **„ravaszabb”** Két lehetséges szójáték szerepel itt (ennek a kifejezésnek a hangzása nagyon hasonló ahhoz a „meztelen” kifejezéshez, ami a 2:25-ben szerepel), s ami ehhez a kifejezéshez kapcsolódik (BDB 791, KB 886): (1) „ravasz” vagy „bölc” és (2) „okos” (pl. Példabeszédek 1:4; 8:5,12; 12:16,23; 13:16; 14:8,15,18; 22:3; 27:12). Úgy tűnik, hogy az a kifejezés, amit itt a kígyóra használ, nem egy negatív kifejezés, hanem pusztán jellemének elismerése (vö. Máté 10:16). Lehetséges, hogy pont ezért választotta ezt a vadállatot arra a gonosz, hogy benne öltön testet.

■ **„minden vadállatnál”** Ez azt mutatja, hogy a kígyó egyszerűen egy volt a sok fajta teremtett állat közül.

■ **„az Úristen”** Az első kifejezés, az „ÚR”, Isten szövetséges neve volt, YHWH, ami a héber „lenni” igéből származik (vö. II. Mózes 3:14). A második kifejezés, „Isten”, a héber *Elohim* szó, ami az Istenre használt általános kifejezés, az El TÖBBES SZÁMÚ formája volt az ősi Közel-Keleten. A rabbik azt mondják, hogy a YHWH név Isten szövetséges kegyelmét jelenti, az *Elohim* pedig Istent, a teremtőt. Lásd Különleges Téma: Az Istenség nevei a 2:4-ben.

■ **„Ezt kérdezte”** Nagyon sok elmélet született már a beszélő kígyóról (figyeld meg a személyes névmást). Nem tudjuk, hogy milyen volt a kapcsolat az emberek és az állatok között a bűnbeesés előtt, bár biztos, hogy egészen baráti volt. Azonban én azt gondolom, hogy a beszéd képessége Isten képmásának egyik megjelenése az emberben, így az állatok számára ez a képesség nem volt szokványos. Ez a kapcsolat lesz helyreállítva az eszkatalogikus időkben (vö. Ézsaiás 11:6-11). Azt gondolom, hogy a kígyót megszállta a Sátán, így az ő hangját hallhatták. Ami viszont teológiailag meglepő az az, hogy Éva egyáltalán nem volt meglepődve!

■ **„az asszonytól”** Nagyon sok elmélet született már a kommentáráírók között azzal kapcsolatban, hogy Éva miért nem volt Ádámmal, bár az igék, amiket a Sátán használt, mind TÖBBES SZÁMBAN voltak. A 3:6 arra utal, hogy lehetséges, hogy Ádám mégis jelen volt a párbeszéd egy része alatt. Néhányan azt mondták, hogy ez annak a szimbóluma, hogy az asszony önidentitását kereste. Mások azon a véleményen vannak, hogy a Sátán azért az asszonyt kísértette meg, mert ő nem közvetlenül Istentől hallotta Isten parancsait (vö. 2:16-17). De mindez pusztán találgatás.

■ **„Csakugyan azt mondta Isten”** A rabbik azt mondják, hogy a Sátán nem használhatta a YHWH kifejezést, mert nem ismeri Isten kegyelmét. Mindazonáltal úgy tűnik, hogy a Bibliában látható, ahogyan a Sátán személyének gonoszága egyre jobban felerősödik (vö. A. B. Davidson, a *The Theology of the Old Testament* című könyvének 300-306. oldala).

KÜLÖNLEGES TÉMA: A SZEMÉLYES GONOSZ

Ez egy nagyon bonyolult téma, több okból kifolyólag is

1. Az ÓSZ nem jelenti ki a jó főellenségét, hanem YHWH egyik szolgáját, aki az emberiségnek egy másik választási lehetőséget kínál, és gonoszúsággal vádolja.
2. Az Isten személyes főellenségének fogalma az interbiblikus (nem kanonizált) irodalomban alakult ki, a perzsiai vallás (*Zoroasztrianizmus*) befolyása alatt. Ez aztán nagyban befolyásolta a rabbinikus judaizmust.
3. Az ÚSZ az ÓSZ témáit meglepően merev, de szelektív módon kategóriákban fejti ki.

Ha valaki a bibliai teológia szemszögéből közelíti meg a gonosz tanulmányozását (minden könyvet, szerzőt vagy műfajt külön tanulmányozva és vázlatolva), akkor a gonosz nagyon különböző nézőpontjai tárulnak fel.

Ha viszont valaki nem bibliai vagy extra-bibliai megközelítésből vizsgálja a világvallásokat vagy a keleti vallásokat, akkor az ÚSZ fejlődését előrevetíti a perzsa dualizmus és a Greco-Roman spiritizmus.

Ha valaki az előfeltételezett világnézete miatt elkötelezett abban, hogy az Írások isteni ihletettségek, akkor az ÚSZ fejlődését úgy kell, hogy lássa, mint egy progresszív kijelentést. A keresztényeknek vigyázniuk kell, hogy ne engedjék meg, hogy a zsidó folklór vagy a nyugati irodalom (pl. Dante, Milton) definiálja a bibliai fogalmakat. Minden bizonnyal a kijelentésnek ez a területe tartalmaz misztikumot és

kétértelműségeket. Isten úgy döntött, hogy nem jelenti ki a gonosz minden aspektusát, annak eredetét, célját, viszont kijelentette legyőzetését!

Az ÓSZ-i kifejezésekben – Sátán vagy vádló – úgy tűnik, hogy ehhez a három különálló csoporthoz kapcsolódik

1. emberi vádlók (I. Sámuel 29:4; II. Sámuel 19:22 [Károli 19:21]; I. Királyok 11:14,23,25; Zsoltárok 109:6)
2. angyali vádlók (IV. Mózes 22:22-23; Zakariás 3:1)
3. démoni vádlók (I. Krónikák 21:1; I. Királyok 22:21; Zakariás 13:2)

Csak később, az intertestamentális időszakban azonosították az I. Mózes 3 kígyóját a Sátánnal (vö. A Bölcsességek Könyve 2:23-24; II. Énók 31:3), és csak később válik ez a rabbik véleményévé (vö. *Sot* 9b és *Sanh.* 29a). Az I. Mózes 6-ban szereplő „istenfiak” az I. Énók 54:6-ban lettek először angyalokként megnevezve. Nem azért mondom ezt, hogy a teológiai pontosságát bizonygassam, hanem hogy bemutassam a fejlődését. Az ÚSZ-ben ezeket az ÓSZ-i cselekményeket az angyali, személyes gonosznak (pl. a Sátánnak) tulajdonították a II. Korintus 11:3-ban és a Jelenések 12:9-ben.

A személyes gonosznak az eredetét nagyon nehéz vagy lehetetlen az ÓSZ-ből meghatározni (bár ez a nézőponttól függ). Ennek az egyik oka az Izrael erős monoteizmusa (vö. I. Királyok 22:20-22; Prédikátor 7:14; Ézsaiás 45:7; Ámós 3:6). Minden okozatot YHWH-nak tulajdonítottak, hogy megmutassa az Ő egyedülállóságát és felsőbbrendűségét (vö. Ézsaiás 43:11; 44:6,8,24; 45:5-6,14,18,21,22).

A lehetséges információ forrásai a következőkre fókuszálnak: (1) Jób 1-2, ahol Sátán az „istenfiak” egyike (azaz angyalok), vagy (2) Ézsaiás 14; Ezékiel 28, amikor a büszke keleti királyokat (Babilon és Tírusz) a Sátán büszkeségének illusztrálására használja (I. Timóteus 3:6). Vegyes érzéseim vannak ezzel a megközelítéssel kapcsolatban. Ezékiel Éden-kerti metaforákat nem csak Tírusz királyára, mint Sátánra használ (vö. Ezékiel 28:12-16), hanem Egyiptom királyára is, mint aki a jó és gonosz tudásának fája (Ezékiel 31). Mindamellet az Ézsaiás 14, főleg a 12-14-es versek, mintha egy angyali lázadást írnának le, amit a büszkeség váltott ki. Ha Isten ki akarta jelteni számunkra a Sátán pontos természetét és származását, akkor ez egy nagyon burkolt mód és hely erre. Vigyáznunk kell amiatt a trend miatt, amit a szisztematikus teológia felvett, hogy veszi a különböző evangéliumok, szerzők, könyvek és műfajok kis darabkái, és összekeveri azokat, mint az isteni kirakós játék egy-egy darabját.

Alfred Edersheim (*The Life and Times of Jesus the Messiah* című könyvének második kiadása, függelék XIII [748-763 oldalak] és XVI [770-776 oldalak]) azt mondja, hogy a rabbinikus judaizmust túlságosan is befolyásolta a perzsa dualizmus és a démoni spekulációk. Ezen a területen a rabbik nem túl jó források az igazsággal kapcsolatban. Jézus radikálisan eltér a zsinagóga tanításától. Azt gondolom, hogy az a rabbinikus fogalom, hogy angyali közbenjárás és ellenségeskedés történt a Sion-hegyen, amikor Mózes megkapta a törvényt, ajtót nyitott annak a fogalomnak, hogy YHWH-nak és az egész emberiségnek fő-angyali ellensége van. Az iráni dualizmus (Zoroastrian) két fő istene *Ahkiman* és *Ormaza*, a jó és a rossz, és ez a kettősség egy judaikus, korlátozott kettősséggé fejlődött: YHWH és Sátán kettőssége.

Minden bizonnyal van progresszív fejlődés az ÚSZ-ben, ami a gonosz fejlődését illeti, de nem annyira bonyolult, mint ahogy azt a rabbik mondják. Jó példa erre a különbségre a „mennyben lévő harc”. Sátán bukása egy logikus szükségszerűség, de pontosan nincs megadva, hogy hogyan. S még az is, ami adva van, apokaliptikus műfajban van elrejtve (vö. Jelenések 12:4,7,12-13). Bár Sátánt száműzték a földre, még mindig YHWH szolgájaként funkcionál (vö. Máté 4:1; Lukács 22:31-32; I. Korintus 5:5; I. Timóteus 1:20).

Meg kell fékeznünk a kíváncsiságunkat ezen a területen. A kísértéseknek és a gonosznak van egy személyes hajtóereje, de mégis csak egyetlen Isten van és az emberiség még mindig felelős a saját választásaiért. Van egy szellemi harc, az üdvösség előtt és után is. A győzelem csakis a Három-egy Istenen keresztül jöhet és maradhat meg. A gonosz legyőzött és el lesz távolítva!

■ **„hogya a kert egyetlen fájáról sem ehettek?”** Ez a héber kifejezés elég konkrét, de úgy tűnik, hogy inkább egy megerősítéssel áll kapcsolatban, s nem igazán kérdésnek szánta. A kígyó egyszerűen csak belekezd egy beszélgetésbe az asszonnyal Istennek azon tiltásáról, ami a kert közepén álló fával kapcsolatos.

3:2 Éva kijelenti, hogy Isten gondviselése az, hogy az összes többi fáról ehetnek (vö. 2:16). A kígyó azonban ezt figyelembe se veszi, és inkább arra összpontosít, hogy Isten megtiltotta, hogy a jó és rossz tudásának fájáról egyenek.

3:3 „csak annak a fának a gyümölcseről, amely a kert közepén áll” Az I. Mózes 2:9-ből azt tudjuk meg, hogy két fa állt a kert közepén, az élet fája, és a jó és rossz tudásának fája. Úgy tűnik, hogy a megfelelő időben mind két fának a gyümölcset megkapta volna az emberiség, de az, hogy az emberiség magához ragadta az önmegvalósítást, ennek a lehetőségét elvette Isten tervéből (mennyire szöges ellentétben áll ezzel Jézus reakciója a Filippi 2:6-11-ben). Az élet fája minden ősi közel-keleti teremtés történetben szerepel, a jó és rossz tudásának fája azonban egyedülállóan csak a Bibliában szerepel. Nincs semmi mágikus ebben a gyümölcsben. Ami különleges jelentőséget kölcsönzött a gyümölcsnek az az volt, ahogyan Isten használta azt, s nem pedig az, ami eredendően jelen volt a gyümölcs fizikai minőségében.

■ **„hogya meg ne haljatok”** Ez a kifejezés (BDB 559, KB 502) háromszor fordul elő a 3. és 4. versben. Nem tudjuk pontosan, hogy Éva mit értett a halál fogalma alatt, mivel eddig egyetlen állat sem halt még meg. Ennek ellenére lehetséges, hogy valahogyan mégis ki lett jelentve az ember és az asszony számára. A Bibliában háromféle halál szerepel: (1) a szellemi halál, ami az I. Mózes 3-ban fordul elő, Ézsaiás 59:2; Róma 7:10-11; Efézus 2:1; Jakab 1:15; (2) a fizikai halál, ami ennek a következménye, I. Mózes 5; és (3) az örök halál, ami az ember makacs, lázadó szívének következménye (vö. Jelenések 2:11; 20:6,14; 21:8).

3:4 „A kígyó erre így felelt az asszonynak: Dehogya haltok meg!” Ez egy FŐNÉVI IGENÉVI ABSOLUTUS és egy *Qal* BEFEJEZETLEN módú kifejezés, ami ugyanabból a szótövből származik (BDB 559, KB 562), s a hangsúlyozásra használták. A Sátán először is Isten igazmondását támadta meg, majd Isten szavának igazságát. Az 5. versben pedig Isten az emberiség felé tanúsított jóindulatát és jóságát fogja megtámadni. A héber nyelvben ez a mondat drámai intenzitású formában szerepel. A Sátán tagadja Isten állítását.

3:5 „Hanem jól tudja Isten, hogy azon a napon, amelyen esztek belőle, megnyílik a szemetek” Abban, amit a Sátán mondott volt némi igazság, de az egy tragikus féligazság volt (vö. Titusz 1:15). Úgy tűnik, hogy a fordítók itt a „nap” kifejezést irodalmi (metaforikus) eszközként használták, ami azt jelenti, hogy „akármikor”, „valahányszor”. A héber kifejezés szó szerint azt jelenti, hogy „amikor”.

Az az IGE, hogy „megnyílik” (BDB 824, KB 959, *Niphal* BEFEJEZETT, vö. 7. vers) egy közvetítőre utal, aki elvégzi a cselekvést, s valószínűleg a fa hatalmára, vagy a gonoszra utalt.

■ **„és olyanok lesztek, mint az Isten”** Az a szó, amit itt Istenre használ az az *Elohim* kifejezés. Lásd különleges téma a 2:4-ben. Ebben a szöveggörnyezetben Istenre Magára használták, és nagyon sok fordító is így értelmezi ezt a kifejezést. Azonban ez a kifejezés az angyalokra is használható (vö. Zsoltárok 8:5,6; 82:1,6 [amit a Zsidók 2:7 is idéz]; 97:7); használhatják még a „szellemi lényekre” is (vö. I. Sámuel 28:13) valamint az izraeli bírákra is alkalmazható (vö. II. Mózes 21:6; 22:8-9). Sokkal logikusabbnak tűnik, hogy ez egy arra vonatkozó ígéret volt, hogy olyanok lesznek, mint az angyalok. Ők azok a szellemi lények, akik Isten jelenlétében vannak. Vagy esetleg olyanok lesznek, mint a mennyei tanács (vö. 3:22). Elég ironikus, hogy az emberiség megpróbálta megszerezni Istenből azt, ami már eleve az övé volt. Az emberi lét egy magasabb szellemi rend, mint az angyaloké (vö. Zsidók 1:14; 2:14-16; I. Korinthus 6:3).

3:6 „Az asszony úgy látta, hogy jó volna enni arról a fáról, hogy csábítja a szemet, és kívánatos is az a fa, mert okossá tesz” Itt láthatjuk a háromrétű kifejlődését annak, amint a kísértésből a bűn valódi elkövetése

lesz. A rabbik azt mondják, a szemek és a fülek a lélek ablakai, s amit beengedünk rajtuk keresztül, az felnövekszik a szívünkben addig, amíg a végzetes tettet el nem követjük.

■ **„Adott a vele levő férjének is, és ő is evett.”** Ezzel a verssel kapcsolatban már nagyon sok elmélet született. A rabbik azt mondják, hogy Ádám azért evett, hogy ne legyen elválasztva a feleségétől. Ugyanezt mondja Milton is a *Paradise Lost* című könyvében. Azonban a szövegkörnyezetből az látszik, hogy Éva ugyanúgy cselekedett Ádámmal, mint ahogyan a kígyó vele, s már a birtokában volt az a tapasztalati ismeret, hogy ő már evett a gyümölcsből, mégsem halt meg. A rabbik még azt is mondják, hogy a kígyó is ugyanezt a technikát használta Évával szemben; azaz erőszakkal rávette Évát arra, hogy érintse meg a gyümölcsöt, majd azt mondta, „látod, nem haltál meg!” Valószínűleg Éva is azt mondta Ádámnak, hogy „látod, nem haltam meg!”.

3:7 „és észrevették, hogy meztelenek” Ezt a mondatot nagyon sok kommentáríró használta már arra, hogy azt állítsák, hogy a kísértésnek volt egy szexuális természete is (vö. II. Korinthus 11:3, „a kígyó elcsábította Évát”). Sőt mi több, s rabbik azt állítják, hogy a kígyó szexuálisan elcsábította Évát, de úgy tűnik, hogy ezzel csak saját előítéleteiket olvasták bele a szövegbe. Az új ismeret, amit megszereztek, nem az az áldás volt, mint amire számítottak (vö. Titusz 1:15).

■ **„fügefaleveleket fűztek össze”** A hagyományos elképzelés, hogy Éva egy almát evett meg, nagyrészt csak találgatás. A rabbik azt mondják, hogy fügét evett ugyanarról a fáról, amiről később a leveleket vették, hogy öltözetet készítsenek maguknak. Azonban „a gyümölcs” lehet datolya is, vagy bármilyen másik gyümölcs – ezt egyszerűen nem tudhatjuk. Nem az a lényeg, hogy milyen fajta gyümölcsöt evett meg.

SZÓ ÉS KIFEJEZÉSTANULMÁNY

SZÖVEG:3:8-13

8Amikor aztán meghallották az Úristen hangját, amint szellős alkonyatkor sétált a kertben, az ember és a felesége elrejtözött az Úristen elől a kert fái között.**9**De az Úristen kiáltott az embernek, és ezt kérdezte: Hol vagy? **10**Az ember így felelt: Meghallottam hangodat a kertben, és megijedtem, mert meztelen vagyok, és ezért elrejtöztem. **11**Az Isten erre azt kérdezte: Ki mondta meg neked, hogy meztelen vagy? Talán ettől arról a fáról, amelyről azt parancsoltam, hogy ne egyél? **12**Az ember így felelt: Az asszony, akit mellém adtál, ő adott nekem a fáról, ezért ettem. **13**Akkor az Úristen ezt kérdezte az asszonytól: Mit tettél? Az asszony így felelt: A kígyó szedett rá, ezért ettem.

3:8 „meghallották az Úristen hangját... sétált a kertben” A King James fordításban az szerepel, hogy „az ÚR Isten beszédének hangját”, de a héber kifejezés arra utal, hogy Isten sétálásának nesztét, hangját hallották meg (BDB 229, KB 246, *Hithpael* MELLÉKNÉVI IGENÉV). A héber szövegszerkezet és a szövegkörnyezet látszólag arra utal, hogy ez egy rendszeres tevékenység volt, amikor is Isten és az első emberpár találkozott azért, hogy közösségben legyenek egymással. Az a kifejezés, amit Istenre, egy fizikai test nélküli szellemi lényre használtak egy erősen antropomorf kifejezés volt. Néhányan azt feltételezték, hogy Isten emberi alakot öltött magára arra az időre, amíg az első emberpárral közösségben volt. Lehet, hogy ez valóban így volt, de a Háromegy Isten személye közül csak a Fiú létezett testi formában. Néhányan azt feltételezték, hogy mivel az újszövetség megerősíti a Fiú részvételét a teremtésben (vö. János 1:3,10; I. Korinthus 8:6; Kolossé 1:16; Zsidók 1:2), és mivel gyakran láthatjuk Isten fizikai manifesztációját (pl. az Úr Angyala, I. Mózes 16:7-13; 22:11-15; 31:11, 15; 48:15-16; II. Mózes 3:2,4; 13:21; 14:19) lehetséges, hogy itt is Krisztusra utal testetöltése előtti személyében.

KÜLÖNLEGES TÉMA: ISTEN EMBERKÉNT VALÓ MEGJELENÍTÉSE (ANTROPOMORF NYELVEZET)

I. Ez a fajta nyelvezet nagyon gyakori az ÓSZ-ben.

A. Fizikai testrészek

1. szemek – I. Mózes 1:4,31; 6:8; II. Mózes 33:17; IV. Mózes 14:14; V. Mózes 11:12; Zak. 4:10
2. kezek – II. Mózes 15:17; IV. Mózes 11:23; V. Mózes 2:15
3. kar – II. Mózes 6:6; 15:16; IV. Mózes 11:23; V. Mózes 4:34; 5:15
4. fülek – IV. Mózes 11:18; I. Sámuel 8:21; II. Királyok 19:16; Zsoltárok 5:1; 10:17; 18:6
5. arc – II. Mózes 32:30; 33:11; IV. Mózes 6:25; V. Mózes 34:10; Zsoltárok 114:7
6. ujjak – II. Mózes 8:19; 31:18; V. Mózes 9:10; Zsoltárok 8:3
7. hang – I. Mózes 3:8,10; II. Mózes 15:26; 19:19; V. Mózes 26:17; 27:10
8. lábak – II. Mózes 24:10; Ezékiel 43:7
9. emberi forma – II. Mózes 24:9-11; Zsoltárok. 47; Ézsaiás 6:1; Ezékiel. 1:26
10. az ÚR angyala – I. Mózes 16:7-13; 22:11-15; 31:11,13; 48:15-16; II. Mózes 3:4,13-21; 14:19; Bír. 2:1; 6:22-23; 13:3-22

B. Fizikai cselekedetek

1. a teremtés mozgatója – I. Mózes 1:3,6,9,11,14,20,24,26
2. jár (a járás hangja) Édenben – I. Mózes 3:8; 18:33; Habakuk 3:15
3. bezárta Nőé bárkájának ajtaját – I. Mózes 7:16
4. érzi az áldozatok illatát – I. Mózes 8:21; III. Mózes 26:31; Ámós 5:21
5. lejött – I. Mózes 11:5; 18:21, II. Mózes 3:8; 19:11,18,20
6. eltemette Mózes – V. Mózes 34:6

C. Emberi érzelmek

1. megbán/megtér – I. Mózes 6:6,7; II. Mózes 32:14; Bír. 2:18; I. Sámuel 15:29,35; Ámós 7:3,6
2. harag – II. Mózes 4:14; 15:7; IV. Mózes 11:10; 12:9; 22:22; 25:3,4; 32:10,13,14; V. Mózes 6:5; 7:4; 29:20
3. féltékeny – II. Mózes 20:5; 34:14; V. Mózes 4:24; 5:9; 6:15; 32:16,21; Józsué 24:19
4. undorodik valamitől/gyűlöl – III. Mózes 20:23; 26:30; V. Mózes 32:19

D. Családi kifejezések

1. Atya
 - a. Izraelé – II. Mózes 4:22; V. Mózes 14:1; 39:5
 - b. a királyé – II. Sámuel 7:11-16; Zsoltárok 2:7
 - c. az atyai cselekedetek metaforái – V. Mózes 1:31; 8:5 32:1; Zsoltárok 27:10; Példabeszédek. 3:12; Jeremiás 3:4,22; 31:20; Hóseás 11:1-4; Malakiás 3:17
2. Szülő – Hóseás 11:1-4
3. Anya – Zsoltárok 27:10 (a szoptatós anya analógiája); Ézsaiás 49:15; 66:9-13
4. Fiatal hűséges szerető – Hóseás 1-3

II. Ennek a fajta nyelvezetnek az indokai

- A. Szükségszerű, hogy Isten kijelentse magát az embereknek. Az az általános fogalom, hogy Isten férfi, az egy antropomorfizmus, mert Isten maga lélek!
- B. Isten fogja az emberi élet legjelentősebb aspektusait, és azokat arra használja, hogy kijelentse magát a bukott emberiség számára (atya, anya, szülő, szerető)
- C. Bár szükségszerű, Isten nem akarja, hogy egy fizikai formára legyen lekorlátozva (vö. II. Mózes 20; V. Mózes 5)
- D. A végső antropomorfizmus Jézus testetöltése volt! Isten fizikai testet öltött, megérinhető (vö. I. János 1:1-3). Isten üzenete Isten Igéjévé vált (vö. János 1:1-18).

■ „szellős alkonyatkor” A héber kifejezés a széllel áll összefüggésben (BDB 398). A reggel vagy az este hűvös szellőjére utal.

■ „az ember és a felesége elrejtőzött az Úristen elől” Ez az IGE (BDB 285, KB 284) egy *Hithpael* BEFEJEZETLEN módban álló ige. A bűn tragédiáját már láthatjuk is az Isten és a teremtményei között lévő érzelmi és fizikai elválasztottságban (vö. Zsoltárok 139; Jelenések 6:16).

3:9 „Hol vagy?” Isten itt nyilvánvalóan nem informálódni szeretne, hanem feltesz nekik egy kérdést, hogy felismerhessék mit is tettek (vö. 11. vers). Az ilyenfajta költői kérdéseket az ószövetségben arra használták, hogy megmutassák Isten jellemének fejlődő aspektusát, amit „nyitott teizmusnak” neveznek (pl. Clark Pennock, a *The Most Moved Mover* című könyve).

3:10 „megijedtem, mert meztelen vagyok” Micsoda tragédia! Ádám fél a szerető Istentől, aki megalkotta őt és szerette volna megismerni. A bűn intenzitását tisztán láthatjuk abban, amikor az ember továbbra is rejtőzködik Isten elől, saját maga elől, családja elől és a természeti rend elől. Az a tény, hogy meztelen volt csak a valódi probléma leplezése volt. A valódi probléma nem volt más, mint az Isten akarata elleni nyílt lázadás.

3:12 „Az ember így felelt” A hangsúly itt azon a tényen van, hogy mindenért Ádám a felelős, bár ő megpróbálja Évát hibáztatni, sőt, még Magát Istent is. Még akkor is, amikor számtalan kifogást hoz fel, hogy Évát vagy Istent hibáztassa, akkor is az ember a felelős saját tetteiért. Flip Wilson teológiája, azaz hogy „az Ördög vett rá, hogy megtegyem!” semmivel sem jobb kifogás, mint az, hogy „A kulturális környezetem vett rá, hogy megtegyem”, vagy hogy „A genetikai hajlamom miatt tettem meg”, stb.

3:13 „A kígyó szedett rá, ezért ettem” Éva gyorsan tanult Ádámtól, és ő is elkezdett kifogásokat gyártani. Az a kifejezés, hogy „rászedett” úgy tűnik, mintha azt jelentené, hogy „miatta felejtettem el” (BDB 674, KB 728, *Hiphil* BEFEJEZETT mód). Lehetséges, hogy itt a kígyó sziszegésének hangutánzását látjuk (azaz *hissi'ani*). Az újszövetség a következő helyeken említi meg Éva tetteit: II. Korinthus 11:3 és I. Timóteus 2:14.

SZÖVEGÖSSZEFÜGGÉSI BETEKINTÉSEK AZ I. MÓZES 3:14-24-BE

BEVEZETÉS

- A. Ez az igeszakasz is, csak úgy, mint a 3:1-12, ugyanolyan fontos szerepet játszik abban, hogy megérthessük világunk bűnös voltát, betegségeit, fájdalmait, igazságtalanságát és gonoszságát. Isten nem ilyenek szánta a világot.
- B. Ez az ígerész, s leginkább a 15. vers szól először arról, hogy milyen is lesz a világunk Isten megváltói közbelépése miatt! Isten hatalmas megváltói ígéretéről szól, amit a bűnös, lázadó emberiségnek adott, s ez az ígéret az „asszonyon” keresztül érkezik majd.
- C. Az Isten személye és szava elleni lázadás következményeit elég világosan festi le! A Sátánt egyértelműen hazugként látjuk, a bűn pedig bevégzi futását Ádám és Éva, valamint gyermekeik életében.
- D. A 16. vers világos képet fest a férfi és az asszony közti kapcsolatról (vö. II. Timóteus 2:9-15; Efézus 5:22; Kolossé 3:18; I. Péter 3:1). Világunk stresszel terhelt kapcsolatai az eredendő, tudatos engedetlenség közvetlen eredményei. Ha létezik is bármilyen etiológia az ószövetségben, akkor ez jó példa lenne rá. Azonban Isten Krisztusban lakozó kegyelme rájuk is hatással volt (vö. I. Korinthus 11:11; Galata 3:28).

- E. A rabbik elvetik az eredendő bűn gondolatát, és a két „yetzer” (szándék) álláspontját vallják. Azonban úgy tűnik, hogy az ószövetség a következő versekben alátámasztja Ádám eredendő bűnét: Jób 14:4; 15:14; 25:4; Zsoltárok 51:5, és a klasszikus újszövetségi igehelyben is, a Róma 5:12-21-ben.

SZÓ ÉS KIFEJEZÉSTANULMÁNY

SZÖVEG: 3:14-19

14Akkor ezt mondta az Úristen a kígyónak: Mivel ezt tetted, átkozott légy minden jószág és minden vadállat között: hasadon járj, és port egyél egész életedben! **15**Ellenségeskedést támasztok közted és az asszony között, a te utódod és az ő utódja között: ő a fejedet tapossa, te pedig a sarkát mardosod. **16**Az asszonynak ezt mondta: Igen megnövelem terhességed fájdalmát, fájdalommal szüled gyermeked. Vágyakozni fogsz férjed után, ő pedig uralkodni fog rajtad. **17**Az embernek pedig ezt mondta: Mivel hallgattál feleséged szavára, és ettől arról a fáról, amelyről megparancsoltam, hogy ne egyél, legyen a föld átkozott miattad, fáradsággal élj belőle egész életedben! **18**Tövist és bogáncsot hajtson neked, és a mező növényét egyed! **19**Arcod verejtékével egyed a kenyeret, míg visszatérsz a földbe, mert abból vétettél! Bizony por vagy, és vissza fogsz térti a porba!

3:14 „az Úristen” Ez az Ószövetségben az Istenre használt két legfőbb kifejezésnek a kombinációja: YHWH és Elohim. Lásd a 2:4 jegyzetét.

■ **„ezt mondta a kígyónak”** Isten nem tesz fel kérdéseket a kígyónak, mint ahogy tette azt Ádámmal vagy Évával. A kígyót a gonosz eszközöként ítéli meg.

■ **„átkozott légy minden jószág és minden vadállat között”** Az IGE (BDB 76, KB 91) *Qal* PASSZÍV MELLEKNÉVI IGENÉV formában van. Ez nem arra utal, hogy az összes jószág (nem csak kifejezetten a háziállatokra gondol, hanem szélesebb körben az állatokra) már ítélet alatt lett volna. Az angol fordításban, amit a szerző használt, ez a mondat úgy hangzik, hogy „átkozottabb légy minden jószágnál”, ami jelentheti azt is, ahogyan a magyar fordítás végződik: „minden állat között”. A rabbik azt mondják, hogy ez a marha és a kígyó vemhességi idejére utal, amiről a Talmud azt mondja, hogy hét év.

■ **„hasadon járj”** Bármi, ami a hasán csúszott az a zsidók szerint tisztátalan volt (vö. III. Mózes 11:42). A rabbik azt mondják, hogy Isten levágta a kígyó lábait, hogy az a hasán csússzon, de az is lehet, hogy ez az I. Mózes 9:13-ban szereplő szivárvány szimbólumhoz hasonlított, ami valószínűleg mindig is létezett, de innentől kezdve van egy hozzáadott jelentése, amikor azt Isten különleges módon használja.

■ **„és port egyél”** Ez az Ézsaiás 65:25-re utal. Úgy tűnik, hogy van egy külön aspektusa annak, hogy Isten megátkozta a szó szerint vett kígyót. Lehetséges, hogy ez a kifejezés egy metafora a Bibliában, ami a vereségre és a szégyenre utal (vö. Zsoltárok 79:9; Ézsaiás 49:23; Mikeás 7:17). Az ebben a versben szereplő két BEFEJEZETLEN módban álló ige PARANCSOLÓ értelemben fordul elő.

3:15 „Ellenségeskedést támasztok” Az ellenségeskedés (BDB 33) egy olyan szó, ami két személy közötti kapcsolatot ír le. Úgy tűnik, hogy ez az az átmenet, amikor Isten ítélete már a Sátánnak szól, s nem a szó szerint vett kígyónak (vö. Jelenések 12:9; 20:2). Lásd Vern S. Poythress “The Presence of God Qualifying our Notions of Grammatical-historical Interpretation: Genesis 3:15 as a Test Case” című könyve, amit a JETS kiadó adott ki, 50.1 kötetének 87-103 oldala).

■ **„közted és az asszony között, a te utódod és az ő utódja között”** Elég sok vita zajlott már erről a versről a kommentátorírók között. Egy bővebb kanonikus szöveggörnyezetben úgy tűnik, hogy az utód szó (azaz „Mag” BDB 282) a gonosz gyermekeire (vö. Máté 13:38; János 8:44) és a Messiás gyermekeire utal (vö. Iréneusz). Azonban mivel a következő vers EGYES SZÁMÚ formát használ („ő”, „te”), úgy tűnik, hogy az

Isten és a gonosz közti feszültségre utal, amit az eljövendő Messiás megváltói munkájában szimbolizál (vö. Iréneusz). Nyilvánvaló, hogy Ádám és Éva nem értette ennek a következményeit, sőt talán még Mózes sem, bár Mózes az V. Mózes 18:18-ban felismerte, hogy eljön majd egy nála nagyobb próféta. Úgy gondolom, hogy bizonyos értelemben ez a szüztől való születésre is utal, bár ez minden bizonnyal nem volt ismeretes az eredeti emberi szerző számára, de az isteni szerző (a Szentlélek) már tudta ezt. Ugyanúgy, ahogy az emberiség az asszony lobbanékonyága miatt bukott el, majd egy asszony engedelmessége révén talál megváltásra a Messiás természetfeletti, Szentlélektől való fogantatása által (vö. Ézsaiás 7:14; Máté 1:18-25; Lukács 1:26-38, lásd *A Guide To Biblical Prophecy* című könyv 78. és 80. oldala). A Vulgata a következő kifejezésben a hímnemű személyes névmást nőneműre cseréli, ami teljes mértékben helytelen, de lehet, hogy pont ezzel ragadja meg a teljesebb értelemben vett jelentés lényegét.

Ugyanúgy, ahogyan ezt a próféciaát nem érthetjük meg teljes mértékben addig, amíg történelmileg be nem teljeseedik Jézus szüztől való születésében, ugyanezt el lehet mondani az I. Mózes első és második fejezetéről is. A történelem fedi fel ennek a kijelentésnek a hitelességét, ugyanúgy, mint ahogy földünk folyamatos tudományos tanulmányozása is megmutatja Isten teremtő tetteinek bonyolultságát és egymással való összefüggéseit! Nincs ebben semmi ellentmondás, csak egy teljesebb ismeretet nyújt az ember felelősségével és Isten tetteivel kapcsolatban!

-
- NASB** „Ő a fejedet tapossa”
- NKJV** „Ő a fejedet zúzza össze”
- NRSV** „ő a fejedre mér csapást”
- TEV** „Utóda összezúzza fejedet”
- NJB** „összezúzza (itt semleges nemű személyes névmást használ) fejedet”

Az a kifejezés, hogy „összezúz”, jelentheti azt is, hogy „szétnyom”, „ütlegel/ököllel ver”, „levakar”, „megöröl” vagy „csapást mér rá” (BDB 1003, KB 1446, *Qal* BEFEJEZETLEN módban, amit kétszer is használ, vö. Jób 9:17). Figyeld meg, hogy a SZEMÉLYES NÉVMÁS EGYES SZÁMBAN áll (vö. Róma 16:20). Végső soron ez a harc egyes személyek között fog eldőlni.

-
- NASB** „te pedig a sarkát mardosod”
- NKJV** „te pedig a sarkát zúzod össze”
- NRSV** „te pedig a sarkára mérsz csapást”
- TEV** „te pedig utódjának sarkát marod meg”
- NJB** „te pedig a sarkára (itt a birtokos névmás semleges nemű) mérsz csapást”

Ugyanazt az IGÉT (BDB 1003, KB 1446, *Qal* BEFEJEZETLEN módban) használja mindkettőre, de nyilvánvaló, hogy a Sátán húzza a rövidebbet. Amikor ezt a verset az újszövetség szemszögéből nézzük, úgy tűnik, mintha a keresztrefeszítésről beszélne.

3:16 „Az asszonynak ezt mondta” Úgy tűnik, hogy négy fő része volt mondanivalójának: (1) megsokasodik a gyermekszüléssel járó fájdalom (*Hiphil* FŐNÉVI IGENÉV ABSOLUTUS módja és *Hiphil* BEFEJEZETLEN módja ugyanannak az IGENÉK, BDB 915, KB 176); (2) túl sok gyerekük lesz, akiket fel kell nevelni; (3) problémáik lesznek a gyerekneveléssel kapcsolatban; és (4) a férj dominanciája. Látjuk és értjük, hogy mindezek milyen kapcsolatban állnak Éva lázadásával: (a) független szeretett volna lenni, de most teljes mértékben a férjétől függ (és nem Istentől); (b) a tiltott gyümölcsben az örömet és a boldogságot kereste, most pedig életének természetes aspektusaiban fájdalmat kell megtapasztalnia. Nyilvánvaló, hogy az újszövetség erre a szakaszra a férfi és az asszony között lévő bűnterhelt kapcsolat teológiai értelmezéseként tekint (vö. I. Timóteus 2:9-15). Egyensúlyba kell hoznunk azt, hogy kik vagyunk Krisztusban, I. Korinthus 11:11; Galata 3:28, és hogy bizonyos szemszögéből nézve kik vagyunk Ádámban, Efézus 5:22; Kolossé 3:18; I. Péter 3:1.

Ezen a ponton van egy kis zavar a héber szövegben. Az a kifejezés, amit itt „terhességnek” fordítottak, az eredeti szövegben máshogy szerepel. A héber mássalhangzók jelenthetik azt is, hogy „ami rád vár”, s ez utalhat arra, hogy a gonosz megkísérti a gyermekeket (vö. *Hard Sayings of the Bible* című könyv, 90-99 oldal).

■ **„Vágyakozni fogsz férjed után”** Az itt előforduló héber szót „vágyakozni”-nak vagy „sóvárogni”-nak fordítják (BDB 1003, KB 1801). Walter Kaiser azt mondja, hogy ez a szó azt is jelentheti, hogy „megváltoztatni”, valószínűleg abban az értelemben, hogy „uralkodjon rajta” (vö. I. Mózes 4:7). Éva elfordult YHWH-től. Az a büntetése, hogy folyamatosan a férjéhez kell fordulnia, aki gyakran kihasználja ezt a helyzetet (vö. *Hard Sayings of the Bible* IVP kiadó, 97-98. oldal).

■ **„ő pedig uralkodni fog rajtad”** Ez az IGE (BDB 605, KB 647) egy *Qal* BEFEJEZETLEN szerkezet. Úgy tűnik, hogy ez a bűnbeesés egyik következménye volt, és Uram irgalmazz nekünk, mert a férfiak bűnös természete miatt egészen a végletekig elmennek ezzel kapcsolatban. Féltékenység, nemi erőszak, válás és istentelen uralom a nő felett; mindez jól jellemzi az emberiség szexuális vágyait! Olyanokká lettünk, mint az állatok, de az ego problémáját még hozzáadtuk ezekhez a szexuális vágyakhoz!

3:17 „Mivel hallgattál feleséged szavára” Ádámnak Isten szavát kellett volna követnie, ehelyett felesége szavait követte és megszegte Isten konkrét parancsolatát (vö. 2:15-17).

■ **„legyen a föld átkozott miattad”** Az itt szereplő IGE (BDB 76, KB 91, *Qal* PASSZÍV MELLÉKNÉVI IGENÉV) az áldott teljes ellentettjét jelenti. A föld nem fog már többé szabadon és bőségesen teremni. A jelenlegi föld nem olyan, mint amilyennek Isten eredetileg szánta!

Az „Ádám” (*Adam*, BDB 9) és „föld” (*adamah*, BDB 9) szavakkal egy szójátékot játszik. Mind a kettő ugyanabból a szótöből ered. A Róma 8:18-23-ban láthatjuk az emberiség és a természet bűnbeesésének következményeit.

Azt az elképzelést is felvetették már, hogy ez az állapot a természet Édenkerten kívüli állapotát tükrözi vissza. Miután Ádám és Éva vétkeztek, ki lettek tiltva Isten különleges kertjéből annak a világnak a valóságába, ahol vadászni/gyűjtögetni kell és foggal-körömmel kell megküzdeni mindenért.

■ **„fáradtsággal élj belőle egész életedben!”** Ádámnak a bűnbeesés előtt azt a feladatot adta Isten, hogy viselje gondját a kertnek (vö. 2:15), ami uralmának/hatalmának jele volt, most azonban ez a feladat fárasztóvá, monotonná, kötelezővé és soha véget nem érővé vált (azaz „fáradozás/gürcölés” BDB 781). És még az emberiség fáradozásával együtt is a föld csak csekélyke termést ad (vö. 18. vers).

Figyeld meg, hogy az „enni” (BDB 37, KB 46) IGE hány alkalommal fordul elő ezekben az első fejezetekben (vö. 2:16,17; 3:1,2,3,6,11,12,13,14,17 [kétszer is],18,19,22)! Ugyanúgy kapcsolódik a bőséghez és az átokhoz is.

3:19 „míg visszatérsz a földbe, mert abból vétettél” Itt látjuk a közvetlen kapcsolatot Ádám bűnbeesése, a szellemi halál (3. fejezet) valamint a fizikai halál (5. fejezet) között. Isten megbízható, szavahihető. Megmondta, hogy meg fogják tapasztalni a halált annak minden velejárójával együtt, és valóban így is lett!

■ **„Bizony por vagy”** (vö. I. Mózes 2:7).

SZÓ ÉS KIFEJEZÉSTANULMÁNY

SZÖVEG: 3:20-21

20Az ember Évának nevezte el a feleségét, mert ő lett az anyja minden élőnek. 21Az Úristen pedig bőrruhát készített az embernek és feleségének, és felöltöztette őket.

3:20 „Az ember Évának nevezte el a feleségét, mert ő lett az anyja minden élőnek” A férj felesége felett való uralmát most azzal is szimbolizálja, hogy a férfi ad nevet az asszonynak. Etimológiailag az „Éva” (*hawwa*) és az „élő” (*haya*) kifejezések nagyon hasonlóak, és valószínűleg ez egy népszerű héber szójáték volt. Ezek a szójátékok az Ádám és Éva, Káin-Nód nevekkel nagyon jól megmutatják ezeknek a korai feljegyzéseknek az irodalmi természetét. Elég ironikus, hogy „Évának” hívják, ami azt jelenti „élő”, miközben ahelyett, hogy életet adott volna, halált hozott.

3:21 Nagyon szokatlan, hogy az embernek ruházatra volt szüksége, ha csak nem várt rá valamilyen éghajlatbeli vagy más egyéb radikális változás az Édenkertek kívül. Ez az első halál, amit Isten rendelt el az emberiség szüksége szerint világosan megmutatja Isten törődését és gondviselését, ugyanakkor megmutatja az ítélet és a következmények valóságát is! (Lásd a következő különleges témát)

KÜLÖNLEGES TÉMA: MIÉRT ÖLTÖZTETTE FEL ISTEN ÁDÁMOT ÉS ÉVÁT ÁLLATI BŐRBŐL KÉSZÜLT RUHÁKBA

- A. Így gondoskodott róluk, hogy felkészítse őket az Édenkertek kívüli kíméletlen életre
- B. Azért, hogy elfedezze a meztelenségük miatt érzett szégyenüket
- C. Azért, hogy megmutassa nekik, hogy felhasználhatják az állatokat az emberiség szükségletei szerint
- D. Azért, hogy megmutassa, mi a különbség aközött, amikor az emberiség gondoskodik valamiről (levelek) és amikor Isten gondoskodik róluk (bőr)
- E. Azért, hogy emlékeztesse őket, hogy az ő haláluk is el fog jönni (vö. I. Mózes 5)
- F. Azért, hogy előrevetítse Krisztus nekünk tulajdonított igazságának felöltözését, amit nekünk ad új öltözőként (vö. Róma 13:14; Galata 3:27; Efézus 4:24; Kolossé 3:8,10,12,14; Jakab 1:21; I. Péter 2:1)
- G. Azért, hogy megmutassa Isten az emberiség felé való folyamatos szeretetét és gondviselését, még akkor is, ha bűnbeestek

SZÖVEG: 3:22-24

22 Azután ezt mondta az Úristen: **Íme, az ember olyan lett, mint miközülünk egy: tudja, mi a jó, és mi a rossz. Most azért, hogy ki ne nyújthassa kezét, és ne szakíthasson az élet fájáról is, hogy egyen, és örökké éljen, 23** kiűzte az Úristen az Éden kertjéből, hogy művelje a földet, amelyből vétetett. **24** És miután kiűzte az embert, odaállította kelet felől az Éden kertjéhez a kerubokat és a villogó lángpallóst, hogy őrizték azt az utat, amely az élet fájához vezet.

3:22 „Íme, az ember olyan lett, mint miközülünk egy” Nagyon sok vita folyt már arról, hogy az I. Mózesben miért használnak itt TÖBBES SZÁMOT (vö. 1:26; 3:22; 11:7). A 22. vers EGYES SZÁMBAN kezdődik, majd TÖBBES SZÁMMÁ fejlődik. Ha engedjük, hogy az Írások értelmezzék magukat, akkor ez nyilvánvalóan a háromegy Istenre utal, s nem a héber nyelvtani formáról van szó, amit a királyi többesnek hívnak. Azonban az is lehetséges, hogy (1) az angyali tanácsra utal (vö. I. Királyok 22:19), vagy (2) a Zsoltárok 110:1-ben szereplő két isteni személyre utal, vagy utalhat akár még (3) az ÚR angyalaként ismert megszemélyesített istenségre is. A sok példa közül, amit meg lehet itt említeni lásd az égő csipkebokrot a II. Mózes 3:2,4-ben.

- „az élet fája” Már korábban is megjegyeztük, hogy az élet fája az ősi közel-keleti teremtéstörténetekben közös vonás volt. Itt az embereket elzárják ettől a fától, de nem az istenek irigysége miatt, hanem mert igazi átok lenne az emberiség számára, ha ebben a bukott állapotában örökké élne.
- „örökké éljen” Lásd a következő különleges témát.

KÜLÖNLEGES TÉMA: 'OLAM (Örökké)

Ez a kifejezés *'olam* (BDB 761, KB 798) nagyon gyakori (több mint 400 alkalommal használják). Számos értelemben egy bizonyos időszak tartamára használják, s minden egyes alkalommal kapcsolódik annak a dolognak a természetéhez, amire éppen utal.

A. Elmúlt idők (csak példák)

1. „a régi kor hősei” I. Mózes 6:4
2. „hegyek és halmok” I. Mózes 49:26
3. „a régi kor nemzedékei” V. Mózes 32:7
4. „atyák” Józsué 24: 2
5. „ősrégi idők” Ézsaiás 51:9

B. Egy egész életre szóló (csak példák)

1. „neked is higgyenek mindenkor” (azaz Mózesnek) II. Mózes 19:9
2. „szolgád örökre” V. Mózes 15:17; I. Sámuel 27:12
3. „egész életedben” V. Mózes 23:7
4. Sámuel „végleg ott maradjon” I. Sámuel 1:22
5. „örökké éljen” a király, I. Királyok 1:31; Nehémiás 2:3; Zsoltárok 21:4
6. „áldjuk az Urat mindörökké” Zsoltárok 115:18; 145:1-2
7. „éneklek örökké” Zsoltárok 89:1; 115:18; 145:1-2
8. „örökre terhes” (metafora) Jeremiás 20:17
9. Valószínűleg a Példabeszédek 10:25

C. Folyamatos létezés (de nyilvánvaló korlátokkal)

1. az emberek örökké élnek, I. Mózes 3:22
2. a föld, Zsoltárok 78:69; 104:5; 148:6; Prédikátor 1:4 (vö. II. Péter 3:10)
3. Ároni papság, II. Mózes 29:9; 40:15 (vö. I. Sámuel 2:30)
4. a szombat, II. Mózes 31:16-17
5. az ünnepek, II. Mózes 12:14,17,24; III. Mózes 16:29,31,24; 23:14,21,41
6. a körülmetélkedés, I. Mózes 17:13 (vö. Róma 2:28-29)
7. az ígélet földje, I. Mózes 13:15; 17:18; 48:4; II. Mózes 32:13 (vö. száműzetések)
8. lerombolt városok, Ézsaiás 25:2; 32:14; 34:10

D. Feltételhez kötött szövetségek

1. Ábrahám, I. Mózes 17:7,8,13,19
2. Izrael, V. Mózes 5:29; 12:28
3. Dávid, II. Sámuel 7:13,16,25,29; Zsoltárok 89:2,4
4. Izrael, Bírák 2:1 (vö. Galata 3)

E. Feltétlenküli szövetségek

1. Noé, I. Mózes 9:12,16
2. Az Új Szövetség, Ézsaiás 55:3; Jeremiás 32:40; 50:5 (azaz Jeremiás 31:31-34; Ezékiel 36:22-

30)

F. Isten Maga

1. Létezése, I. Mózes 21:33; V. Mózes 32:40; Zsoltárok 90:2; 93:2; Ézsaiás 40:28; Dániel 12:7
2. Neve, II. Mózes 3:15; Zsoltárok 135:13
3. Uralma, II. Mózes 15:18; Zsoltárok 45:6; 66:7; Jeremiás 10:10; Mikeás 4:7
4. Szava, Zsoltárok 119:89,160; Ézsaiás. 40:8; 59:21
5. Szeretete, Zsoltárok 25:6; 89:2; 103:17; 118:1-4,29; Jeremiás 33:1

G. Az Ő Messiása

1. Neve, Zsoltárok 72:17,19
2. Örökké áldott, Zsoltárok 45:2,17; 89:52
3. Uralma, Zsoltárok 89:36,37; Ézsaiás 9:7
4. pap, Zsoltárok 110:4
5. mindenek előtt való létezése, Mikeás 5:2

H. Az Új Kor élete

1. örökélet, Dániel 12:2
2. örökké tartó megvetés, Dániel 12:2
3. nem lesz többé könny, Ézsaiás 65:19 (Jelenések 21:4)
4. nem lesz többé nap, Ézsaiás 60:19-20 (Jelenések 21:23)

Figyeld meg, hogy az angol NIV bibliafordításban hány féle módon fordították le ezt az egy szót

1. örökké
2. régi
3. örökké tartó
4. örökkévaló
5. maradandó
6. mindig
7. egy egész életre
8. folyamatos
9. állandó
10. tartós
11. bármikor
12. ősi, régi
13. végtelen
14. örökkön örökké
15. egészen a legvégéig
16. hosszú ideig
17. régen, régóta

3:23 „kiűzte az Úristen az Éden kertjéből” Ez egy nagyon erőteljes IGEI forma (BDB 1081, KB 1511, *Piel BEFEJEZETLEN*) aminek negatív mellékjelentései vannak. Az V. Mózes 21:14-ben a válasra utal, az I. Királyok 9:7-ben pedig az Izrael népét sújtó ítéletre utal.

3:24 „kérubokat” Ezek szárnyas angyali teremtmények (BDB 500), amik Isten kertjét védték az emberiségtől. Később a szentsátor/templom művészeti alkotásaiban is feltűnnek. Az a tény, hogy a Kert védelem alatt állt

megmutatja, hogy mennyire különleges hely volt, egy védett környezet, ami innentől kezdve tiltott terület volt az emberiség számára. Lásd a következő különleges témát.

KÜLÖNLEGES TÉMA: KÉRUB

- A. Egyike a számos fajtájú angyali lényeknek. Ez a bizonyos angyalfajta szent helyeket védelmezett (vö. II. Mózes 25:18-22; I. Királyok 8:6-7).
- B. Etimológiáját tekintve származása bizonytalan:
1. Eredhet az akkád szóból, ami Isten és ember közötti „közbenjárót” vagy „közvetítőt” jelent
 2. Eredhet a héber nyelvből, ebben az esetben egy szójátékról van szó a „chariot” – harci szekér és a „cherub” – kérub szavakkal (vö. Ezékiel 1; 10)
 3. Néhányan azt mondják, hogy ez a szó „ragyogó megjelenést” jelent
- C. Fizikai megjelenés – Ezt nehéz volt bizonyítani, mert a Biblián belül is számos változatos leírás szerepel, és az ősi Közel-Keleten számos változatos állati-emberi formát találtak. Vannak olyanok, akik a következőkhöz kapcsolják ezeket:
1. A mezopotámiai szárnyas bikához
 2. Az egyiptomi szárnyas sas-oroszlánokhoz, amiket „griffmadaraknak” hívtak
 3. A Hiramon, Tírusz királyának trónján lévő szárnyas teremtményekhez
 4. Az egyiptomi Szfinkszhez, ehhez hasonló formákat találtak Akháb király elefántcsont palotájában is Samáriában
- D. Fizikai leírás
1. A kérub leírása az Ézsaiás 6-ban található szeráf leírásával áll kapcsolatban
 2. Példák a különböző megjelenési formákra
 - a. Az arcok száma
 - (1) Kettő – Ezékiel 41:18
 - (2) Négy – Ezékiel 1:6, 10; 10:14,16,21,22
 - (3) Egy – Jelenések 4:7
 - b. A szárnyak száma
 - (1) Kettő – I. Királyok 6:24
 - (2) Négy – Ezékiel 1:6,11; 2:23; 10:7,8-21
 - (3) Hat (mint a szeráfoknak az Ézsaiás 6:2-ben) – Jelenések 4:8
 3. Egyéb testrészek
 - a. Emberi kezek – Ezékiel 1:8; 10:8,21
 - b. Lábak
 - (1) Egyenesek, térdek nélkül – Ezékiel 1:7
 - (2) Borjúlábhoz hasonló lábfejek – Ezékiel 1:7
 4. Josephus Flavius beismeri, hogy senki sem tudja, hogyan is néztek ki a kérubok (vö. *Antiquities of the Jews – A zsidók története*, VIII:3:3).
- E. A Bibliában található helyek és céljaik
1. Az élet fájának őrzői, I. Mózes 3:24 (a következő helyeken pedig valószínűleg metaforikusan a Sátánra használja Ezékiel 28:14,16)
 2. A Szent Sátor őrzői
 - a. A szövetség ládája felett, II. Mózes 25:18-20; IV. Mózes 7:89; I. Sámuel 4:4
 - b. A sátorlapokon és a kárpiton is szerepeltek a képeik; II. Mózes 26:1,31; 36:8,35
 3. Salamon templomának őrzői
 - a. Két faragott kérub volt a Szentek Szentjében; I. Királyok 6:23-28; 8:6-7; II. Krónikák 3:10-14; 5:7-9
 - b. A belső szentéj falán; I. Királyok 6:29,35; II. Krónikák 3:7
 - c. A mosdóállványok oldallapjain; I. Királyok 7:27-39
 4. Ezékiel templomának Őrzői

- a. Faragott képmásaik voltak a falakon és az ajtókon; Ezékiel 41:18-20, 25
- 5. Az istenség helyváltoztatásával összefüggésben
 - a. valószínűleg a szélre használták metaforaként; II. Sámuel 22:11; Zsoltárok 18:10; 104:3-4; Ézsaiás 19:1
 - b. Isten trónjának őrzői; Zsoltárok 80:1; 99:1; Ézsaiás 37:16
 - c. Isten hordozható trónszerű harciszekerének őrzői; Ezékiel 1:4-28; 10:3-22; I. Krónikák 28:18
- 6. Heródes Temploma
 - a. A falakra volt festve (azaz őrző, vö a Talmuddal, „Yoma” 54a)
- 7. A Jelenések könyvében a trónon történő jelenetek (azaz őrző, vö. Jelenések 4-5)

MEGVITATANDÓ KÉRDÉSEK

Ez egy tanulmányozást elősegítő kommentár, ami azt jelenti, hogy te magad vagy a felelős a saját Biblia értelmezésedért. Mindannyian abban a fényben kell járnunk, ami megadatott. Te, a Biblia és a Szentlélek játszótok az elsődleges szerepet az értelmezésben. Ne mondj le erről egy kommentátor miatt sem.

Ezek a megvitatandó kérdések azért vannak, hogy segítsenek átgondolni a könyv ezen részének főbb témáit. Szándékuk gondolat-ébresztő, nem pedig definiáló.

1. Mi ez? Egy allegória, egy mítosz vagy egy történelmi elbeszélés?
2. A kígyó valódi, szó szerint értendő kígyó volt? Tudott beszélni?
3. A kígyónak a gonosz adta az erőt, vagy megszállta? Ha igen, hogyan és miért?
4. Tudta Isten, hogy Ádám és Éva mit fognak tenni? Ha igen, miért engedte meg?
5. Saját szavaiddal magyarázd el a kígyó csábításának fejlődő szintjeit, és az Isten ellen felhozott vádjait.
6. Istennek, egy szellemi lénynek hogyan lehet fizikai teste?
7. A 3. fejezet megmagyarázhatja-e a világunkban jelenlévő gonoszt és az emberiség szívében lévő bűntudatot? Ha igen, miért nem fejt ki jobban az ószövetség?
8. A kígyó Isten eszközeként szolgál-e, hogy próbára tegye az emberiséget, vagy már eleve lázadt Isten ellen (vö. Jób 1-2 és Zakariás 3)?
9. Miért ítelt meg Isten egy olyan állatot, amit a Sátán egyszerűen csak kihasznált?
10. A 15. vers egy utalás az eljövendő Messiásra, vagy egyszerűen csak azt a félelmet írja le, ami az asszony és a kígyók között van?
11. Nyilvánvaló, hogy a mai modern társadalmunk, ami a férfi és a nő közti egyenlőséget hangsúlyozza ki, teljesen elutasítja a 16. verset, mint egyetemesen alkalmazandó alapelvet. Mit gondolsz, ez a vers még ma is érvényes, vagy már nem? Miért?
12. Mit látunk a 20. versben? Ádám részéről az a megtérés és a hit kifejezése volt-e, vagy pedig egy tudatos megerősítése annak, hogy ő és Éva meg tudják ezt oldani saját maguk is?
13. Magyarázd meg, miért használ a 22- vers TÖBBES SZÁMÚ kifejezéseket Istenre vonatkozóan. Lehetséges, hogy a Szentháromság tanát vetíti előre, vagy valami másról van itt szó? Miért, vagy miért nem?

I.MÓZES 4:1-26

MODERN FORDÍTÁSOK BEKEZDÉSI FELOSZTÁSAI*

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Káin és Ábel	Káin megöli Ábelt	Káin, Ábel és Sét	Káin és Ábel	Káin és Ábel
4:1-8	4:1-8	4:1-7 4:8-16	4:1-7 4:8	4:1-8
4:9-15	4:9-15		4:9a 4:9b 4:10-12 4:13-14 4:15-16	4:9-16
4:16	Káin családja 4:16-18		Káin leszármazottai	
4:17-22		4:17-22	4:17-22	4:17-22
4:23-24	4:19-24	4:23-24	4:23-24	4:23-24
(23-24)	(23-24) Egy új Fiú	(23-24)	(23-24) Sét és Énók	(23-24) Sét és leszármazottai
4:25-26	4:25-26	4:25-26	4:25-26	4:25-26

HARMADIK OLVASÁSI CIKLUS (az „Útmutató a helyes bibliaolvasáshoz”-ból) KÖVETVE AZ EREDETI SZERZŐ SZÁNDÉKÁT A BEKEZDÉSEK SZINTJÉN

Ez egy tanulmányozást elősegítő kommentár, ami azt jelenti, hogy te magad vagy a felelős a saját Bibliaértelmezésedért. Mindannyian abban a fényben kell járnunk, ami megadatott. Te, a Biblia és a Szentlélek vagytok az elsődlegesek az értelmezésben. Ne mondj le erről egy kommentátor miatt sem.

Egyszerre olvasd el az adott fejezetet. Azonosítsd a témákat. Hasonlítsd össze a te témafelosztásaidat az öt különböző fordítással. A bekezdések nem ihletettek, de mindenképp kulcsfontosságúak az eredeti szerző szándékainak azonosításához, ami az értelmezés szíve. Minden bekezdésnek egy és csak egy témája van.

1. Első bekezdés
2. Második bekezdés
3. Harmadik bekezdés
4. Stb.

BEVEZETÉS

- A. Már nagyon sok kommentáríró kijelentette, hogy a 4:1-24 Káin lázadó magjának a kifejlődését írja le, míg a 4:25-5:32 Sét istenfélő magjának kialakulását. Bár hasznos lehet ez a gondolat vagy nézet ezeknek a fejezeteknek a tanulmányozásában, mégis darabokra hullik szét a 6:5-6, 11-12,13 fényében, amiben azt látjuk, hogy minden ember ugyanúgy bűnös.
- B. Nagyon sokan mondták már azt is, hogy a 4. fejezet nem egy részletes nyugati stílusú családfa leírás, hanem egy keleti héber nemzetségtáblázat, ami csak a legfontosabb személyeket emeli ki. Ha összeadod az I. Mózes 4-ben található dátumokat, akkor úgy tűnhet, hogy átfedések vannak benne, és mindössze egy körülbelüli 2000 éves időszakod fed le. Így azt hiszem, ezek valóban reprezentatív minták, vagy szimbolikus számok (mint Jézussal kapcsolatban a Máté és a Lukács evangéliumában), s nem pedig aprólékos, részletekbe menő pontos nemzetségtáblázatok.
- C. Az 5. fejezetet a halál fejezeteként is jellemzik, de a 21-24-es versek Énók tolmácsolásában hatalmas reményt fogalmaznak meg az emberiség megváltásával kapcsolatban. Ugyanezeket a kifejezéseket használják Illésre is a II. Királyok 2:3,5,9,10-ben.
- D. Az I. Mózes 3:8-11:9 felfedi a bűn borzalmas következményeit, amik nemzedékről nemzedékre folytatódnak.
- E. Káin leszármazottait nem dokumentálták olyan módon, mint Sét leszármazottait (azaz nem részletezték évszámok szerint). Káin vérvonala az özönvízzel végleg kihalt. Valószínűleg a házassága miatt. Nem minden két lábon járó, eszköz készítő, nagyméretű koponyával rendelkező teremtmény lett Isten képmására megalkotva.

SZÓ ÉS KIFEJEZÉSTANULMÁNY

SZÖVEG: 4:1-8

1Azután Ádám a feleségével, Évával hált, aki teherbe esett, megszülte Kaint, és azt mondta: **Fiút kaptam az Úrtól!** **2**Majd újból szült: annak testvérét, Ábelt. Ábel juhásztor lett, Kain pedig földművelő. **3**Egy idő múlva Kain áldozatot vitt az Úrnak a föld terméséből. **4**Ábel is vitt elsőszülött bárányaiból, azok kövérjéből. Az Úr rátekintett Ábelre és áldozatára, **5**de Kainra és áldozatára nem tekintett. Kain emiatt nagy haragra gerjedt, és lehorgasztotta a fejét. **6**Ekkor azt kérdezte Kaintól az Úr: **Miért gerjedtél haragra, és miért horgasztod le a fejed?** **7**Hiszen ha jól cselekszel, emelt fővel járhatsz. Ha pedig nem jól cselekszel, a bűn az ajtó előtt leselkedik, és rád vágyódik, de te uralkodjál rajta! **8**Ezután azt mondta Kain a testvérenek, Ábelnek: **Menjünk ki a mezőre!** Amikor a mezőn voltak, rátámadt Kain a testvére, Ábelre, és meggyilkolta.

4:1 „Azután Ádám a feleségével, Évával hált” Szó szerint „Ádám ismerte Évát”. A héber „ismerni” kifejezés egy intim, személyes kapcsolatról szól (BDB 393, KB 390, *Qal* BEFEJEZETT, vö. Jeremiás 1:5). Az, hogy ez lett volna az első szexuális együttlét Ádám és Éva között nem lett feljegyezve. A Biblia nem hallgat arról, hogy hány gyermekük volt, és mikor születtek. A gyerekeik közül csak a három megnevezett gyermekről tudunk. Nagy jelentősége van ennek ez újszövetségi „ismerni” Istent kifejezés fordításában és értelmezésében, ami megmutatja, hogy nem csupán a Róla szóló tények ismeretéről van szó, hanem a személyes kapcsolat hangsúlyozza. Lényegében az emberiség Isten felé tanúsított válaszreakciója magába kell, hogy foglalja (1) a Róla szóló igazságokban való hitet, (2) Személye elfogadását, és (3) a helyes életstílus megélését! Lásd a következő különleges témát.

KÜLÖNLEGES TÉMA: ISMERNI/TUDNI (leginkább az V. Mózeset használva példaként)

A héber 'ismerni/tudni' (BDB 393) szónak több különböző értelme van (a szemantikai területen) *Qal* igeidőben.

1. megérteni, hogy mi a jó és mi a gonosz – I. Mózes 3:22; V. Mózes 1:39; Ézsaiás 7:14-15; Jónás 4:11
2. megértés által megismerni – V. Mózes 9:2,3,6; 18:21
3. megtapasztalás útján tudni – V. Mózes 3:19; 4:35; 8:2,3,5; 11:2; 20:20; 31:13; Józsué 23:14
4. megfontolni – V. Mózes 4:39; 11:2; 29:16
5. személyesen ismerni
 - a. egy személyt – I. Mózes 29:5; II. Mózes 1:8; V. Mózes 22:2; 28:35,36; 33:9
 - b. egy istent – V. Mózes 11:28; 13:2,6,13; 28:64; 29:26; 32:17
YHWH-t – V. Mózes 4:35,39; 7:9; 29:6; Ézsaiás 1:3; 56:10-11
 - c. szexuálisan – I. Mózes 4:1,17,25; 24:16; 38:26
6. egy tanult készség vagy tudás – Ézsaiás 29:11,12; Ámós 5:16
7. légy bölcs – V. Mózes 29:4; Példabeszédek 1:2; 4:1; Ézsaiás 29:24
8. Isten ismeri
 - a. Mózeset – V. Mózes 34:10
 - b. Izraelt – V. Mózes 31:21,27,29

■ **„Káin”** A „Káin” név (*qayin*, BDB 884 III, KB 1097, and BDB 888-89) a héber „kapott” szóval való hangzásbeli játék (*qaniti*). Úgy tűnik ez megerősíti azt, hogy Káin egy különleges ajándék volt YHWH segítségével (lehetséges, hogy a 3:15 beteljesítése).

■ **„Fiút kaptam az Úrtól”** A „fiúgyermek” fordítás jól visszaadja ennek a szónak a hangsúlyosságát. Néhányan azt mondják, hogy Évának ekkor már voltak lányai, és hogy ő volt az első fiúgyermek, de mindez pusztán találgatás. Az 1. vers végén az a kifejezés, hogy az „Úrtól”, vagy, ahogy az angolban szerepel „az Úr segédelmével” (BDB 86) arra utal, hogy Éva részéről ez a hitének kijelentése volt, az I. Mózes 3:15-16-ra alapozva. Itt fordul elő először a YHWH név magában. Legközelebb a 4:26-ban fordul elő egyedül ez a név, amikor arról beszél, hogy Sét családja hogyan tisztelte Istent.

4:2 „Majd újból szült: annak testvérét, Ábelt.” A rabbi azt mondják, hogy mivel a 2. versből hiányzik az a kifejezés, hogy „és Ádám ismerte Évát”, így Káin és Ábel ikertestvére voltak, de ez egyáltalán nem valószínű.

■ **„Ábel”** Ennek a névnek a héber jelentése az, hogy „lehelet”, „pára” vagy „hiúság” (BDB 211 II, vö. Prédikátor 1:2). Három lehetséges burkolt célzása lehet ennek a névnek: (1) lehet, hogy utal (a) Éva csüggedtségére, amit bűnös természete miatt érzett, vagy (b) előrevetíti Ábel életének rövidségét. Az is lehet, hogy (2) az akkád „fiú” (*ibil*) szóval áll kapcsolatban, vagy az is lehetséges, ahogyan azt néhányan gondolják, hogy (3) a „gyengeség” szóval lehet rokon értelmű szó, mivel Éva elkeseredett a sok gyermekkel kapcsolatos átok miatt (vö. I. Mózes 3:16).

4:3 „Egy idő múlva Kain áldozatot vitt az Úrnak a föld terméséből” Figyeld meg, hogy Káin visz először áldozatot az Úrnak (BDB 97, KB 112, *Hiphil* BEFEJEZETLEN). Nincs semmi magától benne rejlő alsóbbrendűség a gabona (növény) áldozatban szemben az állatáldozattal. Az áldozatot hozó hitében van az áldozat jelentősége, nem pedig magában az áldozatban. Valószínűleg az Édenkert kapujához vitték az áldozatokat.

4:4 „Ábel is vitt elsőszülött bárányaiból” Úgy tűnik, hogy az „elsőszülött” (BDB 114) szó a kulcsfontosságú. Káin a mezőgazdasági terményeiből hozott, Ábel viszont nyájának legjobbját hozta, ami hitének és

tiszteletének hozzáállását mutatta meg. De nem szabad elfelejteni, hogy a szöveg maga nagyon többértelmű és rövid. Nagyon óvatosnak kell lennünk, nehogy túl sokat olvassunk bele ezekbe a korai feljegyzésekbe.

■	
NASB	„azok kövérjéből”
NKJV	„azok kövérjét”
NRSV	„azok kövér részét”
TEV	„a legjobb részeit”
NJB	„és valamennyit a kövérjéből”
SEPT	„sőt, néhányat a legkövérebből”
JPSOA	„a legkiválóbbakat”
NET	„sőt, a legkövérebbeket”

Úgy tűnik, hogy itt is, és a későbbi judaizmusban is a belek és az azokhoz kapcsolódó háj volt az, amit az oltáron feláldoztak: (1) úgy tekintettek rájuk, mint az érzelmek trónjára, vagy (2) a háj jelképezte a gazdagságot és az egészséget.

A SEPT, JPSOA, és a NET Bible bibliafordítások úgy értelmezik ezt a kifejezést, ami nem csak az oltáron bemutatott belsőségekre és a hájra utal, hanem a nyáj legjobb példányaira. Ez jobban is illik a szövegkörnyezetbe.

■ **„Az Úr rátekintett Ábelre és áldozatára”** Itt valóban szó szerint azt mondja az eredeti fordítás, hogy pozitív értelem „tekintett rá” (BDB 1043, KB 1609, *Qal* BEFEJEZETLEN, vö. TEV és NJB). Arról, hogy ezt hogyan tette, már nagyon sok elmélet született. Az nyilvánvaló, hogy Isten kifejezte örömét az egyikkel kapcsolatban és nemtetszését a másikkal kapcsolatban. Néhány kommentáríró megjegyezte, régiek és modernkoriak egyaránt, hogy Isten először Ábelt fogadta el, csak utána fogadta el áldozatát. Mindig ez a sorrend (vö. Zsidók 11:4). Káin problémája a hozzáállása volt. Az is lehetséges, hogy Isten a szuverenitását fejezi azzal, hogy a fiatalabbat szereti, nem az idősebbet. Ezt végig megfigyelhetjük az egész I. Mózesben.

4:5 „Kain emiatt nagy haragra gerjedt” Az eredeti nyelvben az itt használt héber szavak nagyon intenzívek, amik jól leírják Káin érzelmeit (BDB 354, KB 351, *Qal* BEFEJEZETLEN, plusz a „nagy” HATÁROZÓSÓ BDB 547). Figyeld meg, hogy Istenre haragszik, de dühét öccsén tölti ki. A haragot az istentisztelet és az Isten imádatának összefüggésében láthatjuk megnyilvánulni. Valószínűleg azért volt mérges, mert ő hozta előbb az áldozatot, Isten mégis Ábelét fogadta el, az övét pedig nem.

■ **„és lehorgasztotta a fejét”** Az eredeti szövegben egy szójátékot láthatunk a „lehorgasztotta” szóval, amit az 5. és 6. versben láthatunk (BDB 656, KB 709) és az „emelt fővel” kifejezések között, ami a 7. versben található. Az a kifejezés, hogy „emelt fővel” azt is jelentheti, hogy „elfogadott” (BDB 669, KB 724, *Qal* FŐNÉVI IGENÉV CONSTRUCTUS, vö. NKJV, NRSV, TEV).

4:6 „Miért gerjedtél haragra” Isten itt ismét számos kérdést tesz fel, de nem azért, hogy informálódjon, hanem hogy segítségen az embernek megértenie saját érzéseit és motivációit (vö. 9. vers és 3:9,11,13).

4:7 „a bűn az ajtó előtt leselkedik” Ebben a versben a bűnt egy vadállattal személyesíti meg, ami a pusztításra vágyik (vö. I. Péter 5:8). A „leselkedik” kifejezés lehet, hogy összefüggésben áll az akkád szóhasználattal, amit a démonokra használtak (BDB 9 18, KB 1181, *Qal* MELLÉKNÉVI IGENÉV). Ez a szó jól megmutatja a világunkban lévő bűn valódi természetét.

■ **„és rád vágyódik”** Az itt használt „vágyódik” kifejezés (BDB 1003, KB 1802) ugyanaz, amit az I. Mózes 3:16-ban is láthatunk. Jól bemutatja, hogy a gonosz célja az, hogy elpusztítson minket (azaz „irányítson”, „leuraljon”).

■ **„de te uralkodjál rajta!”** Az itt használt IGE (BDB 605, KB 647) *Qal* BEFEJEZETLEN módban szerepel. Ez azt mutatja, hogy nem egyszerű bábok vagyunk a gonosz kezében, hanem Isten segítségével képesek lehetünk arra, hogy ellenálljunk a gonosznak (vö. Efézus 6:13; Jakab 4:7; I. Péter 5:9), hogy megtérjünk, és hogy helyreállítson minket! Káint nem Ádám bűne „kötelezte” a bűnre (vö. Ezékiel 18:2-4). Való igaz, hogy kihatással van ránk Ádám és Éva lázadása, de mi magunk vagyunk a felelősek a saját döntéseinkért.

4:8 „Ezután azt mondta Káin a testvérének” Nagyon sokat vitáztak már erről a kifejezésről. Vannak, akik azt állítják, hogy Káin elmondta Ábelnek azt, amit Isten a 6. és 7. versben mondott. Mások azt állítják, a Samáriai Pentateuchussal, a Septuagintával, a szír írásokkal, a Vulgatával, és az RSV fordításokkal egybehangzóan, hogy Káin kicsalogatta Ábelt a mezőre, hogy megölhesse (azaz előre megfontolt gyilkosságot követett el).

■ **„rátámadt Káin a testvére”** A 3. fejezet a természetfeletti kísértést hangsúlyozta ki; a 4. fejezet pedig az emberiségben fellelhető Ádami bűnös természet fejlődését. Nem hirtelen felindulásról van itt szó, hanem a teljes egészében kivirágzott bűnről, ami Ádám és Éva bűnéből fakadt, s ami kiterjedt összes leszármazottjukra (vö. Róma 8:9-18,23; I. János 3:12). A „rátámadt” (BDB 877, KB 1086, *Qal* BEFEJEZETLEN módú) és „meggyilkolta” (BDB246, KB 255, *Qal* BEFEJEZETLEN módú) IGÉK a fokozatosan fejlődő erőszakosságot mutatják meg.

SZÖVEG:4:9-15

9Akkor az Úr megkérdezte Kaintól: Hol van Ábel, a testvéred? Kain ezt felelte: Nem tudom! Hát őrzője vagyok én a testvéremnek? **10**De az Úr így szólt: Mit tettél? Testvéred kiontott vére hozzám kiált a földből! **11**Most azért légy átkozott, kitaszítva arról a földről, amely megnyitotta a száját, hogy befogadja testvéred véré, amelyet kiontottál! **12**Ha a földet műveled, többé ne adja neked termőerejét! Bujdosó és kóborló légy a földön! **13**Ekkor Kain azt mondta az Úrnak: Nagyobb a büntetésem, semhogy elhordozhatnám. **14**Íme, elúztél ma erről a termékeny vidékről, és el kell rejtőznöm színed elől. Bujdosó és kóborló lettem a földön, és meggyilkolhat bárki, aki rám talál. **15**De az Úr azt felelte neki: Nem úgy lesz! Ha valaki meggyilkolja Kaint, hétszeresen kell bűnhődnie. Ezért jelet tett az Úr Kainra, hogy senki se üsse agyon, ha rátalál.

4:9 „Hát őrzője vagyok én a testvéremnek?” Káin nagy problémája a bűnbánatot nem érző szíve volt. Az a kifejezés, hogy „őrzője”, jelentheti azt is, hogy „pásztora” (BDB 1036, KB 1581, *Qal* AKTÍV MELLÉKNÉVI IGENÉV), ami lehetséges, hogy egy szójáték volt Ábel foglalkozására utalva (vö. 2. vers).

4:10 „Testvéred kiontott vére hozzám kiált a földből!” Ez a kifejezés nagyon nagy jelentőségű („kiált” BDB 858, KB 1042, *Qal* AKTÍV MELLÉKNÉVI IGENÉV). A zsidók szerint az életerő a vérben volt (vö. III. MÓZES 17:11; Jelenések 6:9,10). A „vér” szó a héber nyelvben TÖBBES SZÁMÚ. Rashi szerint a TÖBBES SZÁM Ábelre és potenciális utódaira utal. A TÖBBES SZÁM emellett intenzitást is mutat.

4:11 „Most azért légy átkozott, kitaszítva arról a földről” Ez az első, konkrétan az emberre irányuló átok. Ádám bűnével a föld lett átkozott. Ez azért volt fontos, mert Káin, földműves lévén nem folytathatta tovább foglalkozását. A pusztába lett száműzve, ami a démonok lakhelye volt, ennek velejárója pedig az volt, hogy nem volt alkalmas a mezőgazdasági tevékenységre.

4:12 „többé ne adja neked termőerejét” Ez egy *Hiphil* PARANCSOLÓ módban lévő kifejezés (BDB 414, KB 418). Nagyon sok kommentáríró mondta már azt, hogy pont emiatt éltek Káin leszármazottai városalakó életet szemben a vidéki étellel (vö. 16-24-es versek).

■ **„Bujdosó és kóborló légy”** Ez a két hasonlóan hangzó szó (BDB 631, KB 681 és BDB 626, KB 678, cf. v. 14) jól jellemzik Káin nomád életét. Szójáték volt ez a Nód földjére használt kifejezéssel (BDB 627 II). Ezek a szójátékok nagyon jól megmutatják ezeknek a korai fejezeteknek az irodalmi fejlődését.

4:13 „Nagyobb a büntetésem, semhogy elhordozhatnám.” Káin nem a tettét bánta meg, hanem annak következménye miatt sajnálkozik.

4:14 „Íme, elúztél ma erről a termékeny vidékről” Ez volt Káin bűnének a foglalkozására kiható következménye, az a kifejezés pedig, hogy „el kell rejtőznöm színed elől” volt bűnének szellemi következménye (vö. 3:8).

■ **„meggyilkolhat bárki, aki rám talál”** Káin féltette életét. A rabbik azt mondják, hogy az állatoktól félt. Azonban úgy tűnik, hogy a szövegekörnyezet saját rokonaira utalt, akik Ábel „go'el”-jei (vérbosszút állók) lennének, és megölnék őt. Ez pedig arra utalhatna, hogy Ádámnak és Évának több, meg nem nevezett gyermeke is volt.

Kidner *The Tyndale Commentary on Genesis* című könyvében van egy nagyon érdekes értekezés Ádám és Éva más történelem előtti emberszabásúakkal való kapcsolatáról, valamint Bernard Ramm antropológiáról való értekezése is érdekes a *The Christian's View of Science and Scripture* című könyvében. Ez a vers utal arra, hogy nagyon sok más értelmes teremtmény is létezett. Az emberszabásúakról (vagy humanoidokról) és az ősi Közel-Keletet való elfoglalásukról szóló értekezést R. K. Harrison *Introduction to the Old Testament* című könyv 147-163 oldalán találhatod meg, valamint ugyanerről olvashatsz Fazale Rana és Hugh Ross *Who was Adam?* című könyvében is.

Ha Káin egy olyan egyeddel házasodott volna össze, ami nem homo sapiens volt, és akiben nem volt ott Isten Lelke, akkor az I. Mózes 6:1-4 Isten különleges emberi teremtményeinek más, két lábon járó állatokkal való keveredéséről szólna, s nem az emberek és angyalok keveredéséről.

4:15 „Ha valaki meggyilkolja Káint, hétszeresen kell bűnhődnie” Úgy tűnik, hogy az a kifejezés, hogy „hétszeresen”, a teljes bosszút jelenti (BDB 988). Látszólag Isten azért hagyta életben Káint, hogy bűnének jele meg szívbemarkolóbb legyen. A rabbik azt mondják, hogy Isten hét nemzedéken keresztül fog bosszút állni rajta, ami pont Lámek generációja. Létezik egy olyan rabbinikus legenda, hogy a 23. vers Lámekre és fiára, Tubal-Káinra utal, akik véletlenül ölték meg Káint.

■ **„Ezért jelet tett az Úr Kainra”** Ez vagy (1) Isten kegyelmének jele (BDB 16, „egy jegy”) volt az ítélet közepette, vagy (2) arra utalt, hogy Isten életben tartotta ítéletét az idők során. A rabbik azt mondják, hogy Isten egy állati szarvat helyezett Káin homlokára. Azonban az tűnik a legvalószínűbbnek, hogy a homlokára tett egy jelet (vö. Ezékiel 9:4,6).

SZÖVEG: 4:16

16Ezután elment Kain az Úr színe elől, és letelepedett Nód földjén, Édentől keletre.

4:16 „Ezután elment Kain az Úr színe elől” Úgy tűnik, hogy a szellemi következménynek ez volt a fizikai szimbolikája („eltávozott” BDB 422, KB 425, *Qal* BEFEJEZETLEN). A 16-24-es versek valóban azt mutatják, ahogy a száműzött emberiség egy Istentől távoli világrendszer alapít. Ezt az anti-YHWH világrendszert láthatjuk a Dániel látomásában szereplő királyságokban. A Jelenések könyvében a Babiloni parázna szimbolikájává válik, és abban is láthatjuk, ahogyan János a „világ” kifejezést használja.

■ **„Nód földjén”** A „Nód” egy héber kifejezés volt, amit a „vándorlás” vagy a „vándorlók földjének” kifejezésére használták (BDB 627 II). Ez nyilvánvalóan egy szójáték volt Káin nevével. Azt nem tudjuk, hogy

hol volt pontosan ez a hely, de nyilvánvalóan még attól a helytől is keletebbre volt Édenhez képest, mint ahol Ádám és Éva letelepedett.

SZÖVEG: 4:17-22

17És Kain a feleségével hált, aki teherbe esett, és megszülte Énókot. Majd várost épített Kain, és a fiáról Énóknak nevezte el. **18**Énóknak született Írád, Írád nemzette Mehújáélt, Mehújáél nemzette Metúsáélt, és Metúsáél nemzette Lámecket. **19**Lámek két asszonyt vett feleségül: az egyiknek Ádá volt a neve, a másiknak Cillá. **20**Ádá szülte Jábált. Ő lett a sátorlakók és pásztorok ősatyja. **21**Testvérének Júbál volt a neve. Ő lett minden citerás és fuvalás ősatyja. **22**Cillá is szült: Túbalkaint, mindenféle réz- és vasszerszám kovácsmesterét, továbbá Túbalkain hűgát, Naamát.

4:17 „Kain a feleségével hált” Kitt vett feleségül? A legtöbb konzervatív tudós azt feltételezi, hogy az egyik lánytestvérét, de ezt sehol sem látjuk feljegyezve a Bibliában. Az I. Mózes 5:4 azonban kijelenti, hogy Ádámnak és Évának voltak más fiai és lányai is. Viszont eltűnődünk azon, hogy kik voltak azok az emberek a kerten kívül, akiktől Káin félt a 4:14-ben (lásd a 4:14 jegyzetét).

■ **„aki teherbe esett, és megszülte Énókot”** Ezeknek a neveknek az etimológiája elég vitatható. Az Énók név jelentheti azt is, hogy „kezdő” vagy „kezdeményező” (BDB 335). Káin és Sét gyermekeinek felsorolása között az 5. fejezetben nyilvánvaló a hasonlóság (pl. Énók és Lámek). Hogy ennek az etimológiai hasonlóságnak mi a pontos oka, azt nem tudjuk, de jól megmutatja, hogy (1) a két családnak sok közös társadalmi kapcsolata volt, vagy az is lehet, hogy (2) a két Énók közti szellemi különbségre mutat rá.

Továbbá figyelj meg azt is, hogy a Káin vérvonalába tartozók életkora nem lett megadva. Ez arra is utalhat, hogy Sét leszármazottainak hosszú élete a hírnév vagy a dicsőség szimbóluma volt (ugyanúgy, mint a 10 sumér király felsorolásában, akik hosszú ideig éltek az özönvíz előtt és után is. Az élet hossza az özönvíz után csökken, de a mai mértékkel nézve még mindig elég hosszú ideig éltek akkoriban.).

■ **„Majd várost épített”** Úgy tűnik, hogy ez nyílt ellenszegülés Isten azon parancsolatával szemben, hogy kóborló legyen (vö. 12 és 14 versek). Mások úgy tartják, hogy ez Káin attól való félelmét mutatja meg, hogy valaki megölheti; így aztán épített egy várat, hogy megvédje saját magát és családját is (hasonlóan a Babel tornyának céljához).

4:18 „Énóknak született Írád” A következők lehetnek az etimológiai értelmezései ennek a kifejezésnek: (1) a város ékessége; (2) városlakó, vagy (3) gyorslábú (BDB 747).

■ **„Mehújáél”** Ennek a névnek a következő lehetséges értelmezései vannak: (1) „Isten az életadó”; (2) „Isten az élet forrásának adományozója”; (3) „Isten által sújtott”; vagy (4) Isten formálta” (BDB 562).

■ **„Metúsáél”** Ennek a névnek a lehetséges értelmezései: (1) „Isten Embere”; (2) „erős fiatal”; vagy „király” (BDB 607).

4:19 „Lámek két asszonyt vett feleségül” Ez az első poligámiáról szóló feljegyzés, ami ráadásul Káin bűnös vérvonalából indult. A Lámek névnek nem ismerjük az eredetét (BDB 541).

■ **„Ádá... Cillá”** Ennek a két asszonynak a neve a fizikai szépséggel való szójáték. A rabbi azt mondják, hogy az egyik feleségét azért tartotta, hogy gyerekeket szüljön, a másik pedig az ágyasa volt az élvezetek miatt. Az „Ádá” név jelenthet „ékességet” vagy „reggelt” (BDB 725), míg a „Cillá” név úgy tűnik, hogy „árnyéket” vagy „menedéket” jelent, esetleg „csilingelést” vagy „zenészt” (BDB 853).

4:20 „Jábál... Ő lett a sátorlakók és pásztorok ősatyja” Ez a kifejezés úgy tűnik, hogy „kóborlót” jelent (BDB 385 II), ami azt a nomád életstílust írja le, amit nyilvánvalóan kialakított magának.

4:21 „Júbál... Ő lett minden citerás és fuvalás ősatyja” Néhányan azt mondják, hogy a neve azt jelenti „hang”. Ez a kezdete az emberek különböző zenei ajándékainak és készségeinek. Ez a törzs nem csak a húros hangszereket fejlesztette ki, de a fúvós hangszereket is ők alkották meg.

4:22 „Túbalkaint, mindenféle réz- és vasszerszám kovácmesterét” Ez a férfi (BDB 1063) volt az első, aki harci fegyvereket kezdett készíteni. Az is lehetséges, hogy a 21-22-es versekben megemléített három ember úgy kapta a nevét, hogy azok a foglalkozásukra utaljanak.

■ „Naamá” Ez a név azt jelenti, hogy „kellemes” vagy „gyönyörű” (BDB 653 I). A rabbik azt mondják, hogy ő ment hozzá Nóéhoz, de ez eléggé valószínűtlen.

SZÖVEG: 4:23-24

23Egyszer ezt mondta Lámek a feleségeinek: Ádá és Cillá, hallgassatok szavamra! Lámek asszonyai, figyeljetek mondásomra! Embert ölök, ha megsebez, gyermeket is, ha megüt. 24Ha hétszeres a bosszú Kainért, hetvenhétszeres az Lámekért.

4:23 „Egyszer ezt mondta Lámek a feleségeinek” Ez az első hely a Bibliában, ahol költészetet jegyeznek fel (az Ószövetség közel 40%-a költészeti formában íródott). Nyelvtanilag a 22. vershez kötődik. A rabbinikus legenda szerint a két felesége elhagyta őt, mert véletlenül megölte Káint és saját fiát, Túbalkaint vadászat közben. Ez elég fantáziadúsan hangzik. Amit azonban kihangsúlyoz, az a bűn olyan szintű elhatalmasodása, hogy Lámek bosszújának precizitásával dicsekszik. Néhányan azt mondják, hogy feltartotta Túbalkain első harci fegyverét, és ritmikusan kántált. Elég sokat vitatkoztak a kommentárirók az idő meghatározásáról (múlt idejű, vagy jövő idejű). A legtöbbben azonban azt feltételezik, hogy valami olyasmire utal, ami a jövőben fog megtörténni, s nem valami olyasmire, ami már megtörtént.

4:24 „hetvenhétszeres” Ez Lámek bosszújának súlyosságát mutatja (vö. 4:15). Némely kommentáriró szembe állítja ezt és Jézus szavait, amit a megbocsátásról mondott a Máté 18:21,22-ben.

SZÖVEG: 4:25-26

25Ádám újból a feleségével hált. Az fiút szült, és Sétnek nevezte el, mert azt mondta: Adott nekem Isten másik utódot Ábel helyett, akit meggyilkolt Kain. 26Sétnek is született fia, akit Enósnak nevezett el. Akkor kezdték segítségül hívni az Úr nevét.

4:25-26 Ez a rész a szövegösszefüggését tekintve az 5. fejezethez kellene, hogy tartozzon, a versfelosztások pedig eredetileg nem is voltak részei sem a héber ószövetségnek sem a görög újszövetségnek.

4:25 Ez egy újabb szójáték a héber „felkent” szó (*shat*, BDB 1011, KB 1483, *Qal* BEFEJEZETT) és a Sét (*shet*, BDB 1011 I) név között. Az, hogy folyamatosan irodalmi (hangzáson alapuló) játékot űz az író az I. Mózes 1-11 neveivel, jól mutatja ezeknek a fejezeteknek az irodalmi jellegét.

4:26 „akit Enósnak nevezett el” Ez az egyik olyan héber szó, amit az „emberre” vagy a „férfirra” használnak (BDB 60), és az Ádám név szinonimája (vö. Jób 25:6; Zsoltárok 8:4; 96:3; 144:3; Ézsaiás 51:12; 56:2).

■ „Akkor kezdték segítségül hívni (az emberek) az Úr nevét” Mivel YHWH isteni szövetséges nevét használja, úgy tűnik, hogy ez a rendszeres, nyilvános istentiszteletre utal (lásd a különleges témát a 2:4-ben). Nagyon sokan ellentmondást látnak e között a vers között és a II. Mózes 6:3 között. Lehetséges, hogy az

emberek egészen Mózes idejéig úgy használták YHWH nevét, hogy tudták volna annak teljeskörű jelentőségét. Itt kezdődik a Messiási vérvonala (vö. Lukács 3:38).

I. MÓZES 5.

MODERN FORDÍTÁSOK BEKEZDÉSI FELOSZTÁSAI*

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Ádám leszármazottai	Ádám családja	Generációk Ádámtól Noéig	Ádám leszármazottai	Az özönvíz előtti pátriárkák
5:1-2	5:1-5	5:1-2	5:1-5	5:1-2
5:3-5		5:3-5		5:3-5
5:6-8	5:6-8	5:6-8	5:6-8	5:6-8
5:9-11	5:9-11	5:9-11	5:9-11	5:9-11
5:12-14	5:12-14	5:12-14	5:12-14	5:12-14
5:15-17	5:15-17	5:15-17	5:15-17	5:15-17
5:18-20	5:18-20	5:18-20	5:18-20	5:18-20
5:21-24	5:21-24	5:21-24	5:21-24	5:21-24
5:25-27	5:25-27	5:25-27	5:25-27	5:25-27
5:28-31	5:28-31	5:28-31	5:28-31	5:28-31
5:32	5:32	5:32	5:32	5:32

HARMADIK OLVASÁSI CIKLUS (az „Útmutató a helyes bibliaolvasáshoz”-ból) KÖVETVE AZ EREDETI SZERZŐ SZÁNDÉKÁT A BEKEZDÉSEK SZINTJÉN

Ez egy tanulmányozást elősegítő kommentár, ami azt jelenti, hogy te magad vagy a felelős a saját Bibliaértelmezésedért. Mindannyian abban a fényben kell járnunk, ami megadatott. Te, a Biblia és a Szentlélek vagytok az elsődlegesek az értelmezésben. Ne mondj le erről egy kommentátor miatt sem.

Egyszerre olvasd el az adott fejezetet. Azonosítsd a témákat. Hasonlítsd össze a te témafelosztásaidat az öt különböző fordítással. A bekezdések nem ihletettek, de mindenképp kulcsfontosságúak az eredeti szerző szándékainak azonosításához, ami az értelmezés szíve. Minden bekezdésnek egy és csak egy témája van.

1. Első bekezdés
2. Második bekezdés
3. Harmadik bekezdés
4. Stb.

SZÓ ÉS KIFEJEZÉSTANULMÁNY

SZÖVEG: 5:1-2

1Ez Ádám nemzetségének könyve. Amikor Isten megteremtette az embert, Istenhez hasonlónak alkotta. 2Férfivá és nővé teremtette, megáldotta, és embernek nevezte őket teremtésük napján.

5:1 „nemzetségének” Ez a kifejezés (BDB 410) 10 alkalommal ismétlődik az I. Mózesben (vö. 2:4; 5:1; 6:9; 10:1; 11:10,27; 25:12,19; 36:1; 37:2). Úgy tűnik, mintha ez írásos dokumentációra utalna (valószínűleg agyagtáblákra vagy bőrtekercesekre). Ősi mezopotámiai ékírástó táblákon egy kifejezést vagy szófordulatot használtak arra, amikor számos táblát egy egységes irodalmi egésként fűztek össze (ez a kolofon). Én úgy hiszem, hogy Mózes a Pentateuchus megírásakor (1) szájhagyományokat, (2) pátriárkától származó írásos forrásokat, valamint (3) közvetlen neki szóló kijelentéseket használt fel.

Ez a kifejezés nagyon sokszor ismétlődik az I. Mózesben. Mindig egy bizonyos szövegrészt zár le. Irodalmi lezárást jelző eszközként szolgált.

■ **„Amikor Isten megteremtette az embert”** Lehetséges, hogy itt egy másik, az előzőtől elkülönülő ékírástó kőtábla kezdődött, mert ez összefoglalja az I. Mózes 1-2-t.

5:2 „és embernek nevezte őket” Figyeld meg, hogy itt az adam szó semleges formáját használja, míg a 3. versben a specifikus formáját. Ez a semleges szóhasználat az egyenlőség egy másik fajta megerősítése, mint az 1: 26-27-ben.

■ **„napján”** Itt a „nap” kifejezést nem a huszonnégy órás időszakot jelentő értelmében használja, hanem a korszakot, időszakot jelentő értelemben. Ugyanezt a használati módot láthatjuk az I. Mózes 2:4-ben és a Zsoltárok 90:4-ben is. Lásd a különleges témát az 1:5-ben.

SZÖVEG: 5:3-5

3Ádám százharminc éves volt, amikor fiút nemzett, magához hasonlót, a maga képmására, és elnevezte Sétnek. 4Sét születése után Ádám nyolcszáz évig élt, és még nemzett fiaikat és leányokat; 5Ádám teljes életkora tehát kilencszázharminc év volt, amikor meghalt.

5:3 „Ádám... fiút nemzett, magához hasonlót, a maga képmására” Ennek a kifejezésnek két lehetséges értelmezése is van: (1) ugyanúgy, minden más földi állat, Ádám is saját faja szerinti utódokat hozott létre (vö. 1:11) vagy pedig (2) azt mutatja, hogy Isten képmása (vö. 1:26-27) még a bűnbeesés után is megtalálható az emberiségben.

5:5 „Ádám teljes életkora tehát kilencszázharminc év volt” Nagyon sok vita folyt az emberi élet hosszáról az özönvíz előtti, és a közvetlen azt követő időszakban. Vannak, akik azt állítják, hogy (1) ez a szám pusztán jelképes; (2) vagy, hogy teljesen máshogy számolták az éveket, mint mi; vagy pedig azt, hogy (3) a bűn egyszerűen még nem járta át annyira a földet, mint manapság. Az is lehet, hogy a nagy számokat arra használták, hogy tiszteletet fejezzenek ki a korábbi vezetők felé, mint ahogy azt a tíz ősi sumér király felsorolásában is tették. Abban a felsorolásban az özönvíz előtti királyok sokkal hosszabb ideig éltek, mint az özönvíz utáni királyok, nagyon hasonlóan a Bibliában található nemzetségábrázolásokhoz.

SZÖVEG:5:6-8

6Sét százöt éves volt, amikor Enóst nemzette. 7Enós születése után Sét nyolcszázhat évig élt, és még nemzett fiaikat és leányokat; 8Sét teljes életkora tehát kilencszázötvenkét év volt, amikor meghalt.

Erre már korábban, a 4:26-ban utaltunk.

SZÖVEG: 5:9-11

9Enós kilencvenéves volt, amikor Kénánt nemzette. 10Kénán születése után Enós nyolcszázötvenöt évig élt, és még nemzett fiaikat és leányokat; 11Enós teljes életkora tehát kilencszázöt év volt, amikor meghalt.

5:10 „Kénán” Ez a név a következőket jelentheti: (1) „tulajdonos”; (2) „gyermek”; (3) „teremtmény”; (4) „fiatalember”; vagy (5) „lándzsás-férfi” (BDB 884). Ennyi lehetséges jelentés mellett elég egyértelmű (és ez nagyon gyakran fordul elő), hogy egyszerűen nem ismerjük a valódi jelentését.

SZÖVEG: 5:12-14

12Kénán hetvenéves volt, amikor Mahalalélt nemzette. 13Mahalalél születése után Kénán nyolcszáznegyven évig élt, és még nemzett fiaikat és leányokat; 14Kénán teljes életkora tehát kilencszáztíz év volt, amikor meghalt.

Nyilvánvaló, hogy ezek párhuzamos, vagy szabályos irodalmi kijelentések.

SZÖVEG: 5:15-17

15Mahalalél hatvanöt éves volt, amikor Jeredet nemzette. 16Jered születése után Mahalalél nyolcszázharminc évig élt, és még nemzett fiaikat és leányokat; 17Mahalalél teljes életkora tehát nyolcszázkilencvenöt év volt, amikor meghalt.

5:15 „Mahalalél” Ez a név azt jelenti „Isten dicsérete” (BDB 239).

■ **„Jered”** Ez a név azt jelenti „leszármazott” vagy „leszáll”, „leereszkedik” (BDB 434).

SZÖVEG: 5:18-20

18Jered százhatvankét éves volt, amikor Énókot nemzette. 19Énók születése után Jered nyolcszáz évig élt, és még nemzett fiaikat és leányokat; 20Jered teljes életkora tehát kilencszázhatvankét év volt, amikor meghalt.

5:18 „Énók” Ez a név jelentheti azt, hogy (1) „kezdő”; (2) „odaszánt”; vagy (3) „kezdeményező” (BDB 335). Lásd a 4:17b jelentését, ahol a Káin (4. fejezet) és Sét (5. fejezet) vérvonalában előforduló nevek között láthatunk ilyen hasonlóságot.

SZÖVEG: 5:21-24

21Énók hatvanöt éves volt, amikor Metúselahot nemzette. 22Énók az Istennel járt, Metúselah születése után háromszáz évig élt, és még nemzett fiaikat és leányokat; 23Énók teljes életkora tehát háromszázhatvanöt év volt. 24Énók az Istennel járt, és egyszer csak eltűnt, mert Isten magához vette őt.

5:21 „Metúselah” Ez a név vagy azt jelenti, hogy (1) „a dárda embere”; vagy (2) „a fegyverek férfia” (BDB 607). Azt mondják róla, hogy hosszabb ideig élt, mint bárki más a Bibliában, de ehhez a tényhez semmilyen magyarázatot vagy jelentőséget nem fűznek hozzá. A rabbik úgy tartják, hogy az özönvíz Metúselah halálának napján kezdődött.

5:22 „Énók az Istennel járt” Ez a héber szó (BDB 229, KB 246) a *Hithpael* módú szótöve annak a kifejezésnek, ami egy olyan bensőséges kapcsolatot jelöl, ami már majdhogynem azt jelenti, hogy „együtt éltek”. Mint ahogy az összes ősi héber név esetében, ennek sem tudjuk a pontos jelentését (BDB 335). Énók hitben járását a Zsidók 11:5 is tárgyalja. Az egyetlen másik ember, akinek esetében ugyanezt a szót használják az Nőé volt, lásd 6:9.

5:24 „mert Isten magához vette őt” Ugyanezeket a szavakat (BDB 542, KB 534, *Qal* BEFEJEZETT) használják Illés jellemzésére is a II. Királyok 2:3,5,9,10-ben. Ez arra utal, hogy a fizikai halál megtapasztalása

nélkül került Isten jelenlétébe. Énók Istennel való kapcsolata egy bensőséges, személyes kapcsolatban végződött. Egy olyan fejezetben, amiben hemzseg az a kifejezés, hogy „és meghalt”, ez egy üdítő példája annak a reménynek, hogy (1) Isten szeret, és (2) hogy ez elérhető mindenki számára, aki bíz benne.

SZÖVEG: 5:25-27

25Metúselah száznyolcvanhét éves volt, amikor Lámecket nemzette. **26**Lámecket születése után Metúselah hétszáznyolcvankét évig élt, és még nemzett fiaikat és leányokat; **27**Metúselah teljes életkora tehát kilencszázhatvankilenc év volt, amikor meghalt.

5:26 „Lámecket” Ez a név valószínűleg azt jelenti, hogy (1) „erős” (2) „fiatal”; (3) „harcos”; (4) „győztes” vagy „hódító” (BDB 541). KB megemlíti egy arab szótöveget, ami azt jelenti, hogy „nagy hatalommal bíró férfi”. Ezzel a névvel Káin nemzettségében is találkozhatunk (vö. 4:18-tól kezdődő versek). Ez utalhat arra, hogy (1) ez a név elég gyakori volt, vagy arra is, hogy (2) két nemzettség között valamilyen kapcsolat lehetett.

SZÖVEG: 5:28-31

28Lámecket száznyolcvankét éves volt, amikor fiút nemzett. **29**Nóénak nevezte el, és ezt mondta: **Ő vigasztal meg bennünket kezünk fáradságos munkájában a termőföldön, amelyet megátkozott az Úr.** **30**Nóé születése után Lámecket ötszázkilencvenöt évig élt, és még nemzett fiaikat és leányokat; **31**Lámecket teljes életkora tehát hétszázhetvenhét év volt, amikor meghalt.

5:28 Micsoda kontraszt van két Lámecket között. Az egyik az erőszakos bosszújával dicsekszik (Káin leszármazottja); a másik pedig Isten irgalmában reménykedik (Sét leszármazottja)!

5:29 „Nóé. . .vigasztal” (az itt használt angol bibliafordításban a vigasztal szó helyett a „nyugalom” szó szerepel) Ez egy népszerű, nem nyelvészeti etimológiája a „nyugalom” szónak (BDB 629). Úgy tűnik, hogy Lámecket abban való hitét fejezi ki, hogy Nóén keresztül az I. Mózes 3:17-ben látható átok majd jelentős mértékben megfordul. Ez volt Lámecket hitvallása.

SZÖVEG: 5:32

32Nóé ötszáz éves volt, amikor fiaikat nemzett: Sémeket, Hámot és Jáfetet.

5:32 „Sém” Ez a név jelentheti azt, hogy „hírnév” vagy „név” (BDB 1028).

- **„Hám”** Ez a név jelentheti azt, hogy „forró” vagy azt, hogy „sötét” (BDB 325).
- **„Jáfet”** Ez a név jelentheti azt, hogy „szépség”, vagy azt, hogy „elterjed” (BDB 834).

MEGVITATANDÓ KÉRDÉSEK

Ez egy tanulmányozást elősegítő kommentár, ami azt jelenti, hogy te magad vagy a felelős a saját Biblia értelmezésedért. Mindannyian abban a fényben kell járnunk, ami megadatott. Te, a Biblia és a Szentlélek játszótok az elsődleges szerepet az értelmezésben. Ne mondj le erről egy kommentátor miatt sem.

Ezek a megvitatandó kérdések azért vannak, hogy segítsenek átgondolni a könyv ezen részének főbb témáit. Szándékuk gondolat-ébresztő, nem pedig definiáló.

1. Milyen teológiai kapcsolat van az I. Mózes 4 és 5 között?

2. Miért van az, hogy az Írások először részletezik Káin nemzettség táblázatát, majd egy az egyben mellőzik azt?
3. Miért olyan hasonlóak Káin és Sét leszármazottainak nevei?
4. Mi történt Énákkal?

I. MÓZES 6:1-22

MODERN FORDÍTÁSOK BEKEZDÉSI FELOSZTÁSAI*

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Az emberiség romlottsága 6:1-4	Az emberiség gonoszsága és ítélete 6:1-4	A nefilimek megszületése 6:1-4	Az emberi gonoszság 6:1-4	Az istenfiak és az asszonyok 6:1-4
6:5-8	6:5-8	A hatalmas özönvíz (6:5-8:22) 6:5-8	6:5-8	Az emberiség romlottsága 6:5-8
6:9-10	Isten kedvét leli Nóéban 6:9-10	6:9-10	Nóé 6:9-12	6:9a 6:9b-12
6:11-12	6:11-13	6:11-22		Felkészülés az özönvízre (6:13-7:16)
6:13-22	A bárka készen áll 6:14-21 6:22		6:13-22	6:13-16 6:17-22

HARMADIK OLVASÁSI CIKLUS (az „Útmutató a helyes bibliaolvasáshoz”-ból) KÖVETVE AZ EREDETI SZERZŐ SZÁNDÉKÁT A BEKEZDÉSEK SZINTJÉN

Ez egy tanulmányozást elősegítő kommentár, ami azt jelenti, hogy te magad vagy a felelős a saját Bibliaértelmezésedért. Mindannyian abban a fényben kell járnunk, ami megadatott. Te, a Biblia és a Szentlélek vagytok az elsődlegesek az értelmezésben. Ne mondj le erről egy kommentátor miatt sem.

Egyszerre olvasd el az adott fejezetet. Azonosítsd a témákat. Hasonlítsd össze a te témafelosztásaidat az öt különböző fordítással. A bekezdések nem ihletettek, de mindenképp kulcsfontosságúak az eredeti szerző szándékainak azonosításához, ami az értelmezés szíve. Minden bekezdésnek egy és csak egy témája van.

1. Első bekezdés
2. Második bekezdés
3. Harmadik bekezdés
4. Stb.

SZÓ ÉS KIFEJEZÉSTANULMÁNY

SZÖVEG: 6:1-4

1Történt pedig, hogy amikor az emberek kezdtek elszaporodni a földön, és leányaik születtek, 2látták az istenfiak, hogy szépek az emberek leányai, ezért feleségül vették közülük mindazokat, akiket kiválasztottak maguknak. 3Akkor ezt mondta az Úr: Ne maradjon lelkem örökké az emberben, hiszen ő csak test! Legyen az életkora százhusz esztendő! 4Abban az időben, amikor az istenfiak bementek az emberek leányaihoz, és azok gyermekeket szültek nekik – sőt még azután is –, óriások éltek a földön. Ők voltak az ősidők nagy hírű vitézei.

6:1 „emberek” Ez ennek a kifejezésnek a semleges nemű használati formája (vö. 5:2). Ha a 2. versben is ebben a formában használták, ami nagyon is valószínű, akkor az angyali elmélet is valószínűbb.

■ **„és leányaik születtek”** Ez a kifejezés nem arra akar utalni, hogy itt születtek először leánygyermek (vö. 5:4) ez egyszerűen egy általános kijelentés volt arra vonatkozóan, hogy emberi faj mennyire elterjedt (BDB 408, KB 411, *Qal* PASSZÍV BEFEJEZETT).

6:2 „istenfiak” Lásd a következő különleges témát.

KÜLÖNLEGES TÉMA: „istenfiak” az I. Mózes 6-ban

- A. Nagy a vita azzal kapcsolatban, hogy beazonosítsák az „istenfiak” kifejezés pontos jelentését. Három fő értelmezési lehetőség merült fel:
1. lehet, hogy ez a kifejezés Sét istenfélő vérvonalára utal (vö. I. Mózes 5, lásd a 4:14 jegyzetét)
 2. lehet, hogy ez a kifejezés az angyali lények egy csoportjára utal
 3. lehet, hogy ez a kifejezés a Káin vérvonalából származó elnyomó királyokra vagy zsarnokokra utal (I. Mózes 4)
- B. Bizonyítékok arra vonatkozóan, hogy a kifejezés Sét vérvonalára utal:
1. az I. Mózes 4 és 5 közvetlen szöveggörnyezete Káin lázadó vérvonalának és Sét kiválasztott vérvonalának fejlődését mutatja be. Ezért tehát a szöveggörnyezeti bizonyítékok arra mutatnak, hogy a kérdéses kifejezés Sét istenfélő vérvonalára utal
 2. a rabbik véleménye is megoszlott azzal kapcsolatban, hogy hogyan is értelmezzék ezt az ígérést. Vannak olyanok, akik szerint Sétre utal (de a legtöbbjük szerint az angyalokra)
 3. bár a többes számú kifejezést, „istenfiak”, gyakran használták angyali lényekre, csak nagyon ritkán utal emberekre
 - a. V. Mózes 14:1 – „az Úrnak, Isteneteknek a gyermekei”
 - b. V. Mózes 32:5 – „fiai”
 - c. II. Mózes 21:6, 22:8-9 (valószínűleg a lévita bíró, vö. Zsoltárok 82:1)
 - d. Zsoltárok 73:15 – „fiaid”
 - e. Hóseás 2: 1 (a Károli fordításban 1:10) – „az élő Isten fiai”
- C. Bizonyítékok arra vonatkozóan, hogy a kifejezés angyali lényekre utal:
1. ennek az ígérésnek ez a legáltalánosabb, hagyományosan elterjedt értelmezése. Az I. Mózes szélesebb körű szöveggörnyezete alátámaszthatja ezt a nézőpontot, miszerint ez egy újabb példa lenne arra, hogy a természetfeletti gonosz megpróbálja megakadályozni Isten az emberiségre vonatkozó tervét (a rabbik azt mondják, hogy ezt merő irigységből teszi)
 2. a többes számú kifejezést („istenfiak”) elképesztően sokszor használják az Ószövetségben az angyalokra
 - a. Jób 1:6
 - b. Jób 2:1
 - c. Jób 38:7

- d. Zsoltárok 29:1
 - e. Zsoltárok 89:6,7
 - 3. az intertestamentális könyv, az I. Énók (vö. I. Énók 6:1-8:4; 12:4-6; 19:1-3; 21:1-10) és a Jubileumok könyve (vö. Jób 5:1), amik nagyon népszerűek voltak a hívők között az újszövetségi idősokban a *Genezis Apokrifon*-nal együtt a Holt-tengeri tekercsekből, ezt a kifejezést lázadó angyalokként értelmezi
 - 4. úgy tűnik, hogy a 6. fejezet közvetlen szövegkörnyezete arra utal, hogy ezek „az ősidők nagy hírű vitézei” a teremtés fajainak helytelen keveredéséből születtek
 - 5. a Septuaginta ezt a kifejezést, hogy „istenfiak” úgy fordítja, hogy „Isten angyalai”
 - 6. az I. Énók egyenesen kijelentésként közli, hogy a Nőé idejében történt özönvíz azért volt, hogy elpusztítsa az angyalok és emberek egyesülését, akik ellenségesen viselkedtek YHWH-val és a teremtésre vonatkozó tervével szemben (vö. I. Énók 7:1-től; 15:1-től; 86:1-től)
 - 7. az ugariti irodalomban az „istenfiak” kifejezés a pantheon tagjaira utal (azaz az alacsonyabb rendű szellemi lényekre)
- D. Bizonyítékok arra vonatkozóan, hogy a kifejezés a Káin vérvonalából származó elnyomó királyokra vagy zsarnokokra utal:
- 1. számos olyan ősi fordítás maradt fenn, amik ezt a nézetet támasztják alá
 - a. a Targum Onkelosz (Kr. u. 2. század) az „istenfiakat” úgy fordítja, hogy „a nemesek fiai”
 - b. a Symmachus (Kr. u. 2. század), az ószövetség görög fordítása az „istenfiak” kifejezést úgy fordítja, hogy „a királyok fiai”
 - c. az „*elohim*” kifejezést az izraelita vezetőkre használták (vö. II. Mózes 21:6; 22:8; Zsoltárok 82:1,6) figyelj meg az NIV és a NET angol bibliafordításokban
 - d. a *nefilim* a *gibborimhoz* kapcsolódik az I. Mózes 6:4-ben, a *gibborim* a *gibbor* szótóból származik, ami azt jelenti, hogy hatalmas vitézek, erő, gazdagság vagy hatalom
 - e. ezeket az értelmezéseket és a vonatkozó bizonyítékokat a Hard Sayings of the Bible című könyv 106-108 oldalain található szövegből használtam fel
- E. Azon személyek történelmi bizonyítékai, akik a kifejezés mind két használatát pártolták:
- 1. a kifejezés Sét leszármazottaira utal
 - a. Alexandriai Cirill
 - b. Theodorétosz
 - c. Szent Ágoston
 - d. Szent Jeromos
 - e. Kálvin
 - f. Kyle
 - g. Gleason Archer
 - h. Watts
 - 2. a kifejezés angyali lényekre utal
 - a. a Septuaginta írói
 - b. Filón
 - c. Jozefus (A zsidók története 1:3:1)
 - d. Szent Jusztinus vagy Jusztinusz mártír
 - e. Tertulianus
 - f. Origenész
 - g. Luther
 - h. Ewald
 - i. Olford
 - j. Westerman
 - k. Wenham
 - l. NET angol bibliafordítás

- m. Iréneusz
- n. Alexandriai Kelemen
- o. Delitzsch
- p. Hengstenberg

F. Az I. Mózes 6:4-ben szereplő „nefilimek” milyen kapcsolatban állnak az I. Mózes 6:1-2-ben szereplő „istenfiakhoz” és az „emberek lányaihoz” kifejezésekkel? Figyeld meg ezeket az elképzeléseket:

1. Ők az angyalok és az emberi asszonyok közti egyesülésből származó óriások (vö. IV. Mózes 13:33)
2. Egyáltalán nincs köztük kapcsolata. Egyszerűen csak megelítették őket, mivel az I. Mózes 6:1-2 eseményeinek idejében és még utána is éltek a földön.
3. R. K. Harrison az *Introduction to the Old Testament* című könyvének 557. oldalán található a következő titkosírással készült idézetet: „teljes mértékben elmennek azon antropológiai meglátások mellett, amik a *Homo sapiens* és az Ádám előtti fajok egymással való keveredésébe nyújtanak betekintést, amire ez a szövegrész is utal, és ami elérhető azon tudósok számára, akik elég felkészültek arra, hogy kutassák ezt.”

Szerintem ez arra utal, hogy ő valóban úgy gondolta, hogy ez a két csoport két egymástól eltérő emberszabású lényre vonatkozik. Ez magával vonná azt a feltételezést, hogy Ádám és Éva megteremtése egy későbbi, különleges teremtés következménye, s hogy ezzel együtt a *Homo erectus* evolúciós fejlődése is létezett

G. Úgy gondolom, hogy úgy fair, ha felfedem, hogy én hogyan értelmezem ezt az ellentmondásos szöveget. Először is hadd emlékeztessen minanyiunkat arra, hogy az I. Mózesben előforduló erre utaló szövegrész igencsak rövid és többértelmű. Mózes első hallgatói minden bizonnyal több történelmi betekintéssel rendelkeztek, vagy pedig Mózes olyan szájhagyományokat vagy írásos hagyományokat is felhasznált a patriarchális időszakból, amiket még ő maga sem értett teljes mértékben. Ez a téma nem lényegbevágó teológiai témakör. Nagyon gyakran vagyunk kíváncsiak olyan dolgokra, amiket a Szentírás csak sejtet, és éppen ezért többértelműek. Nagyon sajnálatos dolog lenne, ha egy bonyolult teológiai eszmefuttatást építenénk fel ezekből a szövegrészekből, és az ezekhez hasonló töredékes bibliai információkból. Ha valóban szükségünk lenne erre az információra, akkor minden bizonnyal Isten egy sokkal világosabb, teljesebb formában hozta volna azt tudomásunkra. Én személy szerint azt hiszem, hogy ezek angyalok és emberek voltak, mégpedig a következők miatt:

1. az ószövetségben az „istenfiak” kifejezést következetesen, bár nem mindig kizárólagosan, az angyalokra használták
2. a Septuaginta (alexandriai) az „istenfiak” kifejezést „Isten angyalainak” fordítja (Kr. e. első század vége)
3. az I. Énók pszeudoepigráf apokaliptikus könyve (amit valószínűleg Kr. e. 200 körül írtak) teljesen egyértelműen angyalokra utal (vö. 6-7-es fejezetek)
4. a II. Péter 2 és Júdás levelének teológiai kapcsolata azokkal az angyalokkal, akik vétkeztek, és nem maradtak meg a számukra kijelölt helyen

Tudom, hogy vannak olyanok, akik szerint ez teljes mértékben ellentmond a Máté 22:30-nak, de ezek a bizonyos angyalok nem a mennyben vannak, sem a földön, hanem egy különleges börtönben (Tartaros)

5. Én azt gondolom, hogy az oka annak, ami miatt az I. Mózes 1-11 eseményeit más kultúrákban is megtalálhatjuk (azaz hasonló teremtéstörténeteket, hasonló, özönvízről szóló történeteket, az arról szóló hasonló feljegyzéseket, azt, hogy az angyalok az emberek asszonyaival háltak) az volt, hogy ezidő alatt az emberek mind együtt éltek, és rendelkeztek egy bizonyos mértékű ismerettel YHWH-val kapcsolatban, de a Babel tornya utáni szétszóródás miatt ez az ismeret megromlott, és magába olvasztotta a politeista elképzeléseket.

Nagyon jó példa erre a görög mitológia, ahol a fél ember/fél szuperember óriásokat, akiket Titánoknak hívtak a Tartarosban tartották fogva. Ugyanezt a megnevezést csak egyetlen egyszer használta a Biblia (vö. II. Péter

2) arra a helyre, ahol azokat az angyalokat tartották, akik nem maradtak ott a számukra kijelölt tartózkodási helyen. A rabbinikus teológiában a Hádész két részre volt osztva, az egyik rész az igazaké volt (paradicsom) a másik rész pedig a gonoszok számára fenntartott hely volt (Tartarosz).

■ **„szépek az emberek leányai”** Az a kifejezés, hogy „szépek” szó szerint úgy szerepelt, hogy „jók” vagy „helyesek” (BDB 373). Ez az első fejezettől kezdve egy kulcs teológiai fogalom volt (főleg az 1:31-ben). Amit Isten egykor jónak látott, most már gonosznak látja (vö. 5-6-os versek).

■ **„ezért feleségül vették közülük mindazokat, akiket kiválasztottak maguknak”** Az első kifejezés a házasságra utal, ami ellent mondana annak az elképzelésnek, hogy angyalok voltak (BDB 542, KB 534, *Qal* BEFEJEZETLEN). A második kifejezés azonban arra utal, hogy már korábban olyan már házas és/vagy egyedülálló nőket vettek magukhoz, akiket csak akartak (BDB 103, 119, *Qal* BEFEJEZETT). Ez utalhat arra, hogy (1) az angyali lények, vagy (2) a Káin vérvonalából származó hatalommal bíró vezetők (azaz zsarnokok) poligámisták voltak.

6:3 „Ne maradjon lelkem örökké az emberben” Az eredetileg használt kifejezést az angol bibliafordításban egy olyan szóval fordították, ami „igyekezetet” jelent. Ezt az eredeti kifejezést úgy is lehet fordítani, ahogy a magyar fordításban is szerepel: „marad” (BDB 192, KB 220, *Qal* BEFEJEZETLEN, vö. NRSV „megmarad/tartózkodik”). Ez vagy (1) Isten türelmére utal (azaz várt az özönvízzel a bárka elkészüléséig, vö. I. Péter 3:20) vagy arra, hogy (2) az ember élettartama lerövidült.

Hogyan kapcsolódik a 6:3 a 6:1-2-höz és a 6:4-hez? Elég nehéz követni az eredeti szerző szándékát ebben a szövegrészben. Valószínűleg annak ellenére, hogy az emberek az angyalokkal keveredtek, attól még halandóak maradtak. Ahogyan Éva is „meglátta” és elvette, ugyanúgy most az „istenfiak” is „meglátták” és elvették, ami ugyanarra a fajta lázadásra utal (azaz megpróbálták megragadni az örökéletet vagy a függetlenséget).

■ **„hiszen ő csak test”** Úgy tűnik, hogy ez nyomatékosabbá teszi azt az értelmezési lehetőséget, hogy azok a másik fajta emberek, akikről ebben az ígérésben szó esik, angyali lények voltak, ellentétben a halandó emberekkel. A Today's English Version bibliafordítás úgy hozza ezt részt, hogy „azonban ők halandók voltak.”

■ **„Legyen az életkora százhusz esztendő”** Úgy tűnik, hogy ez a kegyelem egy korszakára utal (vö. II. Péter 2:5) ahol ki is jelenti, hogy Nóé ezekben a közbeeső években folyamatosan prédikált, így arra az időszakra utal, amíg el nem jött az özönvíz. Továbbá utalhat arra, hogy az özönvíz után az ember élettartama megrövidül.

6:4 „... óriások...” (az angol fordításban a nefilimek szó szerepel) Ez a „bukottakra” utal (ami a héber *naphal* szóból ered, BDB 658, KB 709). Számomra úgy tűnik, hogy az eredeti kifejezés valóban utalhat az óriásokra is (vö. IV. Mózes 13:33; továbbá V. Mózes 2:10-11; 9:2; valamint a Septuaginta, a Vulgata és a Peshitta fordítások). Azonban más fordítók, mint Luther Márton és H.C. Leupold azt állítják, hogy ezt a kifejezést inkább úgy kellene értelmezni, hogy „zsarnokok”, ami a Káin vérvonalából leszármazott hatalmas királyokra utal, akik hatalmas háremmel rendelkeztek.

J. Wash Watts az *Old Testament Teaching* című könyvében (28-30-as oldalak) azt mondja, hogy a „nefilim” kifejezés Nóéra és családjára utal, akik olyanok voltak, akik elkülönítették magukat Káin és Sét leszármazottaitól, akik házasságok útján keveredtek egymással. Eszerint az értelmezés szerint a nefilimek az „egy igaz Isten” fiai (vö. „az Isten” 5:22,24; 6:9). Lásd a következő különleges témát.

KÜLÖNLEGES TÉMA: A MAGAS / HATALMAS HARCOSOKRA VAGY EMBERCSPORTOKRA HASZNÁLT KIFEJEZÉSEK

Ezeket a nagy/magas/hatalmas embereket számos névvel illették:

1. *Nefilimek* (BDB 658) – I. Mózes 6:4; IV. Mózes 13:33
2. *Refáiak* (vagy BDB952 vagy BDB 952 II) – I. Mózes 14:5; V. Mózes 2:11,20; 3:11,13; Józsué 12:4; 13:12; II. Sámuel 21:16,18,20,22; I. Korinthus 20:4,6,8
3. *Zúziak* (BDB 273), *Zúzim* (BDB265) – I. Mózes 14:5; V, Mózes 2:20
4. *Émie* (BDB 34) – I. Mózes 14:5; V. Mózes 2:10-11
5. *Anákok* (Anák fiai, BDB 778 I) – IV. Mózes 13:33; V. Mózes 1:28; 2:10-11,21; 9:2; Józsué 11:21-22; 14:12,15

■ **„Abban az időben... éltek a földön”** Azok, akik hisznek abban, hogy az angyalok együtt éltek az emberi asszonyokkal, azok a 4. vers második felét a szöveggörnyezetből kiragadva arra használják, hogy alátámasszák azt az elképzelést, hogy az óriások ezekből a kapcsolatokból származnak. A többiek azonban a 4. vers első felét használják arra, hogy alátámasszák azt, hogy ebben a korszakban az óriások már eleve léteztek.

Az I. Énók intertestamentális apokaliptikus könyve azt állítja, hogy ezek az óriások az angyalok és az emberek keveredésének eredményei voltak, és hogy a teremtés különböző faji rendjeinek keveredése volt az oka annak, hogy Isten özönvizet bocsátott a földre. Az I. Énók azt is kijelenti továbbá, hogy azok az óriások, akik az özönvízben elvesztették fizikai testüket, ők azok a démonok, akik arra várnak, hogy a saját önző érdekeik miatt embereket szállhassanak meg.

■
NASB, NKJV „hatalmas férfiak”
NRSV, NJB „hősök”
TEV „a nagy hősök”

Itt a héber *gibbor* kifejezés szerepel (BDB 150), ami azt jelenti, hogy különlegesen felhatalmazott személy, állat vagy tárgy. (1) Az I. Mózes 10:8-9-ben Nimródra használták, (2) a Zsoltárok 52:1-ben és az Ezékiel 32:27-ben zsarnokokra, (3) a Zsoltárok 103:20-ban pedig angyalokra (a Holttengeri Tekercsekben található Hálaadó Himnuszokban is használták: 8:11, és 20:34).

■
NASB, NKJV
NJB, NIV „hírneves férfiak”
NRSV „nagyhírú harcosok”
TEV „híres férfiak”

Az első ábrázolásmódot használja a legtöbb modern angol bibliafordítás és a Septuaginta is. Azonban ez a kifejezés szó szerint azt jelenti, hogy „a név férfiai” (BDB 1027). Ez három feltételezést eredményezett:

- (1) Sét istenfélő leszármazottaira utal, akik YHWH-t imádták (azaz Isten neve, vö. J. Wash Watts)
- (2) A nefilimekre utal, akik az angyalok és az emberek hatalmas erejű utódai voltak (azaz óriások, vö. TEV)
- (3) Káin istentelen leszármazottainak királyaira utal, akik zsarnokok voltak (vö. NRSV); számos asszonyt vettek el feleségül (azaz a királyi poligámia, vö. NJB)

Ez egy nagyon tömör és nehezen érthető, többértelmű bekezdés. A lényege, hogy bemutatja a teremtés folyamatos és fokozódó gonoszságát, ami előkészíti a terepet Isten radikális ítéletének. Azonban a gonoszság Nőében és családjában is folytatódik.

SZÖVEG: 6:5-8

5Amikor látta az Úr, hogy az emberi gonoszság mennyire elhatalmasodott a földön, és az ember szívének minden szándéka és gondolata szüntelenül csak gonosz, **6**megbánta az Úr, hogy embert alkotott a földön, és megszorodott szívében. **7**Azért ezt mondta az Úr: **Eltörlöm a föld színéről az embert, akit teremtettem; az emberrel együtt a szárazföldi állatokat, a csúszómászókat és az égi madarakat is, mert megbántam, hogy megalkottam őket.** **8**De Nőé kegyelmet talált az Úr előtt.

6:5 „látta az Úr, hogy az emberi gonoszság mennyire elhatalmasodott a földön” Ez az igeszakasz kihangsúlyozza az emberiség szívében az egyre csak növekvő gonoszságot (BDB 906, KB 1157, *Qal* BEFEJEZETLEN, vö. I. Mózes 6:11- 12,13b; 8:21; Zsoltárok 14:3; 51:5) ami közvetlen ellentéte a teremtés jóságának, amit az I. Mózes 1:31-ben láttunk.

■ „és az ember szívének minden szándéka és gondolata szüntelenül csak gonosz” Ádám és Éva bűnbeesésének ezen következménye már az egész világegyetemre kiterjedt. 8 ember kivételével minden emberre reménytelenül kihatással volt a gonosz. Éjjel és nappal csak a gonoszságon járt az eszük!

A „gonosz szándék” fogalma az (*ysr*, BDB 428), amivel a rabbik az emberiség erkölcsi természetét azonosították. Úgy tekintenek az emberiségre, aki a két szándék közül az egyiket gyakorolja (vagy a jót, vagy a gonoszt). Az emberiséget az a híres példabeszéd jellemzi, hogy „minden ember szívében ott él egy fekete és egy fehér kutya, amelyiket jobban táplálsz, az lesz az erősebb” (az eredeti szólás átfogalmazása). Ezt az emberiségről alkotott nézőpontot erősíti meg a 4:7. A zsidó teológusok nem az I. Mózes 3-at hangsúlyozzák ki a világban lévő gonosz forrásaként, hanem az I. Mózes 6-ot. A gyerekek születésük pillanatában nem gonoszak, mert az erkölcsi felelősség csak az ismerettel együtt lép be az életükbe (*bar mitzvah*, *bat mitzvah*). A gonosz választásokból áll!

6:6 „megbánta az Úr... és megszorodott szívében” Ezek antropomorf kifejezések. Az elsőt úgy is fordíthatjuk, hogy „az ÚR sóhajtozva háborgott” (BDB 636, KB 688, *Niphal* BEFEJEZETLEN). A másodikat pedig úgy is fordíthatjuk, hogy „bánkódott szívében” (BDB 780, KB 864, *Hithpael* BEFEJEZETLEN). Ezek elég heves, mély héber kifejezések (vö. 34:7; 45:5; I. Sámuel 2:33; 20:34; II. Sámuel 19:2; Zsoltárok 78:40; Ézsaiás 54:6). A Bibliában gyakran esik szó Istenről úgy, mint aki megbánt valamit vagy sajnál valamit (vö. I. Mózes 6:6-7; II. Mózes 32:14; I. Sámuel 15:11; II. Sámuel 24:16; Jeremiás 18:7,8; 26:13,19; Jónás 3:10). Más igeversek azonban azt támasztják alá, hogy Isten soha nem bán meg semmit, nem gondolja meg magát (vö. IV. Mózes 23:19; I. Sámuel 15:29; Jeremiás 4:28; Zsoltárok 132:11). Ezzel a feszültséggel találkozhatunk minden egyes olyan alkalommal, amikor emberi kifejezéseket használva próbáljuk meg leírni Istent. Isten nem ember, de azok a szavak, amiket jellemzésére vagy érzelmeinek leírására használhatunk pusztán emberi kifejezések. Fontos kihangsúlyoznunk, hogy Isten nem egy lelkileg ingatag, bizonytalan személy. Ő állhatatos, rendületlen és hosszútávú az emberiségre vonatkozó megváltás tervével kapcsolatosan, de az emberiség válaszreakciója a bűnökből való megtérésre gyakran meghatározza Isten cselekvését az adott helyzetben (vö. Zsoltárok 106:45; Jónás).

Teológiailag Isten az, aki változik, nem az emberiség. Isten úgy dönt, hogy a bűnös emberiséggel munkálkodik együtt. Célja ugyanaz – igaz emberek, akik az Ő jellemét tükrözik vissza. Ezt csak úgy érheti el, ha új szívet ad egy új szövetségben (vö. Jeremiás 31:31-34; Ezékiel 36:26-38). Isten az ítélet helyett a kegyelmet választja!

6:7 „Eltörlöm a föld színéről az embert, akit teremtettem” Az a kifejezés, hogy „eltörlöm” szó szerint azt jelenti, hogy „elmosom” (BDB 562, KB 567, *Qal* BEFEJEZETT, azaz özönvíz). Az állatok is szenvednek az emberiség bűne miatt (vö. Róma 8:19-22). A halakra nem vonatkozik ez az ítélet. Ez az ítélet nem az istenek

szeszélyes tetteire alapszik, mint a mezopotámiai teremtéstörténetekben, hanem az emberiség erkölcsi gonoszságán. Ez a gonoszság még az igaz Nőé családjában is megmarad (vö. 8:21-22) de Isten kegyelme úgy dönt, hogy Krisztus eljöveteleig befedezi a folyamatos emberi gonoszságot (vö. Galata 3).

6:8 „az Úr előtt” Ez egy újabb példa az Isten leírására használt antropomorf kifejezésekre. Nincsenek szemei, Ő egy Lélek. Ez a kifejezés metaforikusan Isten mindentudására utal.

SZÖVEG: 6:9-10

**9Nőének ez a története: Nőé igaz ember volt, feddhetetlen a maga nemzedékében. Az Istennel járt Nőé.
10Nőé három fiút nemzett: Sémét, Hámot és Jáfetet.**

6:9 „Nőé igaz ember volt, feddhetetlen a maga nemzedékében” Ez a két leíró szó nagyon fontos. Az első arra céloz, hogy Nőé az életét az Isten akaratáról szerzett ismeretéhez igazította. A második (BDB 1070) arra utal, teljes szíve az ÚRé volt (azaz 17:1; Zsoltárok 18:23). A második kifejezést később a szeplőtlen, hibátlan áldozatra használták. Ez a két kifejezés azonban nem arra céloz, hogy Nőé büntelen lett volna, mint ahogy azt a 9:21 meg is mutatja.

KÜLÖNLEGES TÉMA: IGAZNAK LENNI (TISZTESSÉG, BECSÜLETESSÉG)

Az "igaznak lenni" fogalma annyira meghatározó téma, hogy a Bibliát tanulmányozó embernek muszáj egy alapos, átfogó személyes tanulmányt végeznie erről a fogalomról.

Az ŐSZ-ben Isten jellemét "igaznak", "igazságosnak" fogalmazták meg. Maga a mezopotámiai kifejezés a nádból származik, amit arra használtak, hogy az építkezések során a falak vagy a kerítések vízszintességét ítélik meg vele. Isten választotta ki ezt a fogalmat, hogy metaforikusan a természetére használják ezt a kifejezést. Ő az az egyenes (vonalzó), ami által mindent megítélnek. Ez a fogalom megerősíti Isten igazságát/igazságosságát ugyanúgy, mint ahogy az ítékezéshez való jogát is.

Az ember az Isten képmására teremtett (vö. I. Mózes 1:26-27; 5:1,3; 9:6). Az emberiség az Istennel való kapcsolatra teremtett. A teljes teremtés a színpada vagy a hátere az Isten és az ember kapcsolatának. Isten azt szerette volna, ha az Ő legnagyobb teremtése, az emberiség, ismerné Őt, szeretné Őt, szolgálná Őt és olyan lenne, mint Ő! Az ember hűsége meg lett próbálva (vö. I. Mózes 3) és az első pár megbukott ezen a teszten. Ennek az lett az eredménye, hogy az Isten és az emberek közti kapcsolat megszakadt (vö. I. Mózes 3; Róma 5:12-21).

Isten megígérte, hogy helyrehozza és helyreállítja ezt a kapcsolatot (vö. I. Mózes. 3:15). Ezt Saját akaratából és a Saját Fia által teszi. Az emberek képtelenek voltak ezt a törést helyreállítani (vö. Róma 1:18-3:20).

A Bűneset után Isten első lépése a helyreállítás felé annak a szövetségnek a fogalma volt, ami az Ő elhívásán és az emberiség bűnbánó, hittel teli, engedelmes válaszán alapszik. A bűneset miatt az emberiség képtelen volt helyesen cselekedni (vö. Róma 3:21-31; Galata 3). Istennek magának kellett kezdeményeznie, hogy helyreállítsa a szövetséget megszegő embereket. Mindezt a következők által tette:

1. kijelentette, hogy a bűnös emberiség igazzá lett Krisztus munkája által (törvényszéki igazság)
2. ingyen adja az emberiségnek Krisztus munkája által az igazságot (tulajdonított igazság)
3. biztosította a Lélek bennük való lakozását, aki kimunkálja az igazságot (Krisztushoz való hasonlatosság, Isten képmásának helyreállítása) az emberiségben.

Mindazonáltal Isten elvárja, hogy a szövetségre választ adjanak. Isten elhatároz (azaz ingyen ad) és gondoskodik, de az embereknek muszáj válaszolniuk és folyamatosan válaszolniuk kell

1. bűnbánásban
2. hitben
3. életstílusban megnyilvánuló engedelmességben

4. kitartásban

Az igazság tehát egy szövetségi, kölcsönös cselekmény Isten és az Ő legmagasabb rangú teremtése között. Isten jellemén, Krisztus munkáján és a Lélek alkalmassá tételén alapszik, amire minden egyes személynek személyesen és folyamatosan válaszolnia kell a megfelelő módon. Ezt a fogalmat úgy nevezik, hogy "hit általi megigazulás". Ezt a fogalmat az evangéliumok mutatják be, de nem ezekkel a kifejezésekkel. Elsősorban Pál definiálta, aki a görög "igazságosság" szónak számos formáját használja több mint 100 alkalommal.

Pál, mivel tanult rabbi volt, a *dikaiosuné* kifejezést használja annak héber értelmében, amit a Septuagintában is használnak, nem pedig a görög irodalomban. A görög írásokban ez a kifejezés egy olyan valakihez kapcsolódik, aki az istenség és a társadalom elvárásaihoz igazodott. A héber értelmezés szerint viszont ez mindig szövetségi kifejezésekhez kapcsolódik. YHWH egy igaz, etikus, erkölcsös Isten. Azt szeretné, ha a népe visszatükrözné az Ő jellemét. A megváltott emberiség új teremtménnyé válik. Ez a megújulás az istenfélelem új életstílusában jelenik meg (a Római Katolikus nézőpont a megigazulással kapcsolatban). Mivel Izrael teokráciában élt, nem volt világosan körvonalazódva, hogy mi a világi (a társadalmi norma) és mi a szent (Isten akarata). Ezt a héber és görög kifejezések közti különbséget úgy jelenítették meg, hogy az angolban két szót használtak a fordításkor a "justice – igazság" szót (ami a társadalomhoz kötődik) és a "righteousness – igazság, becsületesség" szót (ami a valláshoz kötődik).

Jézus evangéliuma (jó hír) az, hogy a bukott emberiség helyre lett állítva arra, hogy kapcsolata lehessen Istennel. Pál ellentmondásos állítása az, hogy Isten Krisztuson keresztül torolja meg a bűnösöket. Ezt az Atya szeretetén, irgalmán és kegyelmén keresztül; a Fiú életén, halálán és feltámadásán keresztül; és azon keresztül, hogy a Lélek csábít és vonz az evangéliumhoz. A megigazítás Isten ingyen cselekedete, de az istenfélelemben kell megmutatkoznia (Ágoston álláspontja, ami visszatükrözi mind a reformáció hangsúlyát, ami az evangélium szabadsága, és a Római Katolicizmus hangsúlyát is, ami a megváltozott élet, amit a szeretet és a hűség tükröz). A reformátusok számára abban a kifejezésben, hogy "Isten igazsága" a NEMET MEGHATÁROZÓ NÉVMÁS TÁRGYEBEN van (azaz az a cselekedet, hogy a bűnös emberiséget Isten számára elfogadhatóvá teszi [helyzeti megigazulás]), míg a katolikusok számára a NEMET MEGHATÁROZÓ NÉVMÁS ALANYEBEN van, ami annak a folyamatának, hogy egyre inkább Istenhez hasonlókká válunk (megtapasztalási folyamatos megigazulás). A valóságban azonban minden bizonytalansággal mind a kettő egyszerre!!

Az én szemszögemből, nézőpontomból, az egész Biblia, az I. Mózes 4-től a Jel. 20-ig annak a feljegyzése, hogy Isten helyreállítja az édenkerti kapcsolatot. A Biblia azzal kezdődik, hogy Isten és az emberiség egy földi kapcsolatban van egymással (vö. I. Mózes 1-2), és a Biblia ugyanezzel a színtérrel zárul (vö. Jelenések 21-22). Isten képmása és célja helyre lesz állítva!

Hogy dokumentáljuk a fentebbi eszmefuttatást, nézd meg a válogatott ÚSZ-i ígéresezeket, amit a görög szócsoportot illusztrálják.

1. Isten igaz (gyakran úgy kapcsolódik Istenhez, mint Bíróhoz)
 - a. Róma 3:26
 - b. II. Thesszalónika 1:5-6
 - c. II. Timóteus 4:8
 - d. Jelenések 16:5
2. Jézus igaz
 - a. Apcsel 3:14; 7:52; 22:14 (a Messiás címe)
 - b. Máté 27:19
 - c. I. János 2:1,29; 3:7
3. Isten akarata a teremtése számára az igazságosság
 - a. III. Mózes 19:2
 - b. Máté 5:48 (vö. 5:17-20)
4. Isten eszközei hogy biztosítsa és kimunkálja az igazságosságot
 - a. Róma 3:21-31
 - b. Róma 4

- c. Róma 5:6-11
- d. Galata 3:6-14
- e. Isten adta
 - (1) Róma 3:23; 6:23
 - (2) I. Korinthus 1:30
 - (3) Efézus 2:8-9
- f. Hittel fogadva
 - (1) Róma 1:17; 3:22,26; 4:3,5,13; 9:30; 10:4,6,10
 - (2) I. Korinthus 5:21
- g. A Fiú cselekedetei által
 - (1) Róma 5:21-31
 - (2) II. Korinthus 5:21
 - (3) Filippi 2:6-11

5. Isten akarata az, hogy a követői igazak legyenek

- a. Máté 5:3-48; 7:24-27
- b. Róma 2:13; 5:1-5; 6:1-23
- c. I. Timóteus 6:11
- d. II. Timóteus 2:22; 3:16
- e. I. János 3:7
- f. I. Péter 2:24

6. Isten igazságosan fogja megítélni a földet

- a. Apcsel 17:31
- b. II. Timóteus 4:8

Az igazságosság Isten jellemvonása, amit Krisztuson keresztül ingyen odaadott a bűnös emberiségnek. Ez nem más, mint

- 1. Isten határozata
- 2. Isten ajándéka
- 3. Krisztus cselekedete

Ugyanakkor ez egy folyamat is, hogy igazzá leszünk, amire szorgalmasan és rendületlenül törekednünk kell; ami egy napon majd a Második Eljövételkor teljeseedik be. Az Istennel való kapcsolat a megtéréskor állítódik helyre, de egész életen keresztül folyamatban van, és egy szemtől szembe való találkozássá válik a halálkor vagy a Parousiakor (második eljövételkor)!

Itt egy nagyon jó idézet, amit a *Dictionary of Paul and His Letters* olvashatunk:

„Kálvin, sokkal inkább, mint Luther, kihangsúlyozza Isten igazságának kapcsolati aspektusát. Luther nézőpontja Isten igazságáról úgy tűnik, hogy magában foglalja a felmentő ítéletet is. Kálvin kihangsúlyozza annak a bámulatos természetét, ahogyan Isten az Ő igazságát kommunikálja felénk és nekünk tulajdonítja” (834. oldal).

Számomra a hívő Istennel való kapcsolatának három aspektusa létezik:

- 1. az evangélium egy személy (ezt hangsúlyozta ki a keleti Egyház és Kálvin is)
- 2. az evangélium igazság (ezt hangsúlyozta ki Ágoston és Luther)
- 3. az evangélium egy megváltozott élet (ezt hangsúlyozta ki a Katolikus Egyház)

Mindegyik igaz, és együtt kell ezeket megtartani, hogy a kereszténység egészséges, józan, biblikus legyen. Ha bármelyik is túl van hangsúlyozva, vagy el van hanyagolva, problémák lépnek fel.

Örömmel kell fogadnunk Jézust!

Hinnünk kell az evangéliumot!

Törekednünk kell a Krisztusi életre!

■ „Az Istennel járt Nőé.” Ez a kifejezés (BDB 229, KB 246, *Hithpael* BEFEJEZETT) nagyon hasonlít az 5:21-24-ben használt kifejezéshez (*Hithpael* BEFEJEZETLEN), ahol ezt a kifejezést Énókra használták.

SZÖVEG: 6:11-12

11A föld pedig egyre romlottabb lett az Isten színe előtt, és megtelt a föld erőszakossággal. 12És látta Isten, mennyire megromlott a föld, mert minden ember rossz útra tért a földön.

6:11-12 Az volt Isten akarata az emberiség és az állatok számára, hogy betöltsék a földet, de ehelyett a bűn töltötte be azt (BDB 569, KB 583, *Niphal* BEFEJEZETLEN) erőszakkal és gonosszággal (vö. 13. vers; Zsoltárok 14:1-3; Róma 3:10-18). Az I. Mózes 1:31 „igen jó” mondása már nem megfelelő a teremtés jellemzésére. Ez már nem az a világ, amilyenek Isten látni szerette volna azt.

SZÖVEG: 6:13-22

13Akkor ezt mondta Isten Nőének: Elhatároztam, hogy véget vetek minden élőlénynek, mert megtelt erőszakossággal miattuk a föld. Elpusztítom hát őket a földdel együtt. 14Csinálj magadnak bárkát góferfából, készíts rekeszeket a bárkában, és vond be kívül-belül szurokkal! 15Így készítsd el: a bárka hossza háromszáz könyök legyen, szélessége ötven könyök, magassága pedig harminc könyök! 16Ablakot is csinálj a bárkára: egy könyökre hagyd azt felülről! A bárka ajtaját az oldalára helyezd! Készíts bele egy alsó, egy középső és egy felső emeletet! 17Mert én özönvizet fogok hozni a földre, hogy elpusztítsak minden élőlényt az ég alatt. Minden el fog pusztulni, ami a földön él. 18Veled azonban szövetségre lépek: menj be a bárkába fiaiddal, feleségeddel és fiaid feleségeivel együtt! 19És vigyél be a bárkába minden élőlényből, mindenből kettőt-kettőt, hogy életben maradjanak veled együtt: hímek és nőstények legyenek! 20A madaraknak, a szárazföldi állatoknak és a föld minden csúszómászójának különböző fajtáiból, mindegyikből kettő-kettő menjen be hozzád, hogy életben maradjon! 21Vigyél magaddal mindenféle eledelt, ami csak ehető; gyűjtsd be magadhoz, hogy legyen enivalótok, neked is, meg azoknak is! 22Nőé így is tett: mindenben úgy járt el, ahogyan Isten megparancsolta neki.

6:14 „Csinálj magadnak bárkát” Az IGE (BDB 793 I, KB 889) *Qal* FELSZÓLÍTÓ módban van. Lehetséges, hogy a „bárkára” használt kifejezés egy jövevényszó, ami az egyiptomi nyelvből származik, és azt jelenti, hogy „láda” vagy „doboz” (BDB 1061). Ezt a kifejezést a továbbiakban csak egyetlen egyszer használják, mégpedig arra a kosárra, amibe Mózeset helyezték (vö. II. Mózes 2:3,4).

■ „góferfából” Ennek a szónak az etimológiáját nem ismerjük teljes bizonyossággal (BDB 781 és 172). Íme néhány a lehetséges értelmezések közül: (1) a Septuagintában „négyzet alakú fa” szerepel; (2) a Vulgatában „sima fa” olvasható; (3) a legtöbb kommentáríró úgy gondolja, hogy ez a kifejezés egy bizonyos fafajtára utal, a legvalószínűbb, hogy a ciprusfára (NRSV, REB), mivel abban az időben az ősi Közel-Keleten a legtöbb hajó ebből a fafajtából készült és gyantával vonták be.

■ „készíts rekeszeket a bárkában” Ez nyilvánvalóan arra szolgált, hogy elválassza a különböző állatokat, és hogy stabilizálja a bárka szerkezetét (ugyanúgy a három szint is erre szolgált).

6:15 „könyök” Kétfajta könyök (BDB 52) található a Bibliában. A hagyományos értelemben vett könyök, ami egy átlagos felnőtt férfi leghosszabb ujjá és könyöke közti távolság, ami általában 45,7 cm (vö. V. Mózes 3:11; II. Krónikák 2:3). S létezik egy ennél hosszabb könyök, a királyi könyök, amit az építkezéseken használtak (pl. Salamon templománál), s ez volt az általánosságban használt mértékegység Egyiptomban, Palesztinában és bizonyos esetekben Babilonban is. Ez 53,34 cm hosszú volt (vö. Ezékiel 40:5; 43:13). A bárka fizikai mérete nagyjából a következő lehetett: 137 m x 23 m x 14 m. Ez körülbelül a Queen Elizabeth 2. nevű hajó méretének

a fele volt. Azt feltételezik róla, hogy szögletes alakja volt, de valószínűleg rézsútosan lekerekített oldalai voltak, hogy a hajótestre nehezedő hullámmenyomást jobban viselje.

A régiek emberi testrészeket használtak a mértékegységek elnevezésére. Az ősi Közel-Keleten a következőket használták:

1. A kitárt karok közti távolságot
2. A középső ujj és a könyök közti távolságot (könyök)
3. A kinyújtott tenyér hüvelykujja és a kisujj közti távolságot (arasz)
4. Az összehúzott tenyér négy ujja közti távolságot (tenyér)

A könyök (BDB 52, KB 61) nem volt teljes mértékben szabványosítva, helyette két alapvető hosszt használtak:

- a. Egy átlagos férfi könyökétől a középső ujjá végéig mért távolságot (kb. 45,7 cm, vö. V. Mózés 3:11)
- b. A királyi könyököt, ami ez picit hosszabb volt (kb. 53,34 cm, vö. II. Krónikák 3:3; Ezékiel 40:5; 43:13)

6:16 „Ablakot is csinálj a bárkára” Ez nem ugyanaz a szó, mint amit a 8:6-ban használt az ablakra. Nagyon sokan azt feltételezik, hogy ez inkább egy világítást és szellőzést elősegítő nyílásrendszer volt körbe a bárka tetején, közvetlenül a teteje alatt.

6:17 „özönvizet” Sokat találgattak azzal kapcsolatban, hogy ez a kifejezés (BDB 550) az asszír „elpusztít” szóval áll-e összefüggésben.

A Nőé idejében pusztító özönvíz (árvíz) az egész világra kiterjedt-e, vagy csak az akkori Közel-Keletre? A „föld” kifejezést (*eres*) gyakran fordították „földterületnek”, ami lokális földrajzi helyre utalt (vö. I. Mózés 41:57). Ha az emberek nem széledtek volna szét a földgolyó minden szegletéig, amire a Babel tornya utáni események utalnak a 10-11. fejezetben, akkor egy helyi árvíz is elég lett volna, hogy megoldja a dolgot. A legjobb könyv, amit a lokális özönvíz racionális bizonyítékairól olvastam, az Bernard Ramm, a *The Christian View of Science and Scripture* című könyve volt.

■ **„élőlényt”** Ez itt a héber *ruach* kifejezés. Lehet szélnek, életnek, leheletnek vagy léleknek fordítani. Mind az emberekben, mind az állatokban ott van a *nephesh*, de csak az emberek lettek Isten képmására megalkotva (vö. 1:26-27) és csak ők rendelkeznek „különleges” formáltatással (vö. 2:7). Ebben a szöveggörnyezetben ez a kifejezés azt jelenti, hogy minden, ami csak lélegzik – meghal (vö. 7:22, állatok és emberek egyaránt)!

6:18
NASB, NKJV,

NRSV	„Létesíték”
TEV	„kötök”
NET	„megerősítem”

Az IGE (BDB 877, KB 1086, *Hiphil* BEFEJEZETT) alapvető jelentése az, hogy „felkelni” vagy „felállni”. A *Hiphil* szótöveget arra szokták használni, hogy „létesíteni” vagy „jóváhagyni”, „ratifikálni” (vö. 6:18; 9:9,11,17; 17:7,19,21; II. Mózés 6:4; Ezékiel 16:62).

Azt, hogy pontosan melyik ígéretre vagy szövetségre utal, nem tudjuk biztosan. Lehetséges, hogy a 9:9, 11 és 17-es verseket vetíti előre. A lényeg az, hogy Isten Maga erősíti meg és tartja fenn ígéreteit, amit a bukott, lázadó emberiségnek adott. Még gonoszságuk közepette is megmarad Istennek az a terve, hogy kapcsolatban lesz velük!

■ **„Veled azonban szövetségre lépek”** Itt használja először a Biblia a *berith* (BDB 136) kifejezést. Ezt majd az I. Mózés 9:8-17 magyarázza és erősíti meg. Ez alkotja az ószövetségi és újszövetségi központi témát az

Isten és az emberiség között lévő közösség értelmezésével kapcsolatban. Mind a két oldalnak megvannak a kölcsönös felelősségei, kötelességei és ígéretei. Ennek megértése alapozza meg az, hogy megérthessük azt a feszültséget, ami arról szól, hogy Isten részéről szövetsége feltétel nélküli, viszont az emberiség részéről ez feltételekhez kötött, mert az emberek minden egyes generációjának válaszolnia kell erre a szövetségre. Lásd a következő különleges témát.

KÜLÖNLEGES TÉMA: SZÖVETSÉG

Az ÓSZ-i *berith*, szövetség, kifejezést nem könnyű definiálni. A héberben nincs egy ezzel megegyező IGE sem. Minden próbálkozás arra nézve, hogy etimológiai definíciót származtassanak, nem bizonyult meggyőzőnek. Bár a fogalom nyilvánvaló központúsága arra kényszerítette a tudósokat, hogy vizsgálják meg a szó használatát ahhoz, hogy megpróbálják meghatározni annak funkcionális jelentését.

A szövetség az az eszköz, ami által az egy igaz Isten az Ő teremtett emberiségével foglalkozik. A szövetség, a megállapodás vagy megegyezés fogalma elengedhetetlen a bibliai kijelentés megértésében. Az Isten szuverenitása és az emberi szabad akarat közti feszültséget tisztán lehet látni a szövetség fogalmában. Néhány szövetség Isten jellemén, cselekedetein és céljain alapszik.

1. a teremtés maga (vö. I. Mózes 1-2)
2. Ábrahám elhívása (vö. I. Mózes 12)
3. az Ábrahámmal kötött szövetség (vö. I. Mózes 15)
4. Nőé megőrzése és a neki adott ígéret (vö. Mózes 6-9)

Mindazonáltal a szövetség természete megköveteli a válaszreakciót

1. Ádámnak hit által engedelmeskednie kellett és nem volt szabad ennie az Édenkert közepén álló fáról (vö. I. Mózes 2)
2. hit által Ábrahámnak el kellett hagynia a családját, és követnie kellett Istent, és hinni abban, hogy lesznek leszármazottai (vö. I. Mózes 12,15)
3. hit által Noénak egy hatalmas hajót kellett építenie, ami távol volt minden víztől, és össze kellett gyűjtenie az állatokat (vö. I. Mózes 6-9)
4. hit által Mózes kihozta az Izraelitákat Egyiptomból, és pontos útmutatásokat kapott a vallási és a társadalmi életre nézve, áldások és átkok ígéretével (vö. V. Mózes 27-28)

Ugyanerről a feszültségről van szó az "új szövetségben", ami magában foglalja Isten kapcsolatát az emberiséggel. A feszültséget nyilvánvalóan látni lehet, amikor összehasonlítjuk az Ezékiel 18-at az Ezékiel 36:27-37-tel. A szövetség Isten kegyelmes cselekedetein alapszik, vagy szükségszerű hozzá az emberi válasz is? Ez a régi és az új szövetség égető kérdése. A célja mind a kettőnek ugyanaz: (1) az I. Mózes 3-ban elvesztett kapcsolat helyreállítása, és (2) az igaz nép megalapozása, akik visszatükrözik Isten jellemét.

A Jeremiás 31:31-34-ben szereplő új szövetség megoldja ezt a feszültséget azzal, hogy elveszi az emberi teljesítményt, mint az elfogadás elnyerésének eszközét. Isten törvénye belső vággyá válik, ahelyett, hogy külső teljesítmény lenne. Az istenfélő, igaz embereknek a célja ugyanaz marad, de a módszer megváltozik. A bukott emberiségről bebizonyosodott, hogy nem megfelelő arra, hogy Isten képének visszatükrözése legyen (vö. Róma 3:9-18). Nem a szövetséggel volt probléma, hanem az emberi bűnösséggel és gyengeséggel (vö. Róma 7; Galata 3).

Az ÓSZ-i feszültség, ami a feltétel nélküli és a feltételekhez kötődő szövetségek között van, megmarad az ÚSZ-ben is. Az Üdvösség teljes mértékben ingyenes Jézus Krisztus befejezett munkájában, de megköveteli a megbánást és a hitet is (kezdeti és folyamatos). Ugyanúgy jogi kijelentése a Krisztushoz való hasonlatosságnak, mint ahogy az erre való elhívás is, továbbá kijelentőmódú elfogadás és felszólítás a szentségre! A hívők nem a teljesítményük *által* üdvözülnek, hanem az engedelmességre (vö. Efézus 2:8-10). Az istenfélő élet az üdvösség *bizonyítékává* válik, nem pedig az üdvösség *eszközévé*. Ezt a feszültséget világosan látjuk a Zsidókhoz írt levélben.

■ **„menj be a bárkába fiaiddal, feleségeddel és fiaid feleségeivel együtt”** Nőé feddhetetlensége kiterjedt családjára is (vö. I. Korinthus 7:14).

6:19 „És vigyél be a bárkába” Ez utalhat arra, hogy az állatok (azt, hogy a helyileg honos állatok, vagy a világ minden tájáról valók voltak-e nem tudjuk biztosan) jöttek oda Nőéhez, és Nőé helyezte őket el a bárkában. Valószínűleg ezt már az utolsó hét előtt elkezdte. Az, hogy az állatok hogyan éltek és táplálkoztak közösen a bárkában rejtély, de ez önmagában nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy természetes, vagy akár természetfeletti környezetben voltak.

6:21 Nőé és az állatok számára is raktároztak el élelmet a bárkán (BDB 542, KB 534, *Qal* FELSZÓLÍTÓ mód), a pontos részleteket azonban nem jegyezték fel. Ez a feljegyzés sokkal inkább teológiai, mint információs jellegű.

6:22 „Nőé így is tett” A kulcsfontosságú téma az, hogy Nőé engedelmeskedett Istennek (vö. 7:5,9,16), s ez lenne a helyes a reakció, azonban Ádám és Éva, valamint az emberiség többi része nem így cselekedett (pl. 6:5,11-12,13).

I. MÓZES 7

MODERN FORDÍTÁSOK BEKEZDÉSI FELOSZTÁSAI*

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Az özönvíz	A hatalmas özönvíz	A hatalmas özönvíz (6:5-8:22)	Az özönvíz	Felkészülés az özönvízre (6:13-7:16)
7:1-5	7:1-12	7:1-5	7:1-5	7:1-5
7:6-12		7:6-10	7:6-10	7:6 7:7-10
		7:11-16	7:11-16	7:11-12
7:13-16	7:13-16			7:13-16a 7:16b Az özönvíz
7:17-24	7:17-24	7:17-24	7:17-24	7:17-24

HARMADIK OLVASÁSI CIKLUS (az „Útmutató a helyes bibliaolvasáshoz”-ból) KÖVETVE AZ EREDETI SZERZŐ SZÁNDÉKÁT A BEKEZDÉSEK SZINTJÉN

Ez egy tanulmányozást elősegítő kommentár, ami azt jelenti, hogy te magad vagy a felelős a saját Bibliaértelmezésedért. Mindannyian abban a fényben kell járnunk, ami megadatott. Te, a Biblia és a Szentlélek vagytok az elsődlegesek az értelmezésben. Ne mondj le erről egy kommentátor miatt sem.

Egyszerre olvasd el az adott fejezetet. Azonosítsd a témákat. Hasonlítsd össze a te témafelosztásaidat az öt különböző fordítással. A bekezdések nem ihletettek, de mindenképp kulcsfontosságúak az eredeti szerző szándékainak azonosításához, ami az értelmezés szíve. Minden bekezdésnek egy és csak egy témája van.

1. Első bekezdés
2. Második bekezdés
3. Harmadik bekezdés
4. Stb.

SZÓ ÉS KIFEJEZÉSTANULMÁNY

SZÖVEG:7:1-5

1Az Úr akkor ezt mondta Nóénak: Menj be egész házad népével a bárkába, mert csak téged látlak igaznak ebben a nemzedékben! 2Minden tiszta állatból hetet-hetet vigyél magaddal, hímet és nőtényt! Azokból az állatokból, amelyek nem tiszták, kettőt-kettőt, hímet és nőtényt! 3Az égi madaraktól is hetet-hetet, hímet és nőtényt, hogy maradjon utódjuk az egész földön! 4Mert hét nap múlva negyven nap és negyven éjjel tartó esőt bocsátok a földre, és eltörlök a föld színéről minden élő, amelyet alkottam. 5Nóé úgy is tett mindent, ahogyan az Úr megparancsolta neki.

7:1 „Az Úr akkor ezt mondta Nóénak” Ez itt Isten szövetséges neve, YHWH, viszont a 16. versben *Elohim*-nak szólítják. Úgy tűnik, hogy az, ahogyan a rabbik értelmezik ezeket a kifejezéseket, amik Istenre, mint megváltóra (YHWH) és mint Teremtőre (*Elohim*) utalnak, összhangban vannak azzal, ahogyan ezeket a kifejezéseket a Pentateuchus is használja. Lásd az Istenség nevei című különleges témát a 2:4-ben.

■ **„Menj be... a bárkába”** Ez az IGE (BDB 92, KB 112) egy *Qal* FELSZÓLÍTÁS.

■ **„mert csak téged látlak igaznak ebben a nemzedékben”** Azt a kifejezést, hogy „igaz” ugyanabban az értelmében használják, mint ahogyan Jóbra utaltak a „feddhetetlen” kifejezéssel (vö. 6:9). Ez a kifejezés nem azt jelenti, hogy büntetlen volt, hanem egy olyan személyre utal, aki teljes mértékben annak megfelelően cselekszik, amit Istennel kapcsolatban megértett, vagy amit kulturálisan kifejeztek. Figyeld meg, hogy Nóé igaz volta családjára is hatással van. Ez egy bibliai igazság. Ez azonban nem azt jelenti, hogy valaki igazzá válhat Isten előtt egy másik személy érdemein keresztül, hanem arra utal, hogy a szellemi áldások kiáradnak azokon keresztül, akik ismerik Istent azokra, akikkel kapcsolatban állnak, s akikkel bensőséges kapcsolatot ápolnak (hasonlítsd össze az V. Mózes 5:9-10-et és az I. Korinthus 7:14-et).

7:2 „Minden tiszta állatból hetet-hetet vigyél magaddal, hímet és nőtényt” Figyeld meg a tiszta és a tisztátalan állatok közti különbségtételt ebben a szöveggörnyezetben, mert itt még a Mózesi áldozati rendszer előtti körülményeket látjuk (vö. III. Mózes 1-7). Nem részletezi a tiszta állatokra vonatkozó kritériumokat sem azok céljait. Nyilvánvaló, hogy a különbségtételt Mózes alakította ki később a III. Mózesben (vö. 11. fejezet), s a megkülönböztetés az étkezési törvényekkel és az áldozati rendszerrel volt kapcsolatban. Elég sok volt a vita azzal a kifejezéssel kapcsolatban, hogy hetet-hetet kellett magával vinnie (vö. NRSV, NJB, JPSOA). Vajon azt jelenti, hogy hét egyed, vagy hét párt?

7:4 „Mert hét nap múlva... esőt bocsátok a földre” Rashi azt mondja, hogy ez a korszak volt az igaz Metúselah halála miatti gyászidőszak, aki ebben az időben halt meg. A rabbik úgy hiszik, hogy Isten nem árasztotta ki a földre az özönvizet addig, amíg Metúselah életben volt.

A hét napos hét annyira ősi, hogy pontos eredetét soha sem kutatták fel. A pontos hónapot és évet a holdfázisok segítségével be tudjuk azonosítani, a pontos hetet azonban nem lehet meghatározni. A hívők számára az I. Mózes 1 adja meg a követendő példát.

■ **„negyven nap és negyven éjjel”** Azt a kifejezést, hogy „negyven”, elég sokszor használták a Bibliában (nézd meg egy konkordanciában). Néha szó szerint kell értelmezni, máskor pedig egyszerűen csak egy hosszabb, meg nem határozott hosszúságú időszakot jelöl (ami hosszabb, mint egy holdciklus, ami huszonnyolc és fél nap, de rövidebb, mint egy évszak). Számos mezopotámiai feljegyzésben az özönvíz hossza egy hétnapos periódus volt.

SZÖVEG:7:6-12

6Nóé hatszáz éves volt, amikor özönvíz lett a földön. 7Bement tehát Nóé fiaival, feleségével és fiainak feleségeivel a bárkába az özönvíz elől. 8A tiszta állatok közül, de a nem tiszta állatok közül is, a madarak és mindenféle földi csúszómászók közül 9kettő-kettő bement Nóéhoz a bárkába: hím és nőtény, ahogyan megparancsolta Isten Nóénak. 10A hetedik napon özönvíz lett a földön. 11Nóé

életének hatszázadik évében, a második hónap tizenhetedikén: fölfakadt ezen a napon a nagy mélység minden forrása, megnyíltak az ég csatornái, 12majd negyven napon és negyven éjen át ömlött az eső a földre.

7:11 „fölfakadt ezen a napon a nagy mélység minden forrása, megnyíltak az ég csatornái” A 11. vers időmeghatározása elég konkrét ebben a versben (ami egy történelmi eseményre utal), ugyanúgy, mint az itt használt igék, amik egy olyan fizikai katasztrófát írnak le, ami itt a földgolyón történt (két *Niphal BEFEJEZETT* módú ige, BDB 131, KB 149 és BDB 834, KB 986). A 18. és 19. versben az eredeti héber szövegben láthatjuk a pusztítás mértékét. A föld fizikai megjelenésének nagy része megváltozhatott, főleg a Közel-Keleten. A víz két forrásból származott: (1) a mélység forrásaiból, és (2) az ég csatornáiból (azaz ablakaiból, vö. Zsoltárok 78:23; Malakiás 3:10). Ez pontosan annak a visszafordítása, amit Isten az I. Mózes 1-ben tett. A vizes káosz visszatért.

SZÖVEG:7:13-16

13Ugyanazon a napon bement Nőé és Nőé fiai: Sém, Hám és Jáfet meg Nőé felesége és fiainak három felesége a bárkába,**14**és velük együtt mindenféle vadállat, mindenféle jószág, mindenféle csúszómászó, amely csak csúszik-mászik a földön, és mindenféle repdeső állat: az összes madár és egyéb szárnyasok. **15**Kettő-kettő ment be Nőéhez a bárkába mindenféle élőlényből. **16**Hím és nőstény ment be minden élőből; bementek, ahogyan Isten Nőének parancsolta. Az Úr pedig bezárta Nőé mögött az ajtót.

7:14 Ez magába foglalja az összes szárazföldi állatot, amit csak az I. Mózes 1. megemlített a tengeri élőlények kivételével.

7:16 „Az Úr pedig bezárta Nőé mögött az ajtót” YHWH (azaz a szövetséges, Megváltó Isten) Maga volt az, aki bezárta az ajtót. A rabbik azt mondják, hogy ezt azért Tette, hogy a gonoszokat a bárkán kívül tartsa. Egészen olyan messzire mennek az értelmezésben, hogy azt állítják, hogy Isten oroszlánokkal és medvékkel vette körül a bárkát, hogy távol tartsa az embereket. Számomra a bárka YHWH egy újabb kegyelmes cselekedetét jelenti az emberiséggel szemben, mert így fenntartotta a Messiási vérvonalat, ami még az ítélet közepette is gondoskodott a megváltásról (vö. I. Mózes 3:15).

SZÖVEG:7:17-24

17Amikor már negyven napja tartott az özönvíz a földön, annyira megnövekedett a víz, hogy nekifeszült a bárkának, és az fölemelkedett a földről. **18**A víz egyre áradt és növekedett a földön, úgyhogy a bárka a víz színén úszott. **19**A víz egyre erősebben áradt a földön, és elborította a legmagasabb hegyeket is mindenütt az ég alatt; **20**sőt, még tizenöt könyöknyit áradt a víz azután is, hogy elborította a hegyeket. **21**Elpusztult minden élőlény, amely a földön mozgott: madár, jószág és vadállat, a földön nyüzsgő minden egyéb élőlény és minden ember. **22**Minden meghalt, aminek orrában az élet lehelete volt, és ami a földön élt. **23**Eltörölt az Isten minden élő, ami a föld színén volt, embert és állatot, csúszómászt és égi madarat. Mindent eltörölt a földről, csak Nőé maradt meg, és azok, akik vele voltak a bárkában. **24**A víz százötven napig áradt a földön.

7:19 Ennek a versnek a nyelvezete minden kétséget kizáróan egy világméretű özönvízre utal (vö. 8:21; II. Péter 3:6). De valóban így volt? A „föld” kifejezés (*eres*, BDB 75) jelentheti azt is, hogy lokális „földterület” (vö. 41:57). Lehetséges, hogy ez egy idióma volt, hasonló a Lukács 2:1-hez és a Kolossé 1:23-hoz (vö. *Hard Sayings of the Bible*, IVP, 112-114 oldalak). Ami az özönvíz teológiáját jelenti, a valódi kiterjedése teljesen lényegtelen. Még Mezopotámiában sincs megfelelően megegyező üledékes hordalék, nemhogy az egész világon! Mezopotámiában megszokottak voltak az árvizek amiatt a két nagy folyó alkotta vízrendszer miatt, amik a torkolatuknál egybefolynak. Ezzel kapcsolatban egy nagyon jó értekezést láthatsz Bernard Ramm, *The Christian's View of Science and Scripture* című könyvében.

7:22 „aminek orrában az élet lehelete volt” (vö. az 1:30 jegyzetével). A vízi állatokat megkímélte.

MEGVITATANDÓ KÉRDÉSEK

Ez egy tanulmányozást elősegítő kommentár, ami azt jelenti, hogy te magad vagy a felelős a saját Biblia értelmezésedért. Mindannyian abban a fényben kell járnunk, ami megadatott. Te, a Biblia és a Szentlélek játszatok az elsődleges szerepet az értelmezésben. Ne mondj le erről egy kommentátor miatt sem.

Ezek a megvitatandó kérdések azért vannak, hogy segítsenek átgondolni a könyv ezen részének főbb témáit. Szándékuk gondolat-ébresztő, nem pedig definiáló.

1. Te mit értesz az alatt, hogy „az istenfiak”, és miért?
2. Mit gondolsz, az angyalok miért vettek feleségül emberi asszonyokat?
3. Kik voltak a nefilimek?
4. Hogyan bánhat meg bármit is Isten?
5. Mit jelent az, hogy Istennel járni?
6. A halak miért nem lettek megítélve a többi szárazföldi állattal együtt?
7. Nőé idejében milyen volt a tiszta és a tisztátalan állat?
8. Az özönvíz kiterjedése helyi volt, vagy kiterjedt a teljes világra? Miért?

I. MÓZES 8:1-22

MODERN FORDÍTÁSOK BEKEZDÉSI FELOSZTÁSAI*

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Az özönvíz visszahúzódik	Nóé megmenekülése	A hatalmas özönvíz (6:5-8:22)		
8:1-5	8:1-5	8:1-5	8:1-5	8:1-5
8:6-12	8:6-12	8:6-12	8:6-12	8:6-12
8:13-19	8:13-14	8:13-19	8:13-14	8:13 8:14 A partraszállás
	8:15-19 Isten szövetséget köt a teremtéssel (8:20-9:17)		8:15-19 Nóé áldozatot mutat be	8:15-19
8:20-22	8:20-22	8:20-22	8:20-22	8:20-22
(22)	(22)	(22)	(22)	(22)

HARMADIK OLVASÁSI CIKLUS (az „Útmutató a helyes bibliaolvasáshoz”-ból) KÖVETVE AZ EREDETI SZERZŐ SZÁNDÉKÁT A BEKEZDÉSEK SZINTJÉN

Ez egy tanulmányozást elősegítő kommentár, ami azt jelenti, hogy te magad vagy a felelős a saját Bibliaértelmezésedért. Mindannyian abban a fényben kell járnunk, ami megadatott. Te, a Biblia és a Szentlélek vagytok az elsődlegesek az értelmezésben. Ne mondj le erről egy kommentáríró miatt sem.

Egyszerre olvasd el az adott fejezetet. Azonosítsd a témákat. Hasonlítsd össze a te témafelosztásaidat az öt különböző fordítással. A bekezdések nem ihletettek, de mindenképp kulcsfontosságúak az eredeti szerző szándékainak azonosításához, ami az értelmezés szíve. Minden bekezdésnek egy és csak egy témája van.

1. Első bekezdés
2. Második bekezdés

3. Harmadik bekezdés

4. Stb.

SZÖVEGÖSSZEFÜGGÉSI BETEKINTÉSEK

- A. Nyilvánvaló a párhuzam az I. Mózes 1. és az I. Mózes 7. között, amikor is a vizes káosz visszatér.
- B. Nyilvánvaló a párhuzam az I. Mózes 1. és az I. Mózes 8. között, amikor Isten helyreállítja az életet fenntartó szárazföldet
1. hasonlítsd össze az 1:2-t és a 8:1-et
 2. hasonlítsd össze az 1:6-7-et és a 8:2-t
 3. hasonlítsd össze az 1:22,24-et és a 8:17-et
 4. hasonlítsd össze az 1:28-at és a 9:1-2-t
- C. Az I. Mózes 8:1-19 a 7:11-24 visszafordítása. Ez minden bizonnyal egy irodalmi szerkezet volt.

SZÖVEG: 8:1-5

Isten azonban nem feledkezett meg Nóéről, sem azokról a vadállatokról és jószágokról, amelyek vele voltak a bárkában. Szelet bocsátott Isten a földre, és a víz apadni kezdett. 2Bezárultak a mélység forrásai és az ég csatornáit; nem esett több eső az égből. 3Azután a víz egyre jobban visszahúzódott a földről, és százötven nap múlva leapadt a víz. 4A bárka pedig a hetedik hónap tizenhetedik napján megfeneklett az Ararát hegységben. 5A víz állandóan fogyott a tizedik hónapig. A tizedik hónap első napján láthatókká váltak a hegyek csúcsai.

8:1 „Isten” Itt az *Elohim* kifejezést használja. Lásd az I. Mózes 1:1 jegyzetét vagy a különleges témát a 2:4-ben.

■ **„nem feledkezett meg”** Ezt a kifejezést (BDB 269, KB 269, *Qal* BEFEJEZETLEN) olyan értelemben használják, ami arra utal, hogy Isten a megfelelő módon és személyesen cselekszik az emberekkel kapcsolatban (vö. 8:1; 9:15; 16; 19:29; 30:22). A szövetséges Isten saját személye miatt ismét készen áll arra, hogy újra közbelépjen. Nőé lesz az új emberiség forrása.

■ **„Nóéről”** Ez a név (BDB 629) jelentheti azt, hogy „nyugalom”, ami egy széles körben elterjed etimológiája a szónak; ami a szó hangzásán alapszik, nem pedig nyelvészeti szempontokon.

■ **„Szelet bocsátott”** Az IGE (BDB 716, KB 778) egy *Hiphal* BEFEJEZETLEN módú ige. Isten egy felerősített természeti erőt használt arra, hogy felszárítsa a vizet, 2. vers, pontosan ugyanúgy, mint ahogy azt a II. Mózesben is tette (vö. II. Mózes. 14:21). Az szintén lehetséges, hogy Isten a 8-9-es fejezetben látható cselekedeteit párhuzamosnak lássuk azon cselekedeteivel, amiket az 1. fejezetben hajtott végre. Az emberiség számára ez egy új kezdet volt. Ha valóban így volt, akkor az itt látható szél párhuzamban áll azzal, amit az 1:2-ben láthattunk: „Isten lelke lebegett”.

■ **„apadni”** Ugyanezt a kifejezést (BDB 1013, KB 1491, *Qal* BEFEJEZETLEN) láthatjuk az Eszter 2:1-ben, ahol a király haragjára használták.

■

8:4 „az Ararát hegységben” Ezt három féle módon magyarázzák: (1) egy hegység, ami a török-orosz határon húzódik; (2) egy hegység, ami a Van tó közelében található Mezopotámiától északra; és (3) a kifejezés maga egy teljes hegyvonulatra utal (az asszír *urartu*, BDB 76), s nem egy bizonyos hegycsúcsra (figyeld meg, hogy az eredeti szövegben a hegység többes számban szerepel).

SZÖVEG: 8:6-12

6Negyven nap múlva kinyitotta Nőé a bárka ablakát, amelyet csinált, **7**és kiengedett egy hollót. Az újra meg újra kirepült és visszatért, amíg föl nem száradt a víz a földről. **8**Kiengedett egy galambot is, hogy lássa: vajon leapadt-e a víz a föld színéről. **9**De a galamb nem tudott leszállni, ezért visszatért hozzá a bárkába. Víz borította ugyanis az egész földet. **Ő** pedig kinyújtotta a kezét, megfogta, és bevette magához a bárkába. **10**Várakozott még újabb hét napig, és ismét kiengedte a galambot a bárkából. **11**Estére megjött hozzá a galamb, és íme, már egy leszakított olajág volt a csőrében. Ebből tudta meg Nőé, hogy leapadt a víz a földről. **12**Várakozott még újabb hét napig, és kiengedte a galambot, de az már nem tért vissza hozzá.

8:6 „Negyven nap” Ez a kifejezés általában „egy hosszú, meg nem határozott időszakra” utal. Ebben a szöveggörnyezetben az időpontok annyira konkrétak, hogy lehetséges, hogy valóban pontosan negyven napot jelöl.

■ **„ablakát”** Ez egy másik kifejezés (BDB 319), s nem az, amit a 6:16-ban is láttunk (szó szerint „tető” BDB 844 I). Ennek mérete és pontos elhelyezkedése nem ismert, de valószínűleg egy nyílás volt magán a tetőn.

8:6-12 Figyelj oda arra, hogy ezeket a madarakat ne használd allegóriaként! A mezopotámiai irodalomban létezik egy konkrét párhuzam ezzel (azaz a Gilgames Eposz 11:145-55), ami túlságosan is konkrét ahhoz, hogy merő véletlen legyen. Nyilvánvaló irodalmi kapcsolat van a Biblia (pontosan az I. Mózes 1-11) és a mezopotámiai irodalom között.

SZÖVEG: 8:13-19

13A hatszázegyedik esztendőben az első hónap első napjára fölszáradt a víz a földről. Ekkor Nőé eltávolította a bárka fedelét, és látta, hogy már fölszáradt a föld. **14**A második hónap huszonhetedik napjára felszikkadt a föld. **15**Ekkor így szólt Isten Nőéhez: **16**Jöjj ki a bárkából feleségeddel, fiaiddal és fiaid feleségeivel együtt! **17**Mindenféle élőlényt, amely csak veled van: madarat, szárazföldi állatot és minden földi csúszómászót hozz ki magaddal, hadd nyüzsögjenek a földön, szaporodjanak és sokasodjanak a földön! **18**Kijött tehát Nőé fiaival, feleségével és fiainak feleségeivel együtt. **19**Minden élőlény, minden csúszómászó, minden madár, minden, ami mozog a földön, csoportonként kijött a bárkából.

8:13 „Nőé eltávolította a bárka fedelét” Úgy tűnik, hogy ez arra utal, hogy eltávolította a tető ez részét (BDB 492). Bár később ugyanezt a kifejezést használják arra, hogy állati bőrök fedték be a Szent sátrat, ebben a szöveggörnyezetben nehéz lenne azt a jelentését alátámasztani.

8:15 „Ekkor így szólt Isten Nőéhez” Ez az egész szövegrész Nőé türelmét és Istennek való engedelmisségét fedí fel. Isten parancsai (azaz 8:15-19) párhuzamosak a 7:1-5-tel.

8:16 „Jöjj ki” Ez volt az első a 16-17-es versekben látható számos parancs közül.

1. „jöjj ki”, *Qal* FELSZÓLÍTÓ mód (BDB 422, KB 425), 16. vers
2. „hozz ki”, *Hiphil* FELSZÓLÍTÓ mód (BDB 422, KB 425), 17. vers

3. „nyüzsögjenek”, *Qal* BEFEJEZETT mód FELSZÓLÍTÓ mód értelmében használva (BDB 1056, KB 1655), 17. vers
4. „szaporodjanak”, *Qal* BEFEJEZETT mód FELSZÓLÍTÓ mód értelmében használva (vö. 9:1,7 BDB 826, KB 953), 17. vers
5. „sokasodjanak”, *Qal* BEFEJEZETT mód FELSZÓLÍTÓ mód értelmében használva (vö. 9:1,7 BDB 915, KB 1176), 17. vers

Ezek a parancsok párhuzamosak az I. Mózes 1:22,24-ben látottakkal. Bizonyos értelemben Isten újramezdi. A káosz vize minden szárazföldet elpusztított, kivéve azt, amit felvittek a bárkára. Isten eredeti terve folytatódik (vö. 6:18).

8:17 Ezek a parancsolatok, amiket Isten adott (a 9:1 is) párhuzamosak az I. Mózes 1:22, 24-el. Lásd a fejezet elején található szövegösszefüggési meglátásokat.

SZÖVEG: 8:20-22

20Azután oltárt épített Nőé az Úrnak, majd vett minden tiszta szárazföldi állatból és minden tiszta madárból, és égőáldozatot mutatott be az oltáron. **21**Amikor az Úr megérezte a kedves illatot, ezt mondta magában az Úr: Nem átkozom meg többé a földet az ember miatt, bár gonosz az ember szívének szándéka ifjúságától fogva, és nem irtok ki többé minden élő, ahogyan most cselekedtem. **22**Amíg csak föld lesz, nem szűnik meg a vetés és az aratás, a hideg és a meleg, a nyár és a tél, a nappal és az éjszaka.

8:20 „Azután oltárt épített Nőé” Első cselekedete az istentisztelet és a hálaadás volt. Az áldozat egy ősi intézmény volt (vö. 4:3; 12:7,8; 13:18; 22:19). A Gilgames eposzban is ez volt Gilgames első cselekedete az özönvíz után (vö. 11:156-158).

■ „**minden tiszta szárazföldi állatból**” Azt, hogy milyen kritériumok alapján határozták meg, hogy melyik volt tiszta és melyik tisztátalan, nem tudjuk (vö. 7:2); de úgy tűnik, hogy az áldozathozatalhoz kötődött, nem pedig az étkezési útmutatásokhoz (vö. III. Mózes 11; V. Mózes 14).

8:21 „Amikor az Úr megérezte a kedves illatot” Ezt a kifejezést abban az értelemben használják a Bibliában, hogy Isten elfogadta az áldozatot (főleg a III. Mózesben és a IV. Mózesben). Semmilyen értelemben nem utal arra, hogy a hús Isten eledele lett volna, mint ahogy azt a Gilgames eposzban látjuk (vö. 11:159-161). A Biblia soha sem tekint úgy az áldozati rendszerre, mint ami eledelt szolgáltatott volna az isteni lényeknek, mint ahogyan az a környező népeknél látható.

■ „**Nem átkozom meg többé a földet... és nem irtok ki többé minden élő**” Ezek a párhuzamos kijelentések mutatják meg azt a feszültséget, ami Isten szívében dül teremtése felé való szeretete (vö. Ézsaiás 54:9) és igazsága között. Az emberiség gonosz és romlott, de Isten úgy döntött, hogy velünk együtt munkálkodik az idők folyamán, és majd ha eljön az eszkaton (azaz a végidők), mindent helyreállít. Ebben az ítéletben Isten hozzáállása megváltozott a bűnös emberiség felé. Az emberek gonoszak. Isten hozzáállása ismét fordulatot fog venni, amikor népe nem lesz képes megtartani a mózesi szövetséget. Isten egy új szövetséget fog bevezetni (vö. Jeremiás 31:31-34 és Ezékiel 36:27-38). Az emberek igazzá válnak majd Isten előtt a Messiás áldozati halála által.

Bár az igaz, hogy Isten megígéri, hogy soha többé nem bocsát özönvizet a földre, a II. Péter 3:10 kijelenti, hogy tűzzel fogja megtisztítani a földet. Isten együtt fog munkálkodni a bűnös emberiséggel, de célja minden esetben az igazság (vö. III. Mózes 19:2; Máté 5:48).

■ „gonosz az ember szívének szándéka ifjúságától fogva” Az a gonoszság, ami annyira nyilvánvaló volt az özönvíz előtt (vö. 6:5,11,12,13) továbbra is fellelhető a bukott emberiségben, ahogyan azt Nőé és családja életében is egyértelműen látni fogjuk!

8:22 A természetnek ez az állandósága az, ami segítette a modern nyugati tudomány felemelkedését. Isten megteremtette az uniformitarianizmust (azaz a természet rendszeres, egyetemes történéseit). Azonban figyeld meg azt a kifejezést, amivel ezt a mondatot kezdi: „amíg csak föld lesz”. A 22. verset az angol bibliafordításokban költészeti műként tördelve nyomtatják.

I. MÓZES 9:1-29

MODERN FORDÍTÁSOK BEKEZDÉSI FELOSZTÁSAI*

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
A szivárvány szövetsége	Isten szövetséget köt a teremtéssel (8:20-9:17)	Isten szövetséget köt Nőével	Isten szövetséget köt Nőével	Az új világregd
9:1-7	9:1-7	9:1-7	9:1-6	9:1-7
(6-7)	(6-7)	(6)	9:7	(6)
9:8-17	9:8-17	9:8-17	9:8-17	9:8-11 9:12-16 9:17
	Nőé és fiai	Nőé megátkozza Kánaánt	Nőé és fiai	Nőé és fiai
9:18-19	9:18-19	9:18-19	9:18-19	9:18-19
9:20-27	9:20-23	9:20-27	9:20-27	9:20-27
(25-27)	9:24-27 (25-27)	(25-27)	(25-27)	(25-27)
9:28-29	9:28-29	9:28-29	9:28-29	9:28-29

HARMADIK OLVASÁSI CIKLUS (az „Útmutató a helyes bibliaolvasáshoz”-ból) KÖVETVE AZ EREDETI SZERZŐ SZÁNDÉKÁT A BEKEZDÉSEK SZINTJÉN

Ez egy tanulmányozást elősegítő kommentár, ami azt jelenti, hogy te magad vagy a felelős a saját Bibliaértelmezésedért. Mindannyian abban a fényben kell járnunk, ami megadatott. Te, a Biblia és a Szentlélek vagytok az elsődlegesek az értelmezésben. Ne mondj le erről egy kommentáríró miatt sem.

Egyszerre olvasd el az adott fejezetet. Azonosítsd a témákat. Hasonlítsd össze a te témafelosztásaidat az öt különböző fordítással. A bekezdések nem ihletettek, de mindenképp kulcsfontosságúak az eredeti szerző szándékainak azonosításához, ami az értelmezés szíve. Minden bekezdésnek egy és csak egy témája van.

1. Első bekezdés
2. Második bekezdés
3. Harmadik bekezdés
4. Stb.

SZÓ ÉS KIFEJEZÉSTANULMÁNY

SZÖVEG: 9:1-7

1Isten megáldotta Nóét és fiait, és ezt mondta nekik: Szaporodjatok, sokasodjatok, és töltsétek be a földet! **2**Féljen és rettegjen tőletek minden földi állat és minden égi madár, kezetekbe adom őket minden földi csúszómászóval és a tenger minden halával együtt. **3**Minden, ami csak él és mozog, legyen a ti eledeletek! Nektek adom mindezt éppúgy, mint a zöld növényt. **4**De ne egyétek a húst az éltető vérrel együtt! **5**Bizony, számon kérem a benneteket éltető vért! Minden állattól számon kérem azt, és az embertől is számon kérem az ember életét: egyik embertől a másikét. **6**Aki ember vérént ontja, annak vérént ember ontja. Mert Isten a maga képmására alkotta az embert. **7**Ti azért szaporodjatok, sokasodjatok, népesítsétek be a földet, sokasodjatok rajta!

9:1 „Szaporodjatok, sokasodjatok, és töltsétek be a földet” Figyeld meg a három *Qal* FELSZÓLÍTÁST: „szaporodjatok” (BDB 826, KB 963), „sokasodjatok” (BDB 915, KB 1176), „töltsétek be a földet” (BDB 569, KB 583). Ez egy második kezdet az emberiség számára (vö. 1:28), de figyeld meg, hogy a bűn miatt módosult a parancs, az a rész, hogy „hajtsátok uralmatok alá” ki lett hagyva.

9:2 „Féljen és rettegjen” Megváltozott az emberiség állatokhoz való viszonya, már nem békességben és barátságban élnek, mint az Éden kertben és az eszkatonban (Ézsaiás 11), hanem félelem (BDB 432) és rettegés (BDB 369) van az állatokban. Ehhez a vershez a Septuaginta még hozzáteszi, hogy „minden jószág”, de a háziállatokat ez a változás nem érintette.

9:3 „Minden, ami csak él és mozog, legyen a ti eledeletek” Az emberiség eredetileg vegetáriánus volt (legalábbis az Éden kertben), de a bűnbeesés után és mivel egy darabig nem tudtak terményeket aratni, a hús is elérhető táplálékforrás lett. Továbbá figyeld meg azt is, hogy az étkezéssel kapcsolatban nem tettek különbséget a tiszta és a tisztátalan állatok között (ez nagyon eltér attól, amit a III. Mózes 11-ben láthatunk), csak az áldozat szempontjából különböztették meg őket (vö. 7:2).

9:4 „De ne egyétek a húst az éltető vérrel együtt” Ez az áldozati rendszer teológiai alapja (vö. III. Mózes 17:10-16; V. Mózes 12:16,23; Apcsel 15:29) és megmutatja Krisztus halálának jelentőségét. A bűn ára egy élet. Isten kegyelmesen egy állat életével fizette ki ezt az árat.

9:5-6 „Aki ember vérént ontja, annak vérént ember ontja” Ez a „szemet szemért” típusú igazságszolgáltatás első kinyilatkoztatása. Megmutatja, hogy Isten adta a kormányzatnak a halálbüntetéshez való jogot. Az Ószövetségben a „go’el” (rokon megváltó) hajtotta vére ezt a megbízást. Lehetséges újszövetségi utalásokat az Apcsel 25:11-ben és a Róma 13:4-ben találhatsz.

Az 5. vers próza, míg a 6. vers költői párhuzamokban íródott. Lehetséges, hogy van egy olyan héber szójáték, ami még a vér (*dam*) és az ember (*adam*) szavak etimológiára is hatással van. Az asszír nyelvben az ember (*adamu*) kifejezés rokonsági kapcsolatban áll a szentély (*adaman*) kifejezéssel. Tehát az is lehetséges, hogy a vér-istentisztelet-emberiség között valamilyen kapcsolat áll (vö. Robert B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, 45. oldal).

■ **„Mert Isten a maga képmására alkotta az embert”** Ez az emberiség elsőbbséget élvez (vö. 1:26,27; 5:1,3). Micsoda fantasztikus kiváltság és felelősség.

9:7 „népesítsétek be a földet, sokasodjatok rajta” Ez párhuzamban áll az 1:22,24,28-as versekkel. A 8-9-es fejezetek újra bevezetik Isten az I. Mózes 1-ben kifejezett akaratát és cselekedeteit. Ebben a versben négy *Qal* FELSZÓLÍTÓ módban álló ige van, míg az 1. versben három. A rabbik azt mondják, hogy mivel ez a vers a gyilkosságról szóló szövegekörnyezetben van (5-6-os versek), azok, akik visszautasítják a gyermeknemzést, megszegik ezt a parancsolatot.

SZÖVEG: 9:8-17

8Isten azt mondta Nóénak és fiainak: 9Íme, szövetségre lépek veletek és utódaitokkal, 10meg minden élőlényvel, amely veletek van: madárral, jószággal és minden szárazföldi vaddal, mindennel, ami a bárkából kijött, minden földi élőlényvel. 11Szövetségre lépek veletek, és egyetlen élőlény sem pusztul el többé özönvíz miatt, mert nem lesz többé özönvíz, hogy elpusztítsa a földet. 12Majd azt mondta Isten: Ez a jele a szövetségnek, amelyet most szerzek veletek és minden élőlényvel, amely veletek van, minden nemzedékkel örökre: 13szivárványívemet helyezem a felhőkre, az lesz a jele a szövetségnek, amelyet most a földdel megkötök. 14Amikor felhővel borítom be a földet, és feltűnik a szivárvány a felhőn, 15akkor visszaemlékezem a szövetségemre, amelyet veletek és minden élőlényvel kötöttem, amely testben él, és nem válik többé a víz özönvízzé minden élőlény pusztulására. 16Ha ott lesz a szivárvány a felhőn, látni fogom, és visszaemlékezem az örök szövetségre, amelyet Isten kötött minden élőlényvel, amely testben él a földön. 17Akkor ezt mondta Isten Nóénak: Ez lesz a jele annak a szövetségnek, amelyet minden földi élőlényvel kötöttem.

9:9 „Íme, szövetségre lépek” Ez a szövetség feltétel nélküli, és teljes mértékben Isten kegyelmétől függ (vö. 9,11,12,17). A többi szövetség, beleértve az Ádámi és az Ábrahámi szövetséget is, mind feltételektől függött. Lásd a különleges témát a 6:18-ban.

9:12 „minden nemzedékkel örökre” Az „örökre” kifejezés (*olam*), ugyanúgy, mint a 16-os versben azt jelenti, hogy „örökkévaló”. Lásd a különleges témát a 3:22-ben. Rashi azt is megemlíti, hogy a „nemzedék” kifejezés helyesírása az eredeti héber szövegben hibás. Ezt úgy értelmezi, hogy a szövetség csak a hibás hittel rendelkező nemzetiségeké.

9:13 „szivárványívemet... a jele” Lehetséges, hogy ekkor jelent meg először a szivárvány. Az I. Mózes 2:5-6 arra utal, hogy a föld megöntözése eredetileg az esőtől eltérő módon valósult meg (azaz a földből felszálló köd/pára által). Lehetséges, hogy az ív – ami az újra hasonlít (BDB 905) egy olyan fegyver volt, amit Isten letett (azaz nem fogja az emberiséget ítéletében elpusztítani). Az ősi időkben az íj felfüggesztése a béke szimbóluma volt. Az is lehetséges, hogy Isten ezzel egy új jelentést akart adni egy megszokott fizikai jelenségnek.

9:15 „visszaemlékezem” A szivárvány Isten és az emberiség számára is jel volt. Olyan fizikai dolog volt ez, ami azt a tényt szimbolizálja, hogy Isten nem felejt (hasonló az „élet könyvének” és a „cselekedetek könyvének” fogalmához).

■ **„nem válik többé a víz özönvízzé minden élőlény pusztulására.”** Ez nem azt jelenti, hogy egyáltalán nem lesznek árvizek, hanem azt, hogy nem lesz olyan egyetemes özönvíz, ami a teljes emberiséget és az összes állatot elpusztítaná.

SZÖVEG: 9:18-19

18Ezek voltak Nőé fiai, akik kijöttek a bárkából: Sém, Hám és Jáfet. Hám Kánaán ősatya. 19Ezek

három Nőé fia, és ők népesítették be az egész földet.

9:18 „Sém” Lehetséges, hogy ennek a névnek az az etimológiai jelentése, hogy „hírnév” vagy „név” (BDB 1028 II) szavakra vezethető vissza.

■ **„Hám”** Ez a név jelentheti azt, hogy „forró” (KB 325II). Lehetséges, hogy Egyiptom ősi nevére utal vissza (azaz „forró föld”).

■ **„Jáfet”** Lehetséges, hogy ennek a névnek az etimológiai jelentése a „kiteljesítő” vagy a „magnagyobbodott” (BDB 834, lásd a héber szójátékot a 22. versben) szavakra vezethető vissza.

■ **„Kánaán”** Őt (BDB 488) valószínűleg két okból említi meg: (1) Nőé részegsége és az ebből fakadó átka Kánaánra is hatással lesz, vagy (2) a kánaániták később (azaz Mózes életében) Izrael legfőbb teológiai problémájává válnak.

9:19 Ez volt Isten folyamatosan ismételt célja (azaz, a föld benépesítése). A Babel tornya ezzel teljes mértékben szemben állt.

Érdekes, hogy a modern mitokondriális DNS kutatások arra a következtetésre jutottak, hogy az első emberek észak Afrikából származnak, míg a modernkori nyelvészet azt állapította meg, hogy az összes emberi nyelv észak Indiából indult ki. Figyeld meg, hogy földrajzilag ezek a megállapítások milyen közel állnak a bibliai feljegyzésekhez.

Úgy tűnik tehát, hogy az emberiség összes különböző faja ennek a három fivérnek a leszármazottja. A modernkori DNS kutatások megállapították, hogy az összes emberi faj genetikailag teljen egyforma!

SZÖVEG: 9:20-27

20Nőé, a földműves volt az első, aki szőlőt ültetett. **21**Egyszer bort ivott, megrészegetett, és meztelenre vetkőzött a sátrában. **22**Hám, Kánaán ösátyja meglátta apja szemérmét, és elmondta kint levő két testvérének. **23**Akkor Sém és Jáfet fogták a ruháját, a vállukra terítették, s háttal bemelve betakarták apjuk szemérmét, de elfordították arcukat, és így nem látták apjuk szemérmét. **24**Amikor Nőé kijózanodott, és megtudta, hogy mit tett vele a kisebbik fia, **25**ezt mondta: Átkozott Kánaán! Szolgák szolgája legyen testvérei között! **26**Ezután ezt mondta: Áldott az Úr, Sémnek Istene! Legyen Kánaán a szolgája! **27**Terjessze ki Isten Jáfetet, lakjék Sém sátraiban! Legyen Kánaán a szolgája! **28**Az özönvíz után Nőé még háromszázötven évig élt. **29**Nőé teljes életkora kilencszázötven év volt, amikor meghalt.

9:20 „Nőé, a földműves volt” Úgy tűnik, hogy az angol NASB és RSV Bibliafordítások túl sokat képzelnek bele a héber megfogalmazásba. Nem Nőé volt az első földműves – mi a helyzet Káinnal (4:2) vagy Lámekkel (5:29)? Az angol NRSV Bibliafordítás a következő módon fogalmazza meg: „Nőé a termőföld embere volt.”

9:21 „megrészegetett” A részegességet (BDB 1016 I, KB 1500) az Írások újra és újra helytelenítik (vö. Példabeszédek 23:29-35). Azonban mégsem maga a bor a probléma, hanem az, hogy az emberiség helytelenül használja, kihasználja azt (vö. V. Mózes 14:26; Zsoltárok 104:15; Példabeszédek 31:6-7).

KÜLÖNLEGES TÉMA: A BOR ÉS EGYÉB ERŐS SZESZES ITALOK

I. Bibliai Kifejezések

A. Ószövetség

1. *Yayin* – Ez az általános kifejezés a borra, amit 141 alkalommal használtak. A szó etimológiájában nem vagyunk biztosak, mert nem héber szótöböl származik. Mindig
2. erjesztett gyümölcslevet jelent, általában szőlőlét. Néhány jellemző igerész: I. Mózes 9:21,

II. Mózes 29:40; IV. Mózes 15:5,10.

3. *Tirosh* – Ez az „újbor”. A közel-keleti éghajlati tényezők miatt a gyümölcsle kinyerése után hat órával már elkezdődött az erjedés. Ez a kifejezés olyan borra utal, ami az erjedés folyamatában volt. Néhány jellemző igersz: V. Mózes 12:17, 18:4; Ézsaiás 62:8-9; Hóseás 4:11.
4. *Asis* – A Jóel 1:5 és az Ézsaiás 49:26 nyilvánvalóan alkoholos italokra utal (BDB 779).
5. *Sekar* – Ez a „tömény szeszes ital” (BDB 1016, vö. Ézsaiás 5:1). Hozzáadtak valamit, amitől még részegítőbb lett. Ennek a héber szótövét használják a „részeg” vagy a „részeges” kifejezésben.

B. Újszövetség

1. *Oinos* – a *yayin* görög megfelelője (vö. Példabeszédek 20:1; 31:6; Ézsaiás 28:7)
2. *Neos oinos* (újbor) – a *tirosh* görög megfelelője (vö. Márk 2:22).
3. *Gleuchos vinos* (édes bor) – az erjedés folyamatának korai szakaszában lévő bor (vö. Apcsel 2:13)

II. Erjedés

- A. Az erjedés nagyon hamar elkezdődik, gyakran már az első napon megtörténik (6 órával a must kinyerése után).
- B. Amikor a must tetején megjelenik az enyhe hab, a zsidó hagyományok szerint akkor már köteles volt a gazda tizedet adni belőle (*Ma aseroth* 1:7).
- C. Az elsődleges erjedés egy héten belül véget ért.
- D. A másodlagos erjedés körülbelül 40 napig tart. Ebben a fázisban már érett bornak tartották, amit az oltáron is fel lehetett használni az áldozathoz (*Edhuyyoth* 6:1).
- E. Azt a bort, ami a seprőjén nyugodott (érlelődő üledék), jó bornak tartották, de a felhasználása előtt le kellett szűrni.
- F. Három év volt az az időtartam, amíg a bort el lehetett tartani. Ezt hívják óbornak. Úgy tartják, hogy általában egy év erjedés után volt a legjobb a bor.
- G. Csak az elmúlt 100 évben vált lehetségessé, hogy steril körülmények között és különböző kémiai adalékokkal elhalasszák, elhúzzák az erjedés folyamatát.

III. Bibliai Használat

A. Ószövetség

1. A bor Isten ajándéka (I. Mózes 27:28; Zsoltárok 104:14-15; Prédikátor 9:7; Hóseás 2:8-9; Jóel 2:19,24; Ámós 9:13; Zakariás 10:7).
2. A bor az áldozati felajánlás része (II. Mózes 29:40; III. Mózes 23:13; IV. Mózes 15:7,10; 28:14; Bírák 9:13).
3. A bort Izrael ünnepein is használták (vö. V. Mózes 14:26).
4. A bort gyógyszernek is használták (II. Sámuel 16:2; Példabeszédek 31:6-7).
5. A bor valódi problémát okozhat (Noé – I. Mózes 9:21; Lót – I. Mózes 19:33,35; Sámson – Bírák 16:19; Nábál – I. Sámuel 25:36; Uriás – II. Sámuel 11:13; Ammon – II. Sámuel 13:28; Élá – I. Királyok 20:12; Vezetők – Ámós 6:6; Asszonyok – Ámós 4).
6. Figyelmeztetnek a borral való visszaélés ellen (vö. Példabeszédek 20:1; 23:20-21, 29-35; 31:4-5; Ézsaiás 5:11,22; 19:14; 28:7-8; Hóseás 4:11).
7. A bor bizonyos csoportok számára tiltva volt (Szolgálatban lévő papok, III. Mózes 10:9; Ezékiel 44:21; Nazarénusok, IV. Mózes 6; és a Vezetők, Péld. 31:4-5; Ézsaiás 56:11-12; Hóseás 7:5).
8. A bort eskatológiai szövegekörnyezetben is használták (Ámós 9:13; Jóel 3:18; Zakariás 9:17).

B. Biblián kívüli források

1. A bor, ha mértékletesen használják, nagyon hasznos (Ecclesiasticus 31:27-30).
2. Azt mondják a rabbik, hogy: „A bor a gyógyszerek legnagyobbika, ahol hiányzik a bor, ott

van szükség a gyógyszerekre.” (BB 58b)

3. A vízzel kevert bor nem veszélyes, sőt, ízletes, és megnöveli az élvezeti értékét (II. Makkabeus 15:39).

C. Újszövetség

1. Jézus vizet változtatott borra (vö. János 2:1-11).
2. Jézus is ivott bort (vö. Máté 11:16, 18-19; Lukács 7:33-34; 22:17).
3. Pétert az új borral való megrészegedéssel vádolták Pünkösdkor (vö. Apcsel. 2:13).
4. A bort lehet gyógyszerként is használni (vö. Márk 15:23; Lukács 10:34; I. Timóteus 5:23).
5. A vezetők ne éljenek vissza a borivással. Ez nem jelentett teljes absztinenciát (vö. I. Timóteus 3:3,8; Titusz 1:7; 2:3; I. Péter 4:3).
6. A bort eszkatalógiai szövegekörnyezetben is használja (vö. Máté 22:1; Jelenések 19:9).
7. A részegességet helyteleníti (vö. Máté 24:49; Lukács 11:45; 21:34; I. Korinthus 5:11-13; 6:10; Galata 5:21; I. Péter 4:3; Róma 13:13-14)

IV. Teológiai meglátások

A. Ellentét párok feszültsége

1. A bor Isten ajándéka.
2. A részegesség nagy probléma.
3. Krisztus a példánk (vö. Máté 15:1-20; Márk 7:1-23; Róma 14; I. Korinthus 8:7-13).

B. Az Isten által megszabott határok túllépésre való hajlamunk

1. Isten a forrása minden jó dolognak
2. Az emberiség Isten minden ajándékával visszaélt azáltal, hogy az Isten-adta határokat túllépte.

C. A visszaélés bennünk van, nem a dolgokban. Nincsen semmi gonosz a fizikai teremtésben (vö. Róma 14:14,20).

9:22 „meglátta apja szemérmét, és elmondta kint levő két testvérének” Hám bűne (1) az apja felé való tiszteletlensége volt, vagy pedig egy (2) valamilyen fajta szexuális tett (vö. III. Mózes 18:6,7). A héberek öntudatosak voltak a meztelenséggel kapcsolatban.

Teológiai értelemben ez jól mutatja a bűnbeesés folyamatos lefelé húzó hatását. Nőé részeg volt! Hám túlságosan és élvezzi apja bolondságát és meztelenségét! Ez a tiszteletlenségre és a szexualitás helytelen gyakorlására való hajlam nagyon is szemmel látható lesz Kánaán leszármazottjainak életében! Ezeket a hajlamokat Nőének kellett volna észre vennie, aki megátkozta Kánaánt, nem pedig Hámnak.

Végzőként hadd jegyezzem meg, hogy ennek a jelenetnek semmi köze ahhoz, hogy a Biblia becsmérelné a feketebőrűeket. Az afrikaiak minden bizonnyal Hámtól származnak, de a kánaániták nem voltak feketebőrűek (lásd az egyiptomi falfestményeket)!

9:24 „Nőé... megtudta” Valószínűleg onnan tudta, hogy megkérdezte, de valószínűbb abból jött rá, hogy mi történt, hogy Sém és Jáfet betakarta.

■ **„kisebbik fia”** Hámot mindig a második helyen említik meg Nőé fiainak felsorolásában. Ez a héber szó lehet egy felsőfokú melléknév – „legfiatalabb”, vagy egy összehasonlító melléknév – „fiatalabb”.

9:25 „ezt mondta” Ne feledd azt a héber elképzelést, hogy a kimondott szónak hatalma van, I. Mózes 1; és az atyai áldás fontosságát, I. Mózes 49.

■ **„Átkozott Kánaán”** Ez az IGE (BDB 76, KB 91) egy *Qal* PASSZÍV MELLÉKNÉVI IGENÉV. A rabbik azt mondják, hogy Kánaán látta meg először Nőé meztelenségét, és elmondta azt atyjának, Hámnak. De lehetséges, hogy Nőé meglátta ezt az egyértelmű tiszteletlen jellemvonást Hám legkisebb fiában; de az is

lehetséges, hogy az a kifejezés, hogy „Kánaán a legkisebb fiú” egy módja volt annak, hogy Hám összes leszármazottjára utaljanak. Figyeld meg, hogy ez az átok nem Isten átka volt, hanem az izákos Noé átka!

Izrael későbbi történelméből nyilvánvalóan látható, hogy a kánaánitákra úgy tekintettek, mint akik gonosz, bálványimádó népség voltak, akiket teljes mértékben ki kell irtani. Az ő földterületük az, ahol az óriások még mindig éltek. Az ő termékenységi istenimádatuk volt az, amit a III. Mózes megtilt.

KÜLÖNLEGES TÉMA: RASSZIZMUS

I. Bevezetés

- A. Ezt az egyetemes kifejezést az elbukott emberiség használja a saját társadalmán belül. Ez az emberiség egója, amit mások hátán való magasra töréssel támogat. A rasszizmus, sok esetben, egy modern jelenség, míg a nacionalizmus (vagy törzsi rendszer) már egy sokkal ősbibb kifejezés.
- B. A nacionalizmus Bábelnél kezdődött (I. Mózes 11) ami eredetileg Noé három fiához volt köthető, akikből az úgynevezett nemzetek kialakultak (I. Mózes 10). Habár az igéből nyilvánvalóan kitűnik, hogy az emberiség egy forrásból ered (I. Mózes 1-3; ApCsel. 17:24-26).
- C. A rasszizmus csak a sok előítélet egyike. Egyéb más előítéletek még: (1) az oktatáson alapuló sznobizmus; (2) a társadalmi-gazdasági arrogancia; (3) az álszent vallási törvényeskedés; és (4) a dogmatikus politikai hovatartozás.

II. Bibliai anyagok

A. Ószövetség

1. I. Mózes 1:27 – Az emberiség, férfiak és nők, Isten képére és hasonlatosságára lettek megteremtve, ami különlegessé teszi őket. Ez mutatja meg az egyéni értéküket és méltóságukat (vö. János 3:16).
2. I. Mózes 1:11-25 – Tíz alkalommal jegyzi fel azt a kifejezést, hogy „...fajta...” Ezt a faji megkülönböztetésre használták. Bár a szöveggörnyezetből nyilvánvaló, hogy ez az állatok és növények megkülönböztetésére szolgált, nem pedig az emberi nemre.
3. I. Mózes 9:18-27 – Ezt a faji dominancia magyarázatának alátámasztására használták. Nem szabad elfelejtenünk, hogy Isten nem átkozta meg Kánaánt. Noé, az apja átkozta meg, miután felébredt részeg kábulatából. A Biblia nem említi meg, hogy Isten bármikor is megerősítette volna ezt az esküt/átkot. Még ha meg is tette volna, nem lett volna kihatással a fekete-bőrűek fajára. Kánaán volt az atyja azoknak, akik később benépesítették Palesztinát, az egyiptomi falrajzok pedig azt igazolják, hogy ők nem voltak fekete-bőrűek.
4. Józsué 9:23 – Ezt az igeszakaszt arra használták, hogy bebizonyítsák, hogy az egyik faj szolgálja a másikat. Bár ebben a szöveggörnyezetben a gibeoniták ugyanabból a fajból származnak, mint a zsidók.
5. Ezsdrás 9-10 és Nehémiás 13 – Ezeket sokszor használták faji értelemben, de a szöveggörnyezet azt mutatja, hogy a házasságok átkozottak voltak, de nem faji (Noé ugyanazon fiától származtak, I. Mózes 10), hanem vallási okok miatt.

B. Újszövetség

1. Az evangéliumok

- a. Jézus nagyon sokszor használta fel a zsidók és a samáriaiak közötti gyűlöletet, ami azt mutatja, hogy a faji gyűlölködés helytelen.
 1. a jó szamaritánus példázata (Lukács 10:25-37)
 2. az asszony a kútnál (János 4)
 3. a hálás leprás (Lukács 17:7-19)
- b. Az evangélium a teljes emberiségnek szól

1. János 3:16
2. Lukács 24:46-47
3. Zsidók 2:9
4. Jelenések 14:6
- c. A királyság az egész emberiséget magába foglalja majd
 1. Lukács 13:29
 2. Jelenések 5
2. ApCsel
 - a. Az ApCsel 10 egy olyan igeszakasz, ami pontosan leírja Isten minden emberre kiterjedő szeretetét és az evangéliumok mindenkinek szóló üzenetét.
 - b. Az ApCsel 11-ben Pétert támadták a cselekedetei miatt, ez a probléma nem lett megoldva egészen addig, amíg az ApCsel 15-ben össze nem ül a Jeruzsálemi Zsinat, ahol megállapodásra jutottak. Az első századi zsidók és a pogányok közötti feszültség igencsak kiéleződött.
3. Pál
 - a. Krisztusban nincsenek határok
 1. Gal. 3:26-28
 2. Ef. 2:11-22
 3. Kol. 3:11
 - b. Isten nem személyválogató
 1. Róma 2:11
 2. Ef. 6:9
4. Péter és Jakab
 - a. Isten nem személyválogató, I. Péter 1:17
 - b. Azért mert Isten nem személyválogató, az Ő népének sem szabadna annak lennie, Jakab 2:1
5. János
 - a. A hívők felelősségéről szóló egyik legerőteljesebb állítás az I. János 4:20-ban található.

III. Az ezekből levonható következtetések

- A. A rasszizmus, vagy ha már itt tartunk, bármilyen nemű előítélet teljességgel helytelen viselkedés Isten gyermekei részéről. Itt egy idézet Henlee Barnette-től, aki 1964-ben az Új-mexikói Glorietában beszélt a Keresztény Élet Bizottsága előtt: „A rasszizmus eretnek cselekedet, mert nem biblikus és nem is keresztényi, arról nem is beszélve, hogy tudománytalan.”
- B. Ez a probléma lehetőséget biztosít a keresztények számára, hogy Krisztusi szeretetet, megbocsátást és megértést mutassanak az elveszett világ felé. A keresztények elutasítása ezen a területen éretlenséget mutat, és lehetőséget ad a gonosznak, hogy akadályozza a hívő hitét, üdvbizonyosságát és növekedését. Továbbá akadályként tornyosulhat az elveszett emberek elé abban, hogy Krisztushoz jöhessenek.
- C. Mit tehetek? (A következő rész egy Keresztény Élet Bizottság-i traktátusból származik, aminek a címe „Faji kapcsolatok”.
 „SZEMÉLYES SZINTEN”
 - o Fogadd el a saját felelősséged a faji problémák megoldásában.
 - o Imádsággal, bibliatanulmányozással és más fajokból származókkal való közösség által törekedj arra, hogy megszabadulj a faji előítéleteidről.
 - o Adj hangot a faji meggyőződésednek, főleg akkor, amikor nem vonják felelősségre azokat, akik faji gyűlöletet szítanak.
 „A CSALÁDI ÉLETBEN”

- Vedd figyelembe, hogy a fajokkal kapcsolatos hozzáállás kifejlődésében a családi befolyásnak igen nagy szerepe van.
 - Törekedj a keresztényi hozzáállás kifejlesztésére azért, hogy beszélgettek arról, hogy a gyerekek és a szülők mit hallhatnak a faji megítélésekről az otthonukon kívül.
 - A szülőknek óvatosnak kell lenniük abban, hogy hogyan viszonyulnak más fajhoz tartozó emberekhez, ezzel mutatva keresztény példát.
 - Törekedj arra, hogy a családnak legyenek más fajhoz tartozó barátai is.
- „A GYŰLEKEZETBEN”
- A fajokkal kapcsolatos biblikus igazságról szóló prédikációk és tanítások motiválhatják a gyülekezetet, hogy az egész társadalom számára példává váljon.
 - Bizonyosodj meg arról, hogy a dicsőítés, a közösség és az istentisztelet a gyülekezetben keresztül nyitott mindenki számára, ugyanúgy, mint az Újszövetségi gyülekezeteknél, akik nem foglalkoztak a faji korlátokkal (Efézus 2:11-22; Galata 3:26-29).
- „A MINDENNAPI ÉLETBEN”
- A munkahelyed világában segíts felülkerekedni minden faji diszkrimináción.
 - Munkálkodj együtt mindenféle társadalmi szervezettel, hogy az egyenlő jogok és lehetőségek biztosítottak legyenek, ésszerűen tartva azt, hogy a faji megkülönböztetést kell támadni, nem az embereket. A cél az, hogy a megértést hirdessük, és ne keserűséget keltsünk.
 - Ha bölcsnek látod, szervezz egy külön bizottságot olyan polgárok számára, akik törődnek ezzel a problémával, hogy megnyissátok a közösségben a kommunikáció kapuit a népeség oktatására, és egyéb különleges tevékenységek számára, amellyel javíthattok a faji kapcsolatokon.
 - Támogasd azokat a törvényeket és törvényhozókat, akik faji igazságtételt hirdetők törvényeket hoznak, és ellenezd azokat, akik az előítéleteket politikai haszonszerzésre használják ki.
 - Dicsérd azokat a törvényvégrehajtókat, akik a törvényeket diszkrimináció nélkül hajtják végre.
 - Kerüld az erőszakosságot és hirdesd a törvénytiszteletet, mint keresztény állampolgár tegyél meg minden tőled telhetőt azért, hogy megbizonyosodhass afelől, hogy a törvény felépítése nem válik eszközzé azok kezében, akik a diszkriminációt hirdetik.
 - Krisztus lelkületét és gondolkodását szemléltesd példaként minden emberi kapcsolatban.

■ **„Szolgák szolgája”** Ez egy héber felsőfokú kifejezés, ami azt jelenti, hogy a „legalacsonyabb rangú szolga”. Ez akkor teljesebbé válik, amikor Józsué elfoglalta Palesztinát!

9:26-27 Az ebben a két versben szereplő „legyen” kifejezés PARANCSOLÓ módban van, ezek közül három specifikus forma és egyetlen szöveggörnyezeti utalás.

9:26 „az ÚR” Úgy tűnik, hogy a „YHWH” kifejezés a szövetséges név különleges használati formája volt (lásd a 2:4 jegyzetét), hogy Sém a Messiási vérvonalként ismerje el (vö. Lukács 3:36).

■ **„Sémnek Istene”** A Sém azt jelenti, hogy „név”, így lehetséges, hogy ez az Isten különleges nevével [YHWH (BDB 1028 II)] való szójáték volt. Sém vérvonala volt a Messiási vérvonal. Ez ellentmond a 11:4-nek!

9:27 „lakják Sém sátraiban” Vannak, akik ezt (1) politikailag értelmezik, mint ami a római vagy európai kultúra felsőbbrendűségét fejezi ki, vagy pedig (2) szellemileg értelmezik, ami azt fejezi ki, hogy a pogányok is

részesülhetnek a zsidóknak szóló áldásokban, ami az Ábrahámi szövetségnek is része volt (vö. 12:3; Efézus 2:11-3:13).

SZÖVEG: 9:28-29

28Az özönvíz után Nőé még háromszázötven évig élt. **29**Nőé teljes életkora kilencszázötven év volt, amikor meghalt.

9:29 Még mindig a halál uralkodik (vö. 5. fejezet 5)!

MEGVITATANDÓ KÉRDÉSEK

Ez egy tanulmányozást elősegítő kommentár, ami azt jelenti, hogy te magad vagy a felelős a saját Biblia értelmezésedért. Mindannyian abban a fényben kell járnunk, ami megadatott. Te, a Biblia és a Szentlélek játszatok az elsődleges szerepet az értelmezésben. Ne mondj le erről egy kommentáríró miatt sem.

Ezek a megvitatandó kérdések azért vannak, hogy segítsenek átgondolni a könyv ezen részének főbb témáit. Szándékuk gondolat-ébresztő, nem pedig definiáló.

1. Milyen hatással volt a bűnbeesés Isten Nőével kötött szövetségére?
2. A halálbüntetés bibliai alapelv vagy szabály volt (vö. 6. vers)?
3. Nőé vajon megátkozta feketebőrűeket?
4. Mire utal a 27. vers?

I. MÓZES 10:1-32

MODERN FORDÍTÁSOK BEKEZDÉSI FELOSZTÁSAI*

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Nóé leszármazottai	Nóé leszármazottjainak nemzettsége	Nemzettségtáblázatok	Nóé fiainak leszármazottai	A Föld benépesítése
10:1	10:1	10:1	10:1	10:1
10:2-5	10:2-5	10:2-5	10:2-5	10:2-5a 10:5b
10:6-14	10:6-14	10:6-14	10:6-12 10:13-14	10:6-7 10:8-12 10:13-14
10:15-20	10:15-20	10:15-20	10:15-20	10:15-19 10:20
10:21-31	10:21-31	10:21-31	10:21-31	10:21 10:22-23 10:24-30 10:31
10:32	10:32	10:32	10:32	10:32

HARMADIK OLVASÁSI CIKLUS (az „Útmutató a helyes bibliaolvasáshoz”-ból) KÖVETVE AZ EREDETI SZERZŐ SZÁNDÉKÁT A BEKEZDÉSEK SZINTJÉN

Ez egy tanulmányozást elősegítő kommentár, ami azt jelenti, hogy te magad vagy a felelős a saját Bibliaértelmezésedért. Mindannyian abban a fényben kell járnunk, ami megadatott. Te, a Biblia és a Szentlélek vagytok az elsődlegesek az értelmezésben. Ne mondj le erről egy kommentáríró miatt sem.

Egyszerre olvasd el az adott fejezetet. Azonosítsd a témákat. Hasonlítsd össze a te témafelosztásaidat az öt különböző fordítással. A bekezdések nem ihletettek, de mindenképp kulcsfontosságúak az eredeti szerző

szándékainak azonosításához, ami az értelmezés szíve. Minden bekezdésnek egy és csak egy témája van.

1. Első bekezdés
2. Második bekezdés
3. Harmadik bekezdés
4. Stb.

BEVEZETÉS

A. Mi a teológiai célja a 10. fejezet részletességének?

1. Megmutatja, hogy Isten minden nemzettel törődik. A 11-es fejezet nem kronológiai sorrendben írja le az eseményeket. Úgy tűnik, hogy mindez azt mutatja meg, hogy a 10-es fejezet nem pusztán egy ítélet (vö. 11:1-9), hanem elősorban az 1:28 és a 9:1,7 beteljesülése (azaz sokasodjatok, és töltsétek be a földet).
2. A próféták gyakran utalnak ugyanezekre a nemzetekre úgy (vö. Ézsaiás 7-23; Jeremiás 46-51; Ezékiel 27-30; 38-39), mint akiket Isten megítélt.
3. Előkészíti a terepet Ábrahám elhívásának és az Ő magjának, akik a papok királysága lesznek, hogy az egész földet YHWH-hoz hozzák (vö. 12:3; II. Mózes 19:5-6).
4. Az I. Mózes mintáját folytatja, ahogy egyre inkább a Messiási vérvonalra összpontosít (vö. 9:26).
5. Úgy tűnik, körülbelül 70 népcsoport lett megemlítve. A rabbik azt mondják, hogy 70 nyelv van a világon, valószínűleg az V. Mózes 32:5 alapján gondolják ezt. Nagyon sokan összekötik a Lukács 10:1-et ezzel a verssel, hogy alátámasszák az Evangélium egész világon való elterjedését.

B. Hogyan és miért mond ellent ez a modern néprajzi kutatásoknak?

1. A modernkori kutatásokat nyelvészeti alapelvekre alapozzák, miközben a bibliai feljegyzések a földrajzi adatokra összpontosítanak. Ezeket a földrajzi információkat a következő tényezők befolyásolták: (1) az időpont, és (2) az emberek vándorlása, amit a migráció és a háborúk okoztak (vö. Ezékiel 16:3; Hóseás 12:7).
2. Számba kel venni ezeknek a feljegyzéseknek a teológiai természetét is
 - a. Megválogatja, hogy mit jegyez fel
 - b. Az emberiség egysége (Ádám és Nóé)
 - c. Azokkal a nemzetekkel, akik a legtávolabb esnek Izraeltól, és alig lépnek kapcsolatba, azokkal foglalkozik a legkevesebbet (vagy egyáltalán nem is foglalkozik velük)
3. Ebben a fejezetben nagyon sok többes számú név szerepel. Ez azt mutatja, hogy nagyon sokszor egy felmenő az egész népcsoportot képviseli. Az is gyakori, hogy egy-egy népcsoport egynél több földrajzi helyet is elfoglal.
4. Ez nem egy nyugati stílusú, részletes, tudományos feljegyzés. Gyakran elfelejtjük, hogy ez volt az ilyen típusú feljegyzések első próbálkozása. Pontosságát az Írások felé való előfeltételekkel megtűzdelt elkötelezettségünk biztosítja. Azonban ez nem azt jelenti, hogy az volt a célja, hogy minden témában teljes körűen informáljon minket, vagy, hogy a mi nyugati gondolkodásmódunkhoz alkalmazkodjon. A saját korában sokkal pontos volt!
5. Ez a lista, mint a Tóra összes ilyen felsorolása, az írástudói átdolgozások tárgya volt. Számos olyan név szerepel ebben a felsorolásban (pl. a Kimmerek, Szkíták, Filiszteusok és Médek),

amik egészen a Kr.e. 1500-1000-es évekig nem szerepelnek egyik ősi közel-keleti irodalmi műben sem.

6. Mivel az ázsiai, polinéziai (és ezáltal az amerikai kontinens népei) és nagyon sok afrikai nép sincs megemlítve, lehetséges, hogy ez a felsorolás csak a mai időkben is megfigyelhető faji sokszínűség egy részére terjed csak ki. Ha ez igaz, akkor teológiai túlzás lenne azt állítani, hogy a különböző fajok közvetlenül Nőé három gyermekétől származnak.
7. Nem az volt ezzel a célja, hogy az emberiség egységét alábecsülje (mivel ezt a DNS kutatási eredmények is alátámasztották), mivel az az I. Mózes 1-ben és 2-ben az eredeti első emberpárban világosan ki lett jelölve.

C. Szerkezete

1. Jáfet, a 2.-tól az 5-ös versig, a Mezopotámiától északra terjedő területet foglalja el Spanyolországtól a Kaszpi-tengerig
2. Hám, 6.-tól a 20-as versig, a Mezopotámiától délre fekvő területet foglalja el Afrikától Indiáig
3. Sém, a 21-es verstől, a sémiták elfoglalják Mezopotámia területét a Földközi-tengertől Indiáig

SZÓ ÉS KIFEJEZÉSTANULMÁNY

SZÖVEG: 10:1

1Ezek a leszármazottai Nőé fiainak, Sémnek, Hámnak és Jáfetnek, akiknek az özönvíz után születtek fiaik.

10:1 „Ezek a leszármazottai” (Az angol fordításban így szerepel: „Ezek a feljegyzései a nemzetségeknek”) Ez a kifejezés háromszor fordul elő a 10-es és a 11-es fejezetek szöveggörnyezetében (10:1; 11:10,27). Lehetséges, hogy a szerző így szerette volna meghatározni a könyv vázlatát, vagy ez egy babilóniai kolofon volt, ami arra szolgált, hogy megjelölje az összetartozó ékírásos táblákat.

■ **„Sémnek, Hámnak és Jáfetnek”** Az, hogy milyen sorrendben említi meg a nevüket elsődlegesen nem a korukkal van összefüggésben, hanem teológiai megfontoláson alapszik, azaz a Messiás vérvonalát említi meg először, a távolabbi rokonokat pedig utoljára.

SZÖVEG: 10:2-5

2Jáfet fiai: Gómer, Mágóg, Mádaj, Jáván, Túbál, Mesek és Tírász. 3Gómer fiai: Askenáz, Rífat és Tógarmá. 4Jáván fiai: Elísá, Tarsís, Kittím és Dódáním. 5Ezekről ágaztak szét országaikba a szigetlakó népek, mindegyik a maga nyelve alapján, nemzetségeik és népeik szerint.

10:2 „Gómer” Úgy tűnik, hogy ez a Kimmerekre utal (BDB 170), akiket Homérosz is megemlít az Iliásban, a 11. fejezet 13-19. Kis-Ázsia északi részét népesítették be. Valószínűsíthetően észak felé vándoroltak és ők alkották a későbbi európai törzsi csoportokat. Ezt az ehhez nagyon hasonló kifejezésekben is láthatjuk: észak Németországban a „Cimbi”, Walesben pedig a „Cymri” kifejezést használták.

■ **„Magóg”** Ezzel a névvel kapcsolatban nagyon sok vita folyt már az Ezékiel 38-39 eseményeihez való kapcsolata miatt. Azt azonban meg kell erősítenünk, hogy Magóg (BDB 156), Mesekkel és Túbállal együtt a 2. versben meg lettek említve, ők voltak az elsődleges törzsek, akiket Kis-Ázsiával és a Fekete-tenger partjaival hoznak kapcsolatba. Elég valószínű, hogy észak felé vándoroltak, és tőlük származnak a modernkori Oroszország törzsi csoportjai. De az ősi időkben sokkal közelebb helyezkedtek el az Ígéret földjéhez. A legtöbben azt vallják, hogy Magóg rokonságban áll a Szkítákkal, akik a Fekete-tengertől délkeletre helyezkedtek el. Ezt Josephustól tudjuk.

■ **„Mádaj”** A legtöbben azt mondják, hogy ez a Médekre utal (BDB 552), akik a Kaszpi-tengertől délre és délkeletre éltek, s nagyon fontossá váltak Izrael számára, amikor csatlakoztak hozzájuk Perzsiával együtt, hogy megdöntsék az Újbabiloni Birodalmat (Nabukodonozor).

■ **„Jáván”** Úgy tűnik, hogy ez a név (BDB 402) az Iónokra utal – déli görögök (vö. Dániel 8:21; 10:20; 11:2). Ennek a népcsoportnak a nevét a Szanszkrit nyelvben úgy írják, hogy „Javana”, a Perzsa nyelvben úgy, hogy „Juna”, a Rozetta kövön pedig úgy, hogy „Jounan”. Belőlük alakult ki később nem csak a görög királyság, hanem valószínűleg az Égei tenger népei is tőlük származnak (azaz a föníciaiak és a filiszteusok).

■ **„Túbál”** Sokan azon a véleményen vannak, hogy ez a név (BDB 1063) a Tiberenitákra utal, akik Kis-Ázsia középső részén éltek. Túbál és Mesek is feltűnik az Ezékiel 38-39-ben, ahol láthatjuk, hogy Kis-Ázsiában éltek.

■ **„Mesek”** Sokan azt mondják, hogy ez volt az a törzsi csoport (BDB 604) akik a Fekete-tengertől délnyugatra éltek (vö. Ezékiel 27:13; 32:26; 38:2; 39:1). Ezt az információt Hérodotosztól tudjuk.

■ **„Tírász”** Ennek a népcsoportnak a megnevezésével kapcsolatban számos lehetőség merül fel (BDB 1066), amik meglehetősen népszerűek a kommentárirók között. Ezeknek a neveknek és helyszíneknek a nagyrésze egyszerűen nem konkretizált. A lehetséges válaszok a következők: (1) az etruszok, (2) egy az Égei-tengeren garázdálkodó kalóznemzet, akiket a pelaszgok néven ismerünk, (3) Josephus szerint a trákok voltak, vagy (4) ahogy Rashi gondolja, lehet, hogy Perzsiára utal.

10:3 „Askenáz” Ezt a nevet (BDB 79) a későbbi európai zsidók vették fel (lásd Németország). A jelenlegi feltételezések szerint ők lehetnek a Németország területén élő szkíták, (2) az Urmia-tó közelében élő népek, vagy (3) a kis-ázsiai bitiniai törzsi csoport.

■ **„Rífat”** Ez a népcsoport állítólag az a törzs volt (BDB 937) akik az Irva (Riva, vagy Rhebas) folyó közelében éltek, vagy lehet, hogy a Boszporusz közelében élő törzsi csoport voltak.

■ **„Tógarmá”** Ezek (BDB 1062) a következő népcsoportok lehettek: (1) a kis-ázsiai Kappadócia területén élő törzsi csoport, (2) Karkemis ősi városa közelében élő népcsoport, vagy (3) a frígiai törzsi csoport. Mind a három feltételezett népcsoport a mai Törökország területén élt.

10:4 „Elísá” A legtöbben azt állítják, hogy ez a név (BDB 47) Ciprus őslakosságára utal. Az Ezékiel 27:7-ben említik meg őket.

■ **„Tarsís”** Bár Albright ezt a népet Szardínia területére helyezi, a legtöbb mai kutató úgy gondolja, hogy Spanyolország déli részé foglalták el (azaz Tartessos területe). A következő igeversekben fordul elő: II. Krónikák 9:21; Zsoltárok 48:7; 72:10; Jónás 1:3; 4:2).

■ **„Kittím”** A következőket állandó vélemény ezzel a népcsoporttal kapcsolatban az, hogy ők voltak a Ciprus keleti partjainál letelepedők (BDB 1076 II).

■ **„Dódáním”** Nagyon sokan mondják azt, hogy a héber D (ד) és az R (ר) betű közti erős hasonlatosság miatt összetévesztették ezt a két betűt, és ez a név a rodoszi törzsi őslakosokra utal (vö. NIV angol bibliafordítás). Azonban vannak olyanok, akik azt állítják, hogy ez Görögország északi részére utal, míg megint mások pedig azon a véleményen vannak, hogy ez a terület Olaszország déli részére utal. Pedig elég nyilvánvaló, hogy egyszerűen csak nem tudjuk, melyik területre utal (BDB 187).

10:5 „Ezektől ágaztak szét országaikba a szigetlakó népek” Ezt a kifejezést a nagyon távoli népcsoportokra használják metaforikusan, de itt úgy tűnik, hogy a Földközi-tenger és a Fekete-tenger partjai mentén élő népekre utal, ami Jáfet leszármazottjainak vándorlási útvonalát követi.

■ **„mindegyik a maga nyelve alapján, nemzetségeik és népeik szerint.”** Úgy tűnik, hogy ennek a fejezetnek a felosztása négyrétű: (1) földrajzi; (2) nyelvészeti; (3) etnikai; és (4) politikai.

SZÖVEG: 10:6-14

6Hám fiai: Kús, Micrajim, Pút és Kánaán. 7Kús fiai: Szebá, Havilá, Szabtá, Ramá és Szabteká. Ramá fiai: Sába és Dedán. 8Kús nemzette Nimródót. Ez kezdett hatalmaskodni a földön. 9Hatalmas vadász volt ő az Úr előtt. Ezért mondják: Hatalmas vadász az Úr előtt, mint Nimród. 10Országa először Babelben, Ereken, Akkádban és Kalnéban, Sineár földjén volt. 11Arról a földről ment Assúrba, és építette Ninivét, Rehóbót-Írt, Kelahot 12és Reszent, ezt a nagy várost Ninive és Kelah között. 13Micrajim nemzette a lúdiakat, anámiakat, lehábiakat és naftúhiakat, 14a patróziakat, a kaszlúhiakat és a kaftóriakat. Innen származtak a filiszteusok.

10:6 „Kús, Micrajim, Pút és Kánaán.” Hám ezen fiait a következő versek tárgyalják részletesebben: Kúst (BDB 468) a 7-12-es versek; Micrajimot (BDB 595) a 13-14-es versek; Kánaánt pedig (BDB 488) a 15-19-es versek. Pút (BDB 806), bár nem részletezi, úgy tűnik, hogy vagy észak Afrikára (Szomália), vagy dél Arábiára, vagy Líbiára, vagy pedig Cirénére utal. Ebből a sok lehetséges helyszínből nyilvánvalóan azt látjuk, hogy nem tudhatjuk pontosan, hogy melyik területre is utal.

10:7 „Szebá” A számunkra elérhető információk alapján ez a terület a Nílus felső folyásánál lehetett (BDB 685). Az Ézsaiás 43:3-ban is megemlítik.

■ **„Havilá”** Ez a kifejezés szó szerint azt jelenti, hogy „homokföld” (BDB 296), valószínűleg valahol Egyiptomban lehetett.

■ **„Szabtá”** Ez a név (BDB 688) vagy a modernkori Etiópia egy részére utal, ami ma Kelet-Afrika lenne, de az is lehet, hogy egy arábiai város volt.

■ **„Ramá”** Úgy tűnik, ez a népcsoport a délnyugati arábiai szabaténusokra utal (BDB 947).

■ **„Szabteká”** Ez a név szintén Etiópiára utal (BDB 688).

■ **„Sába”** Úgy tűnik, hogy ez a név (BDB 985) a Séba királynője híres földjére utal, ami Arábiától délnyugatra terült el (vö. I. Királyok 10:1-10; Jób 1:15; 6:19; Zsoltárok 72:10,15; Ézsaiás 60:6; Jeremiás 6:20).

■ **„Dedán”** Ez a terület úgy tűnik, hogy valahol Arábia területén található (BDB 186). Nyilvánvaló, hogy Kús fiai Kelet-Afrikában és az arábiai félszigeten telepedtek le. A következő igeversekben lettek megemlítve: Ézsaiás 21:13; Jeremiás 25:23; 49:8; Ezékiel 25:13; 27:20.

10:8 „nemzette Nimródót” Nimródót (BDB 650) külön megemlíti, mert ő volt az első legfőbb civilizáció megalapítója. Ez azt jelenti, hogy Hám leszármazottai alapították meg Babilont. Azért hozzák összefüggésbe Kús fiaival, mert a kassziták nevéhez nyelvészeti szempontból nagyon hasonló volt a nevük. Kúsnak két népcsoportja volt, az egyiket a 7. vers említi meg, akik a Vörös-tenger keleti oldalát foglalták el, és ez a nép, akiket a 8. versben láthatunk, s akik a Vörös-tenger nyugati oldalát foglalták el.

■ **„Nimród”** Rashi és Leupold szerint ez a kifejezés úgy tűnik, hogy „lázdót” jelent. Ezt észben tartva a következő két kifejezés, a „hatalmas”, és a „hatalmas vadász” negatívan is értelmezhető, pl. úgy, hogy „zsarnok”, „hódító”, vagy „embergyilkos”. Azonban nem lehetünk biztosak abban, hogy valóban erre utal ez a kifejezés, viszont úgy tűnik, hogy illene a szöveggörnyezetbe. Ez az ember fogja felépíteni Mezopotámia főbb városait és nyilvánvalóan az első világhatalmat is ő alapítja majd meg. Nagyon sokan azt mondják, hogy ez I. Tukulti-Ninurtára utal, de ő csak a Krisztus előtti tizenharmadik században élt, amikor Asszíriát és Babilont irányította. Ninusnak hívták, de túl késői időszakban élt ahhoz, hogy Nimródra utalhasson. Mások azt állítják, hogy I. Sarrukín asszír királyra utal, aki Ákkádia városának uralkodója volt.

10:9 „Hatalmas vadász volt ő az Úr előtt” Bizonyos kommentárirók azt mondják, hogy Isten méltóságán aluli volt az, hogy figyelemre méltasson egy vadászt, de ez a kifejezés az emberi világrendszer első megalapítójára és hódítójára utal, így az, hogy Isten megemlíti, igenis megérthető.

10:10 „Bábel” A babilóniaiak azt mondják, hogy ez a kifejezés (*bab-ili*) azt jelenti, hogy „az istenek kapuja”. Az I. Mózes 11-ben azonban a zsidók ezt úgy értelmezték, ez a szó igazából a (*balil*), ami azt jelenti, hogy „összezavart” (BDB 93).

■ Az ebben a versben felsorolt összes város fontos nagyváros volt a maga idejében Sineár területén.

■ **„Kálnéban”** Néhányan azt mondják, hogy ez a kifejezés (BDB 484) Nippur városára utal, míg mások igenévvé alakítják ezt a kifejezést, hogy a jelentése az legyen, hogy „mindegyikük”.

■ **„Sineár földjén”** Nyelvészeti szempontból ez a kifejezés a „Sumér” vagy „Suméria” (BDB 1042) szóval áll rokonságban. Dél Mezopotámia egyik területére utal.

10:11 „Arról a földről ment Assúrba” Néhányan azt mondják, hogy ez a kifejezés Nimródra utal, és úgy tűnik, hogy valóban ez illik a legjobban a szöveggörnyezetbe (vö. Míkeás 5:6). Azonban mások, köztük a Septuaginta, a Vulgata, a Szír tekercek, Luther Márton és Kálvin János is azt mondják, hogy Assurra utal.

■ **„Ninivét”** Ez a város (BDB 644) az Asszír Birodalom legfontosabb fővárosa, ami a Tigris folyó mentén fekszik (vö. II. Királyok 19:36; Ézsaiás 37:37; Jónás 1:2; 3:2-7; 4:11; Náhum 1:1; 2:8; 3:7; Zofóniás 2:13).

■ **„Rehóbót-Írt”** Ez a név szó szerint azt jelenti, hogy „széles utcájú város”, vagy „a város széles terei”, ami valószínűleg Ninive jellemzése (BDB 944 II).

■ **„Kelahot”** Ez egy fontosabb, nagy Asszír város (BDB 480 II). Modernkori neve Nimrud, ami nyilvánvalóan a Nimród névvel áll kapcsolatban.

10:13 „Micrajim” Nagyon sokan állítják azt, hogy ez Egyiptom alsóbb és felsőbb területeire utal (BDB 595).

■ **„lúdiakat”** Lehetséges, hogy ez a név a kis-ázsiai lydiaiakra utalt (BDB 530).

■ **„anámiakat”** Lehetséges, hogy ők az Egyiptomtól nyugatra elterülő oázist elfoglaló törzsi csoport volt (BDB 777).

■ **„lehábiakat”** Úgy tűnik, hogy ez a név az észak afrikai tengerpart sivatagi törzseire utal (BDB 529).

■ **„naftúhiakat”** Úgy tűnik, hogy ez a népcsoport a Memfisz városához közel eső területen élő törzsi nép volt (BDB 661). Azok a népek, amik a 13. versben meg lettek említve, nyilvánvaló kapcsolatban állnak Egyiptommal és az azt körülvelő területekkel.

10:14 „patrósziakat” Ez a kifejezés azt jelenti, hogy délvidék és valószínűleg Egyiptom felsőbb területeire utal (BDB 837).

■ **„kaszlúhiakat... Innen származtak a filiszteusok.”** Ezzel a kifejezéssel kapcsolatban sok vita volt már, mert az Ámós 9:7-ből úgy tűnik, hogy a filiszteusok Krétáról származtak. Ez egyike azoknak az eseteknek, amikor az utalás földrajzi értelemben értendő. Az Égei-tenger népeinek sorozatos inváziói és migrációs hullámai hatással voltak a Földközi-tenger térségének tengerparti területeit, beleértve Egyiptomot és Palesztinát is. A kaszlúhiakkal kapcsolatban lásd BDB 493.

■ **„és a kaftóriakat”** Úgy tűnik, hogy ez a kifejezés Kréta szigetének lakosaira utalt, amit Kaftórként is ismertek (BDB 499).

SZÖVEG: 10:15-20

15Kánaán nemzete elsősülöttét, Szidónt, azután Hétet, **16**meg a jebúszziakat, az emóriakat, a gírgásiakat, **17**a hivvieket, az arkiakat és a színieket, **18**az arvadiakat, a cemáriakat és a hamátiakat. Azután elszéledtek a kánaániak nemzetségei, **19**úgyhogy a kánaániak területe Szidóntól Gerár irányában Gázáig, Sodoma, Gomora, Admá és Cebójim irányában Lesáig terjedt. **20**Ezek Hám fiai nemzetségük, nyelvük, országaik és népeik szerint.

10:15 „Szidón” Ez a város volt a híres föníciai tengeri kikötő valamint eredetileg a terület fővárosa is, Palesztina északi részén (BDB 850).

■ **„Hét”** Úgy tűnik, hogy ez a név (BDB 366) nem sémita eredetű. Lehetséges, hogy a hettita csoport előde volt. A Bibliában két helyen találkozhatunk velük: (1) Hebron városa körül, és (2) Palesztina északi területén, Törökország központi részén. Kr. e. 1800-1200 között ők uralták ezt az egész térséget. Lehetséges, hogy a hivviek törzsi csoportja is a Hét kifejezéshez kapcsolódik.

10:16 „a jebúszziakat” Ők népesítették be Szálem vagy Jebúsz városát, később pedig Jeruzsálemet (BDB 101).

■ **„az emóriakat”** Az emóriak kifejezés (BDB 57) akár egy gyűjtőfogalom is lehet (vö. I. Mózes 15:16) ugyanúgy, mint az, hogy kánaániták. Úgy gondoljuk, hogy az elnevezés mellékjelentése az volt, hogy „felföldi” vagy „hegylakó” (a név szó szerinti jelentése az volt, hogy „nyugati ember”), míg a kánaáni névnek az volt az mellékjelentése, hogy „alföldi” (a név szó szerinti jelentése az volt, hogy „a lila föld”). A Bibliában Kánaán földjének lakosait számos helyen megemlítik: (1) két törzsi csoportként az I. Mózes 13:7-ben és a 34:30-ban, valamint a Bírák 1:4,5-ben, (2) hét nemzetként az V. Mózes 7:1-ben, a Józsué 3:10-ben és a 24:11-ben; (3) tíz nemzetként az I. Mózes 15:19-20-ban; és (4) a legtöbbször használt utalásként hat nemzetként említik meg őket, amit a Pentateuchus túlnyomó részében is láthatunk.

■ **„a gírgásiakat”** Ők egy kánaánita törzs voltak, akiket számos néven illeltek a kánaáni törzsek felsorolásában (BDB 173, vö. I. Mózes 10:16; 15:21; V. Mózes 7:11; Józsué 3:10; 24:11; Neh. 9:8; I Krónikák 1:14), de a földrajzi elhelyezkedésüket soha nem azonosították be.

10:17 „a hivvieket” Úgy tűnik, hogy ők közép Palesztina lakosai voltak (BDB 295). Néhányan a hurriták népeként azonosítják be őket. A IV. Mózes 13:29 földrajzilag nagyon jól összefoglalja a Palesztina területén élő törzsek eloszlását.

■ **„az arkiakat”** Úgy tűnik, hogy ők voltak a Szidóntól északra fekvő tengerparti város és sziget lakosai (BDB 792).

■ **„a színieket”** Úgy tűnik, hogy ők az Arke-hoz közeli város lakosai voltak (BDB 696).

10:18 „az arvadiakat” Úgy tűnik, hogy ez a kifejezés a Palesztinától északra fekvő tengerpart egyik sziget lakosaira utal (BDB 71). Ugyanúgy, mint az előző kettő nép, ők is Tripolisztól északra helyezkedtek el.

■ **„a cemáriakat”** Ők Kánaán leszármazottai voltak. Az Amarna kőtáblákon is megemlítenek egy hasonló nevű várost. I. Tukulti-apil-ésarra (Kr.e. 1116-1078) is megemlíti őket, mint az a nép, akik a föníciai területen éltek (AB, 6. Kiadás, 1074. oldal).

■ **„a hamátiakat”** Ez az elevezés az Orontes folyó mentén elterülő egyik város lakóira utalt (BDB 333).

10:19 „Sodoma, Gomora, Admá és Cebójim” Ezek a városok annak az alföldnek a városai, amiket Isten később elpusztít. A Holt-tenger déli végén terülnek el.

■ **„Lesáig”** Jeromos szerint ez a város a Holt-tengertől északra feküdt (BDB 546).

10:20 Ez a szakasz az 5. vershez hasonlóan összegzi a népcsoportok feloszlását.

SZÖVEG: 10:21-31

21Születtek gyermekei Sémnek is, aki Héber összes fiainak ősatyja, Jáfetnek pedig testvérbátyja volt. 22Sém fiai: Élám, Assúr, Arpaksad, Lúd és Arám. 23Arám fiai: Úc, Húl, Geter és Mas. 24Arpaksad nemzette Selahot, és Selah nemzette Hébert. 25Hébernek is született két fia: az egyiknek Peleg volt a neve, mert az ő idejében váltak szét a föld népei. Testvérenek Joktán volt a neve. 26Joktán nemzette Almódádot, Selefet, Hacarmávetet és Jerahot, 27Hadórámot, Úzált és Diklát, 28Óbált, Abimáélt és Sábát, 29Ófirt, Havilát és Jóbábot. Ezek mind Joktán fiai. 30Lakóhelyük Mésától Szfár irányában a keleti hegyekig terjedt. 31Ezek Sém fiai nemzetségük, nyelvük, országaik és népeik szerint.

10:21 „Sémnek” Ez a szó a héber „név” kifejezés volt (BDB 1028 II). Ebből is láthatjuk Sém fontosságát, mert itt is, és a 11:10-26-ban is meg lett említve. A 10-11-es fejezetek lázadó népei „nevet” akartak szerezni maguknak. Sém neve összekapcsolódik a 4:26-tal (azaz YHWH megdicsőített neve). Ő fogja képviselni az áldást közvetítő kiválasztott vérvonalat (vö. 12:2).

■ **„Héber”** Ennek a névnek az etimológiája nagyon hasonló a „héber, izraelita” melléknévhez (BDB 720 II), ami egy szélesebb körűen vett népcsoportra utal, mint az egyszerű „zsidó” kifejezés. Nagyon sok elmélet született azzal kapcsolatban, hogy milyen kapcsolat van Héber és a „Habirv” (vö. I. Mózes 14:13) kifejezés között, ami nagyon sok dokumentumban és domborműves sírkövön megtalálható Egyiptomban. A Héber név egy lehetséges etimológiai jelentése, hogy „átkelni és keresztülhaladni”, ami látszólag egy nomád népcsoportra utal.

■ **„Jáfetnek pedig testvérbátyja volt”** Rashi azt állítja, hogy a héber nyelv nem egyértelműen fejezi ki azt, hogy ki volt az idősebbik testvér.

10:22 „Élám” Ez egy fontos királyság volt a Tigris folyótól keletre, aminek Shushan (Szúza) volt a fővárosa. Valószínűleg ez volt a legkeletebbre fekvő népcsoport, amit ebben a fejezetben említenek meg (BDB 743).

■ **„Assúr”** Ez a név (BDB 78) utalhat (1) egy személyre; (2) egy városra; vagy (3) egy nemzetre (azaz Asszíria).

■ **„Arpaksad”** Úgy tűnik, hogy ez a név (BDB 75) egy olyan törzsi csoportra utal, akik Ninivétől (Asszíria egy másik fővárosa) északra éltek. Az angol NIV bibliafordítás a következő módon említi meg őket: Arphaxad.

■ **„Lúd”** Ez a kifejezés valószínűleg a lydiai népre utal, akik Kis-Ázsiában éltek (BDB 530). Hérodotosz azt mondja, hogy ez a nép azt vallotta magáról, hogy Ninivéből, egy sémita városból származnak.

■ **„Aram”** Ez a kifejezés a modernkori Szíria területére utal (BDB 74).

10:25 „Peleg” Ez a népcsoport az a bizonyos vérvonal, amiből majd Ábrahám is származik, és a leszármazását részletesen a 11:18-27 fogja leírni. Elképzelhető, hogy ennek a kifejezésnek a jelentése az, hogy „megosztott” (BDB 811 II).

■ **„mert az ő idejében váltak szét a föld népei”** Az eredeti héber kifejezés szó szerint azt jelenti, hogy „öntözőcsatorna”, ami dél Mezopotámiára illik, de a széleskörűen elfogadott jelentése az, hogy „felosztások” (BDB 811, KB 928, *Niphal BEFEJEZETT*). A „Peleg” és a „felosztott” szavak között egyértelmű a szójáték (*niplega*). Lehetséges, hogy ez a nyelvek megosztására utal, amit a 11. fejezet említ meg. Tehát a 10. fejezet diaszpórája (szétszóródása), ha összehasonlítjuk a 11. fejezettel, nem kronológiai sorrendben szerepel.

10:26-29 Ezek a versek az arabiai törzsekről szóló feljegyzések.

10:28-29 „Sábát. . . Havilát” Ezek a nevek a 22. versben szereplő Assúrral együtt látszólag a hámita és a semita felsorolásban is megjelennek. Ez vagy (1) a földrajzi migrációk miatt van így, vagy (2) a csatában elért győzelmek miatt, vagy pedig azért, mert (3) ez a két család házasság által egybeolvadt. Ez a felsorolás nagyon sok szempontból nem teljes.

SZÖVEG: 10:32

32Ezek Nőé fiainak a nemzetségei, származásuk szerint népekre tagolódva. Ezekből ágaztak szét a népek a földön az özönvíz után.

MEGVITATANDÓ KÉRDÉSEK

Ez egy tanulmányozást elősegítő kommentár, ami azt jelenti, hogy te magad vagy a felelős a saját Biblia értelmezésedért. Mindannyian abban a fényben kell járnunk, ami megadatott. Te, a Biblia és a Szentlélek játszótok az elsődleges szerepet az értelmezésben. Ne mondj le erről egy kommentáríró miatt sem.

Ezek a megvitatandó kérdések azért vannak, hogy segítsenek átgondolni a könyv ezen részének főbb témáit. Szándékuk gondolat-ébresztő, nem pedig definiáló.

1. Mi a célja az I. Mózes 10-nek?
2. Miért emeli ki különleges módon Nimródót?
3. A népcsoportok felsorolásában miért nem lett megemlítve Izrael, Moáb és Edom?

I.MÓZES 11:1-32

MODERN FORDÍTÁSOK BEKEZDÉSI FELOSZTÁSAI*

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Egyetemes nyelv, Babel, összezavarodottság	Babel tornya	Babel tornya	Babel tornya	Babel tornya
11:1-9	11:1-9	11:1-9	11:1-9	11:1-4 11:5-9
Sém leszármazottai	Sém leszármazottai	Ábrahám nemzetiségtáblázatai	Sém leszármazottai	Az özönvíz utáni pátriárkák
11:10-11	11:10-11	11:10-11	11:10-11	11:10-10a 11:10a 11:10b-11
11:12-13	11:12-13	11:12-13	11:12-13	11:12-13
11:14-15	11:14-15	11:14-15	11:14-15	11:14-15
11:16-17	11:16-17	11:16-17	11:16-17	11:16-17
11:18-19	11:18-19	11:18-19	11:18-19	11:18-19
11:20-21	11:20-21	11:20-21	11:20-21	11:20-21
11:22-23	11:22-23	11:22-23	11:22-23	11:22-23
11:24-25	11:24-25	11:24-25	11:24-25	11:24-25
11:26	11:26	11:26	11:26	11:26
	Taré leszármazottai		Taré leszármazottai	Taré leszármazottai
	11:27-30	11:27-30	11:27-30	11:27a
11:27-30				11:27b-30

HARMADIK OLVASÁSI CIKLUS (az „Útmutató a helyes bibliaolvasáshoz”-ból) KÖVETVE AZ EREDETI SZERZŐ SZÁNDÉKÁT A BEKEZDÉSEK SZINTJÉN

Ez egy tanulmányozást elősegítő kommentár, ami azt jelenti, hogy te magad vagy a felelős a saját Bibliaértelmezésedért. Mindannyian abban a fényben kell járnunk, ami megadatott. Te, a Biblia és a Szentlélek vagytok az elsődlegesek az értelmezésben. Ne mondj le erről egy kommentátor miatt sem.

Egyszerre olvasd el az adott fejezetet. Azonosítsd a témákat. Hasonlítsd össze a te témafelosztásaidat az öt különböző fordítással. A bekezdések nem ihletettek, de mindenképp kulcsfontosságúak az eredeti szerző szándékainak azonosításához, ami az értelmezés szíve. Minden bekezdésnek egy és csak egy témája van.

1. Első bekezdés
2. Második bekezdés
3. Harmadik bekezdés
4. Stb.

SZÖVEGÖSSZEFÜGGÉSI BETEKINTÉSEK

- A. A 10-11-es fejezetek fordított kronológiai sorrendben szerepelnek.
- B. Bár a nyelvek összezavarodása és az ennek eredményeként kialakult népek szétszóródása úgy tűnhet, hogy egy ítélet volt, ne felejtse el azt, hogy egészen eddig a pontig a nacionalizmus kifejlődése volt az, ami megakadályozta az egyetlen világkormányra való politikai törekvést. Éppen ezért egy bizonyos értelemben ez Isten egy újabb áldása volt.

A keresztények számára a Pümkösd a Bábel tornyának teológiai visszafordítása volt!

SZÖVEG: 11:1-9

1Az egész földnek egy nyelve és egyféle beszéde volt. **2**Amikor útnak indultak keletről, Sineár földjén egy völgyre találtak, és ott letelepedtek. **3**Azt mondták egymásnak: Gyertek, vessünk téglát, és égessük ki jól! És a téglá lett az építőkövük, a földi szurok pedig a habarcsuk. **4**Azután ezt mondták: Gyertek, építsünk magunknak várost és tornyot, amelynek teteje az égig érjen; és szerezzünk magunknak nevet, hogy el ne széledjünk az egész föld színén! **5**Az Úr pedig leszállt, hogy lássa azt a várost és tornyot, amelyet az emberek építettek. **6**Akkor ezt mondta az Úr: Most még egy nép ez, és mindnyájuknak egy a nyelve. De ez csak a kezdete annak, amit tenni akarnak. És most semmi sem gátolja őket, hogy véghezvigyék mindazt, amit elterveznek. **7**Gyerünk, menjünk le, és zavarjuk ott össze a nyelvüket, hogy ne értsék egymás nyelvét! **8**Így szélesztette szét őket onnan az Úr az egész föld színére, és abbahagyták a város építését. **9**Ezért nevezték azt Bábelnek, mert ott zavarta össze az Úr az egész föld nyelvét, és onnan szélesztette szét őket az Úr az egész föld színére.

11:1 „Az egész földnek egy nyelve és egyféle beszéde volt” Nyilvánvaló, hogy a 11-es fejezet a 10. fejezetben leírt szétszóródást magyarázza meg.

Ez az egy nyelv, ami nyilvánvalóan egészen az Édenkertig nyúlik vissza, nem a héber volt. A modernkor számára ismert legrégebbi írott nyelv a sumér ékírás volt, ami Kr.e. 3.000-ig nyúlik vissza (ABD, 1. kötet 1213. oldal), a legrégebbi kultúra pedig Kr.e. 10.000-8.000-ig.

11:2 „útnak indultak keletről” Úgy tűnik, hogy ez arra utal, hogy egyre távolabb és távolabb költöztek az Ararát hegyétől, ahol a bárka megfeneklett. Az a szó szerinti kifejezés, hogy „útnak indultak” azt jelenti, hogy „szedték a sátorfájukat” (BDB 652, KB 704), *Qal FÓNÉVI IGENÉV CONSTRUCTUS*). Mezopotámia az Ararát hegységtől délkeletre terül el (az Ararát hegység a mai Törökországtól Iránig húzódik).

■ **„Sineár földjén”** Ez a kifejezés Mezopotámia alsó területére vagy Babilonra utal, amit Káldeának is hívnak (BDB 11042).

11:3 Ebben a versben egy *Qal* FELSZÓLÍTÁS szerepel és két kapcsolódó BUZDÍTÓ forma. Ez azt az építkezési technikát írja le, ami történelmileg illett Mezopotámiára (nem használtak habarcsot). Ezen a területen nem voltak kövek, így téglákat égettek. A King James angol bibliafordítás az „iszap” kifejezést használja, de amit valójában használtak az nyilvánvalóan a fekete, ragadós anyagra utalt, ami azon a területen bugyogott fel a földből. Mi ezt ma kátránynak, aszfaltnak vagy szuroknak nevezzük (BDB 330, vö. 6:14).

11:4 Ebben a versben egy *Qal* FELSZÓLÍTÁS és két ehhez kapcsolódó BEFEJEZETTLEN mód található, amit BUZDÍTÓ módként használtak. Úgy tűnik, hogy ennek a feljegyzésnek négy eleme volt: (1) egy város és egy torony megépítése; (2) olyan méretben akarták ez megvalósítani, ami vetekedett korának minden más építményével; (3) nevet akartak szerezni maguknak; és (4) nem akartak távoli vidékekre szétszóródni (azaz az egész földet benépesíteni). Ennek a pontos értelme, mellékjelentése nem ismert. Nagyon sokan azt bizonygatják, hogy a babilóniai zikkurathoz kapcsolódik, de a héber a *migdal* kifejezést használja, ami azt jelenti, hogy „megerősített torony” (BDB 153, vö. Bírák 8:9-17). Nyilvánvalóan arra törekedett az emberiség, hogy Istentől függetlenül szerveződjenek, megakadályozva ezzel az Ő akaratát. Philón még azt is hozzáteszi, hogy minden egyes téglára ráírták a nevüket, nehogy szétszóródjanak. Ez az első példája az emberi büszkeségnek, ami szervezetten Istentől elválasztva működött (vö. Dániel könyve és a Jelenések könyve 18-9-es fejezete).

■ **„tornyot, amelynek teteje az égig érjen”** A mezopotámiaiak csillagokat imádtak (azaz a mennyei fények istenek voltak). Ezek a tornyok megmagasított állványok voltak, hogy az éjszakai eget kémlelhessék. Ezek voltak azok a helyek, ahol az isteneket imádták és ahol találkozhattak velük.

11:5 Ez egy nagyon antropomorf kifejezés (vö. 18:21; II. Mózes 3:8).

11:7 „menjünk le” Ebben a versben egy *Qal* FELSZÓLÍTÁS is található két hozzá kapcsolódó BUZDÍTÓ módú kifejezéssel. TÖBBES SZÁMBAN van, ami nagyon hasonlít az 1:26-hoz és a 3:22-höz. Bár ez a vers az angol nyelvben antropomorf hangzik (ugyanúgy a magyar nyelvben is), nem utal semmilyen gyengeségre Isten részéről, sőt, inkább egy kegyelmes cselekedetre utal, amikor is megállítja a bűnös emberiséget, hogy a saját bukott, bűnös módjukon próbálják meg továbbra is élni az életüket (vö. Róma 1-3).

Az isteni cselekvés „menjÜNK” felszólítása megakadályozza az emberi lázadás „menjünk” felszólítását (vö. a következő versekkel: 3,4,7).

11:9 „Bábel” Érdemes figyelembe venni, hogy a régészek találtak olyan irodalmi feljegyzéseket Mezopotámiában, amik a sumér kultúrából származnak, amik azt támasztják alá, ebben a korban az összes nép még ugyanazt az egy nyelvet beszélte (lásd Samuel Noah Kramer cikkjét, “The Babel of Tongues: A Sumerian Version”, ami a *Journal of the American Oriental Society* folyóiratában jelent meg, 88:108-111). A széleskörben elterjedt héber értelmezése ennek a kifejezésnek az az „összezavarodás” szó (lásd *balal*, BDB 93), ami látszólag azt írja le, hogy Isten összezavarta az emberek egyetlen nyelvét. A Bábel kifejezés szó szerint azt jelenti, hogy „Isten

kapuja” (akkádul *bab-ilani*), ami nagyon hasonlít néhány zikkurat nevéhez, amik hatalmas építmények voltak, amiknek a tetején egy templom állt, ahol az asztrális istenségeket imádták. Babilon válik a megbukott világhatalom jelképévé, amit Nimródiban példáznak, majd később Nabukkodonozorban, majd végül a tengeri fenevadban, amit a Jelenések könyvében láthatunk.

SZÖVEG: 11:10-11

10Ez Sém nemzetsége: Sém százéves volt, amikor Arpaksadot nemzette, két évvel az özönvíz után. 11Arpaksad születése után Sém ötszáz évig élt, és még nemzett fiaikat és leányokat.

Sém leszármazottai folytatják a Messiási vonalat Sét utódai közül, I. Mózes 5:3-32 és 10:21-31. Ez a vérvonal majd Táréban/Ábrahámiban folytatódik, amit a 11:10-25-ben látunk (vö. Lukács 3:23-38).

SZÖVEG: 11:12-13

12Arpaksad harmincöt éves volt, amikor Selahot nemzette. 13Selah születése után Arpaksad négyszázhárom évig élt, és még nemzett fiaikat és leányokat.

A Maszoréta szövegek nem említik meg *Kénánt* a 13. versben, a Septuaginta viszont igen, ugyanúgy, mint a Lukács 3:36-is.

- „Selah” Lásd BDB 1019 II.

SZÖVEG: 11:14-15

14Selah harmincéves volt, amikor Hébert nemzette. 15Héber születése után Selah négyszázhárom évig élt, és még nemzett fiaikat és leányokat.

- „Héber” Lásd BDB 720.

SZÖVEG: 11:16-17

16Héber harmincnégy éves volt, amikor Peleget nemzette. 17Peleg születése után Héber négyszázharminc évig élt, és még nemzett fiaikat és leányokat.

- „Peleg” Lásd BDB 811 II.

SZÖVEG: 11:18-19

18Peleg harmincéves volt, amikor Reút nemzette. 19Reú születése után Peleg kétszázkilenc évig élt, és még nemzett fiaikat és leányokat.

- „Reú” Lásd BDB 946.

SZÖVEG: 11:20-21

20Reú harminckét éves volt, amikor Szerúgot nemzette. 21Szerúg születése után Reú kétszázhet évig élt, és még nemzett fiaikat és leányokat.

- „Szerúg” Lásd BDB 974.

SZÖVEG: 11:22-23

22Szerúg harmincéves volt, amikor Náhórt nemzette. 23Náhór születése után Szerúg kétszáz évig élt, és még nemzett fiaikat és leányokat.

- „Náhór” Lásd BDB 637.

MEGVITATANDÓ KÉRDÉSEK

Ez egy tanulmányozást elősegítő kommentár, ami azt jelenti, hogy te magad vagy a felelős a saját Biblia értelmezésedért. Mindannyian abban a fényben kell járnunk, ami megadatott. Te, a Biblia és a Szentlélek játszatok az elsődleges szerepet az értelmezésben. Ne mondj le erről egy kommentátor miatt sem.

Ezek a megvitandó kérdések azért vannak, hogy segítsenek átgondolni a könyv ezen részének főbb témáit. Szándékuk gondolat-ébresztő, nem pedig definiáló.

1. Mi volt a Babel tornya?
2. Az I. Mózes 11-ben mit próbált meg elkövetni az emberiség Isten ellen?

BEVEZETÉS AZ I. MÓZES 11:24-13:18-hoz

- A. Ez az a része az I. Mózesnek, ahol részletesebben elkezd megmagyarázni azt, hogy a Messiás vérvonala Ábrahámon keresztül jön el.
- B. Az I. Mózes ötven fejezete Isten szövetséges népének megváltásával foglalkozik, nem pedig a teremtéssel. Az egész könyv arra összpontosít, hogy elhív egy személyt, hogy mindenkit elhív hasson.
- C. Láthatjuk Ábrámot gyengeségében, de láthatjuk őt hűségében is. A kiválasztás és a kegyelem Istene elhívja őt saját megváltó céljainak beteljesítésére.
- D. Isten kiválasztotta Ábrahámot, hogy kiválasszon egy világot (vö. 12:3c; II. Mózes 19:4-6; II Péter 2:5,9; Jelenések 1:6). Isten szeretne megváltani minden olyan embert, aki az Ő képmására lett teremtvé (vö. I. Mózes 3:15; Ezékiel 18:23,32; I. Timóteus 2:4; II. Péter 3:9)
- E. A *Talmud* az elhívás hét áldását nevezi meg:
 1. Ábrám hatalmas nemzet atyja lesz.
 2. Élete alatt végig áldott lesz.
 3. Neve ismert lesz.
 4. Áldás lesz mások számára.
 5. Azok, akik tisztelik őt, áldottak lesznek.
 6. Azok, akik elutasítják őt, átkozottak lesznek.
 7. Az egész világegyetemre hatással lesz.

SZÓ ÉS KIFEJEZÉSTANULMÁNY

SZÖVEG: 11:24-25

24Náhór huszonkilenc éves volt, amikor Tárét nemzette. 25Taré születése után Náhór száztizenkilenc évig élt, és még nemzett fiaikat és leányokat.

11:24 „Taré” A „Taré” név valószínűleg azt jelenti, hogy „késlekedés”, „halogatás” vagy „vándorlás” (BDB 1076). A Józsué 24:2-ből egyértelműen látszik, hogy a családja többistenhívő volt. A családjában előforduló nevek közül arra következtethetünk, hogy elsősorban a hold istennőt, *Zint* imádták. Urban, Temában és Háránban imádták. Azonban az I. Mózes 31:53 arra utal, hogy ismerte YHWH-t.

SZÖVEG: 11:26**26Taré hetven éves volt, amikor Abrámot, Náhórt és Háránt nemzette.**

11:26 „Abrámot, Náhórt és Háránt” Lehetséges, hogy ez a sorrend inkább fontossági, mint életkor szerinti sorrend. Az Ábrám név jelentései a következők lehetnek: (1) „felmagasztalt atya”; (2) „az atya magasztalója”; vagy (3) „a Felmagasztalt az én atyám” (BDB 4). A Náhór név azt jelenti, hogy „festmény”, vagy pedig egy asszír település nevére utal (BDB 637), míg a Hárán név azt jelenti, hogy „hegylakó” (BDB 248).

SZÖVEG: 11:27-30**27Ez Táre nemzetsége: Táre nemzette Abrámot, Náhórt és Háránt. Hárán nemzette Lótót. 28Hárán meghalt még apja életében a szülőföldjén, Úr-Kaszdímiban. 29Abrám és Náhór megházasodtak: Abrám feleségének Száraj volt a neve, Náhór feleségének pedig Milká volt a neve: ő Háránnak, Milká apjának és Jiszká apjának volt a leánya. 30Száraj azonban meddő volt, nem volt gyermeke.**

11:27 „Lót” Lásd BDB 532 II.

11:28 „Hárán meghalt még apja életében a szülőföldjén” Ez egy héber idióma, ami azt jelenti, hogy Hárán korábban halt meg, mint az apja.

■ **„Úr-Kaszdímiban”** A káldeus kultúra (ami a sumér kultúra erősségeire épült) Ábrám (BDB 505) kora után fejlődött ki és élte virágkorát.

11:29 „Száraj” Lásd BDB 979.

■ **„Milká”** Lásd BDB 574.

■ **„és Jiszká”** Azt, hogy ki ez a személy (BDB 414) és azt, hogy miért is lett megemlítve ebben a versben, nem tudjuk. A rabbik (valamint Josephus, Jeromos és Szent Ágoston is) azt mondják, hogy ő valójában Száraj volt, de a szöveg megerősíti, hogy a két személynek más-más volt az apja.

11:30 „Száraj azonban meddő volt” Az a tény, hogy Száraj, Ráhel és Rebeka nem tudott gyermeket szülni (BDB 785) egyike volt azoknak a helyzeteknek, amiben Isten megmutathatta hatalmát és azt, hogy Ő irányítja az emberi történelmet és nemzedékeket. Az emberi szexuális nemzés nem játszik kulcsszerepet a Messiás vérvonalában.

Izrael történelmének ugyanez a teológiai stílusa is látható abban a tényben, hogy az elsőszülött nem szerepel a Messiási vérvonalban. A kulturális hagyományok szerint az elsőszülött volt a klán feje, azonban YHWH népe között ez nem így volt. Ő döntött így!

SZÖVEG: 11:31-32**31Taré fogta fiát, Abrámot és Lótót, fiának, Háránnak a fiát és menyét, Szárajt, fiának, Abrámnak a feleségét, és elindult velük Úr-Kaszdímából, hogy Kánaán földjére menjen. Eljutottak Háránig, és ott letelepedtek. 32Taré kétszázöt éves volt, amikor meghalt Háránban.**

11:31 „elindult” Nagyon sok vita folyik arról, hogy Táre vezette ki a családját, vagy Ábrám. Néhányan azt feltételezik, hogy Isten eredetileg Tárét hívta el, ő azonban visszaesett a bálványimásba. Nekem úgy tűnik, hogy ennek az egész résznek Ábrahám a központja, nem pedig Táre. Azzal, hogy elhagyta Úrt, Ábrám nem csak a rokonságát hagyta el, hanem népének isteneit is. Egy kényelmes, megállapodott életet hagyott ott, hogy egy új Istent kövessen, aki egy elég rejtélyes módon szólt hozzá.

11:32 „Taré kétszázöt éves volt” Ha összeadjuk a 11:26-ot a 12:4-el, ami 145 évet eredményez, majd ezt a számot kivonjuk a 205-ből, akkor nyilvánvaló, hogy Taré még 60 évig élt az után, hogy Ábrahám elhagyta Háránt. Ez látszólag ellentmond István az Apcsel 7:4-ben elhangzott prédikációjának. István történelmi összegzésének számos aspektusa mond ellent annak, amit mi a modernkorban megérthetünk az ószövetségi történelemből. Valószínűleg rabbinikus értelmezési módszereket használt. Más tudósok azt mondják, hogy Ábrám, bár elsőként szerepel a 11:26 felsorolásában, sokkal később született, tehát Istvánnak igaza volt. Érdekes, hogy a samáriai pentateuchusban ezen a ponton „144” szerepel.

AZ ÓSZÖVETSÉG, MINT TÖRTÉNELEM

A kereszténység és a judaizmus történelmi hit. Hitüket történelmi eseményekre (és velük együtt azok értelmezéseire) alapozzák. A probléma ott kezdődik, amikor megpróbáljuk definiálni, hogy mi is a „történelem” vagy a „történelmi tanulmányozás”. A modernkori teológiai értelmezés problémájának nagy része abban rejlik, hogy a modernkori irodalmi vagy teológiai feltételezést visszavetítjük az ősi közel-keleti bibliai irodalomra. Nem csak hogy nem értékelik megfelelően a múlandó és kulturális különbségeket, de az irodalmi különbségeket sem. Modernkori nyugati emberekként egyszerűen csak nem értjük az ősi közel-keleti írások műfajait és irodalmi technikáit, így a nyugati irodalmi műfajok fényében értelmezzük őket.

Az, ahogyan a tizenkilencedik század megközelítette a bibliai tanulmányokat atomjaira zúzta és lebecsülte az ószövetség könyveit, nem tartották azokat történelmi, egységes dokumentumoknak. Ez a történelmi szkepticizmus kihatással volt az ószövetség írásmagyarázatára és történelmi tanulmányozására. A jelenlegi trend a „kanonikus írásmagyarázathoz” (Brevard Childs) való hozzáállásban segített az ószövetségi írások jelenlegi formájára összpontosítani. Véleményem szerint ez egy hasznos áthidalás a tizenkilencedik század német irodalmi szerkezetmagyarázat végtelen szakadéka felett. Olyan kanonikus szöveggel kell dolgoznunk, amit egy ismeretlen történelmi folyamat hagyott ránk, aminek az inspirációja feltételezett.

Nagyon sok tudós tér vissza az ószövetség történelmi hitelességének feltételezéséhez. Ezzel egyáltalán nem az a céljuk, hogy tagadják azt a nyilvánvaló tény, hogy az ószövetséget zsidó írástudók szerkesztették és aktualizálták, hanem alapvetően úgy térnek vissza az ószövetséghez, mint ami valódi események valódi történelme és feljegyzése (azok teológiai értelmezésével együtt).

Következzen most egy hasznos idézet R. K. Harrisontól, az *The Expositor's Bible Commentary* című sorozat 1. kötetéből, a „Historical and Literary Criticism of the Old Testament” című cikkjéből:

„Az összehasonlító történetírásra vonatkozó tanulmányok megmutatták, hogy ugyanúgy, mint a hettiták, az ősi zsidók voltak a legpontosabb, legobjektívebb és legfelelősségteljesebb feljegyzői a közel-keleti történelemnek... Az olyan könyvek, mint az I. Mózes vagy az V. Mózes kritikus tanulmányozása, amit olyan specifikus táblákra alapoztak, amiket olyan különböző helyszíneken találtak, mint például Mária, Nuzu és Boghazköy bebizonyították, hogy a kanonikus anyagok rendelkeznek bizonyos nem irodalmi megfelelő párral néhány közel-keleti népi kultúrában. Ennek eredményeként ezekre a korai zsidó hagyományokra, amik természetükben történetírásra vonatkoznak bizonyulnak, egy megújult mértékű önbizalommal és tisztelettel tekinthetünk” (232. oldal).

Különösen is nagyra becsülöm R. K. Harrison munkáját, mert számára elsőbbséget élvez az, hogy az ószövetséget saját korának eseményei, kultúrája és műfajainak fényében értelmezze.

Saját óráimon, amik a korai zsidó irodalomról szólnak (I. Mózes – V. Mózes, és Józsué) megpróbálok egy hiteles kapcsolatot teremteni más ősi közel-keleti irodalmi művel és műalkotással.

A. Az I. Mózesel párhuzamos közel-keleti irodalmi művek

1. Az I. Mózes 1-11 kulturális háttérének legkorábbi ismert irodalmi párhuzama az Ebla ékírásos tábla, ami észak Szíriából, a Kr.e. 2500-ból származik és akkád nyelven íródott.
2. Teremtés
 - a. A legközelebbi mezopotámiai feljegyzés, ami a teremtéssel foglalkozik az az *Enuma Elish*, ami a Kr.e. 1900-1700-ból származik. Assurbanipál ninivei könyvtárában találták meg és számos más helyen is feltűnt. Hét olyan ékírásos, akkád nyelven íródott tábla létezik, amik a Márduk általi teremtést részletezik.
 - 1) az isteneknek, *Apsunak* (édesvíz – hímnemű) és *Tiamatnak* (sósvíz – nűnemű) engedetlen gyermekeik voltak. Ez a két isten megpróbálta elcsendesíteni a két fiatalabb istent.
 - 2) az istenek egyik gyereke, *Marduk*, segített legyőzni *Tiamatot*. Az ő testéből formálta meg a földet.
 - 3) *Marduk* az emberiséget egy másik legyőzött istenből, *Kinguból* formálta meg, aki *Tiamat* férfi ágyasa volt *Apsu* halála után. Az emberiség *Kingu* véréből származik.
 - 4) *Marduk* lett a babilóniai panteon vezetője.
 - b. „A teremtés pecsétje” egy olyan ékírásos tábla, ami egy meztelen férfit és nőt ábrázol egy olyan gyümölcsfa mellett, aminek törzsére egy kígyó tekeredett fel; a nő válla felett helyezkedik el, mintha beszélne hozzá.
3. Teremtés és özönvíz – az *Atrahaszisz-eposz* az alsóbbrendű istenek lázadását dokumentálja. A túl sok munka miatt lázadtak, és amiatt is, mert teremtettek hét emberpárt azért, hogy ezeknek az alsóbbrendű isteneknek a munkáját végezzék. A (1) túlnépesedés és a (2) zaj miatt pestis járvánnyal, két éhínséggel, majd végül egy özönvízzel csökkentették az emberek létszámát, mindezt *Enlil* terve alapján. Ezeket a főbb eseményeket ugyanebben a sorrendben láthatjuk az I. Mózes 1-8-ban. Ez az ékírásos feljegyzés nagyjából ugyanabból az időszakból származik, mint az *Enuma Elish* és a *Gilgames eposz*, tehát Kr.e. 1900-1700-ból. Mindegyik akkád nyelven íródott.
4. Nőé özönvize
 - a. Egy Nippurból származó sumér tábla, amit az *Eridu Genesis*-nek hívnak és a Kr.e. 1600-ból származik Ziuszudráról és az eljövendő özönvízről szól.
 - 1) *Enka*, a víz istene figyelmeztetett a közelgő özönvízre
 - 2) *Ziuszudra*, egy király-pap, egy hatalmas hajóban menekül meg
 - 3) Az özönvíz hét napig tartott
 - 4) *Ziuszudra* kinyitott egy ablakot a hajón, és számos madarat engedett ki, hogy megnézzé, feltűnt-e már a szárazföld
 - 5) Ő is mutatott be áldozatot egy ökörből és egy bárányból, amikor elhagyta a hajót
 - b. Létezik egy összetett babilóniai feljegyzés egy özönvízről, ami négy sumér mondából áll, amit *Gilgames Eposzként* ismerünk, s ami eredetileg Kr.e. 2500-2400-ból származik. Bár az írásos összetett forma akkád ékírás volt, és sokkal később jelent meg. Egy olyan személyről szól, aki túlélte egy özönvizet, ő volt *Ut-napistim*, aki elmeséli *Uruk* királyának, *Gilgamesnek*, hogy hogyan élte túl a hatalmas özönvizet, és hogyan kapott örök életet.
 - 1) *Éa*, a vízisten figyelmezteti a közelgő özönvízzel kapcsolatban, és azt mondja *Ut-napistimnek* (ami a *Ziuszudra* babilóniai formája volt), hogy építsen egy bárkát.
 - 2) *Ut-napistim* és a családja, valamint néhány általuk kiválasztott gyógynövény, túlélte az özönvizet
 - 3) Az özönvíz hét napig tartott
 - 4) A bárka északkelet Perzsiában a Nisir hegyen feneklett meg
 - 5) Három különböző madarat engedett szabadon, hogy megnézzé, feltűnt-e már a szárazföld

5. A mezopotámiai irodalomban, ami egy ősi özönvízről szól, mind ugyanabból a forrásból merít. A nevek gyakran eltérnek, de a cselekmény ugyanaz. Erre jó példa az, hogy *Ziuszudra*, *Atrahaszisz* és *Ut-napistim* ugyanaz az ember, ugyanaz a király.
6. Az I. Mózes korai eseményeivel párhuzamot alkotó történelmi események megmagyarázhatóak annak fényében, hogy a szétszóródás előtt (I. Mózes 10-11) milyen tudással és Istenismerettel rendelkezett az emberiség. Ezeket a valós történelmi, lényeges emlékeket feldolgozták és mitologizálták, így tették ezeket az özönvízről szóló feljegyzéseket a mai nap is a világon mindenhol ismerté és közzé. Ugyanezt mondhatjuk el a teremtésről (I. Mózes 1-2), valamint az emberek és az angyalok egyesüléséről (I. Mózes 6).
7. A pátriárkák kora (közép bronzkor)
 - a. Mári táblák – ékírási jogi (ammonita kultúra) és személyes feljegyzések, amik akkád nyelven íródtak és kb. Kr.e. 1700-ból származnak.
 - b. Núzi táblák – ékírási dokumentációk bizonyos családokról (Hórita vagy Hurrita kultúra), amik akkád nyelven íródtak, helyileg kb. 160km-re Ninivétől délkeletre, és Kr.e. 1500-1300-ból származnak. Családi és üzleti eljárásokat örökítenek meg. További konkrét példákért lásd Walton, 52-58. oldalak.
 - c. Alalah táblák – ékírási szövegek észak Szíriából, kb. Kr.e. 2000-ból
 - d. Néhány név, ami az I. Mózesben szerepel a Mári táblákon helységnévként szerepelnek: Zerúg, Péleg, Táré, Náhór. Más bibliai nevek is közősek voltak: Ábrahám, Izsák, Jákób, Lábán és József.
8. „Az összehasonlító történetírási tanulmányok megmutatták, hogy a hettitákkal együtt az ősi zsidók voltak a legpontosabb, legobjektívabb és legfelelősségtudóbb írástudók, akik a közel-keleti történelmet jegyezték fel.” R. K Harrison, *Biblical Criticism* című könyvének 5. oldala.
9. A régészet hasznosnak bizonyult a Biblia történelmiségének megalapozásában. Azonban óvatosnak kell lennünk. A régészet nem egy teljes mértékben megbízható iránymutató, mégpedig a következők miatt:
 - a. a korai ásatásokon használt silány minőségű technikák
 - b. a talált műalkotások eltérő, nagyon szubjektív módon való értelmezése
 - c. nincs egy közös megállapodás szerint meghatározott időszámítás az ősi Közel-Kelettel kapcsolatban (bár van egy, amit mostanában fejlesztenek ki fák évgyűrűinek segítségével)
- B. John W. Walton *Ancient Israelite Literature in Its Cultural Context* című könyvében (Grand Rapids, MI: Zondervan, 1990.) a 23-34 és a 32-34. oldalán találhatunk egyiptomi teremtés történeteket.
 1. Az egyiptomi irodalomban a teremtés egy szerkezet nélküli, kaotikus, ősi víztömeeggel kezdődik. A teremtésre úgy tekintenek, mint ami egy fejlődő szerkezet, ami a vizes káoszból emelkedett ki.
 2. Az egyiptomi irodalomban Memfisből ered a teremtés Ptah kimondott szava eredményeként.
- C. Józsué irodalmilag eltér az ősi közel-keleti feljegyzésektől
 1. A régészet bebizonyította, hogy a legtöbb kánaáni nagy városfállal rendelkező várost elpusztították és Kr.e. 1250 körül gyorsan újraépítették
 - a. Hácór
 - b. Lákis
 - c. Bétel
 - d. Debir (korábban Kerioth Sephernek hívták, 15:15)

A régészet sem megerősíteni, sem megcáfolni nem tudta Jerikó elesésének bibliai feljegyzését (vö. Józsué 6). Ennek oka az, hogy az ásatások helyszínének állapota elég silány:

- a. az időjárási tényezők és az elhelyezkedése miatt
- b. későbbi újraépítések történtek az ásatási helyszínen régebbi alapanyagok használatával
- c. a különböző rétegek korának meghatározása elég bizonytalan

A régészek találtak egy oltárt az Ebal hegyen, ami lehetséges kapcsolatban áll a Józsué 8:30-31-el (V. Mózes 27:2-9). Nagyon hasonlít a Misnában (Talmud) található leíráshoz.

2. A Rasz Samra táblák, amit Ugaritban találtak bemutatják, hogy milyen volt a kánaániták élete és vallása a Kr.e. 1400-ban.
 - a. politeista természetimádat (termékenységi kultusz)
 - b. fő istenük El volt
 - c. El házastársa Asera volt (később Baál házastársa lett), akit faragott bot képében vagy élő faként imádtak, ami az „élet fáját” szimbolizálta
 - d. Az ő fiuk volt Baál (Haddad), a vihar istene
 - e. Baál lett a kánaánita panteon „fő istensége”. Anat volt az házastársa.
 - f. a szertartásaik hasonlóak voltak az egyiptomi Ízisz és Ozirisz imádatának ceremóniáihoz
 - g. Baál imádata a helyi „magaslatokra” összpontosult, vagy kőből épült platformokon végezték szertartásaikat (rituális prostitúció)
 - h. Baált egy függőleges kőoszlop szimbolizálta (fallikus szimbólum)
3. Az ősi városnevek pontos felsorolása egy abban az időben élt szerzőre utal, s nem egy vagy több későbbi szerkesztőre
 - a. Jeruzsálemet Jebusznak hívja, 15:8; 18:16,28 (a 15:28 azt mondja, hogy a jebúsziai Jeruzsálem egy részében maradtak)
 - b. Hebront Kiriath-arbanak nevezi, 14:15; 15:13,54; 20:7; 21:11
 - c. Kiriath-jearimot Baalahnak nevezi, 15:9,10
 - d. legfőbb föníciai városként Szidonra utal s nem Tíruszra 11:8; 13:6; 19:28, ami később vált fontos várossá

ÓSZÖVETSÉGI TÖRTÉNELMI ELBESZÉLÉSEK

I. Nyitó megállapítások

A. Az ószövetség kapcsolata a történetírás egyéb módjaival

1. A többi ősi közel-keleti irodalom mitologikus
 - a. politeista (az általában emberi istenek a természet erejét tükrözik vissza, de személyes konfliktusok motívumát használja)
 - b. a természet körforgására alapszik (istenek hálnak meg és emelkednek fel)
2. A görög-római történetírás inkább szórakoztat és bátorít, s nem magát a történelmi eseményeket jegyzi fel (Homérosz sok szempontból mezopotámiai motívumokat tükröz)

B. Lehetséges, hogy a három német kifejezés használata a történelem típusai vagy definíciói közti különbséget szemlélteti

1. „Historie,” az események feljegyzése (a puszta tények)
2. „Geschichte,” az események értelmezése, ami megmutatja az emberiségnek azok jelentőségét
3. „Heilsgeschichte” egyedülálló módon Isten a történelmi folyamatokban rejlő megváltó tervére és cselekedeteire utal

C. Az ószövetségi és az újszövetségi elbeszélések a „Geschichte” kategóriába tartoznak, ami elvezet a Heilgeschichte megértéséhez. Ezek válogatott teológiai irányítottságú történelmi események.

1. kizárólag válogatott eseményeket tartalmaz
2. a kronológia nem bír olyan jelentőséggel, mint a teológia
3. az eseményeket azért mesélik el, hogy igazságot fedjenek fel

D. Az ószövetségben az elbeszélés az a műfaj, ami a legtöbbször előfordul. A becslések szerint az ószövetség 40%-a elbeszélés. Következésképpen ez a műfaj célravezető a Szentlélek számára abban, hogy Isten üzenetét és jellemét közvetítse a bűnös emberiség felé. Ezt azonban nem javaslatként formájában teszi (mint az újszövetségi levelek), hanem burkolt célzással, összegzéssel vagy válogatott dialógusokkal/monológokkal. Az embernek folyamatosan fel kell tennie azt a kérdést, hogy miért is lett ez feljegyezve. Mit próbál kihangsúlyozni? Mi a teológiai célja?

Ez semmiképpen nem jelenti azt, hogy lebecsülné a történelmet. Inkább arra utal, hogy a történelem a kijelentések szolgája és csatornája.

II. Bibliai elbeszélések

A. Isten aktívan jelen van a világában. Az ihletett bibliáírók bizonyos eseményeket választottak ki, hogy felfedjék Istent. Isten az ószövetség főszereplője.

B. Minden egyes elbeszélés többféle módon is funkcionál:

1. kicsoda Isten, és mit cselekszik a világában
2. az emberiséget azáltal fedi fel, ahogyan Isten az egyes személyekkel és a nemzetekkel bánik
3. példaként különösen is figyelj meg, hogy Józsué katonai győzelme hogyan kapcsolódik a szövetséges teljesítményéhez (vö. 1:7-8; 8:30-35).

C. Az elbeszéléseket gyakran egymásba fűzik, hogy egy nagyobb irodalmi egységet alkossanak, ami egyetlen teológiai igazságot fed fel.

III. Az ószövetségi elbeszélések értelmezési alapelvei

A. A legjobb érvelés, amit az ószövetségi elbeszélések értelmezésével kapcsolatban valaha is láttam az Douglas Stuart, *How to Read the Bible For All Its Worth* című könyvében volt, a 83-84-es oldalon.

1. Egy ószövetségi elbeszélés általában nem közvetlenül tanítja a doktrínákat
2. Egy ószövetségi elbeszélés általában csak szemlélteti a doktrínákat vagy tanokat, amiket valahol máshol propozicionális módon tanított.
3. Az elbeszélések a történéseket jegyzi fel – nem szükségszerűen azt, hogy minek kellett volna történnie vagy, hogy minek kellene mindig történnie. Következésképpen nem minden elbeszélés rendelkezik egy beazonosítható tanulással.

4. Az, hogy egy-egy elbeszélésben mit tesznek az emberek nem szükségszerűen szolgáltató példát a számunkra. Nagyon gyakran pont az ellentéte igaz.
 5. Az ószövetségben található szereplők többsége távol áll a tökéletestől, s ez a cselekedeteikre is igaz.
 6. Nem mindig közli az elbeszélés végén, hogy az, ami történt az jó volt vagy nem. Azt várja el tőlünk, hogy ezt majd képesek leszünk megítélni az alapján, amit Isten közvetlenül és kategorikusan megtanított nekünk valahol máshol az Írásokban.
 7. *Minden* elbeszélés válogatott és befejezetlen. Nem mindig adja meg az összes vonatkozó részletet (vö. János 21:25). Ami viszont biztosan megjelenik az elbeszélésben az az, amit az ihletett szerző fontosnak tartott elmondani nekünk.
 8. Az elbeszélések nem azért íródtak, hogy az összes teológiai kérdésünkre választ adjanak. Egyéni, specifikus és korlátozott céllal rendelkeznek, és csak bizonyos témákkal foglalkoznak, meghagyva annak a lehetőségét, hogy más témával máshol, másmilyen módon foglalkozzanak.
 9. Az elbeszélések taníthatnak határozottan (azáltal, hogy világosan állít valamit) vagy következtetően (azáltal, hogy világosan utal valamire anélkül, hogy azt ténylegesen kimondaná).
 10. Végsősoron minden bibliai elbeszélésnek Isten a főhőse.
- B. Egy másik nagyon jó írás, ami az elbeszélések értelmezését tárgyalja, az Walter Kaiser, *Toward Exegetical Theology* című írása.

„Az Írások elbeszélő részeinek egyedülálló jellege az, hogy az író általában megengedi, hogy az elbeszélésében szereplő személyek szavai és cselekedetei közvetítsék az üzenet fő mondanivalóját. Így ahelyett, hogy közvetlen kijelentések által szólítana meg minket, mint ahogy láthatjuk azt az Írások azon részeiben, amiben bizonyos tanokat tanít, az író hajlamos inkább némileg a háttérben maradni, már ami a közvetlen tanítást vagy az állásfoglaló kijelentéseket illeti. Következésképpen fokozott jelentősége van annak, hogy felismerjük a tágabb szövegekörnyezetet, amibe beleillik az elbeszélés, és fel kell tennünk azt a kérdést, hogy miért döntött úgy az író, hogy ezeket a bizonyos eseményeket örökíti meg abban a bizonyos sorrendben, amibe belehelyezte őket. A jelentés megfejtésének iker-kulcsa ezentúl az események *elrendezése* és a részletek *kiválasztása* lesz, amit a lehetséges beszédekből, emberekből vagy eseményekből kell kiválasztania. Továbbá azt, hogy Isten hogyan reagál és hogyan értékeli ezeket az embereket és eseményeket gyakran az alapján kell meghatároznunk, hogy az író milyen viselkedést enged meg egy-egy személynek vagy egy embercsoportnak a kiválasztott események csúcspontján; azaz ha nem szakította félbe az elbeszélést annak érdekében, hogy megfogalmazza saját (ebben az esetben Isten) véleményét azzal kapcsolatban, ami épp most történt” (205. oldal).

- C. Az elbeszélésekben az igazságot az egész irodalmi egységben találhatjuk, és nem annak részleteiben. Óvakodj az igeversék szövegekörnyezetükből való kiragadásától, vagy attól, hogy az ószövetségi elbeszéléseket irányadó példaként alkalmazd saját életedre nézve.

IV. Az értelmezés két szintje

- A. YHWH megváltói, kinyilatkoztatásokat tartalmazó cselekedetei Ábrahám utódaira vonatkozóan
- B. YHWH akarata minden hívő életére vonatkozóan (minden korszakban)
- C. Az első „Isten megismerésére” összpontosít (üdvösség); a második pedig az Ő szolgálatára (a keresztény élet a hitben való élet, vö. Róma 15:4; I. Korinthus 10:6,11).

AZ ÓSZÖVETSÉGI TÖRTÉNETÍRÁS ÖSSZEHASONLÍTÁSA KORTÁRS KÖZEL-KELETI KULTÚRÁKKAL

Mezopotámiai források

1. Mint a legtöbb ősi irodalomban, a téma általában a király vagy egy nemzeti hős.
2. Az eseményeket gyakran kiszínezték a propaganda célok miatt.
3. Általában semmi negatívumot nem jegyeztek fel.
4. A cél az volt, hogy támogassák a mindenkori fennálló állapotot, vagy, hogy megmagyarázzák az új kormányzati rendszerek felemelkedését.
5. A történelmi tények elferdítése magukban foglalják a következőket:
 - a. kiszínezték a maguknak tulajdonított nagy győzelmeket
 - b. a korábbi sikereket, vívmányokat úgy tálalták, mintha most érték volna el az azokat
 - c. csak a pozitívumokat jegyezték fel
6. Az irodalom nem csak propagandista célokat szolgált, hanem tanító célzata is volt

Egyiptomi források

1. Egy nagyon statikus, nyugodt életszemléletet támogatnak, amire az idő múlása sem volt hatással.
2. Az irodalmi művek nagyrészenek témája a király és a családja.
3. Ugyanúgy, ahogy a mezopotámiai irodalom is, ez is nagyon propagandista.
 - a. nem említi meg a negatívumokat
 - b. kiszínezett részletek jellemzik

Rabbinikus források (később)

1. A midrással próbálják meg az írásokat időszerűvé tenni, ami az értelmező hitétől elmozdulva a szövegre figyel, és nem összpontosít a szerző eredeti szándékára sem a szöveg történelmi háttérére
 - a. *A háláchá* (vagy halacha) az életre vonatkozó igazságokkal és szabályokkal foglalkozik
 - b. *A haggáda* (vagy aggada) foglalkozik az életre való alkalmazással és a bátorítással
2. A *peshet* – ami később jelent meg a holt tengeri tekercsekben. Tipológiai megközelítést használt, hogy megnézze a jelenben a múlt eseményeinek profetikus beteljesülését. A jelen volt a megpróbáltatás eszkaton (azaz eljövendő új korszak).

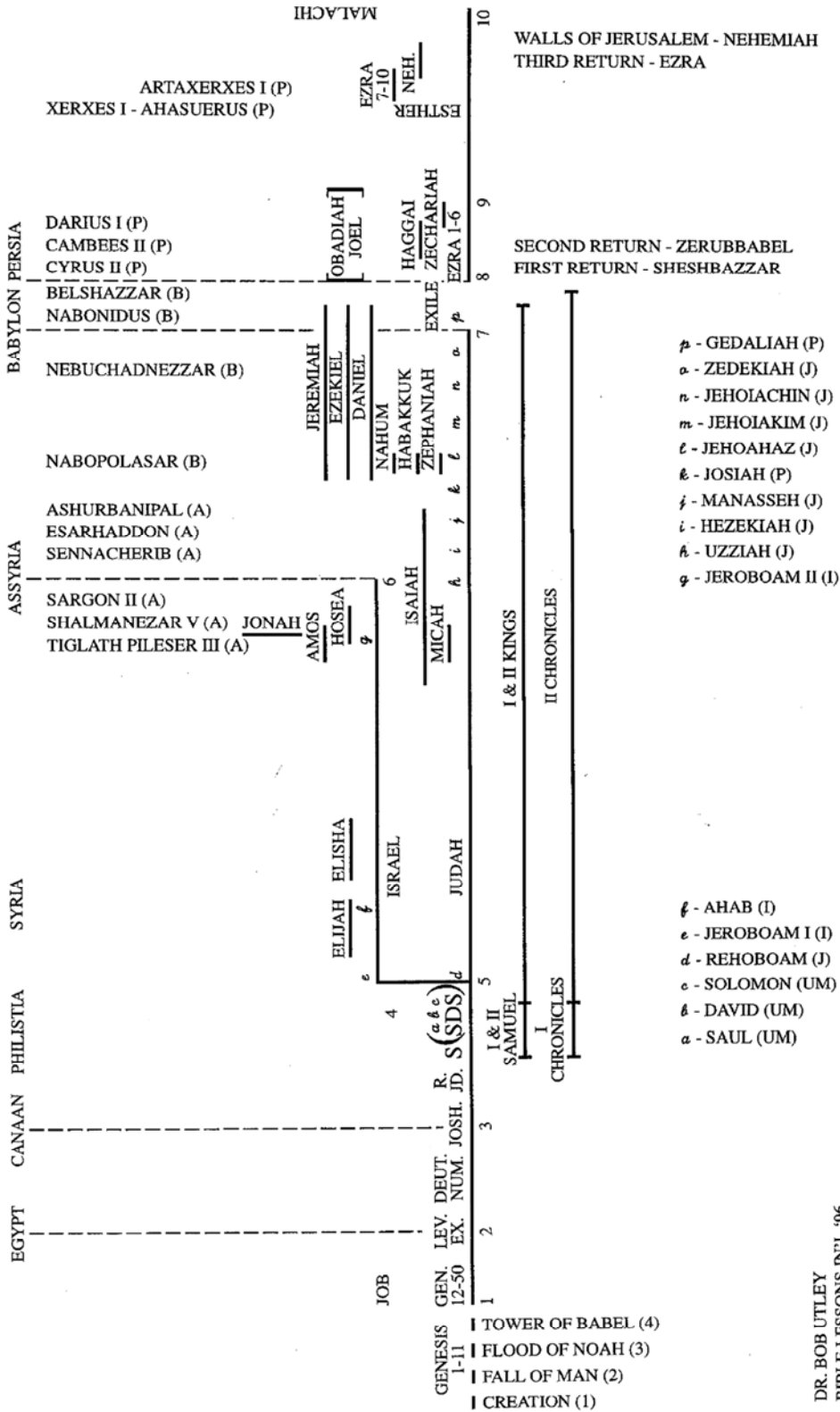
Nyilvánvaló, hogy az ősi közel-keleti műfajok és a későbbi zsidó irodalom is különbözik az ószövetségi írásoktól. Az ószövetség műfajai, bár gyakran mutatnak hasonló jellemvonásokat a kortárs irodalommal, sok értelemben mégis nagyon egyediek, leginkább abban, ahogy a történelmi eseményeket ábrázolják. A hettita irodalom áll a legközelebb a héber történetíráshoz.

Azt is el kell ismernünk, hogy az ősi történetírás mennyire különbözik a modern, nyugati történetírástól. Az értelmezés problémája pontosan ebben rejlik. A modernkori történetírás objektív próbál maradni (csak semmi propaganda, amennyiben ez kivitelezhető), és azt próbálja meg kronológiai sorrendben dokumentálni és feljegyezni, ami „valójában megtörtént”! A történelmi események „okát és eredményét” próbálja meg dokumentálni. A részletek jellemzik!

Csak azért, mert a közel-keleti történetírás nem olyan, mint a modernkori, még nem jelenti azt, hogy nem lenne helyes, hogy alsóbbrendű vagy megbízhatatlan. A nyugati modernkori történelem visszatükrözi az író elfogultságát (előfeltételezéseit). A bibliai történelem természeténél fogva (mivel ihletett) teljesen más. Bizonyos értelemben a bibliai történelmet az ihletett szerző hitén keresztül láthatjuk a teológiai céloknak megfelelően, de ettől függetlenül valós, érvényes történelmi feljegyzés.

Az ószövetségnek ez a fajta hitelessége fontos a számomra, ami egy fajta eszköz, hogy a hitemet mások felé tolmácsoljam. Ha a Bibliát úgy tudjuk bemutatni, mint egy valós történelmi feljegyzést, akkor a hite is nagyobb benyomást tesz a nem hívőkre. A hitem nem a régészet és az antropológia történelmi hitelességének megerősítésén nyugszik, mert ezek mind a Biblia üzenetének bemutatását segítik elő, és olyan hitelességet kölcsönöznek neki, amivel egyébként nem rendelkezne.

Összefoglalva tehát a történelmi hitelesség nem az ihletettség területén játszik fontos szerepet, hanem az apolgetikában és az evangelizációban.

creation – teremtés
fall of man – bűnbeesés
flood of Noah – özönvíz Nőé idejében
tower of Babel – Bábeltornya
Genesis – I. Mózes
Gen. – I. Móz.
Ex.- II. Móz.
Lev.- III. Móz.
Num.- IV. Móz.
Deut.- V. Móz.
Josh.- Józs.
I.&II. Samuel – I.&II. Sámuel
I.&II. Kings – I.&II. Királyok
I. Crhonicals – I. Krónikák
II. Crhonicals – II. Krónikák
Elijah - Illés
Elisha - Elizeus
Israel - Izrael
Judah - Júda
Jonah - Jónás
Amos - Ámós
Hosea - Hóseás
Isaiah - Ézsaiás
Micah - Mikeás
Jeremiah - Jeremiás
Ezekiel - Ezékiel
Daniel - Dániel
Nahum - Náhum
Habakuk - Habakuk
Zephaniah - Zofóniás
Obadiah - Abdiás
Joel - Jóel
Haggai - Haggeus
Zechariah - Zakariás
Ezra - Ezsdrás
Esther - Eszter
Neh. – Neh.
Malachi - Malakiás
Egypt - Egyiptom
Canaan - Kánaán
Philistia - Filisztea
Syria - Szíria
Assyria - Asszíria
Ashurbanipal - Assurbánpli, vagy Asszurbanipál
Esarhaddon - Assurahiddína, vagy Eszarhaddon
Sennacherib - Színahhéeriba, vagy Szennahérib
Sargon II. - II. Sarrukín
Shalmanezar V. - V. Sulmánuasarídu, vagy
Szalmanasszár
Tiglath Pileser III. - III. Tukultiapilésarra vagy III.
Tiglat-Pileszer,
Nabopolasar - Nabúpaluszur

Babylon - Babilon
Belshazzar - Belsazar
Nabonidus - Nabúnaid
Nebuchadnezzar - Nebukadneccár, vagy
Nabukodonozor
Persia - Perzsia
Darius I. – I. Dárius
Cambees II. - II. Kambüszész
Cyrus II. – II. Círusz
Artaxerxes I. – I. Artaxerxész
Xerxes I. – I. Xerxész
Ahasuerus - Ahasvérus
Ahab - Aháb
Joroboam I. – I. Jeroboám
Rehoboam - Roboám
Solomon - Salamon
David - Dávid
Saul - Saul
Gedaliah – Gedaljá
Zedekiah - Cidkijjá
Jehoiachin - Jójákin
Jehoiakim - Jójákim
Jehoahaz - Jóáház
Josiah - Jósiás
Manasseh - Manassé
Hezekiah - Ezékiás
Uzziah - Uzziás
Second return – Második visszatérés
Zerubbabel - Zerubbábel
First return – Első visszatérés
Walls of Jerusalem – Jeruzsálem falai
Nehemiah - Nehémiás
Third return – Harmadik visszatérés

HITVALLÁS

Különösebben nem foglalkozom hitvallásokkal. Sokkal inkább a Bibliát magát szeretem elismerni. Mindazonáltal elismerem, hogy azok, akik nem ismernek, egy hitvallással által ki tudják értékelni a doktrinális nézőpontomat. Napjainkban, amikor oly sok a teológiai tévedés és a félrevezetés, teológiám következő rövid összefoglalóját tudom ajánlani:

1. A Biblia, mind az Ó, mind az Újszövetség, Isten ihletett, tévedhetetlen, hiteles és örök Szava. Isten önkinyilatkoztatása, amit természetfeletti vezetés alatt lévő emberek jegyeztek le. Ez az Istenről és céljairól szóló tiszta igazság egyetlen forrása. Továbbá ez az egyetlen forrása a hitnek és a gyakorlatnak Isten Egyháza számára.

2. Csak egyetlen örök, teremtő, megváltó Isten létezik. Ő minden látható és láthatatlan dolog teremtője. Ő szerető és gondoskodó Istenként jelentette ki magát, ugyanakkor igazságos is. Három külön személyben jelentette ki magát: Atya, Fiú és Lélek, valóságosan különállóak, lényegében mégis egyik/ugyanaz.

3. Isten aktívan irányítja az általa teremtett világot. Létezik egy, a teremtésének szánt terve, ami megváltoztathatatlan, és van egy individuális/személyre koncentráló terve, ami megengedi az emberi szabad akaratot. Semmi sem történik Isten tudta és engedélye nélkül, ugyanakkor megengedi az egyéni választást, mind az angyaloknak, mind az embereknek. Jézus az Atya Kiválasztott Embere, és Őbenne potenciálisan mindenki kiválasztott. Istennek a jövővel kapcsolatos előre tudása nem teszi az embert egy meghatározott, előre megírt forgatókönyvbe. Mindannyian magunk vagyunk felelősek a gondolatainkért és tetteinkért.

4. Az emberiség, bár Isten képmására és büntől szabadon teremtett, az Isten ellen való lázadást választotta. Bár egy természetfeletti közvetítő által kísértettek meg, Ádám és Éva mégis saját maguk voltak felelősek az akaratlagos önközpontúságukért. Lázadásuk kihatott a teremtett világra és az emberiségre is. Mindannyiunknak szüksége van Isten irgalmára és kegyelmére az Ádámiban való közös állapotunk, és az egyéni, akarattal elkövetett lázadás miatt.

5. Isten kirendelte a megbocsátás és a helyreállítás eszközét a bukott emberiség számára. Jézus Krisztus, Isten egyedülálló Fia emberré lett, büntelen életet élt, és az ő helyettesítő halála által kifizette az emberiség bűnéért járó árat. Ő az egyetlen út az Istennel való helyreállításhoz és a vele való közösséghez. Nincs más eszköze a megváltásnak, csakis az ő befejezett munkájába vetett hit.

6. Mindannyiunknak személyesen kell elfogadnunk Istennek a Jézusban felajánlott megbocsátását és helyreállítását. Ennek megvalósulása azáltal történik, hogy tudatosan bízunk Isten ígéreteiben Jézuson és a bűneinktől való tudatos elforduláson keresztül.

7. Krisztusba vetett bizalmunk és a bűnből való megtérésünk alapján mindannyian teljes bocsánatot nyertünk és helyre lettünk állítva. Mindazonáltal ennek az új kapcsolatnak a bizonyítéka egy megváltozott, és folyamatosan változó életben látható. Isten az emberiségnek szánt célja nem csak a menny, majd egy napon, hanem a Krisztushoz való hasonlatosság, ami a most-ra érvényes. Azok, akik valóban megváltattak, bár alkalmanként vétkeznek még, folyamatosan hitben és megtérésben/büntől való folyamatos elfordulásban fognak élni.

8. A Szent Lélek a „másik Jézus”. Jelen van a világban, hogy az elveszetteket Krisztushoz vezesse, a megtértekben pedig, hogy krisztusiasságot alakítson ki. A Lélek ajándékai megtéréskor adatnak nekünk. Ezek Jézus élete és szolgálata a Gyülekezetben, az Ő testében felosztva/szétoztva. Ezek az ajándékok, amik tulajdonképpen Jézus hozzáállása és motivációi, a lélek gyümölcsei által kell, hogy motiválva legyenek. A Lélek ugyanolyan aktív napjainkban, mint amilyen volt bibliai időkben.

9. Az Atya a Feltámadott Krisztust tette minden dolgok bírójává. Ő vissza fog térni a földre, hogy az egész emberiséget megítélje. Azok, akik bizalmukat Jézusba vetették, és akiknek a nevük be van írva a Bárány élet-könyvébe, meg fogják kapni az örökkévaló megdicsőült testüket Jézus visszajövetelekor. Vele lesznek mindörökké. Ezzel egyidőben azok, akik elutasították, hogy Isten igazságára válaszoljanak, örökké el lesznek választva a Háromeqy Istennel való közösség örömétől. Az Ördöggel és annak angyalaival együtt megítéltetnek.

A fentiek nyilván nem egy teljes és alapos felsorolás, de remélhetőleg ízelítőt ad a szívem teológiai stílusából. Nagyon kedvelem a következő állítást: